

TC
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

BOSNALI SÛDÎ (ö. 1600)'NİN
TUHFE-İ ŞÂHİDÎ ŞERHİ
(İNCELEME- ÇEVİRİYAZILI METİN)

DOKTORA TEZİ

İLHAM KÖSE

İSTANBUL 2017

TC
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

BOSNALI SÛDÎ (ö. 1600)'NİN
TUHFE-İ ŞÂHİDÎ ŞERHİ
(İNCELEME- ÇEVİRİYAZILI METİN)

DOKTORA TEZİ

İLHAM KÖSE

Danışman

DOÇ. DR. ÜZEYİR ASLAN

İSTANBUL 2017

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Doktora öğrencisi İlham KÖSE'nin "Bosnalı Sûdî (ö. 1600)'nin Tuñfe-i Şâhidî Şerhi (İnceleme-Çeviriyazılı Metin)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı doktora tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Üzeyir ASLAN
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üzeyir Aslan

Üye : Prof. Dr. Sebahat DENİZ
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Sebahat Deniz

Üye : Prof. Dr. Hakan TAŞ
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Hakan Taş

Üye : Prof. Dr. Ömür CEYLAN
Üniversitesi İstanbul Kültür Üniversitesi

Ömür Ceylan

Üye : Doç. Dr. Ozan YILMAZ
Üniversitesi Sakarya Üniversitesi

Ozan Yılmaz

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 06 / 02 / 2017 tarih ve 2017/02-05 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Okan YEŞİLÖT
Müdür

Okun

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	III
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	VII
KISALTMALAR.....	VIII
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Şerh ve Şerh Edebiyatı.....	1
1.1.1. Şerh.....	1
1.1.2. Şerh Edebiyatı.....	5
1.2. Türk Edebiyatı'nda Manzum Lügat Geleneği.....	9
1.2.1. Arapça Manzum Lügatler.....	9
1.2.2. Farsça Manzum Lügatler.....	11
1.2.3. Manzum Lügat Şerhleri.....	13
2. ŞÂHİDÎ İBRÂHİM DEDE VE <i>TUHFE-İ ŞÂHİDÎ Sİ</i>	14
2.1. Şâhidî İbrâhim Dede.....	14
2.1.1. Hayatı.....	14
2.1.2. Eserleri.....	14
2.2. Tuhfe-i Şâhidî.....	15
2.2.1. Eserin Yazılış Sebebi.....	16
2.2.2. Eserin Türk Edebiyatı'ndaki Yeri.....	17
2.3. Türk Edebiyatı'nda Tuhfe-i Şâhidî Nazîre ve Şerhleri.....	19
2.3.1. Nazîreler.....	19
2.3.2. Şerhler.....	19
3. SÛDÎ-İ BOSNEVÎ (ö. 1600).....	27
3.1. Hayatı.....	27
3.2. Eserleri.....	28
3.3. Şârih Kimliği.....	30
4. ŞERH-İ <i>TUHFE-İ ŞÂHİDÎ</i> 'NİN İNCELENMESİ.....	33
4.1. Gramerle İlgili Tespitler.....	33
4.2. Söz Varlığı.....	38
4.2.1. Arapça-Farsça-Türkçe Eş Anımlı Kelimeler.....	38
4.2.1.1. Türkçe-Farsça-Arapça.....	39

4.2.1.2.Farsça-Türkçe-Arapça	86
4.2.1.3.Arapça-Türkçe-Farsça	132
4.2. Türkçe Söz Varlığı	176
4.3. Arapça-Farsça Söz Varlığı	183
4.4. Belâgat Hususiyetleri	199
4.4.1. Vezin Uygulamaları	199
4.4.2. Kafiye	201
4.4.3. Edebî Sanatlar	202
5. SÛDÎ'NİN ŞERH METODU	203
5.1. Şârihin Şerh Anlayışı	203
5.2. Nüsha Farklarını Değerlendirmesi	203
5.3. Gramerle İlgili Yorumları	203
5.4. İktibâslar	205
6.1. Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî'nin Metni	207
6.1.1. Metin Tespiti ve Hazırlanışıyla Alâkalı Hususlar	207
6.1.2. Eserin Nüsha Tavsifi	208
6.1.4. Nüshanın İmlâ Özellikleri	208
6.1.5. ŞERH-İ TUHFE-İ ŞÂHİDÎ'NİN METNİ	210
SONUÇ	362
KAYNAKÇA	364
TIPKIBASIM	367

ÖNSÖZ

Osmanlı Türkçesinin başlangıcından sonuna kadar bazı gelişme dönemleri ve kırılma anları olmuştur. Bu dönemlerden biri de İstanbul'un fethedilmesiyle başlar. İstanbul Türkçesi dediğimiz yazı dili bir yandan gelişimini sürdürürken, devletin sınırlarının da genişlemesiyle bu dilin işlenmesi ve sınırlarını artırması da çok uzun sürmemiştir. Osmanlı Türkçesinin gelişim dönemlerinden biri de Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerin etkisinin iyiden iyiye hissedildiği 15 ve 16. yüzyıla dayanır. Bilhassa medreselerde bu dillerle yazılan kitapların okutulması, öğrencilere yardımcı olabilecek metinlerin kaleme alınması düşüncesini de beraberinde getirmiştir. Arapça kitaplar dinî ve ilmî bir çerçeveye dayanırken Farsça kitapların edebî bir zeminde okutulduğu görülmektedir. Bu da Farsça edebî metinler üzerine şerh faaliyetlerini artırmıştır. Bu minvalde, Farsça kitapların okunmasına kolaylık sağlamak, talebenin Farsça kelimeleri kolayca ezberlemesini sağlamak için hazırlanan eserlerden biri de *Tuhfe-i Şâhidî*'dir. Manzum sözlük yazma geleneğinin en başarılı ismi kabul edilen Muğlalı Şâhidî İbrahim Dede, aruz ve kafiye esasına dayanarak, benzer yazılışlı kelimeleri bir araya getirmiş, böylece talebenin Farsça kelimeleri kolayca ezberlemesini amaçlamıştır.

Şâhidî'nin bu manzum sözlüğü, kendisinden sonra yetişmiş onlarca müellif tarafından tanzir edilmiş, eserin muhtevasına dair şerhler yazılmıştır. Bu şerhlerden biri de tezimizde ele aldığımız Bosnalı Sûdî'nin *Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî* adlı eseridir. Türk Şerh Edebiyatı'nın velûd müelliflerinden biri olan Bosnalı Sûdî, hayatı boyunca ilim peşinde koşmuş, Arap ve Fars edebiyatının çeşitli kaynaklarını şerh etmiştir. Ömrünün sonlarına doğru kaleme aldığı *Divan-ı Hâfız*, *Gülistân* ve *Bostân* şerhleri onun bu sahadaki birikimini gözler önüne serer. Müellifin daha erken bir dönemde kaleme aldığını düşündüğümüz *Tuhfe-i Şâhidî* şerhi de Farsça öğrenmek isteyenlere kolaylık sağlamak için yazılmıştır. Eserin tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Süleymaniye Bölümü 866 numarada kayıtlıdır. Baş taraftan birkaç varak noksan olan eserde *Tuhfe-i Şâhidî*'nin bütün beyitleri kelime kelime şerh edilmiştir.

Tezimizde öncelikle Şerh ve Şerh Edebiyatı hakkında bilgi verilmiş, daha sonra Şâhidî İbrahim Dede ve *Tuhfe-i Şâhidî* adlı eseri tanıtılmıştır. Sûdî'nin hayatı, sanatı ve eserleri hakkında bilgi verildikten sonra eserin transkripsiyonlu metni ortaya konulmuştur. Beyitler, taktî edilen kısımlarıyla birlikte bir arada gösterilmiş, metinde geçen Arapça-Farsça ve Türkçe eş anlamlı kelimeler için tarafımızca müstakil bir kısım hazırlanmıştır.

Bu tezi seçmemizdeki sebep Sûdî'nin Türk Şerh edebiyatı içindeki yerini ve onun bu sahadaki gelişimini daha iyi gösterecek olan bir metni ilim âlemine sunmaktır. Ayrıca bu şerh, Şâhidî İbrahim Dede'nin meşhur manzumesinin Türk edebiyatı sahasında ne derece etkili olduğunu göstermek bakımından da oldukça önemlidir.

Tezimizin neredeyse 10 yıla yaklaşan bir hikâyesi var. Bu 10 yıl ve geride kalan yıllarda üzerimde emeği olan bütün hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkür ederim. Ayrıca; değişmek durumunda kaldıktan sonra -bitirmeme riskimi göze alarak- danışmanlığımı üstlenen ve bitirmem için yoğun çaba sarf eden hocam Doç. Dr. Üzeyir Aslan'a; tezimde en az benim kadar emeği olan, istisnasız her satırını en az bir defa okuyarak hataların en aza inmesinde, Arapça ve Farsça kısımların okunmasında yardımını esirgemeyen ve hakkını asla ödeyemeyeceğim sevgili kardeşim Doç. Dr. Ozan Yılmaz'a; özellikle inceleme kısmında -kendi tezini dahi ihmal ederek- çok büyük yardımlarda bulunan sevgili Arş. Gör. Bedriye Gülay Açar'a; Arş. Gör. Songül Baydar'a ve Neslihan Gören'e de çok teşekkür ederim; sizler olmasaydınız bu tez tamamlanamazdı.

Bu tezimiz, Sûdî-i Bosnevî ve Tuhfe-i Şâhidî üzerine araştırma yapacaklar, XVI. yüzyıl Türkçe söz varlığı üzerine eğilecekler ve Farsça öğrenenler için faydalı olursa amacına ulaşmış olacaktır.

İlham Köse
Üsküdar-2017

ÖZET

Sûdî'nin Tuhfe-i Şâhidî Şerhi, Şâhidî İbrahim Dede'nin Tuhfe-i Şâhidî isimli eserini şerh etmek amacıyla kaleme alınmış bir metindir. Eser Türk şerh edebiyatının 16. yüzyıl metinleri arasındadır. Sûdî, Tuhfe-i Şâhidî'yi parça parça şerh ederken, kelimelerin lügat anlamlarını vermiş, gramer özelliklerine değinmiş, edebî sanatlar hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur. Tezimizin ilk kısmında “Şerh ve Şerh Edebiyatı, Şâhidî, Tuhfe-i Şâhidî, Sûdî'nin hayatı ve eserleri” hakkında bilgi verilmiştir. Hemen akabinde Sûdî'nin metni transkribe edilerek Latin harflerine aktarılmış, içerisindeki edebî ve kültürel malzeme incelenmiştir. Metnin muhteviyatı ele alınmış, şârihin şerh metodunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Böylece Sûdî ve Tuhfe-i Şâhidî Şerhi'nin Türk edebiyatındaki yeri ve önemi etraflıca belirtilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Şerh, Sûdî, Şâhidî, Tuhfe-i Şâhidî, 16. yüzyıl, Türkçe klâsik şerhler

ABSTRACT

Sûdî's Sharh of tuhfe-i Shahidi is a commentary on Turkish author Shahidi İbrahim Dede. This work is among texts of Turkish sharh (commentary) literature in the 16th century. In his "sharh" Sûdî gives us the lexical meanings of the words, provides their grammatical features, and also touches upon the literary arts in prose. Accordingly, this dissertation project begins with information about "Sharh and Sharh Literature, Shahidi, *Tuhfe-i Shahidi*, Sûdî's life and his works". The following section includes Sûdî's *Sharh of Tuhfe-i Shahidi* which is transcribed into Latin alphabet and finally literary and cultural aspects of the work have been analyzed. The content of the text has been studied under the special headings and aimed to analyze Sûdî's commentary method. Consequently, the place and importance of Sûdî's *Sharh of Tuhfe-i Shahidi* in Turkish literature have been discussed in detail.

Key words: Sharh (commentary), Sûdî, Shahidi, *Tuhfei Shahidi*, 16. century, Turkish classical sharhs

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا, ء	a, e, ā, ʾ	ش	ş
آ	ā, a	ص	ş
ب	B	ض	z, ɖ
پ	P	ط	Ṭ
ت	T	ظ	Ẓ
ث	S	ع	ʿ
ج	C	غ	g̣, g̣̣
چ	Ç	ف	F
ح	H	ق	Q
خ	Ḥ	ك	k, g, ñ
د	D	ل	L
ذ	Ẓ	م	m
ر	R	ن	n
ز	Z	و	v, o, ö, u, ü, ū, ō
ژ	J	ه	h, a, e
س	S	ی	y, i, ī

KISALTMALAR

a.g.e: adı geçen eser

a.g.m: adı geçen makale

bkz: bakınız

c.: cilt

DİA: Diyanet İslâm Ansiklopedisi

haz.: hazırlayan

s: sayfa

sa: sayı

ö.: ölüm tarihi

vr: varak

1. GİRİŞ

1.1. Şerh ve Şerh Edebiyatı

1.1.1. Şerh

Bir metni yorumlama hadisesinin kaynağı İslâmiyet'in ilk devirlerine kadar dayanır. İlahî hükümler Kur'ân-ı Kerîm aracılığıyla indirildikten sonra, bu hükümlerin yorumlanması meselesi ortaya çıkmıştır. Dört Halife döneminde Kur'ân-ı Kerîm'in toplanıp çoğaltılması; buna binâen hızlı bir şekilde yayılması, onun doğru bir şekilde okunması ve yorumlanması ihtiyacını ortaya çıkarmış ve böylelikle “tefsir” adı verilen Kur'ân ilmi doğmuştur.

İslâmiyet'in ilk dönemlerinde Kur'ân'ın yorumlanması amacıyla “tefsir” biliminin ortaya çıkmasına sebep olmuş; bu durum hadislerin de yorumlanması ihtiyacını beraberinde getirmiştir. “Kırk Hadis”, “Yüz Hadis” gibi bölümlere ayrılan hadisler başlangıçta tercüme faaliyetleriyle izah edilmeye çalışılsa da sonraki yüzyıllarda daha detaylı bir şekilde anlatılmaya çalışılmıştır. Zamanla bu faaliyetler, İslâmî edebiyatlarda mihenk taşı olmuş bazı meşhur eserlerin açıklanmasına da zemin hazırlamıştır.

Edebî bir ıstılah olan “şerh” kelimesinin çeşitli lügatlerde birbirinden farklı tanımlarına rastlamak mümkündür. Arapça şaraha üçlü kökünden türemiş kelime, *Lisânü'l-Arab*'da “e'ş-şerh, e't-teşrih: organdan etin kesilmesi, kemik üzerinden etin kesilmesi” ve “e'ş-şerh: keşf”¹ manalarıyla karşılanmıştır. Bunun yanısıra “bir metnin gizli noktalarını keşfetmek ve açıklığa kavuşturmak”², “keşf etmek ve beyân etmek”³, “müskil ve mübhem ve mahfî makûlesini keşf ü izhâr eylemek, anlamca kapalı sözü açıklamak, ortaya çıkarmak, aydınlatmak, sözü anlamak”⁴, “açıklama, tanımlama, açma; edebî metinleri yorumlama, yorum; bir kelime ya da pasajın yorumunu yapmak”⁵, “genişletme, bast etme, yayma, kesme, açma, arz etme, îzâh, beyân, tevsî‘, tafsîl, te'vîl, tefsîr”⁶, “açma, ayırma; açıklama, yorumlama; bir şeyi açıklamak amacıyla yazılmış kitap; açık ve ayrıntılı anlatma”⁷ gibi manaları vardır. Terim anlamıyla “şerh”; “bir metnin sırlarını, ince dikkatler gerektiren ifadelerini, içinde barındırdığı nükteleri açıklama ve yorumlama; bu yolda yazılan kitap”⁸, “bir edebî eseri, bir risaleyi veya bir kitabı kelime kelime açıp izah ederek, ihtiva ettiği bütün

¹ İbni Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, c. 5, Kâhire-Mısır: Dârü'l-Hadîs-i Kâhire, yty, s. 70.

² *El-Müncid (fi'l-lügat ve'l-a'lâm)*, Beyrouth-Liban: Dâr el-Machreq sarl Publishers, 2005, s. 381.

³ Ahterî, Mustafa b. Şemseddin el-Karahisarî, “eş-Şerh”, *Ahterî-i Kebîr*, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1310, s. 434.

⁴ Ali Ekber Dihhudâ, “Şerh”, *Lügatnâme* (CD Version, Rivâyet-i Sivvom), Tahrân: Müessese-i İntişârât u Çâp-ı Dânişgâh-ı Tahrân, 1385.

⁵ Sir James W. REDHOUSE, “Şerh”, *A Turkish and English Lexicon, Türkçe-İngilizce Sözlük*, Beyrut: Librairie Du Liban, 1996, s. 1121.

⁶ Mehmed BAHÂEDDİN, “Şerh”, *Yeni Türkçe Lügat*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1997, s. 412.

⁷ Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, c. 2, Ankara: TDK Yayınları, 2003, s. 2087.

⁸ Hüseyin Kâzım KADRÎ, “Şerh”, *Türk Lügati*, c. 3, İstanbul: Maarif Matbaası, 1943, s. 217.

dil, anlam, sanat ve estetik özellikleri ile o eserin anlaşılmasını sağlamanın özlü bir ifadesi”⁹ şeklinde tanımlanmıştır.

Birbirinden farklı konuları içeren eserlerin şerh edilme nedenleri incelendiğinde, metinler arası mukayese yöntemi neticesinde farklı edebiyatlardaki eserleri kendi edebiyatındaki örneklerle karşılaştırma isteği, anlaşılması zor metinler hakkında bir düşünce ortaya koyma ve tasavvufun derin ve mecâzî anlatımlarla bezeli dünyasında bir kilit açma isteği öne çıkmaktadır.

Bir şiirin anlam dünyasını kavramak için şiir içerisindeki kavramları şahısların kendi bakış açısıyla yorumlaması kâfi değildir. “Şairin karnında olan mana”yı ortaya çıkarmak, kültürel birikimin ve gerekli bilgi donanımının yanı sıra şair gibi düşünmek ve hareket etmekle olur. Nitekim şerh edebiyatı mahsullerine bakıldığında, başka müelliflerin eserlerine yapılan şerhlerin dışında bazen şârihlerin kendi manzumelerini şerh etme ihtiyacı hissetmeleri bu gerekliliğin doğal bir sonucudur.¹⁰

Orhan Okay’ın, “biz bir metni, devrinin kültürüne göre, o kültürün bütün hususiyetlerini dikkate alarak değerlendirmeye çalışırken bile, günümüzün ve kendimizin kıymet hükümlerinden tamamıyla uzaklaşamayız. O eser, zamanının şu veya bu düşüncesinin, modasının meyvesi olmuştur. O düşüncenin veya modanın gereği olarak eserin birtakım açıklamaları vardır hiç şüphesiz”¹¹ yorumuna dayanılarak şerhe muhtaç metne modern yöntemlerle yaklaşımda bazı kriterler olduğu fikri ortaya çıkar. Örneğin bir metni yorumlayan kişi, müellifin metnini vücuda getirirkenki içinde bulunduğu kültürel ortama ve hayâl dünyasına ilgisiz kalmamalıdır. En geniş ve etkileyici örnekleri Divân şiirinde görülen bu durum, şiirin anlamı için salt sözlük ve bilimsel bilginin kâfi olmadığı gerçeğini belgeler niteliktedir.

Kâtib Çelebi, *Keşfü’z-Zunûn* adlı eserinde şerhe ihtiyaç duyulmasının sebepleri hakkında önemli bilgiler verir. *Keşfü’z-Zunûn*’daki ifadelere göre şerh yapmanın sebepleri şu 4 başlık altında toplanabilir:

*Müellifin düşüncelerini ifade etmedeki Allah vergisi yeteneği sayesinde ince manaları maksada delalet eden veciz/öz ve yoğun

⁹ Muhammet Nur DOĞAN, “Metin Şerhi Üzerine”, *Osmanlı Divân Şiiri Üzerine Metinler* (haz. Mehmet KALPAKLI), İstanbul: YKY, 1999, s. 422-427.

¹⁰ Bu konuyla ilgili bkz. Ömür CEYLAN, “Mana Şairin Karnında(mı)dır”, *Böyle Buyurdu Süfi*, İstanbul: Kapı Yay., 2005, 111-121.

¹¹ Orhan OKAY, “Eski Şiirimize Yaklaşmak”, *Osmanlı Divân Şiiri Üzerine Metinler* (haz. Mehmet KALPAKLI), İstanbul: YKY, 1999, s. 387.

bir şekilde dile getirmesi, ama okuyucuların müellifle bu konuda aynı seviyede olmaması.

*Müellif nazarında okuyucuların bildiği varsayılan yahut şerhin tematik yapısını ilgilendirmeyen bazı ön bilgilerin verilmemesi.

*Şerhi oluşturan metnin, okunduğunda birden çok anlamı çağrıştıracak biçimde mecazlı ve kinayeli bir üslupla yazılmış olması.

*Müellifin insan olmasının getirdiği yanılma payı, bu yanılğı sonucunda nadiren meseleleri ve bilgileri karıştırması, çeşitli sebeplerle önemli noktaları dile getirmeyi unutması ve kendini tekrar etmek gibi olmaması gereken kompozisyon hataları.¹²

16. yüzyılda kayda değer eserler veren şerh geleneğinin belli başlı ortaya çıkış sebepleri yukarıdaki gibidir. Ayrıca medreselerde okutulan bazı Arapça ve Farsça eserlerin talebeler tarafından daha iyi anlaşılabilmesine yardımcı olma anlayışını da şerh nedenlerinden biri olarak saymak mümkündür.

17. ve 18. yüzyılda adından hayli söz ettiren Sebk-i Hindî metinlerinin sürekli olarak şerh edilme nedenleri arasında anlamın girift olması, şairlerin ince hayallere yer vermesi ve her türlü yoruma açık olacak şekilde katmanlandırarak geniş bir sahaya yaymaları gibi etkenler öne çıkmıştır. İlâveten, geçmiş dönemlerdeki şerh yapma sebeplerinden olmakla birlikte örneğine pek tesadüf edilmeyen, devrin önde gelen devlet adamlarının tavsiyeleri ve yönlendirmeleri bu asır şârihleri tarafından çoğunlukla sebep olarak gösterilmiştir. İlimde deryâ olmuş bir müellifin aynı orandaki mütevazılığı, belki de diğer şârihlerden çok daha iyi yapabileceği bir şerhe girişmesini engellemiştir. Bu çerçevede devrin ileri gelenlerinden sanatkâr bir şahıs, şârihi “şerh yapma” hususunda cesaretlendirmiş ve teşvik etmiştir.

Şerhlerin özneliği ya da nesneliği hususu ise tartışılâgelen konulardan biri olmuştur. Zira her şârih, yaptığı şerhte kendi birikiminin el verdiği ölçüde bilgi paylaşımı yapmaktadır. Aynı metnin bir başka şârih tarafından farklı şekillerde yorumlanması sonucunda metinler arası bir köprü kurulsa da “en doğru yorum”un hangisi olduğu hususunda kesin bir kıstas –her okuyucunun kendi iç dünyasında algıladığı ve doğru kabul ettiği yorum bir yana- maalesef yoktur.

¹² bkz. M. Ali Yekta SARAÇ, “Şerhler”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, c. 2, İstanbul: KTBY, 2006, s. 123.

Şerhler usûl olarak kendi içinde belirli bir dinamiğe sahiptir. Şerhe muhtaç metnin çeşitli açılardan incelenmesi temeldir. Arapça-Farsça metinlerin şerhinde ilk dikkat edilen basamak metnin Osmanlı Türkçesine doğru bir şekilde aktarılmasıdır. Bazı şârihler bu çeviriyi direkt olarak vererek bir nevî tercüme usûlünü takip etseler de (Ör: Şem'î-*Şerh-i Mantıku't-Tayr*) bazıları metni Türkçeye çevirmeden önce dilbilgisi, söz varlığı, belâgat, retorik, nüsha farkları vb. açılardan incelemekte ve bu yolla her yönden anlam bütünlüğüne ulaşmayı amaç edinmektedir (Ör: Sûdî-i Bosnevî-*Şerh-i Dîvân-ı Hâfız*).

Şerhlerin çoğunda nüsha farklarının değerlendirilmesi esastır. Günümüz edisyon kritik yönteminin kaynağı diyebileceğimiz bu gelenek, ciddiyet sahibi bir şârihin şerhine verdiği önemi ve değeri gösteren kanıtlardandır. 16. asır şârihleri aynı eseri şerh ettikleri metinlerde kimi zaman birbirlerini reddedebilirken, kimi zaman da bir şârih diğer bir şârihin verdiği manayı göz önünde bulundurmaya tercih eder.

Şârih şerhini yaparken kendine özgü yorumlarını genelde birtakım iktibaslarla temellendirme yoluna gider. Kapalı bir mananın etrafında dizginleri ele alan şârih, başta âyet, hadis ve kibâr-ı kelâm olmak üzere beyit, mısra, kıt'a vb. unsurlarla anlatımını güçlendirmeyi hedefler.

1.1.2. Şerh Edebiyatı

Türk dili ve edebiyatının Eski Anadolu Türkçesi döneminde “İhlâs Tefsîri, Mülk Sûresi Tefsîri, Amme Tefsîri, Tebâreke Tefsîri, Yâsin Tefsîri vb.”¹³ tefsirlerin el yazmalarına rastlamak mümkündür. Klasik şerhlerin zemini için bir ölçüde belirleyici olan bu tefsirlerin içeriğindeki amaç, dinî bir metnin inceliklerini ve ondan ne tür çıkarımlarda bulunmak gerektiğini ortaya koymaktır. Tefsirlerin bir sonraki basamağını ise şerh faaliyetleri oluşturur.

Şerhe muhtaç olduğu düşünülen metinler, “başta temel hadis ve fıkıh kitapları olmak üzere esmâ-i hüsnâ ve dua mecmuaları (ör: *Delâilü'l-Hayrât*), akaidle ilgili eserler, hilye-i nebîler vb. çok sayıda dinî telifatın yanısıra dil, gramer ve astronomi sahaslarında yazılmış eserler”¹⁴ dir. Bu tür eserlerin şerh edilmesinin ana nedenleri arasında, bu şerhlerin eğitim ve öğretim faaliyetlerinde kullanılması da bulunmaktadır. Öyle ki Osmanlı medreselerinde ders kitabı olarak okutulan eserlerin tam anlamıyla anlatılabilmesi ve anlaşılabilmesi şerhler vasıtasıyla olmuştur. “Belâgatten *Miftâhu'l-Ulûm*, matematikten *Hülâsatu'l-Hisâb*, geometriden *Eşkâlü't-Te'sis*, fizikten *Hidâyetü'l-Hikme*, astronomiden *Çağminî* metinleri”¹⁵ medreselerde şerhler aracılığıyla okutulan metinler arasındadır. Bunun yanı sıra “*Emsile, Binâ, Maksûd, Avâmil, İzhâr, Kâfiye*” gibi medrese tahsilinde okutulan önemli gramer kitapları sıkça şerh edilen metinler arasında yerini almıştır. Anadolu sahasındaki şerh faaliyetlerinin uzantılarını ele aldığımızda, ilk şerh faaliyetleri arasında Mevlânâ'nın *Mesnevî*sine yapılan şerhlerin öne çıktığı görülmektedir. Bunlara ilginç bir örnek vermek gerekirse, II. Murad dönemi şairlerinden Mu'înî, 1436 yılında *Mesnevî*'nin I. Cildini 2 cilt hâlinde manzum bir şekilde tercüme ve şerh etmiş, eserini sultan II. Murad'a sunmuştur.¹⁶ Bu süreçten sonra daha çok dinî-ahlakî manzumeler şerh edilmiştir.

Şerh Edebiyatı mahsullerini 2 ana başlık içerisinde incelemek mümkündür:

- 1- Tasavvufî Şerh Edebiyatı
- 2- Klasik Şerh Edebiyatı

“Tasavvufî Şerh Edebiyatı” olarak sınıflandırılabilen şerh sahası daha çok dinî-tasavvufî muhtevadaki eserlere yapılan şerhleri içermektedir. Yunus Emre, Niyazî-i Mısrî, Sünbül Sinan gibi tasavvuf büyüklerinin gazel, kaside, şathiye vb. şiirlerine yazılan ve

¹³ Fahir İZ, *Eski Türk Edebiyatında Nesir*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1996, s. 3-13.

¹⁴ Ömür CEYLAN, *Tasavvufî Şiir Şerhleri*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2000, s. 20.

¹⁵ Yektâ SARAÇ, a.g.m., s. 123.

¹⁶ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Kemâl Yavuz, *Mu'înî'nin Mesnevî-i Muradiyye'si: Mesnevî Tercüme ve Şerhi*, 2 cilt, Konya: Selçuk Üniversitesi Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları:2, 2007.

direkt olarak tasavvufî öğretinin esaslarını göstermeyi amaçlayan şerhlerle beraber *Fusûsu'l-Hikem*, *Muhammediyye*, *Esmâ-i Hüsnâ* manzumeleri, Şebüsterî'nin *Gülşen-i Râz*'ı vb. eserlere yazılmış şerhler 'tasavvufî şerh' kavramını karşılar niteliktedir. Tasavvufî şerhlerde hedef, tasavvufî remizlerle ve anlam katmanlarıyla örülmüş nazım veya nesir olarak yazılan eserleri açıklamak, metni tüm sırlarıyla açıklığa kavuşturmadır. Bu tür şerhlerde açıklanmaya muhtaç durumların şârih tarafından izah edilmesi esastır.

“Klasik Şerh Edebiyatı” başlığıyla doğrudan ilgili olan kısım, “Klasik” sıfatını kazanmış eserlere yapılan şerhleri içermektedir. Bu tarz 'Klasik metin şerhleri'nde ilk sırayı kaside ve gazelin aldığı muhakkaktır. Ayrıca mesnevî gibi uzun nazım şekillerinin de şerhe konu olması şerh için metinde uzunluğun ya da kısalığın gözetilmediğini göstermektedir.

Arap Edebiyatı ve grameri sahasında yazılmış bazı mühim eserlere yapılan ve geneli Arapça olan şerhler çeşitli kütüphanelerde önemli bir yer tutar. Arap grameri (nahiv) ve edebiyatı başta olmak üzere tefsir, fıkıh, kelâm, hadis, astronomi gibi alanlarda yazılan ve Osmanlı medreselerinde de okutulmuş kimi eserler çeşitli şârihler tarafından şerh edilmiştir. Bunlara ilaveten mantık, felsefe, tarih, coğrafya, geometri, aritmetik gibi aklî bilimlere dair eserlere yapılan şerhler de mevcuttur. Osmanlı medreselerinde, “Aritmetikte Bahâüddin el-Âmilî'nin *Hulâsatü'l-hisâb*ına yazılmış şerhlerin, geometride Şemsüddin es-Semerkindî'nin *Eşkâlü't-te'sîs*'ine Kadızâde er-Rûmî'nin *Tuhfetü'r-re'îs fi-Şerhî Eşkâli't-te'sîs* adıyla yaptığı şerhin, astronomide el-Çağminî'nin *el-Mulahhas fi'l-hey'e*'sine yine Kadızâde'nin yaptığı şerhin, tıpta çok sayıda yazılmış *el-Kânûn* şerhlerinin, fizikte Esîrüddîn el-Ebherî'nin *Hidâyetü'l-Hikme*'si ile Necmüddin el-Kâtibî'nin *Hikmetü'l-ayn*'ına yazılmış şerhlerin ders kitabı olarak yaygın bir şekilde okutulduğunu görmekteyiz¹⁷.”

Arap gramerine dair pek çok önemli kitabın da bir hayli şerh edildiği görülmektedir. Cemâlüddin Ebû Amr Osman b. Ömer b. el-Hacîb'in Arapça nahiv kitabı *Kâfiye* Arap grameri alanında en çok şerh edilen eserlerin başında gelir. Ayrıca *Emsile*, *Binâ*, *İzhâr*, *Misbah*, *Mufassal*, *Avâmil* vb. gibi gramere dair eserlerin pek çok şerhine tesadüf edilmektedir. Yine Arap edebiyatında önemli bir yeri olan Sîbeveyh'in gramerle ilgili eserleriyle birlikte bazı beyitleri şerh edilmiştir.

Arap edebiyatının Klasik eserleri arasında yer alan *Muallakatu's-Seb'a*, *Dîvân-ı İbnü'l-Fâriz*, *Dîvân-ı İmreü'l-Kays*, *Dîvân-ı Ebî Mihcen el-Sakafî*, *Dîvân-ı Ka'b ibni Zühayr*, *Dîvân-ı Mütenebbî*, *Makâmât-ı Harîrî*; fıkha dair *Hidâye*, *Ferâiz*, *Fıkhü'l-Ekber*, *Fıkhü'n-*

¹⁷ Ömür Ceylan, *a.g.e.*, s. 24.

Nafî, Kasîdetü'l-Emâlî; kelâm sahasında *Gurerü'l-Ahkâm, Akâidü'l-Adûdiyye*; tıpta, *Kânûn, Fusûl-i Bukrât, Muğnî, Mûciz*; Kimyada *Şüzûr, Mükteseb*; astronomide *Mulahhas fi'l-Hey'e, Dâire*; mantık ilmiyle ilgili *Mantık, İsağûcî, Tehzîb, Metâli, Telhîs* gibi eserlerin Arapça, Farsça ve Türkçe olmak üzere çok sayıda şerhi vardır. Edebî şerhlerden ayrı olarak, daha çok ilmî ıstılahların yer aldığı ve İslamî ilimler, tıp, astronomi gibi ilim dallarında geniş bir kullanıma sahip metinlerin şerhi, 'şerh' teriminin kavram dünyasının zenginleşmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Farsça şerhlere baktığımızda ise edebî karakterdeki şerhlerin çoğunlukta olduğunu görmekteyiz. Fars edebiyatının iki büyük şârihi, daha çok Molla Câmî lakabıyla tanınan Nureddin Câmî (ö. 1492) ve yazdığı şerhlerle el yazması kütüphanelerinde adına çok rastlanan Celâleddin Devvânî (ö. 1512)'dir. Yapılan şerhlerin pek çoğunda *Mesnevî, Gülistân, Bostân, Pend-i Attâr, Gülşen-i Râz* (Şebüsterî) gibi ahlâkî-didaktik-tasavvufî mesnevilerin yanında Hüsrev-i Dihlevî (ö. 1325) ve Hâfız-ı Şirazî (ö. 1390) gibi büyük şairlere ait şiirlerin de öne çıktığı görülmektedir. Bu tür Farsça şerhlerin, sayısal olarak azımsanmayacak nitelikte olduğu muhakkaktır ve kütüphanelerde birçok örneği mevcuttur.

Arap ve İran edebiyatına damgasını vurmuş Klasik eserler her dönemde ve Doğu coğrafyasının hemen tamamında şerh edilmeye layık manzumeler arasında görülmüştür. Özellikle İran'da eski metinlere şerh ya da haşiye yazımının artması Türk müelliflerin de bu tür eserler vücuda getirmesi için etken olmuştur¹⁸. Arap edebiyatının Klasikleri konumundaki *Muallakatü's-Seb'a* (Yedi Askı) şiirleri, *Kasîde-i Bürde, Kasîde-i Tantaraniyye*, İbni Fâriz ve Hz. Ali'nin *Dîvanları* şerh edilen Arapça eserler arasında ilk sıralarda yer almaktadır. İran edebiyatı'nda ise, Firdevsî'nin (ö. 1020?) *Şehnâmesi* ile başlayan uzun süreç Feridüddîn-i Attâr (ö. 1221), Sadî-i Şirazî (ö. 1292), Hafız-ı Şirazî (ö. 1390), Molla Câmî (ö. 1492), Urfî-i Şirazî (ö. 1591), Sâib-i Tebrizî (ö. 1671), Şevket-i Buhârî (ö. 1695) gibi büyük şairlerin nazım-nesir olmak üzere pek çok eser kaleme almasıyla devam etmiş, bu eserler hem İran sahasında hem de Osmanlı coğrafyasında sayısız şerhe konu olmuştur¹⁹.

Klasik şerhler metot olarak incelendiğinde, ele alınan beyit ya da ibarelerde parça bütünlüğüne önem verildiği görülür. Nitekim şârihin amacı şerhe estetik olarak yaklaşmaktır ve dolayısıyla mana bütünlüğü ikinci plânda kalır.

¹⁸ Muhammed Emin RİYÂHÎ, *Osmanlı Topraklarında Fars Dili ve Edebiyatı*, (çev.: Mehmet Kanar), İstanbul: İnsan Yay., Kasım-1995, s. 223.

¹⁹ Klasik Şerh Edebiyatı'nın Türkçe nümüneleri hakkında bkz. Ozan YILMAZ, "Klasik Şerh Edebiyatı Literatürü", *TALİD: Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c. 5, S. 9, İstanbul, 2007, s. 271-304.

Klasik metin Şerhlerinde belirli bir sıra takip edilir. “Evvelâ metnin o günün insanının rahatça anlayabileceği bir Şekilde takdimi (eğer Türkçe dışında yazılmış bir eserse Türkçe tercümesi); daha sonra kelimelerin önce lgat anlamlarından baŐlamak suretiyle, edebiyat içerisinde ifade ettiği anlam ve aldığı boyutun tespiti; bunu takiben, kelimenin o metin içerisinde ifade ettiği fonksiyon ve diğer kelimelerle edeb sanatlar açısından meydana getirdiği bütünlüğün tayini ve en sonunda, o edeb eserin mazmununun, yani arka plânda bulunan fikrinin-tâbiri câizse-mesajının bulunup çıkarılması ve böylelikle neticeye gidilmesi²⁰” Klasik metin Şerhlerinde uygulanan usldr.

²⁰ M. Nur DOĞAN, *a.g.e.*, s. 422.

1.2. Türk Edebiyatı'nda Manzum Lügat Geleneği

1.2.1. Arapça Manzum Lügatler

Ferişteoğlu Lügati: 14.yüzyılın sonlarına doğru Abdülatif bin Melek tarafından kaleme alınan eser bugünkü tespitlere göre Osmanlı döneminde yazılan ve medreselerde okutulan ilk Arapça-Türkçe manzum sözlüktür. Farklı vezin ve nazım türleriyle oluşturulmuş sözlük, ekseriyetle Kurân-ı Kerîm'de geçen 1528 Arapça kelime ve bunların karşılıklarını ihtiva etmektedir.²¹

Tuhfe-i Fedâyî: 17. yüzyılda Tuhfe-i Şâhidî'ye nazire olarak Mehmed Ayntabî tarafından kaleme alınan eser, 401 beyitten oluşmaktadır ve eserde 1211 kelimenin Türkçe karşılığı verilmiştir.²²

Subha-i Sıbyân: 1652-1653 yılları arasında Ebu'l-Fazl Muhammed bin Ahmed er-Rûmî tarafından kaleme alınan eserin müellifi hakkında yeterli bilgi yoktur.²³ Pek çok nüshası bulunan eserdeki beyit sayısı 455 ila 465 arasında değişmektedir.²⁴

Cevâhirü'l-Kelimât: 17. Yüzyılda Şemsî tarafından kaleme alınan eser 549 beyittir. Sözlükte tekrarlarla 2000'e yaklaşan 1467 madde başı kelime mevcuttur.²⁵

Nazmü'l-Leâl: 17. Yüzyılda Şeyh Ahmed tarafından kaleme alınan eser 57 bölüm ve 664 beyitten müteşekkildir.²⁶

Tuhfe-i Âsım: 18. Yüzyılın sonunda Mütercim Âsım tarafından kaleme alınan eser, 1251 beyitten oluşmaktadır. Eserin girişinde iki mesnevi alfabe harfleriyle kafiyeli 60 kıta ve eserin sonunda yine üç mesnevi vardır.²⁷

Nuhbe-i Vehbî: 18. Yüzyılın sonunda Sünbülzâde Vehbî tarafından kaleme alınan eser III. Selim'e ithaf edilmiştir. Sünbülzâde Vehbî tıpkı Tuhfe'sinde olduğu gibi bu eserinde de

²¹Necmettin YURTSEVEN, *Türk Edebiyatında Arapça-Türkçe Manzum Lügatler ve Sünbülzâde Vehbî'nin Nuhbe'si*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış) Doktora Tezi, Ankara 2003, s. 3.

²²Halil İbrahim YAKAR, "Manzum Sözlüklerimizden Tuhfe-i Fedâî", *Turkish Studies*, Sonbahar 2007, c. 2/4, s. 1019.

²³Atabey KILIÇ, "Türkçe-Arapça Manzum Sözlüklerden Sübha-i Sıbyan -1-", *Turkish Studies*, Sonbahar 2006, c. 1/2, s. 92.

²⁴Atabey KILIÇ, a.g.m., s. 98.

²⁵Yılmaz İNCE, "Manzum Sözlükler ve 'Şemsî'nin Cevâhirü'l-Kelimât'ı Üzerine Bir Dil İncelemesi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2002, c.12, sa. 2, s.179.

²⁶Abdülkerim GÜLHAN, "Şeyh Ahmed ve Manzum Sözlüğü Nazmü'l-Leâl", *Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks*, 2010, c.2, s.209.

²⁷Mustafa KAÇALIN, "Mütercim Âsım Efendi", *DİA*, (İstanbul İSAM: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2006), c. XXXII, s.200.

az bilinen kelimelere yer vermiştir.²⁸ 1948 beyitlik eser mesnevi ve gazel formlarından oluşmaktadır.²⁹

Tazmînât-ı Tuhfe vü Nuhbe: 19. Yüzyılda Mehmed Lebib Efendi tarafından kaleme alınan 660 beyitlik eser, Sünbülzâde Vehbî'nin Tuhfe-i Vehbî ve Nuhbe-i Vehbî'sine tazmindir.³⁰

Lügat-i Yûsuf: 114 beyitten oluşan eser, Yahya Efendi tarafından 1826 yılında kaleme alınmıştır.³¹

²⁸Selim Sırrı KURU, “Sünbülzâde Vehbî”, *DİA*, (İstanbul İSAM: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2010), c. XXXVIII, s.141.

²⁹Necmettin YURTSEVEN, a.g.m., s. 31.

³⁰Tuncay ÖZTÜRK, “Lebib Mehmed Efendi'nin Tuhfe ve Nuhbe'ye Tazmînâtı (Metin)”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012, c.10, sa.1, s. 198.

³¹Nurettin CEVİZ, Soner GÜNDÜZÖZ, “Osmanlı Medrese Kültüründe Manzum İlmî Eser Geleneğinin Güzel Bir Örneği: Lügat-i Yûsuf”, *EKEV Akademi Dergisi*, sa. 29, Güz 2006, s. 213.

1.2.2. Farsça Manzum Lügatler

Tuhfe-i Hüsâmî ez-Mültekât-i Sâmî: Hüsâm b. Hasan (Hüseyin) el-Konevî tarafından 1399-1400 yılında kaleme almış ve tespitlere göre de Anadolu'da yazılmış ilk Farsça-Türkçe manzum sözlüktür. Eser 305 beyitten meydana gelmiştir ve tamamında 1.350 Farsça kelime Türkçe karşılıklarıyla verilmiştir.³² Tuhfe-i Şâhidî bu sözlüğe nazire olarak yazılmıştır.

U'cûbetü'l-Garâyib fî Nazmi'l-Cevâhiri'l-'Acâyib: Behâ'üddîn İbn 'Abdurrahmân el-Magalkaravî tarafından 1424 yılında kaleme alınmıştır. Arapça-Farsça-Türkçe manzum bir sözlüktür. Eser, manzum-mensur bir girişten sonra 36 kıtaya ayrılmış ve toplam 436 beyitten oluşmuştur.³³

Bahrü'l-Garâyib: Lutfullâh Halîmî b. Ebî Yûsuf tarafından 1446 yılında kaleme alınmıştır. Anadolu'da yazılmış Farsça-Türkçe manzum sözlüklerin ikincisidir. Eser, üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümünü sözlük, ikinci bölümünü yararlı bilgiler, edebi sanatlar ve üçüncü bölümde de aruz, gramer yer alır.³⁴

Lügat-ı Manzûme: Bursalı şair ve yazar Lâmi'î Çelebi tarafından 1527 yılından evvel nazmedilmiştir. Farsça-Türkçe manzum bir sözlüktür. Sözlük, 15 beyitlik bir giriş ile 10 kıtadan meydana gelir ve toplamda 175 beyitten oluşmaktadır.³⁵

'İlm-i Lügat: Şiirde 'Îmâdî mahlası kullanan 'Îmâdzâde Velî b. Yûsuf tarafından 1560 yılı ya da öncesinde kaleme alınan eser 71 kıtadan oluşmaktadır.³⁶

Manzûme: 1583 yılında 'Osmân b. Hüseyin el-Bosnavî tarafından nazmedilmiştir. 210 beyitten oluşmaktadır ve 805 Farsça kelime Türkçe karşılıklarıyla verilmiştir.

Nazmü'l-Esâmî: Müellifi ve telif tarihi hakkında kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Daha çok 16. yüzyılda yazılmış manzum sözlüklerin derlendiği mecmuaların arasında rastlanıldığı için telif tarihi hakkında 16. yüzyılın ikinci yarısı denilebilir. Mesnevi tarzında ve 208 beyitten oluşan bir eserdir.

Menâzîmü'l-Cevâhir: Hâkî Mustafâ-yi Üsküdârî tarafından 1632-33 yılında nazmedilmiştir. Eser, toplam 402 beyitten oluşur. Her kıtanın sonunda yer alan vezinden sonra öğüt verici sözlere de yer verilmiştir.³⁷

³² Yusuf ÖZ, *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2010, s. 79-82.

³³ Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s. 89-90.

³⁴ Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s. 95-100.

³⁵ Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s. 143-144.

³⁶ Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s. 162.

³⁷ Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s. 192-193.

Tuhfe-i Ni'metî: Bursalı Nakibzâde Ni'metî'nin müellifi olduğu ve kardeşi Şeyhi Mehmet Çelebi'nin 1046 yılında istinsah ettiği Farsça-Türkçe manzum sözlüktür. Dört varaklık nesirden sonra iki mesnevi ve on üç kıtaya ayrılan eser toplam 358 beyitten oluşur.³⁸

Tuhfe-i Şemsî: Mevlevî bir şair olan Şemsî tarafından nazmedilmiştir. Telif tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte 1666 yılından sonra yazıldığı söylenmektedir. Tuhfe, mesnevi tarzındaki bir girişten sonra 81 kıtaya ayrılmış ve toplam 680 beyittir.³⁹

Manzûme-i Keskin: Arapça-Farsça-Türkçe manzum bir sözlüktür. Tuhfe-i Şâhidî'ye nazire olarak 1758 yılında Mustafa Keskin tarafından kaleme alınmıştır. Eserin 74 beyitlik giriş kısmından sonra 27 kıta ve hatime gelmektedir, toplam 317 beyittir.⁴⁰

Tuhfetü'l-Hâfız: Hâfız Abdullâh b. Halîl b. 'Alî tarafından 1761 yılında nazmedilmiştir. Eser, mensur bir girişten sonra 36 kıtaya bölünür. Toplam 273 beyitten meydana gelir. Bazı başlıkları bir meslek dalına ayrılmış ve o bölümlerde bu mesleklerle ilgili kelimelerin nazmedilmesi, eseri diğer manzum sözlüklerden ayıran bir özelliktir.⁴¹

Tuhfetü'l-İhvân: Mustafâ 'İlmî b. İbrâhim tarafından 1772 yılında kaleme alınan Arapça-Farsça-Türkçe manzum bir sözlüktür. Sözlük, Türkçe yazılmış kısa bir önsözle başlamaktadır. Toplam 854 beyitten oluşmuştur.⁴²

Tuhfe-i Vehbî: 18. yüzyılda (1782) Sünbülzâde Vehbî tarafından kaleme alınan ve Şâhidî'den sonra en çok okunan Farsça-Türkçe manzum sözlüktür. Eser, bir mesneviden sonra 57 kıtadan oluşmaktadır. Her kıtanın sonunda vezni bulunur.⁴³

Nazmü'l-Cevâhir: Hasan 'Aynî tarafından 1821 yılında nazmedilir. Yazar 1811 yılında Dürrü'n-Nizâm adıyla nazmettiği eseri on yıl sonra gözden geçirerek Nazmü'l-Cevâhir adını vermiştir. Eser, mesnevi tarzında yazılmış 117 beyitlik bir girişten sonra 100 kıtaya bölünür. Toplam 1300 beyitlik manzum bir sözlüktür.⁴⁴

³⁸Neslihan GÖREN, *Bursalı Nakibzâde Nîmetî'nin Tuhfe-i Ni'metî Adlı Eseri (metin-İnceleme)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Basılmamış) Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2016, s. 8.

³⁹Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s. 214-216.

⁴⁰Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s. 237-238.

⁴¹Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s. 239-240.

⁴²Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s. 242-243.

⁴³Sümbülzâde Vehbî, *Tuhfe-i Vehbî (Metin-Dizin-Tıpkıbasım)* (haz. Ahmet YENİKALE), Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş, 2012, s.29.

⁴⁴Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s. 258-259.

1.2.3. Manzum Lügat Şerhleri⁴⁵

Ferişteoğlu Lügati için yapılan şerh:

*Şerh-i Lügat-i Ferişteoğlu-Kara Yahyâ bin İsrâîl

Bu şerh dışında bu eser üzerine yapılmış fakat müellifi belli olmayan pek çok şerh metni vardır.

Nazmü'l-Leâlî için yapılan şerhler:

*Şerh-i Nazmu'l-Leâlî-Ahmed bin Ahmed Behisnî

*Şerhu Nazmi'l-Leâlî-Aliefendizâde Abdurrahmân Efendi

* Şerhu Nazmi'l-Leâlî-Mühammed Ârif bin Raif

Tuhfe-i Vehbî için yapılan şerhler:

*Şerh-i Tuhfe-i Vehbî-Elbistanlı Ahmed Hayâtî Efendi

*Şerh-i Tuhfe-i Vehbî- Akovalızâde Ahmed bin Osmân

Sübha-i Sıbyân için yapılan şerhler:

*Seheletü'l-Beyân Şerhu Subhati's-Sıbyân-Seyyidî Efendi

*Şerh-i Sübha-i Sıbyân-Râsim Fodlacızâde Ahmed

*Şerh-i Sübha-i Sıbyân-Hacı İsmâil Zühdi bin Ömer

*Hediyetü'l-İhvân-Mehmed Necîb

Nuhbe-i Vehbî için yapılan şerhler:

*Şerh-i Nuhbe-i Vehbî-Ali Rızâ bin Mehmed Rüşdî Yalvacî

*Şerh-i Nuhbe-i Vehbî-Yayaköylü Ahmed Reşîd el-İzmirî

*Nuhbe-i Vehbî Şerhi-Râşid Efendi

Bahrü'l-Garâyib için yapılan şerh:

*Şerh-i Bahrü'l-Garâyib-Lutfullâh bib Yûsuf bin Abdülhalîm el-Amâsî Halîmî

⁴⁵Zehra GÜMÜŞ, "Klasik Türk Edebiyatında Manzum Sözlük Şerhleri", *Turkish Studies*, Sonbahar 2007, c. 2/4, s. 427-428-429.

2. ŞÂHİDÎ İBRÂHİM DEDE VE *TUHFE-İ ŞÂHİDÎ'Sİ*

2.1. Şâhidî İbrâhim Dede

2.1.1. Hayatı

875/1470 yılında Muğla'da dünyaya gelen şairin asıl adı İbrahim, mahlası Şâhidî'dir. Babası bir mevlevîhâne şeyhi olan Sâlih Hüdâyî Dede'dir. *Gülşen-i Esrâr*, Türkçe divanı gibi eserlerinden yola çıkarak elde edilen bilgilere göre kendisi, ilk dinî ve ilmî bilgilerini öğrendiği babasını on yaşındayken kaybetmiştir. On sekiz yaşına geldiğinde Muğla'dan ayrılarak önce İstanbul'da Fatih medresesi daha sonra Bursa'da Yıldırım medresesinde tahsil hayatına devam etmiştir. Şâhidî, Muğla'ya döndükten sonra burada Şeyh Bedrettin'e, Lazkiye'de Fânî Dede'ye ve Mevlânâ soyundan Paşa Çelebi'ye intisap ederek onun oğlu Emîr Adil'e hocalık yapmıştır. Ardından yine Mevlânâ soyundan gelen ve Afyon'da Mevlevî şeyhi olan Divane Mehmet Çelebi'ye intisap eden şair, aldığı tasavvufî ve manevî terbiyenin ardından ortaya koyduğu eserlerle adından söz ettirmiştir. İntisap ettiği Divane Mehmet Çelebi'nin ölümünden sonra Muğla Mevlevîhânesi şeyhliğini üstlenerek kalan ömrünü halkı irşad etmeye ve eserler yazmaya adanmıştır. Her yıl şeyhinin Afyon'daki mezarını ziyaret eden şair son seferinde şeyhliği oğlu Şühûdî'ye teslim etmiş; vefat ettikten sonra da şeyhinin ayak ucuna gömülmüştür. Lirik ve coşkun bir üsluba sahip olan Şâhidî, şiirlerini tasavvufî düşünceyi ve Mevlevîliği yaymak için bir vasıta olarak kullanmıştır. Bu şiirlerde şeyhi Divane Mehmet Çelebi ve babası Hüdâyî'nin etkileri kendisini açıkça göstermektedir.⁴⁶

2.1.2. Eserleri

Divan: Eserin bilinen yedi nüshasından hiçbiri tam değildir. Bu nüshaların bazıları Süleymaniye ve Mevlânâ Müzesi kütüphanelerinde bulunmaktadır. Divanda iki kaside, bir terci-i bend, üç muhammes, iki tahmis, bir müstezad, seksenden fazla gazel, dört kıta, bir rubai, ve yedi beyit vardır. Bir adet de hece ölçüsü ile yazılmış şiir vardır.

Gülşen-i Vahdet: 943/1536 yılında Mevlânâ'nın Mesnevî'si tarzında kaleme alınmış 491 beyitlik bir mesnevidir. İnsan güzelliğine dair kavramların tasavvufî açıdan açıklandığı eserde sade bir dil kullanılmıştır. Eser Numan Külekçi tarafından yayımlanmıştır.

Gülşen-i Tevhid: 937/1530 yılında yine Mevlânâ'nın Mesnevî'si tarzında kaleme alınmış Farsça bir eserdir. Mesnevî'nin her cildinden 100 beyit seçilerek bunların her biri beşer beyit

⁴⁶ Mustafa ÇİPAN, "Şâhidî", *DİA*, (İstanbul İSAM: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2010), c.XXXVIII, s.273-274.

halinde şerh edilmiştir. Eserde Yûsuf Sîneçâk'ın Cezîre-i Mesnevî'sinin etkileri görülmektedir. Bilinen 42 nüshası olan eser Ahmet Niyâzi tarafından yayımlanmıştır.

Gülşen-i Esrâr: Mevlevîlik ve şairin kendisi hakkında değerli bilgilerin yer aldığı bu Farsça eser 951/1544 yılında kaleme alınmıştır. Eser üzerinde Nuri Şimşekler'in bir doktora çalışması vardır.

Mevlid: 823 beyitten oluşan eser hakkında Melahat Yöntem bir mezuniyet tezi hazırlamıştır.

Şerh-i Gülistân: Sâdî-i Şirâzî'ye ait eserin Farsça şerhidir. Süleymaniye Kütüphanesi'nde iki nüshası vardır.

Risâle-i Âfâk u Enfûs: Mevlâna Müzesi ve Konya İl Halk kütüphanelerinde nüshaları vardır.

Sohbetnâme: Mürşit ile mürit arasındaki sohbet âdâbına dayalı bir eserdir.

Gülşen-i İrfân: Şairin, oğlu Şühûdî'ye yazdığı bu Farsça eserin nüshasına ulaşılammıştır.

Dîvân: Semâhâne-i Edeb'de bahsedilen Farsça divanın nüshasına ulaşılammıştır.

Tırâşnâme: Eser Farsça yazılmış dokuz yüz beyitlik bir mesnevidir. Hem Mevlânâ hem Sultan Veled'e atfedilen eserin Şâhidî'ye ait olduğu kesin değildir.

Müşâhedât-ı Şâhidiyye: Hakkında bilgi verilen tek eser Sefîne olup Şâhidî'nin tasavvuf yolundaki manevî yolculuğu anlatılmaktadır.⁴⁷

Tuhfe-i Şâhidî: BKZ. 2.2. Tuhfe-i Şâhidî

2.2. Tuhfe-i Şâhidî

Şairin şöhretini borçlu olduğu en meşhur eseridir. Farsça-Türkçe manzum bir sözlük olup türünün 4. örneğidir. 921/1515 yılında yazılmıştır. Müellif, sözlüğün önsözünde babasının küçükken kendisine manzum sözlükler okuttuğunu ve bunlar arasında Tuhfe-i Hüsâmî'den tahsil hayatında çok faydalanarak onu örnek aldığını dile getirmiş ve eserini telif etme sebebi olarak da Tuhfe-i Hüsâmî'yi göstermiştir.

Şâhidî, sözlüğünde Mesnevî'den derlediği Farsça kelimeleri Mesnevî'deki anlamlarıyla nazmederek bu kelimelere döneme uygun Türkçe anlamlar vermiş ve böylece sözlüğe olan rağbetin artmasına vesile olmuştur. Tuhfe-i Hüsâmî'ye nazire olan bu eser

⁴⁷ Mustafa ÇIPAN, , a.g.m., s.273-274.

başarılı sayılacak bir şekilde nazmedilmiştir. Bu sebeplerden olacak ki döneminde medrese ve diğer eğitim kurumlarında gerek Farsça gerekse aruz öğretimi için önemli bir kaynak teşkil etmiştir.

Sözlük bir dibace, her biri sayısı 5 ile 20 beyit arasında değişen 27 kıt'a ve bir hatimedden oluşmaktadır. Tuhfe hakkında bilgilerin yer aldığı dibace 61 beyit olarak mesnevî tarzında kaleme alınmıştır. Yine hatime de mesnevî nazım şekliyle yazılmış olup 6 beyitlik bir tarih kıt'asından meydana gelmiştir. Kıt'aların sonunda kıt'ada kullanılan bahirlerin vezni, bir mısraı Farsça diğeri bunun Türkçe tercümesi olan birer beyit ile örneklendirilmiş ve son beyitlerde de bahrin adı ve tef'ileleri yazılmıştır. Eserin takti beyitlerinin sayısı 56 olup sözlük kısmı dediğimiz bölümdeki beyit sayısı ise 338'dir. Toplamda 455 beyitten oluşan Tuhfe'nin beyit sayısı yazma nüshalarda daha çoktur.

Hem yazıldığı devirde hem de kendinden sonraki dönemlerde oldukça ilgi gören Tuhfe-i Şâhidî bu yönüyle kendinden sonra kaleme alınan manzum sözlükler ve şerhler için bir örnek ve sebep teşkil etmiştir. Her ne kadar yazma nüshaları fazla olsa da bu zamana kadar eserin müellif nüshası tespit edilememiştir. En çok şerhi yazılan manzum sözlük olma özelliğini elinde barındıran Tuhfe-i Şâhidî; Lügat-i Şâhidî, Tuhfe-i Şâhidiye, Kitâb-ı Şâhidî, Manzume-i Şâhidî gibi adlarla da bilinmektedir.⁴⁸

2.2.1. Eserin Yazılış Sebebi

Yazma eser kütüphanelerinde birçok nüshası bulunan ve müellifine haklı bir şöhret kazandıran Tuhfe-i Şâhidî, Türk edebiyatındaki manzum sözlükler denilince akla gelen ilk eserdir. 1515 yılında Şâhidî İbrahim Dede tarafından kaleme alınan eserde, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin Mesnevî-i Şerîfi'nde geçen bazı Farsça kelime ve ibarelerle bunların Türkçe karşılıkları, çeşitli bahirlerden çeşitli vezinlerle manzum hâlde bir araya getirilmiştir. Kendisi de bir Mevlevî şeyhi olan İbrâhim Dede'nin bundaki ilk amacının, şüphesiz Mesnevî'nin okunmasının ve anlaşılmasının kolaylaştırılması olduğunu söylemek mümkündür⁴⁹:

Getürdüm Mesnevîden çok garâib

Ki ola Mevlevîler ana râgıb

Farsçanın selaseti ile Mevlânâ'nın sanat kudretinin ve ilhamının imtizacı olan Mesnevî yüzyıllar boyunca bizim kültürümüzün, âlem telakkimizin, inancımızın en güzel numunesi

⁴⁸Yusuf ÖZ, *Tuhfe-i Şâhidî Şerhleri*, Konya: Alagöz Basım Ltd, 1999, s.23-28.

⁴⁹Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s. 23

olarak okunmuş ve anlaşılacak istenmiştir. Bütün kalbiyle ve samimiyetiyle tarikatına bağlı olan müellif, eserinde büyük bir saygı, şuurlu bir ilim yayma arzusu ve vazife anlayışıyla vücuda getirdiği eserinde, seçtiği Farsça kelime ve ibarelerin karşılıklarını Mesnevî'deki anlamlarıyla vermiştir.

İbrahim Dede, eserinin dibacesinde çocukken babasının kendisine okutup ezberlettiği manzum sözlüklerden, bilhassa da Tuhfe-i Şâhidî'yi ona nazire olarak yazdığı Tuhfe-i Hüsâmî'den, önemli ölçüde istifade ettiğini belirtir⁵⁰:

Diledüm ki yazam bir hoşça nâme

Nazîre ola ol Tuhfe-i Hüsâma

Farklı bir dil öğrenirken başvurulan ilk yöntem ezberdir. Gramer kurallarından kelime bilgisine kadar her safhada ezberin ayrı bir yeri ve önemi vardır. Bilgiyi elde etmenin ve muhafaza etmenin bugünle kıyas edilemeyecek kadar zor olduğu eski zamanlarda nazım, yalnızca eğlence ve sanat unsuru değil, bizzat ilme hizmet eden bir araç hâline gelmiştir. Aruz vezninin ve kafiyenin yarattığı ahenk ezberi kolaylaştırmakta, dil öğrenmenin vazgeçilmez metodu olan ezber de bu sayede eğlenceli ve akılda kalıcı olabilmekteydi. Bunun bilincinde olan İbrahim Dede, sözlüğünü mensur olarak değil, ezberlenmeye oldukça elverişli bir şekilde manzum olarak kaleme almıştır. Kendi çocukluğunda ezberlediği manzum sözlüklerin ilim hayatı boyunca gördüğü faydalarına istinaden bu sözlüklerin, çocukların dil öğrenmelerine, kelime dağarcıklarını genişletmelerine, şiir ve vezin bilgisi kazanmalarına yardımcı olduğunu göz ardı etmemiştir⁵¹:

Yakîn bildimki bir nev-reste ma'sûm

Lügatler okıya veznile manzûm

Ana her ilm olur elbette âsân

Olur âlemde bir merd-i sühen-dân

2.2.2. Eserin Türk Edebiyatı'ndaki Yeri

Sözlük, en genel tanımıyla, bir dilin kelimelerinin anlamlarını veyahut bu kelimelerin başka dillerdeki karşılıklarını kapsayan eserdir. Seçilen kelimeler o dilin sahip olduğu tüm kelime hazinesi olabileceği gibi, belli bir alanda kullanılan, yine aynı dilin farklı dönemlerinde kullanılan kelimeler de olabilir. İster kelimelerin anlamlarını ister başka dillerdeki karşılıklarını kapsasın, isterse genel ve isterse belli bir alana veya zaman dilimine

⁵⁰Yusuf ÖZ,, a.g.e., s. 25.

⁵¹Yusuf ÖZ,, a.g.e., s. 6.

mahsus olsun, sözlükler bir dilin söz varlığını, ifade gücünü, zenginliğini, tarihini ve tarihsel gelişimi gözler önüne seren önemli kaynaklardır. Kişinin eğitimi, bilgi birikimi, dile hakimiyeti, karşılaştırmalı düşünce kabiliyeti, ifade ve anlamlandırma kuvveti sözlük yazarlığında ve yazılan sözlüğün başarısında belirleyici rol oynar.

Sözlükler farklı bir dil öğrenenler için vazgeçilmez kaynaklardır. Dilin temel unsuru olan sözcüklerin bir araya getirildiği bu eserler o dili anlamaya, okumaya, yazmaya ve konuşmaya açılan kapı vazifesi görürler. Manzum sözlükler bu ihtiyaca cevap verdikleri gibi, vezin ve kafiye gibi unsurlarıyla, dil öğrenmenin temel metotlarından biri olan ezberi kolaylaştırarak kelime öğrenmeye ve öğrenilen kelimeyi hafızada rahatlıkla tutabilmeye yardımcı olurlar.

Şâhidî İbrahim Dede tarafından kaleme alınan ve Mesnevî’de geçen bazı Farsça kelime ve ibarelerin Türkçe karşılıklarının manzum şekilde verilmesiyle oluşturulan 455 beyitlik Tuhfe-i Şâhidî, bu türün edebiyatımızda en rağbet gören ve okunan örneğidir. Hem kendi nüshalarının hem de üzerine yazılan şerhlerin çokluğu buna apaçık bir delildir. Müellifin nazımdaki başarısı, vezin kullanmaktaki ve kelimeleri anlamlandırmaktaki mahareti, eserin rağbet görmesinin başlıca sebeplerindendir.⁵² Eser, nazımdaki başarısından ötürü okuyanın vezin ve şiir bilgisini geliştirmeyi de hedef almaktadır. Bu sebeple medrese ve benzeri eğitim kurumlarında hem Farsça hem de şiir bilgisinde kaynak kitap olarak kullanılmıştır.⁵³

Tuhfe-i Şâhidî’den sonra yazılan başka manzum sözlüklerin dibacelerinde Şâhidî İbrahim Dede büyük bir hürmetle anılmış ve onun bu işin ustası olduğu dile getirilmiştir. Tuhfe-i Şâhidî’ye duyulan rağbet ve eserin şöhreti hem manzum sözlüklerin yazılması hem de kendisine şerhler kaleme alınmasında belirleyici ölçüde teşvik edici olmuştur.⁵⁴

⁵²Ahmet Atillâ ŞENTÜRK-Ahmet KARTAL, *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yayınları: İstanbul, 2006, s. 327.

⁵³Yusuf ÖZ, , *Tuhfe-i Şâhidî Şerhleri*, s. 24.

⁵⁴Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s. 26.

2.3. Türk Edebiyatı'nda Tuhfe-i Şâhidî Nazîre ve Şerhleri

2.3.1. Nazîreler

Ömer Kusûrî – Tazmîn-i Tuhfe-i Şâhidî (1126/1714): Tahmis ve tanzir yazmakla meşhur olan Ayıntaplı Ömer Kusûrî, Tuhfe'nin her bir mısraını tazmin etmiştir. Müellif öncelikle Tuhfe'nin bir beytinin ilk mısraına karşılık bir mısra yazmış; daha sonra ikinci beytin ikinci mısraını tazmin etmiştir. Eserde Tuhfe'nin bazı beyitleri eksiktir.⁵⁵

Abdurrahman el-Halvetî – Nazîre-i Tuhfe-i Şâhidî (1182/1768): Müellifin yazmış olduğu bu eserin tek nüshası Kahire Üniversitesi Ktp. Türkçe Yazmalar bölümü 2569 numarada kayıtlıdır.⁵⁶

Mustafa Keskin b. Osman – Manzume-i Keskin (1171/1758): Denizlili olan müellifin adı Mustafa'dır. Eser Arapça-Farsça-Türkçe olarak kaleme alınmış manzum bir sözlüktür. Toplamda 218 beyitten oluşmaktadır.⁵⁷

Fedâî Mehmed-i Ayıntâbî – Tuhfe-i Fedâî (1044/1634): Müellif Gaziantepli'dir. Eser mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmıştır.⁵⁸

Müfidü'l-müstefidîn (1053/1643): Müellifi belli olmayan bu eser toplamda 500 beyitten oluşmaktadır.⁵⁹

Hâfız Mezîdzâde-i Ayıntâbî - Nazm-ı ferâid (1109/7697-8): Kolay ezberlenmesi için aynı vezinlerle Tuhfe'ye nazire olarak yazılan eserlerden biridir.⁶⁰

2.3.2. Şerhler

Sûdî-i Bosnevî - Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî (1006/1598'den önce): Klasik Fars edebiyatının önemli şârihlerinden Bosnalı Ahmed Sûdî tarafından yazılan bu şerhin telif tarihi net değildir. Şerhte, Tuhfe'de yer alan Farsça kelimelerin hareke ve okunuşlarındaki bazı durumlar detaylı olarak yazıldıktan sonra bunlara Arapça ve Türkçe karşılıklar verilmiştir. Tuhfe'de kullanılan vezinlerin taktiini göstermek amacıyla kaleme alınan şerhte, Tuhfe'nin her bir kıtasından ilk bir, iki veya dört beyit seçilerek içindeki Farsça kelimelerin okunuşlarına ve gerektiğinde

⁵⁵Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.107-108.

⁵⁶Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.109.

⁵⁷Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.109.

⁵⁸Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.109.

⁵⁹Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.110.

⁶⁰Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.110.

gramatikal özelliklerine yer verilmiştir. Daha sonra beyitlerin ilk mısraı tefilelere göre takti edilmiş; ikinci mısra ve diğer beyitlere bu noktada müdahale edilmemiştir.⁶¹

Abdülkadir b. Ömer b. Bâyezid el-Bağdâdî - Ta'ribu Tuhfeti'ş-Şâhidî (1050-78/1640-67): 1030/1621 yılında Bağdat'ta doğan Abdülkadir el-Bağdâdî, Arap edebiyat tarihi üzerine yazdığı eserlerle adını duyurmuştur. Tuhfe'ye Arapça ve Türkçe olmak üzere iki şerh yazan müellif Arapça şerhini Tuhfe'nin zorluklarını çözmek amacıyla kaleme aldığını dile getirmiştir. Telif tarihi kesin olmayan bu eserde Tuhfe ilk beytinden son beytine kadar şerh edilmiş; sözlüğün dibace ve hatime kısımları Arapçaya tercüme edilerek beyitler kısaca açıklanmıştır. Yine beyitlerdeki Farsça kelimelerin Arapça karşılıkları yazılarak bahirler ve vezinler hakkında bilgi verilmiştir.⁶²

Kara İbrahim Efendi - er-Risâle ale'ş-Şâhidî (1071/1661'den sonra): Beypazarı müftüsü İbrahim Efendi tarafından yazılan bu eser bir mukaddimeyle başlamaktadır. Hemen arkasından Tuhfe dibace ve son iki kıtası hariç birinci kıtasından itibaren şerh edilmiştir. Eserde Tuhfe'ye ait beyitlere yer verilmemiştir. Tuhfe'deki Türkçe karşılıkların korunduğu şerhte, Farsça kelimelerin açıklanmasında detaya girilmezken kelimelere az da olsa Arapça karşılıkların verildiği de olmuştur.⁶³

Abdülkadir b. Ömer b. Bâyezid el-Bağdâdî – Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî (1078/1667): el-Bağdâdî'nin yazdığı iki şerhten Türkçe olanıdır. Sadece on beyitlik ilk kıtasının kısmı şerh edilmiştir. Tuhfe'nin var olan diğer şerhlerinden daha hacimli ve detaylı bir şekilde şerh edilmesi planlanırken müellif tarafından tamamlanmamıştır. el-Bağdâdî, eserini Tuhfe-i Hüsâmî ve Tuhfe-i Şâhidî üzerine yaptığı incelemeler sonrası oluşturmuştur. Dîbace kısmının şerh edilmeyip şerhe ilk kıtanın birinci beytiyle başlanan eserde Tuhfe-i Hüsâmî'de bulunup Tuhfe'de yer almayan Farsça kelimeler gramer kaideleri, harekeli okunuşları ve Türkçe karşılıklarıyla verilmiştir. Eseri farklı kılan özelliklerden biri de kelimelerin şahit beyitlerle desteklenmesidir. Bahir ve vezinlerle ilgili ise bir bilgi bulunmamaktadır.⁶⁴

Abdurrahman b. Abdullah-i Kuddûsî – Tuhfetü'l-mülûk (1093/1682): Tuhfe-i Şâhidî'nin ayrıntılı şerhlerinden biri olan bu eser 27 bâbdan oluşmaktadır. Şârih, beyitlerdeki Farsça kelimeleri teker teker tahlil edip gramer özellikleri hakkında bilgi verdikten sonra kelimelerin

⁶¹Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.31-32.

⁶²Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.33-34.

⁶³Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.35.

⁶⁴Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.36-38.

diğer anlamları üzerinde durmuştur. Bu aşamadan sonra beyitler tefilelerine göre takti edilmiştir.⁶⁵

Ahmed b. Mehmed Selâmî ibn Ağrıboz – Tezkiretü'l-müntehâ ve ifâdetü'l-mübtedî (1112/1700): Eserin sonunda şerhin yazılış tarihini ebced hesabıyla düşen şârih, eserini Farsça kelimelerin Arapça anlamlarını göstermek amacıyla Türkçe-Arapça olarak yazmıştır. Kelimelere Türkçe karşılıklar verilip izahı yapıldıktan sonra bunlar Arapça'ya tercüme edilmiştir. Şârih bu eserde bahir ve vezinler hakkında da bilgi vermiştir.⁶⁶

İbrâhîm b. Süleymân el-Ezherî el-Ensârî – Dâ'iretü'l-ihtisâr ve't-ta'lîl ale'l-iksâr ve't-tatvîl (1114/1703): Şârihin pek çok eserden faydalanıp Arapça olarak kaleme aldığı bu şerh 1703'te tamamlanmıştır. Müellif detaylı bir şekilde kaleme alınan bu eseri derslerinde kaynak kitap olarak kullanmak amacıyla yazdığını dile getirmiştir. Eser hatimeye kadar Arapça şerh edilmiş, hatime ve ebced hesabıyla ilgili kısımlar ise Türkçe yazılmıştır. Beyitlerdeki Türkçe kelimelere Arapça karşılıkları verilmiş ve gerekli gramatik unsurlar dile getirilmiştir. Şârih, bu eseri oluştururken pek çok kaynaktan yararlanmış; bunlardan en önemlisi de Mesnevî olmuştur. Müellif, Farsça kelimeler için Mesnevî'den olabildiğince şahit beyitler göstermiştir.⁶⁷

Atfî Ahmed-i Bosnavî – Şerh-i Tuhfe (1123/1711): 18. yüzyıl şairlerinden olan şârihin hayatı hakkında detaylı bir bilgi yoktur. Eser bir mukaddime, şerh kısmı ve hatimeden oluşmaktadır. Müellif sebeb-i telif kısmında eseri, zamanla tahrife uğrayan Tuhfe'yi tashih edip Farsça kelimelerin diğer anlamları ile bahir ve vezinler hakkında bilgi vermek amacıyla kaleme aldığını belirtmiştir. Şerhe birinci kıtadan başlayan şârih, ilk beyti takti ettikten sonra beyitlerdeki Farsça kelimelerin izahını yapmış ve bunlara Arapça karşılıklar vermiştir.⁶⁸

İbrahim Vahdî Efendi – Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî (1123/1711): Arap edebiyat tarihiyle olan ilgisiyle tanınan müellif eserini 1711'de telif etmiştir. Tuhfe'nin ilk beytiyle başlayan eser, diğer Tuhfe şerhlerinden alıntılarla oluşturulmuştur. Türkçe yazılan bu şerhte Arapça alıntılarının aslına bağlı kalınmış ve bunlar esere olduğu gibi aktarılmıştır. Farsça kelimelerin Türkçe ve Arapça karşılıkları verildikten sonra kıtaların bahir ve vezinleriyle ilgili bilgiler de eserde yerini almıştır.⁶⁹

⁶⁵Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.39-40.

⁶⁶Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.41-42.

⁶⁷Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.43-44.

⁶⁸Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.46-48.

⁶⁹Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.49-50.

İbrahim b. Süleyman el-Ezherî el-Ensârî – Şerhu Tuhfe-i Şâhidî (1130/1717): Şârihin Tuhfe'ye yazdığı ikinci şerh olan bu eserde Tuhfe'deki Farsça kelimelere Arapça karşılıkları verilmiştir. Tuhfe'nin dibace kısmı beyitler halinde sözlük kısmı satırlar halinde yazılmıştır.⁷⁰

Pîrî Paşazâde Cemâlî Mehmed b. Abdülbâkî – Tuhfe-i Mîr (1131/1719): Hayatı hakkında çok fazla malumat olmayan şârih, Cemâlî lakabıyla tanınmaktadır. Müellif, sebab-i telifte eserini Tuhfe'deki arkaik Türkçe kelimelere yeni karşılıklar ve aruz ile gramere dair bilgiler vermek amacıyla kaleme aldığını belirtmiştir. Tuhfe'nin detaylı bir şerhi olan bu eserde Farsça kelimelerin harekeli okunuşları yazıldıktan sonra bunlara Türkçe karşılıkları verilmiştir. Yer yer gramere dair kurallar da belirtilmiş ve yine beyitlere tefilelerine göre takti yapılmıştır.⁷¹

Hüseyin (Nûrî) el-Keşfî el Karahisârî eş-Şarkî – Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî (1134/1722'den önce): Sünbülüye tarikatına mensup olan şârih Şebinkarahisarlı'dır. Mahlası Keşfî'dir. Telif tarihi net olmayan bu eserde şârih özellikle Farsça kelimelerin okunuşları üzerinde durmuştur. Sebeb-i telif kısmında ise eserini Farsça ve Türkçe sözlüklerin zorluklarını çözüp izah etmek ve kusurlarını düzeltmek için kaleme aldığını dile getirmiştir. Tuhfe'nin dibace ve haââtime kısmı şerhe dahil edilmeyerek beyitlerdeki Farsça kelimelere Türkçe ve Arapça karşılıkları verilmiştir.⁷²

Akoyalızâde Hâtem Ahmed – Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî (1143/1730-31): Şiirlerinde Hâtem mahlasını kullanan şairin asıl adı Ahmet'tir. Müellif bu eserini öğrencilere aruzu öğretmek amacıyla bir ders kitabı olarak hazırlamıştır. Bahir ve vezinler hakkında bilgilerin yer aldığı şerhin mukaddime kısmında da takti türleri belirtilmiştir.⁷³

Ali Gürcî-i Bektaşî – Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî (1143-1153/1731-1740): Şârihin hayatı hakkında bir bilgi yoktur. Bir mukaddimeyle başlayan şerhte müellif, sebab-i telif kısmında eserini bozulmaya uğramış kelimeleri tashih etmek amacıyla yazdığını açıklamıştır. Yine bu şerhde de takti türleri üzerinde durulmuştur. Beyitlerde geçen Farsça kelimelerin harekeli okunuşları yazılarak açıklanmış ve bunların Türkçe ve Arapça karşılıkları verilmiştir. Anlamları verilen Farsça kelimeler için çok az şahit beyit kullanılmıştır.⁷⁴

Mehmed İsmet b. İbrahim – Feyzü'l-hâdî fi halli müşkilâti Şâhidî (1153/1740): Hacı Çelebi ya da Hacı Efendi adıyla tanınan müellifin asıl adı Mehmed'dir. Mukaddime kısmında

⁷⁰Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.51.

⁷¹Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.53-54.

⁷²Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.55-56.

⁷³Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.57-58.

⁷⁴Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.60-62.

eserin, Mısır muhafızları eski başçavuşu Murad Ağa'nın Ahmed adlı oğlu için yazıldığı belirtilmiştir. Şârih Tuhfe'nin tamamını şerh etmiştir. Eserin dibace kısmında da sözlük kısmında da detaya girilmemiş; Farsça kelimelerin önce Arapça sonra Türkçe anlamları kaydedilmiştir.⁷⁵

Mustafa İbn Mîrzâ – Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî (1153/1740): Müellifin hayatı hakkında bir bilgi yoktur. Eser, Farsça bir mukaddimeyle başlayıp dibacede Tuhfe'nin ilk beytinin şerhi yer alır. Beyitler şerh edilirken ilk olarak Farsça kelimelerin harekeli okunuşları yazılmış daha sonra bu kelimelerin Tuhfe'deki Türkçe karşılıkları verilmiştir. Kelimeler yer yer örnek beyitlerle de açıklanmıştır.⁷⁶

İbrahim b. Süleymân el-Ezherî el-Ensârî – Şerhu Tuhfeti's-Şâhidî (1159/1746): Müellifin Tuhfe'ye yaptığı üçüncü şerhtir. Arapça olarak yazılmıştır. Eserini Tuhfe'deki Farsça kelimelerin Türkçe ile varsa Arapça karşılıklarını vermek ve gramatikal hususlarını ortaya koymak için telif ettiğini dile getirmiştir. Tuhfe baştan sona şerh edilmiş ve beyitlerdeki kelimelerin anlamları için Mesnevî'den şahit beyitler seçilerek nazmedilmiştir.⁷⁷

Mustafa İsmâuddîn b. Abdullah – Gülşen-i Şâhidî (1163/1750): Üsküdar'da doğan müellif müderrislik ve kadılık yapmıştır. Şârihin eseri mensur bir önsözle başlamaktadır. Şerhin dibace kısmından başladığı eserde Tuhfe'deki kelimelerin harekeli okunuşları kaydedilerek karşılıklarına mevcut anlamlar yazılmıştır. Şahit beyitlerin yer yer kullanıldığı eserde kelimelerin bazı gramer kurallarına da değinilmiştir.⁷⁸

Şâhinzâde Ali Dilkesîr el-Maraşî – Tuhfetü'l-vüzerâ (1173/1759): Şârihin hayatı hakkında kaynaklarda bilgi yoktur. Dönemin sadrazamı Mehmed Ragıp Paşa'ya takdim edilen bu eser, Tuhfe'nin ayrıntılı bir şerhidir. Beyitlerdeki Farsça kelimelerin Türkçe ve Arapça karşılıkları verilerek gramer kuralları belirtilmiştir. Anlam katmanına sahip kelimelerin bütün anlamları zikredilmiştir. Alıntı yapılan kaynaklar eserde zikredilirken bazı kelimeler için yer yer şahit beyitler yazılmıştır. Yine eserde bahir ve vezinlerle ilgili bilgiler de mevcuttur.⁷⁹

⁷⁵Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.63-64.

⁷⁶Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.65-66.

⁷⁷Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.66-67.

⁷⁸Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.67-69.

⁷⁹Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.70-71.

Ali Ruhavî – Tuhfe-i taksîrî (1174/1761): Müellif Urfalı'dır. Eserin sebab-i telif kısmında bu şerhin öğrencilerin isteği üzerine telif edildiği kayıtlıdır. Tuhfe'ye ait beyitler bu eserde taktili olarak yazılmıştır.⁸⁰

Nâdîde Ahmed Hâfız - Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî (1176/1763): Şârih İstanbul doğumludur. Eserinin sebab-i telif kısmında muhasebeci Ahmed Efendi ismindeki bir şahsın oğlu için bu şerhi yazmasını rica ettiğini dile getirmiştir. Eserde Tuhfe'deki beyitler sırayla yazılmış ve harekelenmiştir. Kelimelerin gramatik özelliklerinin de verildiği şerhte Farsça sözcüklerin Türkçe ve Arapça karşılıkları zikredilmiştir. Şahit beyitler kullanılmış fakat kaynak gösterilmemiştir.⁸¹

Muhammed Necîb – Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî (1195/1781): Müellif, döneminin öne çıkan şair ve hattatlarından. Eser Tuhfe'de gramer açısından açıklanmaya muhtaç kısımlar ile bahir ve vezinler hakkında detaylı bilgiler vermek amacıyla yazılmıştır. Mukaddime kısmında Tuhfe'nin önsözü açıklandıktan hemen sonra kıtalar bahir ve vezinleriyle birlikte nazmedilmiştir. Beyitlerdeki kelimelerin harekeli okunuşları verilmeden izahı yapılarak her bir beyit takti edilmiştir.⁸²

Yorgancızâde Ali Hicâbî - et-Tuhfetü'l-Hicâbiye ale't-Tuhfeti's-Şâhidiye (1225/1810): Müellif Denizli'de doğmuştur. 1810'da telif edilen eser Arapça olarak yazılmıştır. Şârih, sebab-i telif kısmında eserini öğrencilerin isteği doğrultusunda ve yine onların aruz ilmini daha iyi öğrenebilmeleri amacıyla kaleme alındığını dile getirmiştir. Farsça sözcüklerin Arapça karşılıklarının ve gramatikal özelliklerinin verildiği bu eserde en dikkat çekici kısım aruzla ilgili bilgilerin verildiği bölümdür.⁸³

Mehmed Murad en-Nakşibendî – Müzîlü'l-hafâ (1215/1839): Babası bir Nakşibendî şeyhi olan Mehmed Murad tarafından yazılan bu eser Sultan 1. Abdülmecid'e takdim edilmiştir. Eserde Farsça kelimelerin eş anlamları belirtilerek Arapça karşılıkları verilmiş ve bu kelimelerin arkaik Türkçe anlamları yerine yeni karşılıkları kaydedilmiştir. Ayrıca kelimelerin okunuş ve gramer özellikleri belirtilmiş; beyitlerdeki edebî sanatların gösterilmesine de dikkat edilmiştir. Eserin ilgi çekici yanı müellifin hocası Salih Afif

⁸⁰Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.72-73.

⁸¹Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.73-74.

⁸²Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.75-76.

⁸³Yusuf ÖZ, *a.g.e.*, s.77.

Efendi'nin Tuhfe'yi okuturken tuttuğu ders notlarının toplamından oluşmasıdır. Dolayısıyla şerh, Salih Afif Efendi'nin üslup ve yöntemine göre nazmedilmiştir.⁸⁴

Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî (1121/1709'dan önce): Müellifi belli olman bu eser mukaddimesizdir. Eserde Tuhfe'de yer alan beyitlerdeki Farsça kelimelerin Türkçe karşılıkları zikredilerek gerektiği yerde gramatikal hususlara da değinilmiştir.⁸⁵

Celâl-i Tuhfe-i Şâhidî (1122/1710 ya da önce): Müellifi belli değildir. Tuhfe'ye ait beyitlerin içine dahil edilmediği bu eser ilk kıtanın şerhiyle başlamaktadır. Kıta başlarında kullanılan bahir ve vezinlerle ilgili bilgiler yazılarak beyitlerde geçen Farsça kelimelere Türkçe ve Arapça karşılıklar verilmiştir.⁸⁶

Sürür ale'ş-Şâhidî (1157/1744 ya da önce): Farsça bir girişle başlayan bu eser Tuhfe'de gramer ve anlam açısından açıklanmaya muhtaç Farsça kelimelerin izahı için yazılmıştır. Mukaddimedede Farsça edatlar ile Farsça fiillerin türemesine dair bilgiler yer almaktadır. Bu bilgiler verilen şahit beyitlerle desteklenmiştir. Daha sonra ise Tuhfe'nin dibâce kısmında geçen birtakım kavramların izahı yapılmıştır. Eserde Tuhfe'deki ilk beyit detaylı bir şekilde şerh edilerek bu beyitlerde geçen Farsça kelimelerin Türkçe ve Arapça karşılıkları kaydedilmiştir. Yine kıta başlarında kullanılan bahir ve vezinler belirtilmiştir.⁸⁷

Şerh-i Şâhidî (1200/1786): Bu şerhin de müellifi belli değildir. Tuhfe'nin ilk kıtasının şerhiyle başlayan eser, Tuhfe'nin dibacesindeki Farsça ve Arapça kelimelerin Türkçe karşılıkları ile yine Tuhfe'nin beyitlerindeki Farsça kelimelerin eş anlamlılarının ve Türkçe karşılıklarının verilmesiyle oluşturulmuştur. Yer yer kelimelerin gramatik hususlarına da değinilirken vezinler hakkındaki bilgilere yer verilmemiştir.⁸⁸

Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî (19. yüzyılın ikinci yarısı): Kim tarafından yazıldığı belli değildir. Eserde Tuhfe'nin dibacesindeki Farsça kelimelere Türkçe karşılıklar verilirken Farsça kelimelerin olmadığı beyitler açıklanmamıştır. Metin kısmındaki beyitlerde geçen Farsça kelimeler ise ayrıntılı bir şekilde izah edilmiştir.⁸⁹

Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî (1269/1853): Müellifi belli değildir. Eser metin olarak Tuhfe'nin dibacesinin ilk beyti, ilk kıtası, şerhin başı ve sonu gibi kıstaslar açısından diğer Tuhfe şerhlerinden farklıdır. Buna benzer bir nüsha tespit edilememiştir. Beyitlerde kullanılan bahir

⁸⁴Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.78-79.

⁸⁵Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.80.

⁸⁶Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.81.

⁸⁷Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.82-83.

⁸⁸Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.83.

⁸⁹Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.84-85.

ve vezinler hakkında bilgi mevcutken yöntem açısından diğer Tuhfe şerhlerinden bir farkı yoktur.⁹⁰

Mustafa b. Yusuf b. Murad el-Mostârî el-Bosnavî – Hulle-i manzûme (1110/1698-99): “Osmanlı Müellifleri’nde bu şerhin 1110/1698-99 tarihli nüshasının Süleymaniye Kütüphanesi Bağdatlı İsmail Paşa bölümünde mevcut olduğu kayıtlı ise de söz konusu nüsha bulunamamıştır.”⁹¹

Karadenizli Ahmed Efendi – Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî ve tercümân-ı lûgat-i Şâhidî (1111/1700): 1700 yılında yazılan bu şerhte Farsça kelimeler metindeki sıraya bağlı kalınarak fazla detaya girmeden izah edilmiştir.⁹²

Zeki Ali Efendi – Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî (1123/1711’den önce): Bosnalı olan müellifin bu eserinin nüshasına ulaşamamıştır. Tuhfe’yi şerh eden müelliflerden İbrahim Vahdi Efendi 1123/1711’de telif ettiği Tuhfe şerhinde bu eserden faydalandığını ve alıntılar yaptığını dile getirmiştir.⁹³

Fâ’iz Efendi – Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî (1123/1711’den önce): Müellif Edirneli olup asıl adı Mustafa’dır. Şerhin nüshasına ulaşamamıştır ancak bu eserin varlığı hakkındaki bilgiye yine İbrahim Vahdi Efendi’nin telif etmiş olduğu Tuhfe şerhindeki alıntılardan sahip olmaktadır.⁹⁴

Ebî İshâk İbrahim b. Abdullah (ölm.1134/1722’den sonra): Osmanlı Müellifleri’nde müellifin Tuhfe’yi şerh ettiği bilgisi vardır. Eserin nüshasına ulaşamamıştır.⁹⁵

Hayâtî Ahmed-i Elbistânî (ölm.1229/1814): Şârih, Tuhfe’yi şerh edenler arasındadır. Eserin nüshasına ulaşamamıştır. Varlığı hakkındaki bilgilere Osmanlı Müellifleri’nde ve Esmâu’l-müellifin adlı eserde rastlanılmaktadır.⁹⁶

Penbezâde Erzen er-Rûmî: Müellifin yazdığı şerhin nüshaları Edirne Selimiye Ktp. 562/3’te ve Kahire Üniversitesi Ktp. Türkçe Yazmalar Bölümü 6728’de kayıtlıdır.⁹⁷

Mehmed Muslu – Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî: Bu eserin nüshası Amerika Birleşik Devletleri Columbia Üniversitesi Butler Kütüphanesi’nde mevcuttur.⁹⁸

⁹⁰Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.85.

⁹¹Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.86.

⁹²Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.86.

⁹³Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.87.

⁹⁴Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.87.

⁹⁵Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.88.

⁹⁶Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.88.

⁹⁷Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.88-89.

⁹⁸Yusuf ÖZ,, *a.g.e.*, s.89.

3. SÛDÎ-İ BOSNEVÎ (ö. 1600)

3.1. Hayatı⁹⁹

İsmi Ahmed'dir. 16.yy'ın meşhur şârihlerinden biri olarak, doğduğu köye nispetle Sûdî namıyla şöhret bulmuştur. Bosna'nın Foça şehrine bağlı Çayniça kasabasının Sudiçi köyünde doğmuştur. Foça'da başladığı eğitimine Sarayova'da devam etmiştir. Ardından İstanbul'a gelmiştir. 20-25 yaşlarında Diyarbakır'a gitmiş, Muslihuddîn-i Larî'den Farsça öğrenmiştir. Molla Ahmed-i Kazvînî, Mevlânâ Sabûhî-i Bedahşanî gibi meşhur hocalardan Fars dili, edebiyatı ve kültürüne dair eğitim almıştır. Ardından Şam'a geçmiş Halimî-i Şirvanî'den Gülistân dersleri almıştır. Şam'dan sonra Bağdat'a gitmiş, Kufe ve Trablus'ta da bulunmuştur. Necef'te kaldığı sırada Efdalüddîn'in derslerine devam etmiş, Hâfız Divanı'ndaki anlayamadığı yerleri halletmek adına ondan yardım almıştır. Ardından İstanbul'a dönmüş, İbrahim Paşa Sarayı'ndaki gılmân-ı hâssa hoca olarak atanmış, bir süre sonra emekliye ayrılmıştır. Emekliliğinden sonra, ömrünün geri kalanını eser kalem almaya hasretmiştir. Kaynaklarda, şârihin ölüm tarihiyle ilgili farklı görüşler yer almaktadır:

Kâtib Çelebi, Keşfü'z-Zünûn'da, şârihin ölüm tarihini "1000 senesi civarı" olarak zikreder.¹⁰⁰ Nev'îzâde Atâyî de Kâtib Çelebi gibi, şârihin 1000 yılı civarında vefat ettiğini belirtmektedir.¹⁰¹ Müstakîmzâde Süleyman, Mecelletü'n-Nisâb'da şârih hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra, şârihin 1000 yılında vefat ettiğini zikreder.¹⁰² Osmanlı Müellifleri'nin yazarı Bursalı Mehmed Tâhir, eserinde şârihin 1005 yılında İstanbul'da vefat ettiğini ve kabrinin İstanbul'un Aksaray semtindeki Yusuf Paşa Camii haziresinde olduğunu söyler.¹⁰³ Bu eserlerde verilen tarihler, şârihin son eserinin bitiriliş tarihinden öncesine ait olduğu için hatalıdır.

Nazif M. Hoca, "Sûdî, Hayatı, Eserleri ve İki Risalesinin Metni" isimli eserinde Sûdî'nin hayatı hakkında bilgi verirken "şârihimizin ölüm tarihi tam olarak bilinmemektedir (...)

⁹⁹Nazif M. HOCA, *Sûdî, Hayatı, Eserleri ve İki Risalesi'nin Metni*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1980, s. 11-16; Ozan YILMAZ, *Gülistan Şerhi (Sûdî-i Bosnevî)*, İstanbul: Çamlıca Basım Yayın, 2012, s. XLV-L; Muhammed ARUÇI, "Sûdî Bosnevî", *DİA*, İstanbul İSAM: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2009, c. XXXVII, s. 466.

¹⁰⁰Kâtib Çelebi, *Keşfü'z-Zünûn 'an-Esâmi'l-Kütüb ve'l-Fünûn*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1971, c. I, s. 244.

¹⁰¹Nev'îzâde Atâyî, *Hadâ'iku'l-Hakâyık fi-Tekmîleti's-Şakâyık* (Şakâiku'n-Nu'mâniyye ve Zeylleri) (haz. Abdülkadir ÖZCAN), İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989, c.II, s. 332.

¹⁰²Müstakîmzâde Süleyman Sadeddin Efendi, *Mecelletü'n-Nisâb fi'n-Nesebi ve'l-Künâ ve'l-Lakâb*, Süleymaniye Kütüphanesi: Hâlet Efendi 628, vr. 262a.

¹⁰³Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri ve Ahmed Remzi Akyürek Miftâhu'l-Kütüb ve Esâmi-i Müellifîn Fihristi* (haz. Cemal KURNAZ, Mustafa TATÇI), Ankara: Bizim Büro Basımevi, 2000, c.I, s. 324.

Ancak Sadî'nin Farsça Bûstân adlı eserine yazdığı şerhi 2 Şevval 1006 /8 Mayıs 1598 tarihinde tamamladığına bakılarak onun en erken bu yılda veya bundan birkaç yıl sonra öldüğü anlaşılmaktadır” der.¹⁰⁴ Şerh-i Gülistân üzerine çalışan Ozan Yılmaz, yine Şerh-i Dîvân-ı Hâfız üzerine çalışan İbrahim Kaya ve TDV İslam Ansiklopedisi'ndeki “Sûdî Bosnevî” maddesinin yazarı Muhammed Aruçi de şârihin ölüm tarihi konusunda Nazif M. Hoca ile aynı fikri paylaşmaktadırlar.¹⁰⁵

3.2. Eserleri

Şerh-i Dîvân-ı Hâfız: Şerh-i Dîvân-ı Hâfız, Sûdî-i Bosnevî'nin, 14. yüzyılda yaşamış meşhur İranlı şair Hâfız-ı Şirâzî'nin (ö. 1391) divanı için kaleme aldığı şerhtir. Şârihin “gac” kelimesiyle düşürdüğü tarihe göre, eserin bitirildiği yıl h.1003'tür. Hâfız Divanı'na yapılan şerhlerin en muteberlerinden biri olarak kabul gören ve Batı dillerine dahi çevrilen şerhte Sûdî, beyitleri tek tek ele alır, nesre çevirir, kelimeleri gramatikal olarak inceler, anlaşılması güç olan ibarelerde ve kavramlarda oldukça önemli ve dikkat çekici malumatlar vererek şairin fikir ve hayal dünyasını dönemine göre oldukça akademik bir şekilde ortaya koyar. El yazması kütüphanelerinde birçok nüshası bulunan eser Mısır'da ve İstanbul'da basılmıştır. (Matbaatü'l-Kübrâ, Bulak/İskenderiyye, 1250/1834; Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1288/1871 Konevî Şerhinin derkenarında 2 cilt olmak üzere). Eser üzerine İbrahim Kaya'nın bir doktora tezi bulunmaktadır, söz konusu tez dört cilt halinde yayımlanmıştır. (İbrahim Kaya, Şerh-i Divan-ı Hafız: Bosnalı Sûdî: İnceleme-Tenkitli Metin, Malatya: Özserhat Matbaacılık, 2013)

Şerh-i Gülistân: Şerh-i Gülistân, Sûdî'nin, Sa'dî-i Şîrâzî'nin Gülistân isimli eserine yazdığı şerhtir. Şârihin esere gad kelimesiyle düşürdüğü tarihe göre, eserin bitiriliş yılı h.1004'tür. Sûdî-i Bosnevî, tıpkı Şerh-i Dîvân-ı Hâfız'daki gibi, eserdeki mensur ve manzum kısımların üzerinde titizlikle durmuş, bunları tercüme etmiş, kelimeleri gramatikal olarak incelemiş, ibareler ve kavramları açıklarken çok büyük önem taşıyan edebî, tarihî, mitolojik, folklorik ve kültürel malumatlar vermekten geri durmamıştır. Eser üzerine Ozan Yılmaz tarafından hazırlanmış bir tez bulunmaktadır, söz konusu tez yayımlanmıştır. (Ozan Yılmaz, Gülistan Şerhi (Sûdî-i Bosnevî), İstanbul: Çamlıca Basım Yayın, 2012.)

Şerh-i Bostân: Şerh-i Bostân, Sûdî-i Bosnevî'nin, Sa'dî-i Şîrâzî'nin Bostân isimli mesnevisine yaptığı şerhtir. Şârih eserinin sonunda, eserin bitiş tarihini 2 Şevval 1006 (8 Mayıs 1598) olarak vermiştir, buna göre Şerh-i Bostân Sûdî'nin kaleme aldığı son eseridir.

¹⁰⁴Nazif M. HOCA, *a.g.e.*, s. 16.

¹⁰⁵Ozan YILMAZ, *a.g.e.*, s. L.; İbrahim KAYA, *Şerh-i Divan-ı Hafız: Bosnalı Sûdî: İnceleme-Tenkitli Metin*, Malatya: Özserhat Matbaacılık, 2013, c.I, s. 94; Muhammed ARUÇI, *a.g.md.*, s. 466.

Eser, 1288 (1871) ve (Şem'î'nin şerhi ile birlikte) 1293(1876) yıllarında olmak üzere iki kez İstanbul'da basılmıştır. Yine 1973 yılında Ekber Bihruz tarafından “Şerh-i Sûdî ber-Bostân-ı Sa'dî” adıyla Farsçaya tercüme edilmiştir.¹⁰⁶

Şerh-i Kâfiye: Şerh-i Kâfiye, Sûdî-i Bosnevî'nin İbnü'l-Hacîb'in Arapça dilbilgisine dair kaleme aldığı ve Osmanlı medreselerinde ders kitabı olarak okutulan Kâfiye adlı eseri üzerine yazdığı şerhtir. Şârih eserde gramer üzerine yazılmış bilimsel bir eseri gramer terimleriyle şerh etmiştir.

Şerh-i Şâfiye: Şerh-i Şâfiye, Sûdî-i Bosnevî'nin yine ünlü Arap dilcisi İbnü'l-Hacîb'in bütün sarf konularını ihtiva eden ve uzun yıllar Osmanlı medreselerinde ders kitabı olarak okutulan Şâfiye isimli Arapça dilbilgisi kitabına yazdığı şerhtir.

Şerh-i Mesnevî: Şerh-i Mesnevî, Sûdî-i Bosnevî'nin Mevlânâ'nın Mesnevî-i Şerîf'ine yazdığı şerhtir, fakat bu şerhin bugün sadece altıncı cilde yazılan kısmı mevcuttur. Eser, İstanbul Belediye Ktp. 451 numarada kayıtlıdır.

Şerh-i Dav': Dav', Muhammed bin Muhammed Tacüddin el-İsferayînî'nin, Mutarrizî'nin el-Misbâh fi'n-Nahv isimli gramer kitabına yazdığı şerhtir. Sûdî-i Bosnevî, Arapçanın gramerine dair bu önemli esere yazılmış Arapça şerhi Türkçe şerh etmiştir. Eserin günümüze ulaşan herhangi bir nüshası yoktur veya henüz tespit edilememiştir.

Hâşiye alâ-Şerhi Hidâyeti'l-Hikme: Filozof, astronom ve matematikçi Esfîrûddîn el-Mufaddal bin Ömer es-Semerkindî el-Ebherî'nin klasik İslam felsefesi üzerine yazdığı Hidâyetü'l-Hikme isimli eseri için Kadı Mîr Hüseyin bin Muinüddin el-Meybudî'nin yazdığı şerhe Sûdî-i Bosnevî'nin yazdığı haşiyedir. “Terceme-i Risâletü'l-Ebherî” adıyla da bilinir.

Risâleleri: Sûdî-i Bosnevî'nin yukarıda zikredilen eserlerinden bağımsız olarak Hâfız-ı Şîrâzî'nin bir beyitine yahut gazellerine, Gülistân ve Bostân'dan bazı bölümlere dair yazdığı risale kabilinden bazı şerhleri de mevcuttur. Örnekler:

Şerh-i Yek Beyt-i Hâfız: Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye koleksiyonu 1466 (111b-112a)

Şerh-i Ba'z-ı Gazeliyyât ez-Dîvân-ı Hâfız: Süleymaniye Kütüphanesi Reisülküttâb koleksiyonu 1157 (196b-204b)

Şerh-i Ba'z-ı Ebyât-ı Hâfız-ı Şîrâzî: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TÜR 1390.

Risâle-i Sûdî fi-Nikât-ı Gülistân: Süleymaniye Kütüphanesi Sütlüce Dergâhı koleksiyonu 98.

¹⁰⁶Nazif M. HOCA, *a.g.e.*, s. 26.

3.3. Şârih Kimliği

Bilgi birikimi, araştırmacı kimliği ve dönemine göre bir hayli akademik bakış açısıyla Türk Şerh edebiyatının önde gelen şârihlerinden biri olarak kabul edilen Sûdî-i Bosnevî, Farsça kelimeleri kolaylıkla ezberletmeyi amaçlayan Tuhfe-i Şâhidî'yi şerh ederken, Hâfız Divanı, Gülistân ve Bostân gibi edebî eserler üzerine kaleme aldığı şerhlerine göre daha az ayrıntıya giren bir yol izlemiştir. Bu eser, şârihin diğer eserlerindeki, özellikle Hâfız Divanı, Gülistân ve Bostân şerhlerindeki, ayrıntıcı bakış açısından, bol malumatlı izahlarından, gramere ve etimolojiye yönelik yoğun dikkatinden, bilgi birikimini gözler önüne süren reddiyelerinden mahrumdur. Bunda, Tuhfe-i Şâhidî'nin, kelimelerin ve ibarelerin Türkçe ve Farsça karşılıklarından müteşekkil, herhangi bir edebî sanat veya mesaj kaygısı taşımayan bir sözlük olmasının payı büyüktür. Yine Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî'nin, Sûdî-i Bosnevî'nin diğer şerhlerine nazaranki sathiliğine bakarak, bu eserin, şârihin diğer eserlerinden önce kaleme aldığı acemilik dönemi mahsullerinden olabileceğini de söyleyebiliriz.

Bütün bunlarla beraber şârihin bu eserinde izlediği yöntemleri şu şekilde sıralayabiliriz:

*Ana metnin tamamı şerh metnine dahil edilmiştir. Yani şârih, bir beyti şerh etmeden önce beytin orijinalini vermiştir.

*Beyti yazdıktan sonra Farsça kelimelerin ve ibarelerin Türkçe ve Arapça karşılıklarını vermiştir.

*Ardından beytin vezninin iyi anlaşılması için aynı beyit üzerinden taktiini göstermiştir.

[57b]

Büklimek oldı sikîzîden sûtür

İlkıya derler gevişdür nîş-ğor

Maḥşûlü'l-beyt: Sikîzîden, kesr-i sîn ve kesr-i kâf-ı Fârisî ve kesr-i zâ'-ile maşdardur. Türkce bükleyüp ve sürçmek dimekdür. 'Arabca . Sûtür, zamm-ı sîn ve zamm-ı tâ'-ile Türkce ilkı ve davar dimekdür. 'Arabca ḡayl. Nîş-ğ'âre, kesr-i nûn-ile ve nûndan şoñra olan yâ', nûnuñ kesresinden işbâ' ile ḡâşıl olmadur zârûret-i vezn için. Ve daḡı zamm-ı ḡâ' ve ba' de'l-vāv elif-i resmî-ile ve fetḡ-i râ'-ile. Zîrâ rādan şoñra ḡâ'-i sâkine iledür. Lîkin ḡâ'-i sâkine ḡazf olındı ri'āyetün li's-sec'. Ve'l-ḡâşıl Türkce geviş ve reçine yaş dimekdür. 'Arabca mezağ.

Takḡî' u'l-beyt:

Büklimekol dısikîzî densûtür

İlkıyadır lergevişdür nış-ğor

[64b]

Hem nüfûl oldı deriñ dahı güzâf

Beyhude sözdür ‘aķılsızdur nişâf

Maḥşülü’l-beyt: Nüfûl, bi-zammi’n-nûn ve’l-fâ’ ve yecüzü ḥazfû’l-vāv teḥavḳala. Ve’l-ḥâşıl ince ma’ nâsına da gelür. Ammâ bunda Türkce deriñ dimekdür. ‘Arabca ‘amîḳ. Güzâf, zamm-ı kâf-ile Türkce aşşısız söz ve aşşısız iş ki ‘Acem beyhüde dir. ‘Arabca ‘abeş. Nişâf, kesr-i nûn-ıla. Lîkin bâniñ mîme ḳurb-ı maḥreci oldığıyçün ri‘ âyetü’s-sec‘ bâ fâya tebdîl olındı. Ve’l-ḥâşıl Türkce ‘aķılsız dimekdür. ‘Arabca ğabî.

Taḳṭı’u’l-beyt:

Hemnüfûlol dıderiñda ḥıgüzâf

Beyhudesöz dür’ aķılsız durnişâf

• Eserin Sûdî’ye ait olduğunu gösteren bir üslup özelliği de diğer şerhlerinde de sık sık kullandığı” ve li-küllü vichetün” iktibasıdır. Bir âyet-i kerîmeden (Kurân-ı Kerîm Bakara 2/148) muktebes olan bu yapı “Herkesin yöneldiği bir kıblesi vardır” anlamına gelir. Şârih, bazı yorumlarının sonunda bu ifadeye yer verir. Mesela aşağıdaki örnekte bunu görmek mümkündür:

Ör) Yühe zamm-ı yâ ve fetḥ-i hâ-y-ladur, lîkin hâ’dan vāv bedel ḳılıp yüve dimek de câ’izdür. Veyâḥud yâ’yı bedel ḳılıp yüve dimek de câ’izdür. Ve li-küllü vichetün. (30a)

Ayrıca gençlik döneminde yazdığı anlaşılan bu şerhte, daha sonraki şerhlerinde sık kullanacağı reddiyelerine de rastlanır. Bu gibi kısımlar bir yerde karşımıza çıkar:

Ör) Ājeng, elif-i memdüde ba’dehū fetḥ-i [zâ-yı] Fârisiyle Türkce ḳaşda ve alında çîn. Kesr-i cîm-i Fârisiyle büklüm ve ḳıvırcıḳ ve ḳırışıḳ ve burtarıḳ ma’ nâsına da gelür. İmdi çîn kelimesine olan [nûn]-ı nâfiyeye fetḥa hareket ile oḳuyup ve oḳudan Fârisî bilmedüğinden ḳaç’-ı nazar Türkî de bilmez imiş. Nitekim lügât-ı Fârisîde böyledür. Ve’l-ḥâşıl ājeng kelimesiniñ ma’ nâsı Türkce alın ve ḳaşın ḳırışdurup ve purtartmağa derler. (64b-65a)

Aşağıdaki örnekte de “rüşvet” meselesi hakkında deteya girmiş, metnin geneline bakılınca çok az yaptığı ayrıntıya girme anlayışını burada göstermiştir:

Ör) Yāre, feth-i rā'-ile Türkīce bir iş görmek için hākimler aldığı aqçe ve māl ve puldur ki hāzret-i Resūl 'aleyhi's-selām "la' netullāhi'r-rāṣī ve'l-mürteṣī"¹⁰⁷ buyurdu. Rāṣī, rüşvet virici dimekdür. Ve mürteṣī, alıcı dimekdür. Pes rāṣī evvel zıkr olup mürteṣī ṣoñra zıkr olduğundan zāhirdür evvel rüşveti viren mel' ün olur ba' dehū alan. Pes bu minvāl üzre rüşveti alanı öldürmek icāb ider. Vireni öldürmek evlā bi't-ṭarīkdur. Ve'l-hāṣıl rāṣī ile mürteṣī mā-beyninde bahṣiṣ ve peṣkeṣ nāmında olan nesneye ' Arabca rüşvet dirler. (68a-68b)

- Kelime ve terkiplerin lūgat anlamını vermekle birlikte, yeri geldikçe Türkçe, Arapça karşılıklarını yazmış, mecazî ve yan anlamlı kullanımlara dair "bunda murād..." şeklinde başlayan yapılarla ṣerhini zenginleştirmiştir.
- Metinde ara başlıklarla geçiş yaptığı görülür. Sözelimi "mahsūl-i beyt, gibi ara başlıklarla ṣerh ettiği parçanın Türkçe çevirisini yapmıştır. Esas aldığı parçayı düzgün bir şekilde Türkçe'ye çevirmiş, böylece metni takip etmesini kolaylaştırıcı bir yol izlemiştir.

¹⁰⁷ Rüşvet alana da verene de lanet olsun.

4. ŞERH-İ TUHFE-İ ŞÂHİDÎ'NİN İNCELENMESİ

4.1. Gramerle İlgili Tespitler

Şârihin tespitlerinin önemli bir bölümü de gramerle ilgili hususiyetlere dayanır. Sudî'nin diğer eserlerindeki hassasiyetlerinden de bildiğimiz üzere kendisi Arapça ve Farsça gramer kurallarına dair oldukça mühim tespitler yapmayı itiyad haline getirmiştir. Başta harfler olmak üzere bilhassa ekler konusunda görüşlerini bildirmiş, böylece Arapça ve Farsça dilbilgisi araştırması için kaynak oluşturabilecek bilgiler vermiştir.

Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî'de geçen gramerle ilgili tespitler aşağıdaki gibidir:

İmdi elfāzuñ âhir harflerini sâkin kayd ile kayd itmege hâcet yokdur. Ve elfāzuñ evâyilinde olmayan eliflerüñ mâ-ğabllerinde olan harfler meftûhdur. İmdi ol eliflerüñ mâ-ğabllerinde olan harfleri meftûh kayd ile kayda hâcet yokdur. Ve dağı meftûh olan harfleri ve meksûr olan harfleri kesr ile ve maẓmûm olan harfleri zamm-ile kayd iderüz. Ve bundan mâ'adâ sâkin olan harfleri sükûn ile kayd itmezüz. Pes şol harfler ki kelimenüñ âhiri olmaya ve fetḥ-ile veyâḥûd kesr-ile veyâḥûd zamm-ile kayd da olmaya. 'İlm-i yakînuñ olsun ki ol harfler sâkindür. Ve'l-hâşıl, meşelâ zamm-ı tâ-ile ve fetḥ-i kâf-ı 'Acem-ile kayd idüb tüvânger diyince ma'lûm olsun ki tâ maẓmûm imiş. Zîrâ zamm-ı tâ'-ile diyüp tâyı zamm-ile kayd eyledük. Dağı ma'lûm oldu ki vāv meftûh imiş. Zîrâ vāv elifüñ mâ-kablidür, meftûh olur elbette. Ve elif ise sâkin olduğu zâhirdür zîrâ elif hareket kabûl eylemez. Ve dağı zâhir oldu ki nûn sâkin imiş. Zîrâ nûnı ḥarekât-ı şelâşenüñ biriyle kayd eylemedük. Ve dağı zâhir oldu ki râ sâkin imiş. Zîrâ kelimenüñ âhir harfidür. Ve kıs 'alâ-hâzâ fî-mâ' adahu. (1a-1b)

Suḥan, fetḥ-i sîn-ile ve zamm-ı hâ'-ile sözdür veyâḥûd zamm-ı sîn-ile ve fetḥ-i hâ'-ile yine sözdür. Ve suḥanuñ âhîrinde olan mîm zamîr-i mütekellim-i vaḥde içündür. 'Arabîde kavli kelimesinde olan yâ'-i mütekellim gibidür. Eger mim ile mütekellim ma'a'l-ğayr murâd iderseñ mim mâ-ğabline bir yâ'-i sâkine ziyâde idüp suḥanîm dirsüñ. 'Arabca kavlünâ; bizüm sözüümüz dimekdür. (5a)

Ve jeng kelimesinde olan kâf-ı 'Acemî'dür zîrâ her bâr ki kelimenüñ harf-i âhiri kâf olsa mâ-ğabli nûn-ı sâkine olsa elbette kâf 'Acemî okınur. İmdi jeng, kâf-ı 'Acemî'nüñ kesri-y-le muzâfdur ve dil muzâfun-ileyhesidür. Jengüñ ve dilet kelimesinde olan tâ'-i sâkineye zamîr-i ḥiṭâb dirler. 'Arabîde ḳalbek kelimesinde olan kâf-ı ḥiṭâb gibidür. Ve dil muzâfdur. Ve tâ'-i ḥiṭâb muzâfun-ileyhesidür dilüñ. Ma'lûm ola ki nitekim kitâbuñ evvelinde ism-i zâhire muzâf olan kelimenüñ harf-i âhiri meksûr olur didük. Lîkin zamîre muzâf olunca ne gûne olur-imiş

bilmek gerektir. Pes zāmire muzāf olursa āhiri meftūh olur. Fa'ḥfaz. İmdi dil kelimesinde olan lām kelimenün ḥarf-i āhiridür ve meftūhdur. Ve mī kesr-i mīm ve sükün-ı yā'-ile ḥal içündür. (5a-5b)

Birevde bā bā'-i cārredür ve Fārisīde esmāya dāḥil olduđı gibi ef' āle dāḥil olur. Mahzā taḥsīnū'l-lafz ve tekmīlū'l-vezn için egerçi kıyāsa muḥālif olduysa. Ve kefā billāhda olan bā'-i cārre. İmdi ef' āle dāḥil olan bā'-i cārrenün mā-ba' duhū ḥarf-i şefevī veyāḥūd mā-ba' dīnūñ ḥareketi zamme olursa bā'-i cārre mazmūm olur. Ve eger mā-ba' dında ḥarf-i şefevī veyāḥūd mā-ba' dīnūñ ḥareketi zamme olmazsa meksūr olur. Fa'ḥfaz. Ve rev, emrdür, reftenden müştakdur ve revde olan vāv fā'dan mübeddeldür. Zīrā meşādır-ı Fārisīde olan fā gāh vāva ve gāh bāya tebdīl olunur. Birbirilerine qarīb maḥrecleri olduđı-y-çün meşelā reften ve tāften ve yāften ve güften kelimelerinden emr müştak kılmıca reftenden rev ve tāftenden tāb ve yāftenden yāb ve güftenden gū dīnūp evāyiline birer bā'-i cārre idḥāl eyleyüp bürev ve bitāb ve bügū dīrsin. Ve mā-eşbehe zālik. (5b-6a)

Vāv-ı resmī āna dīrlər ki kitābet olur telaffuz olmaz. (6b)

Hemçü, aşlında hemçündür, taḥfif için nūn ḥazf olundu. Ve merā, aşlında mārādur. Ve mā, biz dimektür. Ve rā, edāt-ı mef' üldür. Ve mādan elif ḥazf olundu zarūret-i vezn-içün. (7b)

Zi-rūḥdan olan kelime gāhī elif-le nūn-la cem' kılmıca, ḥübān ve ' aşıkān gibi. (7b)

Küşāde, ism-i mef' üldür, küşādenden müştakdur. Qā' ide-i iştikāk oldur ki meşādır-ı Fārisīde kelimelerün āhirinden nūn-ı maşdar ḥazf idüp yerine hā-i sākine getürmek gerektir. Meşelā küşāden ve güften ve ḥāsten kelimelerinden nūn ḥazf olup küşādende [küşāde] ve güftende güfte ve ḥāstende ḥāste dīrsin. Ve mā-eşbehe zālik. (7b-8a)

Ve bezrger mürekkebdür zīrā bezr toḥma dīrlər. Ve ger, ḥarfdur ve gerün iki qarındaşları vardur, biri dār ve biri bāndur. Ve'l-ḥāşıl, ger ve dār ve bān lafızları ism-i cāmide müllḥak olursa eger yā ism-i cāmidi ism-i fā' il ma' nā kılarlar; meşelā bezr ve zer ve āhen kelimeleri ism-i cāmiddür; evāḥirine lā[ḥıq] idince bezrger ve zergər ve āhenger dīrsün. Ve dār kelimesi dāḥi bunuñ gibidür. Meşelā āb ve rikāb ve silāḥ kelimelerün āhirine lāḥıq olunca āb-dār ve rikāb-dār ve silāḥ-dār dīrsün. Ve bān dāḥi hemçün. Meşelā dīde ve raḥt ve der kelimelerün āhirine lāḥıq olunca dīde-bān ve raḥt-bān ve der-bān dīrsün. (8b)

Ān, ism-i işâretdür ve gâh kelimenüñ âhîrinde elif-i sâkine ile edât-ı cem^ç olur -âdemiyyân ve beriyyân ve cinniyân ve melekân-, ve gâh ism-i cāmidi ma^ç nâ-yı şıfata naql ider –teferruc-künân ve hîzân ve üftân- (12a)

Mî sezed; mîm, harf-i hâldür; sezed, sâzîden maşdarından müştak fi^ç l-i muzâri^ç dur. (21b)

Mî zîbed; ve mî, kesr-i mîm ile harf-i hâldür ve zîbed, zîbîden maşdarından müştak fi^ç l-i muzâri^ç dur. (21b)

Bâlâter. Ve ter, tafđıldür; ve bâlâ, ef^ç al-i tafđıldür. (22a)

Mî dâd; mî, kesr-i mîm ile harf-i hâldür ve dâd, dâden maşdarından müştak fi^ç l-i mâzî-i müfred-i müzekker. (22b)

Der-şev: Der, fetḥ-i dâl-ile harf-i zarfdur içeri ma^ç nâsinadur isme dâḥil olunca. Ammâ gâhice fi^ç le de dâḥil, taḥsîn-i lafz ve tekmîl için. İmdi bunda fi^ç le dâḥil olmuşdur ki şevdür. Zîrâ şev, şevîden maşdarından fi^ç l-i emrdür, ol ve git dimekdür. Ammâ şev diyince Türkçe gir dimekdür, ^ç Arabca udḥul. (24a)

Perdâhte, fetḥ-i bâ'-i Fârisî-y-le ve fetḥ-i tâ'-ile perdâhten maşdarından ism-i mef^ç üldür. (24b)

İmrüz mürekkebdür; in ile rüz mürekkebd olunca inüñ nün'ı mîm olur -nün'ıñ mîm'e, mîm'üñ nün'a qarîb maḥreci olduĝ'ı-y-çün- (25a).

Bâ-süg: Bâ elif-i işbâ^ç iyye ile harf-i cerdür. (30b)

Ber-çih [Ber], fetḥ-i bâ'-ile hemân taḥsîn ve tekmîl-i vezn içündür. (31b-32a)

Ve mâ zamîr-i mütekellim ma^ç a'l-ğayrdur. (32b)

Mî neyâmed kesr-i mîm ve fetḥ-i nün ile âmeden maşdarından müştak fi^ç l-i muzâri^ç -i caḥddur. (32b)

Gil-i sürḥ [gil] kesr-i kâf ve kesr-i lâm ile mürekkebdür, muzâfdur. Ve sürḥ zamm-ı sîn ile muzâfun ileyhisidür. Ve izâfet, mevşüfuñ şıfatına izâfet[i] kabîlindendür. (33a)

Merdüm-i çeşm zamm-ı mîm-i evvelî ve zamm-ı dâl ve kesr-i mîm-i şânî ve fetḥ-i cîm-i Fârisî-y-le mürekkebdür. Zîrâ merdüm âdem ve çeşm göz dimekdür. Ba^ç de't-terkîb lafzınıñ cüz'i ma^ç nânuñ cüz'ine delâletden kaç^ç -ı nazar ma^ç nâsı Türkçe göz [bebegi]. (33a)

Şitābī kesr-i şīn ve kesr-i tā'-ile şitābīden maşdarından müştak fi'1-i muzāri' dūr ve müfred-i muḥāṭabdur. (33b)

Dilā kesr-i dāl iledür ve āḫirinde olan elif ḫarf-i nidādur. (40b)

Firībed kesr-i fā' vü rā' ve fetḫ-i bā'-ile firīften maşdarından müştak fi'1-i muzāri'-i müfred-i ḡā'ibdür ve bā, fādan mübeddeldür. (40b)

Tu-rā aşlında tū-rā idi. Żamm-ı tā'-ile tu sen dimekdür. Ve rā edāt-ı mef' üldür. (40b)

Īn ile est mürekkebdür ve est fetḫ-i elif ile edāt-ı ḫaberdür, -dır ma' nāsına. (43a)

Est fetḫ-i elif ile edāt-ı ḫaberdür. (43b)

Sitīḫ kesr-i sīn ü tā'-ile aşlında istize idi, kesr-i elif ü tā ve fetḫ-i zā'-ile'dür, keşret-i isti' māl için elifi ḫazf eyleyüp sitize demek de ve hem elifi ve [hem] zāyı ḫazf eyleyüp sīteh demek de cā'izdür. (44a-44b)

Der fetḫ-i dāl-ile ḫarf-i zarfdur. (45a)

Eger, fetḫ-i elif ve fetḫ-i kāfladur. Ammā ḡāḫ taḫfīf içündür elif ḫazf olındı ger olur. Ve ḡāḫī kāf ve elif ma' an ḫazf olur. Līkin sākin şey' ile ibtidā müte'azzir olduğuyçün evveline bir vāv-ı meftūḫa getirürsek ki ibtidā'ı mümkün ola diyü ver dersek. Eger veger beyne't-Türk ve 'l-Acem lügat-i müşterek-i şartıyyedür. (48b)

Ve mī, kesr-i mīm ile ḫarf-i ḫāldür. (48b)

Bikişt: Bā'-i meksüre ḫarf-i cerdür. (50a)

Nübişt, zamm-ı nūn ve kesr-i bā' ile nüviştten maşdarından müştak fi'1-i māzīdür. Bā, vāvdan mübeddeldür. Zīrā ḫurb-ı maḫreci oldığıçün. (51a)

Mül, zamm-ı mīm ile eglenmeye de der[ler]. Ammā bunda oynaş dimekdür. (51b)

Cāy-ı penāḫ: Cāy, kesr-i yāyla muzāfdur penāḫa. Ve izāfet mevşūfuñ şıfatına izāfeti ḫabīlindendür. Zīrā terkīb-i tavşīfidür. (53a)

Cāy-ı güriz, terkīb-i tavşīfidür. Ve cāy, kesr-i yāyla muzāfdur yā'-i baṭnī ile. Ve güriz muzāfun ileyhisedür. (53a)

Tā, ḫarfdür intihā-yı ḡāyet için. (53a)

Gevzen, fetḫ-i kāf-ı Fārisī ve fetḫ-i zāyla faşīhdür. Līkin kāf-ı Fārisī mażmūm ḫılmaḫ da cā'izdür, belki lāzımdur. Zīrā vāv telaffuzdan ḫazf olur zarūret-i vezn-içün. İmdi vāv ḫazf olup telaffuz olunmayınca vāvun ḫazfını müş'ir ḫareke lāzımdur. Fe-te' emmel. (53b-54a)

Ḥāk-i tūde, kesr-i kāfla muzāfdur. Ve tūde muzāfun ileyhisidür. Ve izāfeti mevşūfuñ şıfatına izāfeti kabīlindendür. (54a)

Ammā sū-be-sū ḥarf-i bā'-ile mürekkeb olduğı şüretde fā'idesi istiğrāk-ı mekândur. (55b)

Zār zār, zār-ı evvelī ağlamak ma' nāsınadır. Ve zār-ı şāniye edātdur. Nitekim nüviste keşirü'l-vuķū' ola, lafz-ı zārı kelimenüñ āhirine ilḥāk eyleyüp meşelā zārzār ve gülzār ve lālezār ve sünbülezār dirlir. Fa'ḥfaz. (56b)

Bī-meze: Bī, kesr-i yā'-ile ḥarf-i nefydür. (57a)

Nīş-ḥāre, kesr-i nūn-ile ve nūndan şoñra olan yā', nūnuñ kesresinden işbā' ile ḥāşıl olmadur zāruret-i vezn için. Ve daḥı zamm-ı ḥā' ve ba' de'l-vāv elif-i resmī-ile ve fetḥ-i rā'-ile. Zīrā rādan şoñra ḥā'-i sākine iledür. Līkin ḥā'-i sākine ḥazf olındı ri'āyetün li's-sec'. (57b)

Nā-sezā: Nā, ḥarf-i nefydür. (65b-66a)

Gesterīm, fetḥ-i kāf ve fetḥ-i tā' ve kesr-i rā' ve ba' de yā'-ile. Zīrā mütekellim ma' a'l-ğayrīde mīmüñ mā-қabli yā'-ile kitābet olunur. Ve'l-ḥāşıl gesterden maşdarından müştak fi'l-i muzāri' dür. Nefs-i mütekellim ma' a'l-ğayrīdür ki Türkçe döşeyelim dimekdür. (66a)

4.2. Söz Varlığı

4.2.1. Arapça-Farsça-Türkçe Eş Anlamlı Kelimeler

Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî'de Türkçe-Arapça ve Farsça olmak üzere kelimelerin eş anlamlılarının verilmesi için gözle görülür bir gayret gösterilmiştir. Şüphesiz bunda şerh edilen metnin bir lügat olması da etkili olmuştur. Şârih, ısrarla her kelimenin Türkçe ve Arapçadaki karşılığını vermiş, böylece eş anlamlı kelimelerin bir arada görülmesini hedeflemiştir. Biz de tezimizde bu kelimelerin bir arada görüldüğü aşağıdaki müstakil bölümleri hazırlayarak şârihin bu amacını daha yakından göstermeyi istedik. İlgililerin kelimeleri daha rahat bulmalarını sağlamak amacıyla da üç tablo hazırladık: Birinci tablomuzda Türkçe kelimeler, ikinci tablomuzda Farsça kelimeler, üçüncü tablomuzda ise Arapça kelimeler alfabetik ve eş anlamlılarıyla birlikte sıralanmıştır. Ayrıca ilgili kelimelerin hangi varakta geçtiğini göstermek için sona bir de varak numarası eklenmiştir.

4.2.1.1. Türkçe-Farsça-Arapça

<u>Türkî</u>	<u>Farisî</u>	<u>Arabî</u>	<u>Varak</u>
acı	telh	hāmiz	56b
aç	güresne	cū ^ç	46b
açılmış	küşāde	mekşūf	8a
açmak	güşāden	keşf	47a
ad	nām	ism	7a
adım	gām	h̄aṭve	11a
ağa	dıraht	şecer	59a
ağaçdelegen	h̄ul	sālīm, baraş	49a
ağır	girān	şakīl	37a
ağız bucağı	lūnc	ef ^ʔ ide	27b
ağız	dehān	fem	18a
ağız	füle	leyāsān	18a
ağlamak	girye	bükā	26a
ağlayan	zār zār	rehīn, necīt	56b
ağrı, sızı	derd	dā ^ʔ	56b
ağsağ	leng	a ^ç rec	23b
ah, ne	çi	eyyü mā	17b
ağ	sefid/sepīd	beyāz	13a
ağarsu	revān	mā ^ʔ un cāriyyun	36b
ağılsız	nişāf	ğabī	64b
al	bi-h̄ar	eşir	8a
al	sitān	huz	10b
alaca toğan	yūhe	yu ^ʔ yu ^ʔ	30a
alaca	bīse	barş	61a
alçağ aşılı	fürū-māye	deniyyü'l-aşl	24b
alçı	āheg	mifte	28b

aldamağ	fīrīb	ğabn	47a
aldanmağ	fīrībīden	tağabbun	47a
aldar	fīrībēd	yesriku	40b
alev	tef	leheb	16b
algım salgım	serāb	fecen	63a
alıç	azdef	‘abirrān	62a
alın purtartmağ	ājeng	‘abūs	65a
alın	pīṣānī	cebhe	8a
almağ	ħarīden	şirā	8a
altun	zer	zeheb	11b
am	kūs	ferc	11a
am	şülle	ferc	68b
ana	māder	ümm	33a
and	sevgend	ķasem	62b
añız	sipārī	maḥşar	62a
añla	der-yāb	ifhem	35a
ard	pes	ba‘ d	12a
argaç	pūd	laḥme	21b
arı	zenbūr	zenbūr	9b
arı	pāk	ṭāhir	24b
arı	vīje	şafv	42a
arığ	süfbe	za‘ īf	67b
arığ, ince	nizār	naḥīf	56b
arığ, ṭabun	lāğar	‘acīf	56b
arış	tār	şedy	21b
arğa	püşt	zahr	36b
arkam	püstem	zahrī	12b
arlanmağ	neng	ħayā	29b

armud	murūd	küşserā	30a
arpa	cev	şa'ir	7b
arслан	şir	esed	39b
arşun	gez	zirā'	31a
artuq	bış	sü'r	41b
artuqluq	fereh	zā'id, haşv	67a
aru deki	nış		42a
aşıl	nijād	neseb	24b
aşılmış	āvih̄te	maşlūb	57a
aşrağı gice	perendūş		49a
aşşı	sūd	ribh	8b
aşşısız söz	güzāf	'abeş	64b
aşşısız söz	yāfe	hezyān	69a
aşşısız nesne	bihūde	'abeş	4a
aşşısız söz söyleyen	jāj-h̄y	hezeyān	4a
aşağı	fūrū	süfl	13a
aşağı	zīr	tahte	12a
aşu	gil-i sürh	mifre	33a
aşura aş	heft-tāne	kuṭniye	29b
at balı	püş		52a
at	esb	feres	4a
ata, baba	peder	eb	33a
atlu	süvār	rākib	43a
atmaca	bāşe	bāşık	30a
atmağ	endāhten	revs	13a
atmağ	fikenden	tarh	13a
av	nahcir	şayd	55a
ay	māh	kamer	3b

ay	māh	şehir	10a
ayak	pāy	riçl	3a
aydınlık	fürüg	şu' le, ziyā	64a
aylık	māhigāne		68b
ayu	hırs	dübb	31a
az	endek	kalil	32a
azık	tüşe	kefiyye	40a
baba	peder	eb	20b
bağ	bend	qayd	45a
bağırsağ	rüde	meşārın	14b
bağlanmış	beste	muqayyed	14b
bahadır	alp	neçde	23b
bahadır	dilir	kemmī	23b
bağ	bi-niger	unzur	31b
bağır	mis	nuhās	11b
bal	engübīn	'asel	9b
bal	nüş	'asel	41b
balçık	gil	tin	28b
balık	māhī	semek	25a
balık ağı	şest		55a
balta	teber		42b
bardağ	kıf	küz	64b
bardağ	küze	küze	13a
barışmağ	āştī	şulh	8b
barmağ	engüş	uşbu'	13b, 33b
başamağ	nerdübān	mertebe	43a
baş	ser	re's	41b, 47a
baş kağmağ	peygāre	ta'ne	67a

başı aşağı ol-	ser-nigūn	naķīsu'r-re 's	14b
başmak	kefş	kefş	44b
başuña	be-seret	bi-re 'sike	51a
baı	bāhter	mağrib	23a
baıman	men	menn	37a
bay	tüvānger	ğanī	2a
baykuş	būm		49a
bayram	çeşn	bezm, şöhet	53b
bed issi	senb		54a
begenmek	pesendīden	rızā	47b
bekmez	düşāb	delbis	52a
beksimet	kāk	ke'k	45b
bel	miyān	cānib	11b
bellü	hüveydā	'ıyān	61b
beñ	hāl	hāl	9b
ben	men	ene	10b, 37a
benden	ez-men	minnī	28b
bendeş	hemtā	küfüvv	58a
beñiz	çehre	şüret	22a, 22b
beñzer	mī māned	yeşbehu	21b
beslemek	perveriş	zāhede	42b
besleyici	pervedigār	Rabb	38a
beşik	gehvāre	mehd	62b
bet, beñiz	çehre	şüret	22a
bet, beñiz	peyker	tal'at	22b
beyni	mağz	dimāğ	6b
bez	düjpiye	ğudde	23b
bezek	ārāyiş	zīnet	21a

bezek	zīver	hilye	21a
bezenilmiş	ārāste	müzeyyen	14a
bıçak	gārd	sikkīn	3b
bıçku	erre		52b
bıldır	pār		58b
bırağalum	tūzīm	nermī	66a
bıyık	būrūt	şārib	40b
biç	bi-direv	iḥşad	8b
bih	ayva	sefercel	58b
bil	miyān		36b
bilegü	fisān	müsinn	27a
bilek	eriş	rasa ^ç	21b
bilezik	ebrincen	ḫalḫāl	56a
biliç	cüje	ferrüc	43b
biliş	āşinā	müte ^ç ārif	6b
bini atı	māḫçī	feres	54a
bir	yek	vāḫid	42a
bişdi	puḫt	rayyık	11a
bişi	lāleng		53b
bit	süpüş	ḫaml	52a
biti	nāme	mektüb	15a
bitmek	rūjīden	nebt	67b
bitmek	rūyīden	nebt	67b
biz	kirbās		44b
biz	mā	naḫnu	32b
bize	merā	lenā	7b
boğmağ	ḫafe kerden	ḫanğ	45b
boğ	çermīn	çazīre	44a

boçlanmış etmek	faḥfara	ḥubzü'l-‘atîk	52a
bol	fîrāvān	vāfir	32a
boncuç	mühre	vālā	54b
borcuñ	vāmet	deynük	12b
borç	vām	deyn	11a
bostan	pālîz	rekîb	45a
boş	tehî	ḥālî, cevî	41b, 69a
boy	bāl	ķāmet	62b
boy	bālā	ķad	22a
boy	tebār	ķavm, ķabîle	6b
boynuz	şāḥ	ķarn	59a
boyunduruç	yūğ	neyyir	20a
bozca aş	māstebā	lebenî	7a
bögrek	gürde	külye	14b
bögrülce	lūbiyā	lūbiyā	7b
bölük	encümen	cem‘ iyyet	59a
bölük	gürüh	ķavm	62b
bön	gül	ebleh	20a
bön	kālîve	aḥmaç	15b
börk	bevçala	bevçala	67b
bu yıl	imsāl	hāzihi’s-senetü	58b
bu	în	hāzā	5b, 34a, 43a
bunamış	fertüt	herem	10a
bucaç	gūşe	zāviye	6b
bucaç	peygüle		59b
budaç	şāḥ	dāniye, şu‘ be	59a
bugün	imrüz	el-yevm	25a
bulanuç	tîre	keder	39a

bulmaḡ	yāften	vicdān	16a, 57a
bulut	ebr	seḡāb	3b
buñar	çeşme	‘ayn	13a
burun	bīnī	enf	49b
burundurux, yular	mehār	zimām	37b
buṭraḡ	düje	ḡandaḡūt	43b
buyruḡ	fermān	emr	24a
buz	yaḡ	cemed	17b
bübür	kes	ḡazzih	34a
büklüm, kıvrım	çān	meftül	35a
bükmek	tāften	fetl	16a
büryan aşı	gūd-āb	ḡaliyye	29b
büyük döşek	şādırvān	bisāṭ	67a
büyük	behre	mecd	18b
büyük	sütürg	kebīr	13b
civa	sīmāb, jīve	zībaḡ	53a
çaḡ	gāh	vaḡt, zamān	68b
çaḡ, daḡı	geh	vaḡt, zamān	51b
çaḡşur	rānīn	‘izzān	28a
çaḡ ḡandaya dek	tā-be-kücā	ḡattā eyne	34a
çaḡal	şaḡāl	āvī	58a
çaḡmaḡ	āteş-zen		54b
çalḡuya batmaḡ	sitān	istiskā’	52a
çam ağacı	kīj	şanevber	49a
çañ	ceres	ceres	53a
çañ	derā	ceres	7a
çanaḡ	kāse	ke’s	29b
çardaḡ	eyvān	eyvān	36a

çardağ	vervāre	ğurfe, naħle	36a
çaruğ	šemem		28a
çay	rūd	nehr	3a
çeç	çāş	şubre	8b
çek	bi-keş	müd	20a
çekici	keşende	mādde	26b
çekirge	cerād	melaħ	61b
çekme	me-keş	lā-temüd	20a
çekmek	keşiden	medd	47a
çeküç	hāyisk	fiṭṭīs	34a
çerçi	pilver		58b
çeribaşı	sipeh-dār	mevkib	23a
çevgen, şavlecan	çevgān	ṭabṭāb	37b
çevre, dolayu	pīrāmen	eṭrāf	21a
çevük	celd	cellāde	45b
çevük	çālāk	demk	46a
çıban	dünbel	siyā‘	23b
çığırmağ, kişnemek	şühüliden	şafir	66a
çıyan	şad-pāye	‘aḳrebān	25a
çi, çise	şeb-nem	ṭall	34b
çiçek	şüküfe	zehre, mücece	9b
çig	hām	sü’re	11a
çil	tihū	ṭayhūc	56a
çirkin	zişt	ḳabiḥ	64b
çirkin, kötü	hazrīḳ		64b
çivit	nīl	‘izlim	13b
çiy, çise, kırağı	jāle	nedā	3b
çok	bisyār	keşir	14a, 32a

çokluk, bol	enbüh	galebe	55a
çomağ	laht	ceret	13b
çorağ	şüre	dārız	63a
çömlek	dīg	kıdr	11a
çukur	gūh	hafe	46a
çukur	meğāk	hufır	46a
çulha	pāy-bāf	nāsic	44b
çürümüş, çürük	pūsīde	remīm	54b
dağı	diger		42b
dağı	nīz	şümme	53a
darak	şāne	muşt	40b
davar	sütūr	hayl	57b
de	der	fī	45a
dede	niyā	cedd	7a
degirmen	āsiyā	raḥā	7b
degirmi	gird	müdevver	31b
dek	tā	hattā	53a
delü	dīvāne	medhūş	50a
delü	şeydā	mecnūn	20a
demren	peykān	mafşile	3b
demür çomağ	gürz	debbūs	63a
demür	āhen	hadīd	11b
demürçi	āhenger	haddād	21a
den	ez	min	10a, 17b
den	zi	min	48a
deñiz	deryā	baḥr	58a
depeleyici	küşende	ķātile	26b
der	ḥoy	‘arağ	22a

derddeş	hem-derd		36b
deri	edīm		33b
deri	post	ehāb	33b
deriñ	jerf	‘amīķ	46a
deriñ, ince	nūfūl	‘amīķ	64b
desti	sebū	sebīce	12a
deve	üştür	ibil	4a
deveci	şütürbān	rā‘ī	37b
devlengeç	zağan	hedād	9a
dırnaķ	nāhun	zūfr	13b
diken	hār	şevke	58a
dikmek	dūhten	hıyāţ	16b
dikmek	nişānden	rūkn	27b
dil	zebān	lisān	18a
dile	h‘āh	şī	27a
dilek	h‘āst	recā	33b
dilek	kām	murād	11a
dilerseñ	h‘āhī	teşā‘u	26b
dilkü	rūbeh	şa‘leb	39b
dilsüz	lāl	ebkem	23b
dimeklikler	güftenihā	aķvāl	50b
dīn ulusı	büzürg-i dīn	hümāmü‘d-dīn	19b
diñle, işit	nüyüş	isma‘	50b
dipi	deme	damak	19b
direk	sütün	‘imād	19a
diri	zinde	hıyy	33b
dirmek	çiden	cem‘	16a
dirnek, bölük	encümen	cem‘iyyet	59a

dirsek	vārīn	murfık	31a
dirüp devşürmek	nüverdiden	leff ü ħaliyy	15b
diş	dendān	sinn	21b
dişi	māde	ünşā	12a
dişi	zen	zevce	12a
diz	zānū	rükbe	53b
dizüñ, toñ yaķası	nīfe		38a
dolayu	pīrāmen	eṭrāf	21a
doruķ	tārek	rābiye	53a
dög	bi-küb	deyyis	8b
dökmek	rīḡten		54a
döl döş	zih		35a
dölenmek	ārām	rāḡat	21a
döndür	gerdān	i' rağ	35b
dönmek	gerdiden	ḡavl	16b
dönüm, evlek	kerī	cerīrū	42a
dörpi	çüb-sāy	bürāde	34b
döşek	cāme-ḡāb	bisāṭ	49a
döşeyelim	gesterīm	nemehhedu	66a
duman	hir	ġamāme	34b
duman	püjm	ġamāme	34b
duy1	peyām	ḡaber	10b
dübdüz yer	hemvāre	cedced	34a
dübdüz, berāber	yeksān	sevā	34a
düdük	nāy	miżmār	5a
dügüm	giriḡ	ıķd	59a
dügün	sūr	velīme	30b
dükkān	kārgāḡ	ḡanūd	44b

dün	dī	ems	49a
dün degül öteki gün	berīr	evvelü ems	49a
dün gice	dūş		49a
dürüş	bi-kūş	taḥannaṭ	9a
düş	ḥ'āb	vākı' a, rü'yā	52a
dütün	dūd	duḥān	3a
düzülmüş	perdāḥte	mevsū'c	24b
düzünmek	pīrāye	tezeyyün	25a
ebesi	pīşiyār		58b
edik	mūze	ḥaff	49b
ege	sūhān	sefen	34b
eger	ger	in, lev	48b
eger ideriseñ	künī	kevvenet	48b
egildi	ḥam şed	reke' a	35b
egilmek	ḥamīden	ḥudū'c	17a
egri	kej	'avec	35b
ek	bi-kār	izra'c	8b
ekdi	kişt	zera' a	50b
ekin	kişt	ḥaşad, ḥarş	8b
ekinci	bezrger	zerrā'c	8b
ekinçuşı	sürḥāb		53a
eksik	kem	noḫşān	32a
eksülmek	kāsten	naḫş	52b
el bilezügi	dest-i ebrincen	sül	56a
el içi	kef	keff	13b
el tutar	dest-gīr	aḫzu'l-yed	11a
el	dest	yed	2b, 56a
elden	ez-dest	mine'l-yed	11b

elek	māṣū	minḥall	33a
elemek	bīḥten		33a
elma	sīb	tüffāḥ	30a
elsüz	bī-dest	eşell	23b
emcek	pistān	rıdā ^c	52a
emek	renc		59a
emekleyü yürimek	ğajğajān	zuḥufun şabbī	66b
emmek	mezīden	rıdā ^c	47b
eñek	zenaḥdān	zēkan	11b
epsem ol	ten zen	üsküt	50a
epsem	ḥāmūş	sükün	50a
er	cāme-şüy	zevc	51b
er	şevher	zevc	12a
ergeç	nehāz	tīs	12a
erik	ālū	icāş	30a
erkek	ner	zeker	12a
erkek toñuz	gürāz	ebū ḡarra ^c a	31a
eski bez	rükū	ḥırқа	36b
esnemek	āsā	teşāvüb	54b
esnemek	ḥāmiyāz	teşāvüb	63a
eş	ğam-güsār	mūnis	36b
eş	hem-dem	şerik	36b
eşek	ḥar	ḥimār	4a
et	gūşt	laḥm	7a
etegüñ	dāmenet	zeylük	11b
etmek	nān	ḥamir	7a
ev	ḥāne	dār	19a
ev	serā	beyt	6b

evet	ārī	belī	55a
evlek	kerī	cerīrū	42a
ey beg	iy şeh	ey melik	32b
ey gönül	dilā	ey alb	40b
eye demüri	māse		28b
eyegü	pehlü	ala ^ç	14b
eyer	zīn	licām	10b
eykelü	ire	azüb	51b
eyle	bi-sāz	kevvīn	31b
eyle	kün	if ^ç al	28b
eylenmek	direngīden		48a
eyü	bih	ecdez	10b
fa	telle	faa	7a
ferište	fīrište	melek	50a
fıstı	piste		62b
geç	bügzür	emi	35b
gedik	rane		61b
gegirmek	ārüg	abā	57b
gele, gelür	āyed	yecī [’] u	43a
gelmedi	mī neyāmed	lem-yecī [’]	32b
gelmek	āmeden	cā [’] e	51a
gelür	āyed	yecī [’] u	25b
gemi	ketī	zevraq	14a
geez	āsān	ehven	11b
gerek	bāyed	lāzīm	45a
gergedan	erc	kerkedān	62a
gerinmek	fīncā	temetu ^ç	48a
gerirek	pester	eb ^ç ad	22a

getürme	meyār	lā-te'ūt	30b
getürmek	āverden	īrād	54a
geviş, reçine	nīş-ḥ'āre	mezāğ	57b
gevür	muğ	kāfir	64a
gey	pūş	ilbes	38a
geydür	pūşān	elbis	38a
geyik	āhū	zaby	49b
ğıcık	ḥāriş	cerb	62a
gibi	hemçü	mişl	9a
gice karañusu	māğ	zālām	64a
gice	şeb	leyl	9a
gidişüñ	revişet	zehābüke	34a
giñ	fīrāḥ	vāsī'	58a
git	bürev	izheb	6a
gitti	reft	zehebe	32b
giyinmiş, örtünmiş	pūşīde	mestür, melbūs	54b
gizlü iş	kār-ı nühüfte	fi' lun maḥfiyyun	12a
göbek	nāfe	sürre	11b
gögercin	kebüter	ḥammāme	9a
gögüs	sīne	kelkel	11b
gök	āsumān	semā	3b
gök	kebūd	ezrağ	13a
gökçek	ḥunük	sa' id	65b
gökçek	nağz	cemil	6b
göl	āb-gir	ğadir	58a
gölge	sāye	zıll	24b
gömlek	pīrāhen	ķamış	6a
gömüldir	kāje	maziğ	19a

gömlüdüük	sīne-bend, ber-bend	lebeb	10b
gön bardağ	debbe	idā	57a
gön	çerm		33b
gönlümüz	dil-i mā	bālünā	32b
gönlün	dilet	ķalbek	5b
göñül	cān	cān	48b
gör	bü-bīn	ubşur	31b
görinmez	mī nenümāyed	mā yerā	7b
görmek	dīden	başiret	17b
göstermek	nümüden	irā`et	16a
götürmek	ber-dāşten	ref`	17a
gövde	ten	beden	14b
göz kapağı	pīle	cıgna	41b
göz	çeşm	‘ayn	2b
göz	dīde	başar	31b
gözci	dīdebān	nāzır	53a
gözemek, şarımak	refū		69a
gözyaşı	eşk	dümū‘	8a
gübre bulı	ķabarķūn		59b
güç	düşvār	ķarec	11b
güç	heng	idde	65a
güç	zūr	ķuvve	39b
güç, çetin	sitem	herc	60b
güçlü	tüvānā	mevhūd23a	
gül renklü	gülgüne	ġalīş	14b
gülesin	bi-ķand	iđķak	32b
gülmek	ķande	dıķk	26a
gümüş	sīm	fiđđa	11b

gündüm	buğday	zürre	7b
gündüz	rūz	yevm	9a
güneş	hūr	şems	3b
güneş	mihr	rekka ^ç	37b
güneyik	kāsni		55a
güni	reşk	hased	60b
günileyici	bed-endiş	hasūd	38b
gürbüz	nīv	dalī ^ç	23b
güz	pāyīz	harīf	24b
güz	tīre-māh	harīf	67b
güzel yüzlü	hüb-rū	hasenü'l-vech	32b
güzel	keş	hasen	20a
halālūş	dögüş	cedel	50a
halk	revān	cān, rūh ^{36b}	
hançer	deşne	ğımd	11a
hav hav	lāyiden	avec	16b
havlamak	tek	hamle, şavlet	45b
hegbe	hurçin		40a
her çağ	izer	dā'im	24a
her ne	her çi	eyyü şey'in	26b
her yaña	sū-be-sū	cānibun bi-cānib	55b
hısım	h'ış	hamīm	6b
hor hor horıldamak	host	harhara	54b
hor	līz	hakir	63a
hoşnud	horsend	kāni ^ç	32a
hovarta	cürbek	hezl	65b
huğ, yaz evi	neyin	haşā	19a
hükmdici	dāver	hākim	23a

ıckırık	zağank	fuvāk	57b
ılgın	kej	ertā	62b
ılkı, davar	sütür	hayl	57b
ıımızğanmak	ğunūden	i' k̄āb	47a
ıraq, uzak	dūr	bu' d	39b
ırlamak	serāyiden	ğınā	47b
ırmağ	cūy	nehr	13a
ısırmak	geziden	' ađđ	16b
ışlanmak	āğaşten	ibtilāl	48a
ışlık	huyeng	tank	65a
ışmarlamak	enderz	vaşıyyet	63a
ibrīşim	perend	dībāc	40a
iç yağı	pīh	şahm	57b
iç	bi-nūş	işrab	35b
iç ton	şalvār	sirbāl	6a
içeri	dūrūn	dāhile	57b
idi	būd	kevn	3a
igne	sūzen	maḥīṭ	31a
igrenmek	ğjiden	istikrāh	47b
iğlim	kişver	iğlīm	21a
ilerlik	pīşter	ağdem	22a
ilik	muğ	muğ	18a
in	künām	mekān	39b
inammak	bāver	īmān	48b
ince	nizār	naḥīf	56b
inci	dūr	lü' lü'	10b
İncil	Engilyūn	İncil	50b
iñilü	müstemend	şākī	56b

iniş yer	şīb	ehviye	14a
iñlemek	nāliden	enān	56a
ip	resen	ḥabl	16a
iplik ucu	penāğ		45a
irgürmek	resāniden	iblāğ	17a
iri	dürüşť	ḥuşūnet	13b
iriñ	rīm	ḳabīḥ	41a
irmek	resīden	vişāl	16a
issi	germā	ḥarāret	24b
issilik	tefn	ḥarāret	63b
isteme	mecūy	lā-taḥlub	13a
işe	bi-şāş	bill	15a
işik	āsitāne	‘atebe	19a
işim, çağşur	rānīn	‘izzān	28a
işte	īnek	hāzā	28b
it	kūn	ic‘al	5b
it	seg	kelb	16b, 31a
itme	me-kūn	lā-tec‘al	30b
iv	bi-şitāb	‘acele	22b
iversiñ	şitābī	ta‘cilu	34a
ivmek	şitābīden	tebkīr	48a
iyesi	ḥudāvend	mevlā	22b
iyi	nīk	kerīm	46b
iyilik	nīkūyī	kerem, ḥasen	28b
iylik yalvarmak	sipās	minnet	29b
ḳab ḳacaḳ	ḥanūd		56b
ḳab ḳalayı	erzīz	raşāş	11b
ḳabaḳ	kedū		41b

qablan	peleng	nemre	29a
qaç	giriz	firr	12b
qaçacaq yer	cay-1 guriz	meferr-i menas	53a
qaçan şalıvirdüm	key hilem	metā ursiluhu	11b
qaçan	key	metā	18a
qaçmaq	girihten	firār	54a
qadeh	cām	cām	10b
qadeh	piyāle	ke's	10b
kadın, hatun	tiki	müseddi	66b
kaftan	qabā	qaba'a	6a
qakır	tizi küned	saht	11b
qakırdak	çezdere		57b
qal	mān	qih	15b
qalabaq	gerzen		28a
qaldırmaq	efrašten	i' lā	17a
qalem	gilk	qalem	39a
qalem	hāme	qalem	15a
qaliya	pister	qāliye	21b
qalk, şıçra	ber-çih		32a
qalkın	kebr	halhal	63a
qalkın	siper	micenne	42b
qalkmaq	hāsten	qiyām	52b
qalur	māned	yebki	21b
qamçı	tāziyāne	sevç	31b
qamiş	ney	qaşib	18a
qamişlıq	neyistān	maqşaba	61b
qamu	bā-heme	ekta'	38a
qamu	heme	ekta'	20b, 28b

қан	hūn	dem	14a
қапмақ	rübūden	nehb	16a
қапу	der	bāb	6b
қар	berf	selc	19b
қара	siyeh/siyāh	sevād	13a
қара ev	hargāh	habā'	28a
қараñu	muğ	ğabs, ğals	64a
қарavaş	berde	ümme, selik	22b
қарavaş	perestār	cāriye, ğulām	7a
қарdeş	bürāder	ağ	8a
қарdeş	dāder	şakik	22b
қарın	şikem	batn	11b
қарınca	mūr	neml	25a
қарış	bidest	şibr	31a
қарış	vije	şibr	42a
қарışмақ	āmih̄ten	ihtilāt	9a
қарқа	zāğ		45a
қарпuz	hinduvāne		55b
қарт oğlan	kink	rib' ān	10a
қartal	dāl	raḡame	9a
қашıl	h̄'id		32b
қашırқа	düvle	a' şā	52a
қasnı	engije		55a
қаш	ebrū	hācib	8a
қашı	bi-hār	iḡdaş	12b
қашı	biḡrāş	қа'	15a
қatı	saht	utrūş	13b
қatıқ	nān-ḡoriş		40a

katır	ester	beğal	4a
qav	sũhte		54b
qavuğ	abdān	meşāne	18b
qavun	ħarbũze	bit̄t̄ih	36a
qayđu	dejem	ħũzn	52b
qayđulu	đamnāk	ħazīn	65b
qayın ağacı	đũş		49a
qayın ata	zen-peder		51b
qayınana	ħasũ		60a
qayıрмаđ	fũsũs	ħayf	63b
qayđu	ħārħār	belbāl	30b
qayđu	ħudũđ	ħũzn	65b
qaymağ	tũ	zebde	17b
qaynadı	cũşīd	đalā	11a
qaynata	zen-māder		51b
qaz burnı	nũl		51b
qaz	bağ	qalevlā	18b
qazanmağ	tũzīden	kesb	66a
qazanursıñ	endũzī	teksibu	25a
qazımağ	tağlığ	sũtũrden	27a
qazmağ	berkenden	ħafr	15b
keci	gerbe	hirre	7a
kef	kelāş		52b
kekez, puşt	me ʾbũn	muħanneş, menũđ	66b
keklik	kebk		52a
kelle	ħīre		49b
kendir	kenev		59b
kendũ	ħod	zāt	26b

kendü	ḥod-rā	bizzāt	12b
kendülik	ḥı̄ştēn	nefsehu	17b
kendüyi görücü	ḥod-bīn	baṭūr	38b
kepçe, kökür	kef-gīr	eczeb	11a
kepek	sepūs	naḥūle	33a
kerīh görmek	tūliden	‘iyāfe	66a
kerpiç	ḥı̄şt	libn	8a
keser	tīše	minḥat	34a
keskin, yitilik	tīz	ḥiddet, şerr	11b
kesmik	kefe		32b
keşke	kāş	levlā	9a
kıçı	serm		32a
kııl	mī kūn	ic‘al	15b
kııl	mūy	şa‘r	15a
kıılçık	dāse	seffā’	28b
kıılçık	ḡalmelīc		62a
kıılç	şemşīr	seyf	11a
kıılç	tīḡ	şarim	11a
kın	niyām	ḡılāf	11a
kıırañ, kıyı	kenār	ṭaraf	58a
kıırḡıl	dümūy	eşmaṭu’n-nesīb	10a
kıırlaḡuc	perestū	ebābīl	53a
kıırmızı	sūrḥ	ḥumret	13b
kıırnaç	kenāzek	ḡulām	10b
kıısa	kūteh	kaşīr	31b
kıısaç	enbūr	enbūr	34a
kıışır	sütürven	‘aḡīm	27a
kıısraç	mādiyān	ḥicre	4a

kış evi	kāšāne	meštā	36a
kış	dey	šitā	18a
kış	zimestān	šitā	24b
kıtlık	girān	kaḥṭ	37a
kıvırcık saç	murğūl	ca' d	9b
kıvrım	çin	meftūl	35a
kıyāmet	rusta	kıyāmet45a	
kıynağ	şend	minḳār	55a
kız kardeş	ḥ'āher	aḥave	33a
kız	duḥter	bint	37a
kız	dūšize	bikr	61a
kızamuk	sūrḥize	ḥaṣbe	23b
kızlık, kıtlık	girān	kaḥṭ	37a
ki	ki	key	19a
ki	ki	lām-ı cārre	43b
kiçi barmağ	kālūc	ḥınşır	13b
kiçi, küçücek	kih	şağir	58b
kilim	şāl	ḥibek	9b
kimse	kes	men	7b, 14a
kimyon	çire	kemmūn	41b
kir	çirk	levş	44a
kir	çirk	vesaḥ	61b
kir	deren	vesaḥ	63b
kir	şūḥ	ricn	61b
kiras	gūlnār	ḳarāsiyā	30a
kireç	keh	caşş	8a
kiri	müzd	icāret	42a
kiriş	zeh	tir	3b

kirpik	müje	hüdüb	2b
kirpikler	müjgān	ehdāb	2b
kişi	er	recül	23b
kişi	merdüm	insān	33a
kişi	mürdüm	insān	17b
koça	pīr	şeyb	10a
koçağarı	pīrezen	‘acūz	10a
kocalık	zāl	şeyhūhet	10a
koç	kepş	kebş	12a
koğmış	kendide	müntene	25b
kol	bāzū	‘ağad	31a
kolañ	teng	hīrām	29a
kołtuğ içi	keş	ibiğ	20a
kołtuğ	bağal	ibiğ	27b
koımağ	nihāden	vaz‘	47a
koñşı	hem-sāye	cār	24b
konuğ alıcı	mīzbān		35b
konuğ	mihmān	zayf	35b
koıparmağ	be-ken	iğzar	15a
koıpmuş	kende	menfūş	25b
kor	jelek	cemr	33b
korğımağ	hirāsān	hā’if	14a
korğı yok	çi bāk	mā e’l-ğaşye	46b
korğı	bīm	ğavf	32a
korğılı iş	kār-ı sehmnāk	fi’ l-i mağūf	53b
korlar	nihend	yazi’ ūne	59a
koruğ	ğüre	ğaşrame	56b
kotar	rehā kün	ağlış	12b

kovan	kendū	naḥl	9b
kovucu	sūḥan-çīn	ḡammāz	38b
kovun	mīş	şāt	19b
koz çetügi	taḥkilūn		60a
koz	gūz	cevz	39a
kök	bīḡ	aşl	45b
kökür	kef-gīr	eczeb	11a
kömür	enkişt	faḥm	33b
kömüş	serkeş	cāmūs	33b
köpri	pül	cisr	52a
körük	dem	minfaḡ	60b
köse	bād-künd	şuṭṭ	41a
köşk	kāḡ	fedn	36a
köz	aḡker	berva ^ç	33b
kul	çāker	mu ^ç allem	22b
kul	rehī	^ç abīd	19a
kula at	semend	şannābī	33b
kulaç	bāz	bā ^ç	31a
kulağuz	reh-ber	ḡavta ^ç	22a
kulağ dibi	bināḡūş		49b
kulağ	gūş	ūzn	3a
kum	rīḡ	reml	8a
kurbaga	çaḡz	dufda ^ç	6b
kuru üzüm	mevīz	zebīb	39a
kuru	ḡuşk	yābis	8a
kurşun	sürb	enk	62b
kurtuldu	bi-rehīd	ḡalaş	14a
kurtulmuş	reste	muḡallaş	14b

kuş kanadı	bāl ü per	cenāh	9a
kuş yemi	çīne		38b
kuş	murğ	ṭayr	18b
kuşak	kemer	minṭaqa l 1b	
kutlu	ferḥunde	mübārek	25b
kuuyı	çāh	bi`r	51b
kuuyruk	denbe	zeneb	61b
kuuyruk	düm	zeneb	41a, 60b
kuuyrukı öri	kej-dem	‘aḳreb	25a
kuuyumcı	zerger	zehiyy	21a
kuuzı	berre	suḥle	19b
kül	ḥākister	remād	33b
külüng	mitīn	mi‘vel	28b
küp	ḥum	rāḳūd	12a
küpçük	pestū		60b
küpe	gūşvār	ḳurṭa	56a
kürek	pārū	ferrū	28b
küyegi	dāmād	‘arūs	51b
lāf	kīb	nefūt	26b
legen	ṭaşt	ṭaşt	29b
loḥusa	zāc		58b
loḥusa ‘avrat	zāc	loḥūsa	46b
lüle, oluḳ	nāyiye	minzel	43b
māmī, ebesi	pīşiyār		58b
Mānī kitābı	Erjeng		29a
manşıb	cāh	manşıb	51a
marul	kāhū	ḥass	51b
maşal	fesāne	ḥikāyet	27a

maşlık	beng	benc	53b
maymun	kebbī	kırd	49b
maymun	pūzīne	kırd	55b
mercimek	mencū	‘ades	32a
merdümek	māş	ğandum32a	
meseb	kīş	mezheb	42b
misk otı	tāk	misk-i Moğul	65b
murdar	gūh	necīş	34b
muştuluğ	müjde	beşāret	42a
nakışlu kumāş	perniyān		61b
nazlan	bi-nāz	tesehhāb	33a
nazlanmağ	nāzīden	tesehhūr	25a
ne ise	her çı	ıyyemā	51a
ne	çı	eyyü	38b
neden	ez-çı	min-eyyü	6a
nesne	çız	şey’	43b
nesne bilmez, oğuz	kāğa	cāhil	68a
nesrīn güli	nesterīn	zanbağ	67b
niçe	çend	kem	33b, 40b
niçün	çirā	lem	6a
nigende	buhye	‘arze	61b
nite	çün	mişl	6a
o kimse	ān kes	zālike men	14a
o	ān	zālik	19a, 43b
oba	dūde		57b
oba	dūdman	‘aşire, kabīle	66b
ocağ	üncüg		59b
od	āzer	nār	33b

odun	hīme	ḥaṭab	33b
odun	hīzem	ḥaṭab	33b
oğlan	kūdek	ṣabī	10a
oğul oğlı	nibīre	‘aḳīb	51b
oğul	ferzend	ibn	51b
oğul	pūr	ibn	10a
oğuz, nesne bilmez	kāğa	cāhil	68a
oḳ gezi	sūfār	semm	31a
oḳ	nāvek	sehm	65b
oḳ	niṣāne	hedef	64b
oḳ	tīr	sehm	3b
oḳu	bi-ḥān	iḳra’	9a
ol	bāṣ	kūn	50a
ol	vey	hūve	51a
olaydım	būdem	kevnī	9a
oldı	geṣt	ṣāre	50b
oldı	ṣūd	kāne	46b
oldu	ṣūd	ṣāre	14a
olmaḳ	ṣūden	kevn	48a
olmaya	mebāṣ	lā-tekūn	9a
oluḳ	gārīz	sāḳiye	7b
oluḳ	nāvdān	mīzāb	7b
oluḳ	nāyiye	minzel	43b
olur	bāṣed	yekūnu	17b
olursuñ	ṣevī	tekūnū	19a
omuz	dūṣ	ketif	3a
oña	ūrā	leh	46b
oraḳ	dās	mincel	28a

orta	miyān	vasaṭ	6b, 25a
ortak	enbāz	şerik	32b
oruç	rūze	şavm	49b
ot	dārū	devā	62b
ot	giyāh	ḥaşış	28a
otacı	pizişk	ṭabīb	58b
otla	bi-çer		58b
otlağ	çerāgāh	meyšele	28a
otlamak	çeriden		48a
otlamak	çeriden		58b
otlu yer	‘alefzār	men‘ale	28a
oturağ	neşimen	meclis	27b
oturma	menşin	lā-teclis	12b
ova	deşt	deşt	29b
ova	hāmūn	cedced	57b
oyna	bāz	il‘ab	32a
oynaş	mūl	mu‘aşşaka	51b
oyuk	tendise	bihvec	61a
oyun	bāzī	lu‘b	31b
öd	zehre	merāre	18b
öde	güzār	id	12b
ödeşmek	pādāş	mu‘āvaza	24a
ögmek	sitāyiş	medḥ	29b
ögmek	sütüden	medḥ	26b
öğüd	pend	naşihat	28b
öksürmek	sürfe	su‘āl	54b
öküz	gāv	bağar	4a, 9a
ölçek	peymāne	erdet	37a

öñ	pīş	emāme	12a
öñden	nūhost	ezel	51a
öngülüñ	siṭize	‘inād	44b
öpme	būs	ķabl	12a
ördek	murġ-āb	ħaşāne	11b
örgüç	kūhān	sinām	34b
örmek	bāften	nesc	16a
örs	sindān	sindān	34a
örülmiş saç	merġül	meftül	9b
örümcek	ġunde	‘ankebūt	44a
öründülemek	ġüziden	intiħāb	47b
öte yaña	ān sū	zālik’l-cānib	12a
öyken	kūş	kūş	14b
özenmek	bi-verziden	‘uşred	15b
pabuç	pā-pūş	kefş	49b
pādişahlar	keyħān	selāṭin, mülük	66b
paḡıl	züft	baḡıl	39a
pamuķ, panbuķ	penbe	ķuṭn	55b
pars	yüz	fehđ	39b
pas	jeng	şadā’	29a
pas	jeng	vesaḡ	5b
pasdan açmaķ	züdüden	şidā’	16a
pasın aç	mī zidāy	işda’	5b
pere	kebk	barġuş	52a
pul	peşiz	füls	44a
puşu	kemīn		55b
puşt	me’bün	muħanneş, menūķ	66b
put	büt	şanem, veşen	51a

puta ıapıcı	büt-perest	‘ābidü’ş-şanem	51a
reçine	nîş-h̄āre	mezāğ	57b
rızık	rūzī	rızķ	26a
rüşvet	yāre	rişvet	68b
şaban okı	hîş	sehmü’l-mihrās	20a
sac ayağı	si-pāye	mişab, minşab	43a
şaç bölügi	gīsū	haşīle	9b
şagır	ker	aşamm	23b
şagrı	keymuht	kefel	11a
şakal	rîş	lihye	41a
şaklayıcı	nigebān	hāfiz	38b
şakşagan	kelāje	‘aķukū	18b
şaksı	sifāl	hazef	8a
şalınmak	hırāmīden	terehveke	16a
şalınmak	kürāzīden	terehveke	67b
şalıvir	hil	irhaş	19b
şalıvir	rehā kün	eraḥ, ḥalliş	50a
şalkım	hūşe	‘unķūd	40a
şaman uğrusu	kehkeşān	mecerre	9b
şaman	kāh	tibn	51b
saña	be-tü	bik	19a
saña	be-tü	ileyke	28b
saña	türā	lek	45a
şanmak	pindāšten	zann	17a
şan‘at	pīşe	erīke	44b
şañşar	dele	delķ	18a
şap	deste	cezr	14b
şapan	felāḥan	miķzafe	61a

şapan	pelham	miqla ^ç	61a
şar	bü-piç		35a
şarımaq	refū		69a
şarxıq şaq	ferhāl	ç iķāş	9b
şaru arı	menc	naħlun şaġirun	44a
şaru	zerd	aşfer	13a
şaruca aru	sütūh		44a
şatmaq	fürūhten	bey ^ç	8a
şavaş	ceng, perhāş	ħarb	9a
şavaş	peykār	cedel	22a
şavaş, çekiş	üştülüm	ç arbede	54a
şavlecan	çevġān	tabtāb	37b
şavurmaq	dāmiden	tezribe	16a
şay	bişmār	iħaşş	15b
şayru	bīmār	saķim	32a
şayrılıķ	ħastegī	seķam	56b
segird	bi-tāz	imşi	31b
segirdici	devende	muħaşşış	26a
seġirtmek, yort itmek	türk-tāz	temşiyet	31b
seme	filive	behtā	20b
semiz	fırbih	semen	40b
sen	tü	ente	7b, 20b, 28b, 30b
sencileyin	hemçü	ke-mişli	7b
sende	der-tü	fik	27a
seni	tü-rā	leke	40b
seninle	bā-tü	ma ^ç ente	9a
senit	nāve	minķale7a	
serçe	güncüşķ	ç uşfür	10b

ses	demdeme	şavt	68b
sevi	mihr	meveddet	37b
sevinmek	hürrem	müserrâ26a	
sevinmek	şādī	meserret	30b
sezmek	engiştēn	vehm	17a
şıç	bi-rī	ğallīṭ	15a
şıçan	mūş	fāre	3a
şıçramak, kalkmak	çehīden		31b
şıgın	gevzen	ğazāl	54a
şıgınacak yer	cāy-ı penāh	melce [’]	53a
şıgırcık	sār	ferūr	56a
şıkmak	fūsürden	‘aşr	27b
şına	āzmūn	tecerreb15b	
şındu	kāz	mıkrāz	31a
şınık	şikeste		54b
şırça	ābgīne	zücāc	10b
şırıtmak	gümārīden	tebessüm	56a
şirtlañ	keftār	ḍab [‘]	39b
sızı	derd	dā [’]	56b
sızmak	terāvīden	reşḥ	56a
sidik	kümīz	bevl	44a
sigil	āzuḥ	şü [‘] lūl	23b
silk	biyefşān	şıbb	15a
silmek	fişānden		27b
sin	daḥme	maḥber	58a
sin	gūr	ḳabr	39b
siñek	meges	zübāb	31a
siñildemek, ulumak	zinūyīden	nebāḥ	56a

siñir	pey	aşab	18a
sivrisiñek, üyez	hargez	ba' üde	31a
sofra	h'ân	hân	14b
şoğan	piyâz	başal	32a
şol	çep	şimâl	43b
şolık	dem	nefes	36b
şoñ	encâm	ba' dehû	29b
şoñ	pâyân	ğâyet, nihâyet	36b
şovuğraq	serdter	ebred	17b
şovuq	sermâ	berd	24b
sögmek	düşnâm	şetm	29b
sögürmek	güvârîden		56a
sögüt	bîd	hulâf	62a
söyle	bügü	kul	6a
söylemek	güften	qavl	57a
söz	güftâr	kelâm	48b
söz	sühan	qavl	10a
söze durmaq	peymân	'ahd	37a
sözümü	sühanem	qavlünâ	5b
şu bendi	bejâğ		53b
şu kabarcığı	kübile	habâb-ı hicâre	58b
şu şıgırı başı	kelle-i gāv-miş	re'sü'l-câmüs	41a
şu şızmaq	zehîden	reşenü'l-mâ	68a
şu	âb	mâ	8a, 43a
şuç	günâh	zenb	15a
şuda yüzmek	şinâviden	sibâha	56a
suğlı	sîh	bağl	43a
şusuz, şuşamış	teşne	'atşân	43b

süci	mey	müdām	18a
süci	sīkī	ḥamr	53b
süd	ṣīr	leben	17b
sümük	ḥılm		49b
sünnet	ḥatne	vely	29b
süñü	nīze	rumḥ	3b
süpürge	cārüb	miknese	58a
süpürmek	rūften	kesaḥ	17a
sürçmek	bi-lağzed	ta‘ assür	10b
sürçmek	sikizīden		57b
süri	gelle	ḡalle	18a
süri	reme	kaṭī‘	19b
sürmek	büsüden	taṭliye	16a
sürtmek	ḡjīden	raḥs	16b
süsem	küncid	semsem62b	
şarāb	bāde	ḥamr	10b
şarāb	mül	‘ aḡār	10b
şaşı	kāj	a‘ der	63a
şaşı	lūc	aḥvel	23b
şimdi	eknūn	ba‘ de	60a
şimdi	künūn	el-ān	60a
şiş	āmās		58b
şuban	çübān	rā‘ī	19b
tabun, arık	lāḡar	‘ acīf	56b
tac	efser		46a
taḥıl	ḡalle	fūm	20a
taraca	deriçe	daraca	6b
tava	bātile		36a

tava, tıǵan	tābe	miqlā	11a
tavuq	mākiyān	deccāce	18b
tegek, tevek	tāk	qa' r	45b
tegele, tekle	baǵaltaq	qimāt	65a
tekle	baǵaltaq	qimāt	65a
Tengri	Hudāy	Allāh	1b
tepecik	tūde	rāyetü't-türāb	54a
ter çaqıl	senglāh	haşā	58a
tereyaǵı	meske	zebed	18b
terki	fitrāk	serc	10b
terlemiş	hoy-kerde	terlemiş12a	
ters	sirkīn	revş	44a
tevek	tāk	qa' r	45b
tez	zūd	'acele	3a
tıǵan	tābe	miqlā	11a
tirkeş	kīş	ca' be	42b
toqmaq	güzīne	merziye13b	
tora	tele	harbaṭa	18a
töre	āyīn	'ādet	39a
tuc	rūy	şufr	11b
tudaǵ	leb	şefe	2b
tü	şüh		57a
tüfek	zebṭāne		60b
tükürmek	tüfū	saqqu kaviiyin	69a
tükürük	hazuv	bezzāk	69a
taǵ depesi	şah	revze-i cebel	34b
taǵ keçisi	reng	vu' il	29a
taǵ	kūh	cebel	34b

tağ	rāğ	cebel, cibāl	45a
tağarcık	enbān	cerāb	37b
talabımak	tapīden	ṭaleb	17a
ṭam	bām	saḥ	11a
ṭamağ	kām	ḥanek	11a
ṭamar	reg	şiryān, ‘uruk	14a
ṭamla ṭamlar	mī-çeked	yukattiru	14a
ṭamla	çekre	kaṭre	52a
ṭamu	dūzaḥ	cehennem	50b
ṭañ	şām	fecr	7a
ṭanañ	ḥaḥa	‘aceb	69a
ṭanuğ	güvāh	şāhid	53a
ṭapmağ	perestiş		42b
ṭar	teng	ḍayyık	29a
ṭas	pingān		29b
ṭasa	endūh	ğuşsa	30b
ṭasa	nijend	ğuşsa	52b
ṭaşma	devāl		41a
ṭaş	seng	ḥacer	8a
ṭaşra	birūn	ḥāric	15b
ṭatlu	meze	ḥalvā, lezīz	57a
ṭatlu	şīrīn	ḥulv	40b
ṭatmağ	çeşīden	zevğ	47b
ṭatsız	bī-meze	bilā-ṭu‘m	57a
ṭavşan	ḥar-gūş	erneb	49b
ṭavşancıl	āleh	buğkāk	30a
ṭavul	tebīre	dühül	51b
ṭay	gürre	mühre	4a

tırmaladı	ḥast	ḥudş	55a
tırmalamağ	ḥırāşiden	ḥadş	16a
toğan	bāz	bāz	30a
toğan	çerg	cüle	11b
toğı	ḥāver	maşırık	23a
toğrı	rāst	müstaķim	46b
toğrı yol	reh- rāst	şırāt-ı müstaķim	24a
toğurmuş, toğmak	zāden	ṭulū ^c	59a
toğ	sir	şeb ^c	49b
toğuşmak	āsib		50a
tolu	pür	melā	41b
tolu	tegerk	berd	19b
tolu	yaḥçe	kaṭriyye	19b
ton	cāme	şevb	15a
toñmak	füşürden	cümüd	27b
toñuz	ḥük	ḥunzır	31a
toñ yağası	nife		38a
topcağız	küyek		37b
toprak	ḥāk	türāb	8a
topuğ	püjül	ka ^c b	53b
toṭuldanmak	menkiden		47a
toynağ	süm		54a
toyuğ	dürüst	tamām	54b
tul	bive	seliṭa	36a
tul	kālim	berdek	61a
tuluğ	jāle		37b
tuman, iç ton	şalvār	sirbāl	6a
turmağ	istāden	lebs	52b

turna	küleng	kerkî	29a
tut	ber	huz	24a
tuz	nemek	milh	7a
tuzağ	dām	şerek	7a
uca	sürün	midyā	14b
ucuz	erzān	raḥiṣ	37a
uçmağ	bihişt	cennet	50b
uçmağ	periden	ṭayr	50b
uçuk	dīv-fersāy		49b
uğrı, hırsız	düzd	luşş, sārık	57a
ulaşuk, ulaşmış	peyveste	mevşül	60a
ulu kişi	mih	celil	58b
ulumağ	zinüyiden	nebāh	56a
ulu pādīşā	key	melik	18a
ulu parmağ	engüşt-i sütürg	ibhām	13b
ulu sulṭān	dārā	mālik	23a
ulu yol	şāh-rāh	fecūh	68a
ulu	büzürg	‘azīm	1b
ulu	şigerf	muḥteşem	46a
ulu, beg	ḥudiv	mehin	22b
ulu, büyük	pīşgāh	şadr-ı meclis	68b
un	ārd	daķık	3b
ur	bi-zen	iḍrib	15a
ur	dāmğül		53b
urğan, ürgen	nüvār		28a
urış, döğüş	rezm	ḍarb	50a
urucı	zenende	ḍārib	26b
uş	ferheng	de’b	50a

uş	ḥired	‘aql	49b
uş	hūş	‘aql	3a
uşsız	bī-hūş	lā-ya‘ kıl	49b
ustura	sütürre	müse’l-ḥadīd	27a
utanmağ	şermīden	ḥayā	47b
uvağ, ufağ	rīze	rażāzil	42a
uya	kīc	kāhil	20b
uyucu	pey-rev	ḥayyib	22a
uyumağ	ḥosbīden	nevm	47a
uyuz	ger	ḥağne	24a
uzun	dirāz	ṭavīl	31b
üç kez	si bār	selāşe kerrātin	46a
üfürmek	demīden	te’fif	16b
ügendire	gāv-şeng	mimlese, nisa‘	20a
ügeyik	fāḥte	fāḥte	18b
ügi kuşu	kūf	dağ‘ ā	18b
ülker	keyvān	zuḥal	23a
ülker	pervīn	şüreyyā	9b
ürgen	nüvār		28a
ürki	āşüb	vaḥşet	50a
ürpermek	demīden	kaş‘ ar	17a
ütme	pīş-ḥord	üdme	32b
üyez, sivrisinek	ḥargez	ba‘ üde	31a
üzülmüş	bügsiste	münkaṭı‘	25b
üzüm çubuğı	rez		45b
üzüm	engür	‘ineb	30a
var	hest	ḥāşıl	38a, 55a
var	rev	izheb	26b

varlık	hestī		60a
virdi	mī dād	vehebe, a ^ʿ ṭā	22b
virici	dehende	vāhib	26a
virim	tāvān	edā, ḳazā	36a
yab yab	āheste	ānen fe-ānen	60b
yad	bīgāne	ecnebī	6b
yağ	rūḡan	dūhūn	29b
yağmur	bārān	maṭar	3b
yağmur	bārān	zēhbe	48a
yağ	bū-sūz		31b
yağa	girībān	yağa	38a
yalan	dürūḡ	kiz̄b	57b
yaldanmağ	cāblūs	telaṭṭuf	47a
yaldıramağ	raḡṣ	ra ^ʿ rā ^ʿ	64a
yalvarmağ	lābe		56b
yamalu giysi	jinde	ḡırḡa	33b
yan	kūṣt	cenb	14b
yan	sū	cānib, ṭaraf	14b, 55b
yaña, yeñe, yiñe	sū	ṭaraf	55b
yanmağ	sūḡten	iḡtirāk	16b
yapağı	hīd	mezr	20a
yaprağ	berg		45b
yaradıcı	āferīnende	ḡālīḡ	26a
yaradılış	meniş	ṭabe	63b
yaradılış	nihād	ṭab ^ʿ	51a
yarağlanmış	āmāde	te ^ʿ ehhüb	24b
yaramaz	nā-fercām	ḡayr-ı maḡmūd	65b
yaramaz lağırdı	lāḡ	hezl	64a

yaramaz şanu	sikāliş	h̄ile, mekr	63b
yaramaz söz	bihūde	hezl	63b
yarar	mī sezed	yeliķu	21b
yarar	sere	besāle	20b
yarasa	şeb-pere	huffāş	30b
yaraşık	der-hūr	lāyık	21a
yaraşuķlu	sezāvār	hākīķ	21a
yaraşuķsuz	nā-sezā		66a
yaraşur	mī zībed	yenkülü21b	
yarın	ferdā	ğaden	25a
yarpuz	pūzīne	habaķ	55b
yaruķ	gāf	şakķ	46a
yaruķ	şikāf	uħdūd	46a
yarup biçmek	nigūhiden	şakķ	66a
yas	sūg	yās	30b
yaşduķ	bāliş	visādet	47a
yaşşı	pehen	basīţ	31b
yaş	ter	belel	8a
yaş	ter	bille, mille	48a
yavaş demek	rām	hilm	9a
yavaşa	levişe	ziyār	68a
yavrı	beçe	ķarķ	18b
yavu	güm	faķd	16a
yay	kemān	ķavs	3b
yay	tābistān	şayf	24b
yayan	piyāde	rācil	43a
yayıķ	nehre	hemħađa	18b
yaz	bahār	rebī ^c	24b

yaz evi, huğ	neyīn	ḥaṣā	19a
yazdı	nūbiṣt	ketebe	51a
yazıcı	debīr	kātib	62a
yazuğ	günāh	zenb	34a
yegin	çīre	rekīn	41b
yegin	pīrūz	zafer	24a
yel	bād	rīḥ	8a
yeleğen	seksek		33b
yelici	pūyende	‘addī	26a
yelken	bādbān	şirā‘a	52a
yelpeze	bād-peyzen	mirvaḥa	57a
yemek	ḥorden	ekl	47b
yemek	ḥorden	ekl	49b
yemiş	bār	fākihe	45b
yemiş	ber	fākihe	22a
yemiş	mīve	ükül	36a
yeñ	āstīn	kümm	6a
yenge	pīv		51b
yeñi	nev	cedīd	59b
yeni ay	meh-i nev	hilāl	9b
yeşil	sebz	ḥaḍrā	13b
yeyni	sebük	ḥafīf	37a
yıl	sāl	sene	10a
yılan	mār	ḥayye	25a
yıldırıcı	tābān	muṣa‘şa‘	35a
yıldırım	baḥneve	şimşād	34b
yıldız	aḥter	kevkeb	9b
yıldız	sitāre	necm	9b

yıldurma	raḥşende	leme ^ç ān	35a
yırtıcı	ded	seb ^ç , zübāb	55a
yig	bih	melih	48a
yigit	cüvān	şāb	10a
yigrek	bihter	evlā	19a
yine	bāz	min-ba ^ç din	32b
yir	zemīn	arż	3b
yitilik	tīz	ḥiddet, şerr	11b
yiv	deriz	ḥurze	16b
yoğırış	sirişt	ṭabī ^ç at	51a
yoğun	sitibr	siṭibr	31b
yoğun	zeft	çabel	39a
yoğurt	māst	leben	7a
yoḥsul	gedāy	faḳīr	2a
yoq, yoqdur	nīst	leyse, lā	55a
yoqsa	verne	ve illā	15b
yoquş yer	firāz	ḥadab	14a
yol gösterici	reh-nümāy	mürşid	1b
yol	rāh	ṭarīḳ	51b
yoldaş	hem-rāh	refiḳ	8a
yon	bitrāş	ḥitt	15a
yorğa at	ḥing	aṭḥal, eşheb	33b
yort itmek, segirtmek	türk-tāz	temşiyet	31b
yoş, yorgun	ḥire		41b
yön yöş	sāmān		35a
yuqarlıg	bālāter	a ^ç lā	22a
yuqaru	zeber	fevḳa	12a
yular	efsār	zimām	10b

yular	mehār	zimām	37b
yumağ	gürūhe	küvvebe	58b
yumruk	müş	ğabza	14a
yumuşak	nerm	leyyin	13b
yuva	āşiyān	mağz	18b
yuva	lāne	vekr	18b
yuvalanan	ğaltān	dağraca	37b
yuvalanmak	ğaltīden	tedağruc	48a
yüce	bālā	refi ^c	61a
yük	bār	ğıml	46a
yüklü	ābisten	ğāmil	59a
yüksek	bülend	‘ulyā	14a
yüñ	peşm	şūf	21b
yüri	bürev	imşi	20b
yürünek	dellāle		61a
yürüyüş	revişi	zehābe	45a
yüz	rūy	vech	2b, 35b
yüz döndür	rūy bigerdān	i‘ raği’l-vech	35b
yüz şuyı	fer	revnağ	42b
yüzerlik	sipend		55a
yüzük kaşı	nigīn	faşş	55b
yüzük	engüşteri	ğātem	55b
zamğ	zāk	zamğ	46b
zevle	seme	semīğ	20a

4.2.1.2. Farsça-Türkçe-Arapça

<u>Farisî</u>	<u>Türkî</u>	<u>Arabî</u>	<u>Varak</u>
āb	şu	mā	8a, 43a
ābdān	ķavuķ	meşāne	18b
ābgīne	şırça	zūcāc	10b
āb-gīr	göl	ġadīr	58a
ābisten	yüklü	ĥāmil	59a
āferīnende	yaradıcı	ĥālīķ	26a
āġaşten	ışlanmaķ	ibtilāl	48a
āheg	alçı	mifte	28b
āhen	demür	ĥadīd	11b
āhenger	demürçi	ĥaddād	21a
āheste	yab yab	ānen fe-ānen	60b
aĥker	köz	berva‘	33b
aĥter	yıldız	kevkeb	9b
āhū	geyik	zaby	49b
ājeng	alın pırtartmaķ	‘abūs	65a
alefzār	otlu yer	men‘ ale	28a
āleh	tavşancıl	buġķāķ	30a
alp	bahadır	necde	23b
ālū	erik	icāş	30a
āmāde	yaraķlanmış	te‘ehhüb	24b
āmās	şiş		58b
āmeden	gelmek	cā‘e	51a
āmīĥten	ķarışmaķ	iĥtilāť	9a
ān kes	o kimse	zālike men	14a
ān sū	öte yaña	zālik‘l-cānib	12a
ān	o	zālik	19a, 43b

ārām	dölenmek	rāḥat	21a
ārāste	bezenilmiş	müzeyyen	14a
ārāyiş	bezek	zīnet	21a
ārd	un	daḳıḳ	3b
ārī	evet	belī	55a
ārūḡ	gegirmek	ḥabşā	57b
āsā	esnemek	teşāvüb	54b
āsān	geñez	ehven	11b
āsīb	toḳuşmaq		50a
āsitāne	işik	‘atebe	19a
āsiyā	degirmen	raḥā	7b
āstīn	yeñ	kümm	6a
āsumān	gök	semā	3b
āşinā	biliş	müte‘ārif	6b
āşiyān	yuva	maḥż	18b
āştī	barışmaq	şulḥ	8b
āşüb	ürki	vaḥşet	50a
āteş-zen	çaḳmaq		54b
āverden	getürmek	īrād	54a
āvīḥte	aşılmış	maşlūb	57a
āyed	gele, gelür	yecī’u	25b, 43a
āyīn	töre	‘ādet	39a
ayva	bih	sefercel	58b
azdef	alıç	‘abirrān	62a
āzer	od	nār	33b
āzmūn	şına	tecerreb	15b
āzuḥ	sigil	şü‘lūl	23b
bād	yel	rīḥ	8a

bādbān	yelken	şirā ^c a	52a
bāde	şarāb	hamr	10b
bād-künd	köse	suṭṭ	41a
bād-peyzen	yelpeze	mirvaḥa	57a
bāften	örmek	nesc	16a
bağal	kıltuḳ	ibiṭ	27b
bağaltaḳ	tegele, tekle	kımāṭ	65a
bahār	yaz	rebī ^c	24b
bā-heme	ḳamu	ekta ^c	38a
baḥneve	yıldırım	şimşād	34b
bāḥter	baṭı	mağrib	23a
bāl ü per	kuş ḳanadı	cenāḥ	9a
bāl	boy	ḳāmet	62b
bālā	boy	ḳad	22a
bālā	yüce	refi ^c	61a
bālāter	yuḳarlıḡ	a ^c lā	22a
bāliş	yaşduḳ	visādet	47a
bām	ṭam	saṭḥ	11a
bār	yemiş	fākihe	45b
bār	yük	ḥıml	46a
bārān	yağmur	maṭar	3b
bārān	yağmur	zehbe	48a
bāş	ol	kün	50a
bāşe	atmaca	bāşıḳ	30a
bāşed	olur	yekūnu	17b
bātile	tava		36a
baṭ	ḳaz	ḳalevlā	18b
bā-tü	seninle	ma ^c ente	9a

bāver	inammaḫ	īmān	48b
bāyed	gerek	lāzım	45a
bāz	ḫulaç	bā ^ç	31a
bāz	oyna	il ^ç ab	32a
bāz	toğan	bāz	30a
bāz	yine	min-ba ^ç din	32b
bāzī	oyun	lu ^ç b	31b
bāzū	ḫol	^ç aḫad	31a
beçe	yavru	ḫarḫ	18b
bed-endiṣ	günileyici	ḫasūd	38b
behre	büyük	mecd	18b
bejāg	ṣu bendi		53b
be-ken	ḫoparmaḫ	iḫzar	15a
bend	bağ	ḫayd	45a
beng	maşlıḫ	benc	53b
ber	tut	ḫuz	24a
ber	yemiṣ	fākihe	22a
ber-çih	ḫalk, şıçra		32a
ber-dāṣten	götürmek	ref ^ç	17a
berde	ḫaravaş	ümme, ṣelik	22b
berf	ḫar	ṣelc	19b
berg	yapraḫ		45b
berīr	dün degül öteki gün	evvelü ems	49a
berkenden	ḫazmaḫ	ḫafr	15b
berre	ḫuzı	suḫle	19b
be-seret	başuña	bi-re ^ç sike	51a
beste	bağlanmıṣ	muḫayyed	14b
be-tü	saña	bik	19a

be-tü	saña	ileyke	28b
bev̄tala	börk	bev̄tala	67b
bezrger	ekinci	zerrā ^ç	8b
bi-çer	otla		58b
bīd	sögüt	h̄ulāf	62a
bī-dest	elsüz	eşell	23b
bidest	karış	şibr	31a
bi-direv	biç	iḥşad	8b
bīgāne	yad	ecnebī	6b
bih	eyü	ecdez	10b
bīḥ	kök	aşl	45b
bih	yig	melīḥ	48a
bi-ḥ [~] ān	oqu	iḳra ^ʔ	9a
bi-ḥand	gülesin	iḍḥak	32b
bi-ḥar	al	eşir	8a
bi-ḥār	kaşı	iḥdaş	12b
bihişt	uçmağ	cennet	50b
biḥrāş	kaşı	ka ^ʔ	15a
bīḥten	elemek		33a
bihter	yigrek	evlā	19a
bīhūde	aşşısuz nesne	‘abeş	4a
bīhūde	yaramaz söz	hezl	63b
bī-hūş	uşsız	lā-ya ^ç kıl	49b
bi-kār	ek	izra ^ç	8b
bi-keş	çek	müd	20a
bi-kūb	dög	deyyis	8b
bi-kūş	dürüş	taḥannaṭ	9a
bi-lağzed	sürçmek	ta ^ç assür	10b

bīm	ķorķu	ħavf	32a
bīmār	şayru	saķīm	32a
bī-meze	ťatsız	bilā-ťu‘m	57a
bināgūş	ķulaķ dibi		49b
bi-nāz	nazlan	teseħħab	33a
bīnī	burun	enf	49b
bi-niger	baķ	unzur	31b
bi-nūş	iç	işrab	35b
bi-rehīd	ķurtuldu	ħalaş	14a
bi-rī	şıç	ğallit	15a
birūn	ťaşra	ħāric	15b
bi-sāz	eyle	kevvīn	31b
bīse	alaca	barş	61a
bisyār	çok	keşīr	14a, 32a
bīş	artuķ	sū‘r	41b
bi-şāş	işe	bill	15a
bi-şitāb	iv	‘acele	22b
bişmār	şay	iħaşş	15b
bi-tāz	segird	imşī	31b
bitrāş	yon	ħitt	15a
bīve	ťul	selīťa	36a
bi-verzīden	özenmek	‘uşred	15b
biyefşān	silk	şibb	15a
bi-zen	ur	iğrib	15a
būd	idi	kevn	3a
būdem	olaydım	kevnī	9a
buğday	gündüm	zürre	7b
buħye	nigende	‘arze	61b

būm	baykuş		49a
būs	öpme	qabl	12a
bü-bīn	gör	ubşur	31b
bügsiste	üzülmüş	münqatı'	25b
bügū	söyle	qul	6a
bügzür	geç	emđi	35b
bülend	yüksek	'ulyā	14a
bü-pīç	şar		35a
bürāder	kardeş	aḡ	8a
bürev	git	izheb	6a
bürev	yüri	imşi	20b
bürüt	biyık	şārib	40b
büsūden	sürmek	taṭliye	16a
bü-sūz	yaq		31b
büt	put	şanem, veşen	51a
büt-perest	puta tapıcı	'ābidü'ş-şanem	51a
büzürg	ulu	'azīm	1b
büzürg-i dīn	dīn ulusu	hümāmü'd-dīn	19b
cāblūs	yaldanmaq	telaṭṭuf	47a
cāh	manşib	manşib	51a
cām	qadeḡ	cām	10b
cāme	ton	şevb	15a
cāme-ḡ'āb	döşek	bisāṭ	49a
cāme-şūy	er	zevc	51b
cān	gönül	cān	48b
cārūb	süpürge	miknese	58a
cāy-ı gürīz	qaçacaq yer	meferr-i menāş	53a
cāy-ı penāh	şıgıncacaq yer	melce'	53a

celd	çevük	cellāde	45b
ceng, perhāş	şavaş	hārb	9a
cerād	çekirge	melaḥ	61b
ceres	çañ	ceres	53a
cev	arpa	şa‘ır	7b
cūşīd	kaynadı	ġalā	11a
cūy	ırmağ	nehr	13a
cūje	bilic	ferrūc	43b
cürbek	hōvarta	hezl	65b
cüvān	yigit	şāb	10a
çağz	kurbaga	dufda‘	6b
çāh	kuyı	bi‘r	51b
çāker	kul	mu‘allem	22b
çālāk	çevük	demk	46a
çāş	çeç	şubre	8b
çehīden	şıçramak, kalkmak		31b
çehre	bet, beñiz	şūret	22a
çekre	taula	kaṭre	52a
çend	niçe	kem	33b, 40b
çep	şol	şimāl	43b
çerāgāh	otlağ	meşsele	28a
çerg	toğan	cūle	11b
çerīden	otlamak		48a, 58b
çerm	gön		33b
çermīn	boğ	‘azīre	44a
çeşīden	taamak	zevk	47b
çeşm	göz	‘ayn	2b
çeşme	buñar	‘ayn	13a

çeşn	bayram	bezm, şöhet	53b
çevgān	çevgen, şavlecan	tabtāb	37b
çezdere	ķakırdaķ		57b
çi bāk	ķorķu yok	mā e'l-ħaşye	46b
çi	ah, ne	eyyü mā	17b
çi	ne	eyyü	38b
çīden	dirmek	cem ^ç	16a
çīn	büklüm, kıvrım	meftül	35a
çīne	ķuş yemi		38b
çirā	niçün	lem	6a
çīre	kimyon	kemmün	41b
çīre	yegin	rekīn	41b
çirk	kir	levş	44a
çirk	kir	vesaķ	61b
çīz	nesne	şey ^ç	43b
çübān	şuban	rā ^ç i	19b
çüb-sāy	dörpi	bürāde	34b
çün	nite	mişl	6a
dād	ç adl	ç adl	22b
dādār	ç ādilullāh	ç ādilü'l-ħakīm	22b
dāder	ķardeş	şakīķ	22b
daķme	sin	maķber	58a
dāl	ķartal	raħame	9a
dām	tuzaĝ	şerek	7a
dāmād	küyegi	ç arūs	51b
dāmenet	etegüñ	zeylük	11b
dāmĝül	ur		53b
dāmīden	şavurmaķ	tezribe	16a

dārā	ulu sulṭān	mālik	23a
dārū	ot	devā	62b
dās	oraḡ	mincel	28a
dāse	ḡılçık	seffāʾ	28b
dāver	ḡükm idici	ḡākim	23a
debbe	gön bardaḡ	idā	57a
debīr	yazıcı	kātib	62a
ded	yırtıcı	sebʿ, zübāb	55a
dehān	aḡız	fem	18a
dehende	virici	vāhib	26a
dejem	ḡayḡu	ḡüzn	52b
dele	şaṅsar	delḡ	18a
dellāle	yürünek		61a
dem	körük	minfaḡ	60b
dem	şolıḡ	nefes	36b
demdeme	ses	şavt	68b
deme	dipi	damaḡ	19b
demīden	üfürmek	teʾfif	16b
demīden	ürpermek	ḡaşʿar	17a
denbe	ḡuyruḡ	zeneb	61b
dendān	diş	sinn	21b
der	de	fī	45a
der	ḡapu	bāb	6b
derā	çaṅ	ceres	7a
derd	aḡrı, sızı	dāʾ	56b
deren	kir	vesaḡ	63b
der-ḡūr	yaraşık	lāyık	21a
derīçe	taraca	daraca	6b

deriz	yiv	h̄urze	16b
der-tü	sende	fik	27a
deryā	deñiz	baħr	58a
der-yāb	añla	ifhem	35a
dest	el	yed	2b
dest	el	yed	56a
deste	şap	cezr	14b
dest-ḡir	el tutar	aħzu'l-yed	11a
dest-i ebrincen	el bilezügi	sül	56a
deşne	hançer	ğımd	11a
deşt	ova	deşt	29b
devāl	taşma		41a
devende	segirdici	muħaşhış	26a
dey	kış	şitā	18a
dıraħt	ağa	şecer	59a
dī	dün	ems	49a
dīde	göz	başar	31b
dīdebān	gözci	nāzır	53a
dīden	görmek	başiret	17b
dīg	çömlek	kıdr	11a
diger	daħı		42b
dilā	ey gönül	ey kalb	40b
dilet	gönlün	kalbek	5b
dil-i mā	gönlümüz	bālünā	32b
dilīr	bahadır	kemmī	23b
dirāz	uzun	tavīl	31b
direngīden	eylenmek		48a
dīvāne	delü	medhüş	50a

dīv-fersāy	uçuq		49b
dögüş	halālüş	cedel	50a
dūd	dütün	duḥān	3a
dūde	oba		57b
dūdmān	oba	‘aşire, qabīle	66b
dūhten	dikmek	ḥıyāt	16b
duḥter	kız	bint	37a
dūr	ıraq, uzak	bu‘d	39b
düş	dün gice		49a
düş	omuz	ketif	3a
düşāb	bekmez	delbis	52a
düşīze	kız	bıkr	61a
dūzaḥ	ṭamu	cehennem	50b
dūje	buṭraq	ḥandaqūt	43b
dūjpiye	bez	ğudde	23b
düm	kuyruq	zeneb	41a
düm	kuyruq	zeneb	60b
dümūy	kırğıl	eşmaṭu’n-nesīb	10a
dünbel	çıban	siyā‘	23b
dūr	inci	lü’lü’	10b
dürüg	yalan	kızb	57b
dürün	içeri	dāḥile	57b
dürüst	toyuk	tamām	54b
dürüş	iri	ḥuşūnet	13b
düşnām	sögmek	şetm	29b
düşvār	güç	ḥarec	11b
düvle	kaşırqa	a‘şā	52a
düz	uğrı, hırsız	luşş, sārıq	57a

ebr	bulut	seḫāb	3b
ebrincen	bilezik	ḫalḫāl	56a
ebrū	kaş	ḫācib	8a
edīm	deri		33b
efrāšten	ḫaldırmaq	i‘ lā	17a
efsār	yular	zimām	10b
efser	tac		46a
eknūn	şimdi	ba‘ de	60a
enbān	tağarcıḫ	cerāb	37b
enbāz	ortaq	şerik	32b
enbūh	çokluk, bol	ḡalebe	55a
enbür	kısaç	enbür	34a
encām	şoñ	ba‘ dehū	29b
encümen	dirnek, bölük	cem‘ iyyet	59a
endāhten	atmaq	revs	13a
endek	az	ḫalīl	32a
enderz	ışmarlamak	vaşıyyet	63a
endūh	taş	ḡuşşa	30b
endūzī	ḫazanursıñ	teksibu	25a
engije	ḫasnı		55a
Engilyūn	İncil	İncil	50b
engiştēn	sezmek	vehm	17a
engübīn	bal	‘ asel	9b
engür	üzüm	‘ ineb	30a
engüş	barmaq	uşbu‘	13b, 33b
engüşterī	yüzük	ḫātem	55b
engüş-i sūtürg	ulu parmaq	ibhām	13b
enkişt	kömür	faḫm	33b

er	kişi	recül	23b
erc	gergedan	kerkedān	62a
eriş	bilek	rasa ^ç	21b
Erjeng	Mānī kitābı		29a
erre	bıçku		52b
erzān	ucuz	raḥiř	37a
erzīz	şab şalayı	rařāř	11b
esb	at	feres	4a
ester	şatır	beğal	4a
eşk	gözyaşı	dümü ^ç	8a
eyvān	şardağ	eyvān	36a
ez	den	min	10a, 17b
ez-çi	neden	min-eyyü	6a
ez-dest	elden	mine'l-yed	11b
ez-men	benden	minnī	28b
faḥfara	boğlanmış etmek	ḥubzü'l- ^ç atığ	52a
fāḥte	ügeyik	fāḥte	18b
felāḥan	şapan	miķzafe61a	
fer	yüz şuyı	revnağ	42b
ferdā	yarın	ęaden	25a
fereh	artuğluğ	zā'id, ḥařv	67a
ferḥāl	řarķuę şağ	^ç iķāř	9b
ferheng	uş	de'b	50a
ferḥunde	ķutlu	mübārek	25b
fermān	buyruğ	emr	24a
fertüt	bunamış	herem	10a
ferzend	oğul	ibn	51b
fesāne	maşal	ḥikāyet	27a

fikenden	atmağ	tarğ	13a
filive	seme	behtā	20b
fincā	gerinmek	temeṭṭu ^ç	48a
firāğ	giñ	vāsi ^ç	58a
firāvān	bol	vāfir	32a
firāz	yoğuş yer	ğadab	14a
firbih	semiz	semen	40b
firīb	aldamağ	ğabn	47a
firībed	aldar	yesriku	40b
firībiden	aldanmağ	tağabbun	47a
firişte	ferişte	melek	50a
fisān	bilegü	müsinn	27a
fişānden	silkmek		27b
fitrāk	terki	serc	10b
füle	ağız	leyāsān	18a
fürū	aşağı	süfl	13a
fürüg	aydıñlık	şu ^ç le, ziyā	64a
fürūğten	şatmağ	bey ^ç	8a
fürū-māye	alçağ aşılı	deniyyü'l-aşl	24b
fūsūs	ğayıрмаğ	ğayf	63b
füsürden	şıkmağ	ç aşr	27b
füşürden	toñmağ	cümūd	27b
gāf	yaruğ	şakğ	46a
gāh	çağ	vakt, zamān	68b
ğajğajān	emekleyü yürimek	zuğufun şabbī	66b
ğalle	tağıl	füm	20a
ğalmelīc	ğılçık		62a
ğaltān	yuvalanan	dağraca	37b

ğaltıden	yuvalanmak	tedaħruc	48a
gām	adım	ħaṭve	11a
ğam-güsār	eş	mūnis	36b
ğamnāk	ķayğulu	ħazīn	65b
gārd	bıçaķ	sikkīn	3b
gārīz	oluķ	sāķiye	7b
gāv	öküz	baķar	4a, 9a
gāv-şeng	üğendire	mimlese, nisa ^ç	20a
gedāy	yoħsul	faķīr	2a
geh	çağ, daħı	vaķt, zamān	51b
gehvāre	beşik	mehd	62b
gelle	sūri	ğalle	18a
ger	eger	in, lev	48b
ger	uyuz	ħaķne	24a
gerbe	keci	hirre	7a
gerdān	döndür	i ^ç rağ	35b
gerdīden	dönmek	ħavl	16b
germā	issi	ħarāret	24b
gerzen	ķalabaķ		28a
gesterīm	döşeyelim	nemehhedu	66a
geşt	oldı	şāre	50b
gevzen	şıgın	ğazāl	54a
gez	arşun	zīrā ^ç	31a
gezīden	ısıрмаķ	ç ađđ	16b
ğijīden	igrenmek	istikrāh	47b
ğijīden	sürtmek	raħs	16b
gil	balçıķ	tīn	28b
gil-i sürħ	aşu	mifre	33a

gilk	qalem	qalem	39a
girān	ağır	řakīl	37a
girān	kızlık, kıtlık	kaht	37a
gird	degirmi	müdevver	31b
girībān	yaqa	yaqa	38a
giriĥ	dügüm	ıkd	59a
girīhten	kaçmaq	fırār	54a
girīz	kaç	fırr	12b
girye	ağlamak	bükā	26a
gīsū	şaç bölügi	haşile	9b
giyāĥ	ot	haşış	28a
gūd-āb	büryan aşı	qaliyye	29b
gūĥ	çuqur	hafte	46a
gūĥ	murdar	neciş	34b
gūl	bön	ebleĥ	20a
gunde	örümcek	ankebüt	44a
gunūden	ımızđanmaq	i' qāb	47a
gūr	sin	qabr	39b
gūre	qoruq	haşrame	56b
gūř	qayın ağacı		49a
gūř	kulaq	üzñ	3a
gūře	bucaq	zāviye	6b
gūřt	et	laĥm	7a
gūřvār	küpe	qurta	56a
gūz	qoz	cevz	39a
güftār	söz	kelām	48b
güften	söylemek	qavl	57a
güftenihā	dimeklikler	aqvāl	50b

gülgüne	gül renklü	ğalış	14b
gülnār	kiras	ķarāsiyā	30a
güm	yavu	faķd	16a
gümārīden	řırtmaķ	tebessüm	56a
günāh	řuķ	zenb	15a
günāh	yazuķ	zenb	34a
güncüşk	serķe	‘uřfūr	10b
gürāz	erkek toñuz	ebū ķarra‘a	31a
gürde	bögrek	külye	14b
güresne	aķ	cū‘	46b
gürre	ķay	mühre	4a
gürüh	bölük	ķavm	62b
gürühe	yumaķ	küvvebe	58b
gürz	demür çomaķ	debbūs	63a
güşāden	açmaķ	keşf	47a
güvāh	ķanuķ	řāhid	53a
güvārīden	sögürmek		56a
güzāf	aşsısız söz	‘abeş	64b
güzār	öde	id	12b
güzīden	öründülemek	intiķāb	47b
güzīne	toķmaķ	merziye l3b	
ķ‘āb	düş	vāķı‘a, rü‘yā	52a
ķafe kerden	boğmaķ	ķanķ	45b
ķ‘āh	dile	řī	27a
ķaķa	ķanañ	‘aceb	69a
ķ‘āher	ķız ķardař	aķave	33a
ķ‘āhī	dilerseñ	teřā‘u	26b
ķāk	topraķ	türāb	8a

hākister	kül	remād	33b
hāl	beñ	hāl	9b
ham şed	egildi	reke' a	35b
hām	çig	sü 're	11a
hāme	qalem	qalem	15a
hamīden	egilmek	hudū' 17a	
hāmiyāz	esnemek	teşāvüb	63a
hāmūn	ova	cedced	57b
hāmūş	epsem	sükūn	50a
h'ān	sofra	hān	14b
hande	gülmek	dıhk	26a
hāne	ev	dār	19a
hanūd	qab kaçak		56b
hār	diken	şevke	58a
har	eşek	himār	4a
harbüze	qavun	bittiḥ	36a
hargāh	qara ev	habā'	28a
hargez	sivrisiñek, üyez	ba' üde	31a
har-güş	tavşan	erneb	49b
hārḥār	qayqu	belbāl	30b
harīden	almaq	şirā	8a
hāriş	gıcık	cerb	62a
hast	tırmaladı	hudş	55a
h'ast	dilek	recā	33b
hastegī	şayrulıq	seqam 56b	
hāsten	qalkmaq	qiyām	52b
hasū	qayınana		60a
hatne	sünnet	vely	29b

hāver	toğı	maşrıķ	23a
hāyisk	çeküç	fiṭṭīs	34a
hazrīķ	çirkin, kötü		64b
hazuv	tükürük	bezzāķ	69a
heft-tāne	aşura aşı	ķuṭniye	29b
hemçü	gibi	mişl	9a
hemçü	sencileyin	ke-mişli	7b
hem-dem	eş	şerik	36b
hem-derd	derddeş		36b
heme	ķamu	ekta ^c	20b, 28b
hem-rāh	yoldaş	refiķ	8a
hem-sāye	ķoñşı	cār	24b
hemtā	bendeş	küfüvv	58a
hemvāre	dübdüz yer	cedced	34a
heng	güç	idde	65a
her çi	her ne	eyyü şey'in	26b
her çi	ne ise	iyymā	51a
hest	var	hāşıl	38a
hest	var	hāşıl	55a
hestī	varlıķ		60a
hılm	sümük		49b
hırāmiden	şalınmaķ	terehveke	16a
hırāşiden	tırmalamaķ	hadş	16a
hired	uş	‘aķl	49b
hırs	ayu	dübb	31a
hışt	kerpiç	libn	8a
hīd	yapağı	mezr	20a
hı̄id	ķaşıl		32b

hil	şalıvir	irḩaş	19b
hīme	odun	ḩaṭab	33b
hinduvāne	ḩarpuz		55b
ḩing	yorġa at	aṭḩal, eṣheb	33b
hir	duman	ġamāme	34b
hirāsān	ḩorkmaḩ	ḩā'if	14a
ḩīre	kelle		49b
ḩīre	yoş, yorġun		41b
hīş	şaban oġı	sehmü'l-miḩrāş	20a
ḩīş	ḩısım	ḩamīm	6b
ḩīşten	kendülik	nefsehu	17b
hīzem	odun	ḩaṭab	33b
ḩod	kendü	zāt	26b
ḩod-bīn	kendüyi görici	baṭūr	38b
ḩod-rā	kendü	bizzāt	12b
ḩor	līz	ḩaḩīr	63a
ḩorden	yemek	eḩl	47b
ḩorden	yemek	eḩl	49b
ḩorsend	ḩoşnud	ḩāni'	32a
ḩosbīden	uyumaḩ	nevm	47a
ḩost	ḩor ḩor ḩorıldamaḩ	ḩarḩara	54b
ḩoy	der	'araḩ	22a
ḩoy-kerde	terlemiş	terlemiş	12a
ḩüb-rū	güzel yüzlü	ḩasenü'l-vech	32b
ḩudāvend	iyesi	mevlā	22b
ḩudāy	Tengri	Allāh	1b
ḩudīv	ulu, beg	mehīn	22b
ḩudūḩ	ḩayḩu	ḩüzñ	65b

hūk	toñuz	hınzır	31a
hūl	ağaçdelegen	sālim, baraş	49a
hum	küp	rāķūd	12a
hūn	қан	dem	14a
hunük	gökçek	sa‘ id	65b
hūr	güneş	şems	3b
hurçin	hegbe		40a
hūş	uş	‘aql	3a
hūşe	şalkım	‘unķūd	40a
huşk	ķurı	yābis	8a
huyeng	ıslık	tank	65a
hürrem	sevinmek	müserrā26a	
hüveydā	bellü	‘ıyān	61b
imrüz	bugün	el-yevm	25a
imsāl	bu yıl	hāzihi’s-senetü	58b
in	bu	hāzā	5b, 34a, 43a
inek	işte	hāzā	28b
istāden	turmaķ	lebş	52b
iy şeh	ey beg	ey melik	32b
izer	her çağ	dā’im	24a
jāj-hāy	aşşısuz söz söyleyen	hezeyān	4a
jāle	çiy, çise, kırağı	nedā	3b
jāle	tuluķ		37b
jelek	ķor	cemr	33b
jeng	pas	şadā’	29a
jeng	pas	vesaķ	5b
jerf	deriñ	‘amīķ	46a
jinde	yamalu giysi	hırķa	33b

jīve	civa	zībaḡ	53a
ḡabā	kaftan	ḡaba 'ā	6a
kāḡa	oḡuz, nesne bilmez	cāhil	68a
kāḡ	kōşk	fedem	36a
kāh	şaman	tibn	51b
kāhū	marul	ḡass	51b
kāj	şaşı	a' der	63a
kāje	gömüldir	mażiḡ	19a
kāk	beksimet	ke' k	45b
kālim	tul	berdek	61a
kālīve	bön	aḡmaḡ	15b
kālūc	kiçi barmaḡ	ḡunşır	13b
kām	dilek	murād	11a
kām	taḡmaḡ	ḡanek	11a
ḡarañu	muḡ	ḡabs, ḡals	64a
kārgāh	dükkān	ḡanūd	44b
kār-ı nüḡüfte	gizlü iş	fi' lun maḡfiyyun	12a
kār-ı seḡmnāk	ḡorḡulu iş	fi' l-i maḡūf	53b
kāse	çanaḡ	ke's	29b
kāsñi	güneyik		55a
kāsten	eksülmek	naḡş	52b
kāş	keşke	levlā	9a
kāşāne	ḡış evi	meştā	36a
kāz	şıdu	mıḡrāz	31a
kebbī	maymun	ḡırd	49b
kebk	keklik		52a
kebk	pere	barḡūş	52a
kebr	ḡalḡan	ḡalḡal	63a

kebūd	gök	ezrağ	13a
kebüter	gögercin	ħammāme	9a
kedū	ķabak		41b
kef	el içi	keff	13b
kefe	kesmik		32b
kef-gİR	kepçe, kökür	eczeb	11a
kefş	başmak	kefş	44b
keftār	sırtlañ	đab ^ç	39b
keh	kireç	caşş	8a
kehkeşān	şaman uğrusu	mecerre9b	
kej	egri	‘avec	35b
kej	ilgın	erṯā	62b
kej-dem	ķuyruķı öri	‘aķreb	25a
kelāje	şakşagan	‘aķuķū	18b
kelāş	kef		52b
kelle-i gāv-miş	şu şıgırı başı	re’sü’l-cāmūs	41a
kem	eksik	noķşān	32a
kemān	yay	ķavs	3b
kemer	ķuşak	minṯaķal 1b	
kemīn	puşu		55b
kenār	ķırañ, ķıyı	ṯaraf	58a
kende	ķopmuş	menfūş	25b
kendīde	ķoķmış	müntene	25b
kendū	ķovan	naħl	9b
kenev	kendir		59b
kenīzek	ķırnaķ	ğulām	10b
kepş	ķoç	kebş	12a
ker	şagır	aşamm	23b

kerī	dönüm, evlek	cerīrū	42a
kes	bübür	ħazzih	34a
kes	kimse	men	7b, 14a
keş	güzel	ħasen	20a
keş	ķoltuķ içi	ibiṭ	20a
keşende	çekici	mādde	26b
keşiden	çekmek	medd	47a
keştī	gemi	zevraķ	14a
key hilem	ķaçan şalıvirdüm	metā ursiluhu	11b
key	ķaçan	metā	18a
key	ulu pādişā	melik	18a
keyħān	pādişahlar	selāṭin, mülük	66b
keymuḥt	şagrı	kefel	11a
keyvān	ülker	zuħal	23a
ķıf	bardaķ	kūz	64b
ki	ki	key	19a
ki	ki	lām-ı cārre	43b
kib	lāf	nefūt	26b
kīc	uya	kāhil	20b
kih	kiçi, küçücek	şagır	58b
kīj	çam ağacı	şanevber	49a
kink	ķart oğlan	rib‘ ān	10a
kirbās	biz		44b
kīş	meseb	mezheb	42b
kīş	tirkeş	ca‘be	42b
kişṭ	ekdi	zera‘ a	50b
kişṭ	ekin	ħaşad, ħarş	8b
kişver	iķlim	iķlim	21a

kūbile	şu kabarcığı	ḥabāb-ı hicāre	58b
kūdek	oğlan	şabī	10a
kūf	ügi kuşu	dağ' ā	18b
kūh	tağ	cebel	34b
kūhān	örgüç	sinām	34b
kūteh	kısa	kaşīr	31b
kūyek	topcağız		37b
kūze	bardağ	kūze	13a
kūleng	turna	kerkī	29a
kūmīz	sidik	bevl	44a
kūn	eyle	if' al	28b
kūn	it	ic' al	5b
kūnām	in	mekān	39b
kūncid	süsem	semsem62b	
kūnī	eger ideriseñ	kevvenet	48b
kūnūn	şimdi	el-ān	60a
kūrāzīden	şalınmağ	terehveke	67b
kūs	am	ferc	11a
küş	öyken	küş	14b
küşāde	açılmış	mekşūf	8a
küşende	depeleyici	kañtile	26b
küşt	yan	cenb	14b
lābe	yalvarmağ		56b
lāğ	yaramaz lağırdı	hezl	64a
lāğar	arığ, tabun	' acif	56b
lağt	çomağ	ceret	13b
lāl	dilsüz	ebkem	23b
lāleng	bişi		53b

lāne	yuva	vekr	18b
lāyīden	hav hav	‘avec	16b
leb	tudağ	şefe	2b
leng	ağsağ	a‘rec	23b
leviše	yavaşa	ziyār	68a
lūbiyā	bögrülce	lūbiyā	7b
lūc	şaşı	aḥvel	23b
lūnc	ağız bucağı	ef‘ide	27b
mā	biz	naḥnu	32b
māde	dişi	ünşā	12a
māder	ana	ümm	33a
mādiyān	kısrağ	ḥicre	4a
māğ	gice karañusu	zalām	64a
mağz	beyni	dimāğ	6b
māh	ay	kamer	3b
māh	ay	şehir	10a
māḥçī	bini atı	feres	54a
māhī	balık	semek	25a
māhigāne	aylık		68b
mākiyān	tavuk	deccāce	18b
mān	çal	kih	15b
māned	çalur	yebkī	21b
mār	yılan	ḥayye	25a
māse	eye demüri		28b
māst	yoğurt	leben	7a
māstebā	bozca aşı	lebenī	7a
māş	merdümek	ğandum32a	
māşū	elek	minḥall	33a

mebāş	olmaya	lā-tekün	9a
mecūy	isteme	lā-taṭlub	13a
meġāk	çuçur	ḥufr	46a
meges	siñek	zūbāb	31a
mehār	burunduruç, yular	zimām	37b
meh-i nev	yeni ay	hilāl	9b
me-keş	çekme	lā-temüd	20a
me-kün	itme	lā-tec' al	30b
men	baṭman	menn	37a
men	ben	ene	10b, 37a
menc	şaru arı	naḥlun şaġirun	44a
mencū	mercimek	'ades	32a
meniş	yaradılış	ṭabe	63b
menkīden	toṭuldanmaç		47a
menşin	oturma	lā-teclis	12b
me' bün	kekez, puşt	muḥanneş, menūç	66b
merā	bize	lenā	7b
merdüm	kişi	insān	33a
merġül	örülmiş saç	mefṭül	9b
meske	tereyaġı	zebed	18b
mevīz	çurı üzüm	zebīb	39a
mey	süci	müdām	18a
meyār	getürme	lā-te'üt	30b
meze	ṭatlu	ḥalvā, lezīz	57a
mezīden	emmek	rıdā'	47b
mī dād	virdi	vehebe, a' ṭā	22b
mī kün	çıl	ic' al	15b
mī māned	beñzer	yeşbehu	21b

mī nenümāyed	görmmez	mā yerā	7b
mī neyāmed	gelmedi	lem-yecī [’]	32b
mī sezed	yarar	yeliķu	21b
mī zībed	yaraşur	yenkülü21b	
mī zidāy	pasın aç	işda [’]	5b
mī-çeked	taşla taşlar	yukattıru	14a
mih	ulu kişi	celil	58b
mihmān	konuķ	żayf	35b
mihr	güneş	rekka [’]	37b
mihr	sevi	meveddet	37b
mis	bakır	nuķās	11b
mīş	ķoyun	şāt	19b
mitīn	külüng	mi [’] vel	28b
mīve	yemiş	ükül	36a
miyān	bel	cānib	11b
miyān	bil		36b
miyān	orta	vasat	6b, 25a
mīzbān	ķonuķ alıcı		35b
muĝ	gevür	kāfir	64a
muķ	ilik	muķ	18a
mül	oynaş	mu [’] aşşakā	51b
mūr	ķarınca	neml	25a
murĝ	ķuş	taşr	18b
murĝ-āb	ördek	ķaşāne	11b
murĝül	ķıvırcık saç	ca [’] d	9b
murūd	armud	küşşerā	30a
mūş	şıçan	fāre	3a
mūy	ķıl	şā [’] r	15a

mūze	edik	ḥaff	49b
mūhre	boncuḡ	vālā	54b
mūjde	muştuluḡ	beşāret	42a
mūje	kirpik	hūdüb	2b
mūjgān	kirpikler	ehdāb	2b
mül	şarāb	‘aḡār	10b
mürdüm	kişi	insān	17b
müstemend	iñilü	şākī	56b
müş	yumruḡ	ḡabza	14a
müzd	kiri	icāret	42a
nāfe	göbek	sürre	11b
nā-fercām	yaramaz	ḡayr-ı maḡmūd	65b
naḡz	gökçek	cemil	6b
naḡcīr	av	şayd	55a
nāḡun	dırnaḡ	zufr	13b
nāliden	iñlemek	enān	56a
nām	ad	ism	7a
nāme	biti	mektüb	15a
nān	etmek	ḡamīr	7a
nān-ḡoriş	ḡatıḡ		40a
nā-sezā	yaraşuḡsuz		66a
nāvdān	oluḡ	mīzāb	7b
nāve	senit	minḡale	7a
nāvek	oḡ	sehm	65b
nāy	düdüḡ	mizmār	5a
nāyije	lüle, oluḡ	minzel	43b
nāzīden	nazlanmaḡ	tesehḡür	25a
nehāz	ergeç	tīs	12a

nehre	yayıq	hemhada	18b
nemek	tuz	milh	7a
neng	arlanmaq	hayā	29b
ner	erkek	zeker	12a
nerdübān	başamak	meretebe43a	
nerm	yumuşak	leyyin	13b
nesterīn	nesrīn güli	zanbaq	67b
neşīmen	oturaq	meclis	27b
nev	yeñi	cedīd	59b
ney	qamış	qaşīb	18a
neyīn	yaz evi, huğ	haşā	19a
neyistān	qamışlıq	maqşaba	61b
nibīre	oğul oğlı	‘aqīb	51b
nīfe	dizūñ, toñ yaqası		38a
nigehbān	şaklayıcı	hāfız	38b
nigīn	yüzük qaşı	faşş	55b
nigūhīden	yarup biçmek	şakq	66a
nihād	yaradılış	tab‘	51a
nihāden	qomaq	vaz‘	47a
nihend	qorlar	yazi‘ ūne	59a
nijād	aşıl	neseb	24b
nijend	taş	guşşa	52b
nīk	iyi	kerīm	46b
nīkūyī	iyilik	kerem, hasen	28b
nīl	çivit	‘izlim	13b
nīst	yok, yokdur	leyse, lā	55a
nīş	aru deki		42a
nişāf	‘akılsız	gabī	64b

nişānden	dikmek	rūkn	27b
nişāne	oķ	hedef	64b
nīş-h̄āre	geviş, reçine	mezāğ	57b
nīv	gürbüz	ḍalī ^ç	23b
niyā	dede	cedd	7a
niyām	ķın	ğılāf	11a
nīz	daħı	şümme	53a
nizār	arıķ, ince	naħīf	56b
nīze	sūñü	rumħ	3b
nūl	ķaz burnı		51b
nūş	bal	‘asel	41b
nūbişt	yazdı	ketebe	51a
nūfūl	deriñ, ince	‘amīķ	64b
nūħost	öñden	ezel	51a
nümūden	göstermek	irā’et	16a
nüvār	urģan, ürģen		28a
nüverdīden	dirüp devşürmek	leff ü ħaliyy	15b
nüyüş	diñle, işit	isma ^ç	50b
pādāş	ödeşmek	mu ^ç āvaża	24a
pāk	arı	ṭāhir	24b
pālīz	bostan	rekīb	45a
pā-püş	pabuç	kefş	49b
pār	bıldır		58b
pārū	kürek	ferrū	28b
pāy	ayak	ricl	3a
pāyān	şoñ	ğāyet, nihāyet	36b
pāy-bāf	çulha	nāsic	44b
pāyīz	güz	ħarīf	24b

peder	ata, baba	eb	20b, 33a
pehen	yaşşı	basîṭ	31b
pehlū	eyegü	ḍala ^c	14b
peleng	ḳablan	nemre	29a
pelḥam	şapan	miḳla ^c	61a
penāġ	iplik ucu		45a
penbe	pamuḳ, panbuḳ	ḳuṭn	55b
pend	öġüd	naşîḥat	28b
perdāḥte	düzülmüş	mevsü ^c	24b
perend	ibrîşim	dîbâc	40a
perendüş	aşraġı gice		49a
perestâr	ḳaravaş	câriye, ġulâm	7a
perestiş	ṭapmaḳ		42b
perestü	ḳırlaġuc	ebâbîl	53a
perḥâş	şavaş	ḥarb	9a
perîden	uçmaḳ	ṭayr	50b
perniyân	naḳışlu ḳumâş		61b
pervedigâr	besleyici	Rabb	38a
perveriş	beslemek	zâhede	42b
pervîn	ülker	şüreyyâ	9b
pes	ard	ba ^c d	12a
pesendîden	begenmek	rızâ	47b
pester	gerirek	eb ^c ad	22a
pestü	küpçük		60b
peşîz	pul	fûls	44a
peşm	yüñ	şûf	21b
pey	siñir	aşab	18a
peyâm	duyı	ḥaber	10b

peygāre	başa kaķmak	ta'ne	67a
peygūle	bucaķ		59b
peykān	demren	mafşile	3b
peykār	şavaş	cedel	22a
peyker	bet, beñiz	tal'at	22b
peymān	söze durmak	'ahd	37a
peymāne	ölçek	erdet	37a
pey-rev	uyucu	ħayyib	22a
peyveste	ulaşuķ, ulaşmış	mevşül	60a
pīh	iç yağı	şahm	57b
pīle	göz kapağı	cıgna	41b
pīlver	çerçi		58b
pindāšten	şanmak	zann	17a
pingān	taş		29b
pīr	ķoca	şeyb	10a
pīrāhen	gömllek	ķamış	6a
pīrāmen	çevre, dolayu	eṯrāf	21a
pīrāye	düzünmek	tezeyyün	25a
pīrezen	ķocaķarı	'acūz	10a
pīrūz	yegin	zafer	24a
pistān	emcek	rıdā'	52a
piste	fistuķ		62b
pister	ķalıya	ķāliye	21b
pīş	öñ	emāme	12a
pīşānī	alın	cebhe	8a
pīşe	şan'at	erike	44b
pīşgāh	ulu, büyük	şadr-ı meclis	68b
pīş-ħord	ütme	üdme	32b

pīşiyār	māmī, ebesi		58b
pīşter	ilerlik	aqdem	22a
pīv	yenge		51b
piyāde	yayan	rācil	43a
piyāle	qadeh	ke's	10b
piyāz	şoğan	başal	32a
pizişk	otacı	tabīb	58b
post	deri	ehāb	33b
pūd	argaç	laḥme	21b
puḥt	bişdi	rayyık	11a
pūr	oğul	ibn	10a
pūsīde	çürümüş, çürük	remīm	54b
pūş	gey	ilbes	38a
pūşān	geydür	elbis	38a
pūşīde	giyinmiş, örtünmiş	mestūr, melbūs	54b
pūyende	yelici	'addī	26a
pūzīne	maymun	qırd	55b
pūzīne	yarpuz	ḥabaq	55b
pūjm	duman	ğamāme	34b
pūjül	topuq	ka' b	53b
pül	köpri	cisr	52a
pūr	tolu	melā	41b
püş	at balı		52a
püşt	arqa	zahr	36b
püştem	arkam	zahrī	12b
rāğ	tağ	cebel, cibāl	45a
rāh	yol	tarīq	51b
raḥne	gedik		61b

raḥş	yaldıramak	ra 'rā'	64a
raḥşende	yıldurma	leme' ān	35a
rām	yavaş demek	ḥilm	9a
rānīn	işim, çağşur	' izzān	28a
rāst	toğrı	müstaķīm	46b
reft	gitti	zehebe	32b
refū	gözemek, şarımak		69a
reg	ţamar	şiryān, ' uruķ	14a
reh- rāst	toğrı yol	şırāt-ı müstaķīm	24a
rehā kün	ķotar	aḥliş	12b
rehā kün	şalivir	eraḥ, ḥalliş	50a
reh-ber	ķulađuz	ḥavta'	22a
rehī	ķul	' abīd	19a
reh-nümāy	yol gösterici	mürşid	1b
reme	süri	ķaţī'	19b
renc	emek		59a
reng	tağ keçisi	vu' il	29a
resānīden	irgürmek	ibläđ	17a
resen	ip	ḥabl	16a
resīden	irmek	vişāl	16a
reste	ķurtulmuş	muḥallaş	14b
reşk	güni	ḥased	60b
rev	var	izheb	26b
revān	aķarsu	mā 'un cāriyyun	36b
revān	ḥalk	cān, rūḥ	36b
revişet	gidişüñ	zehābüke	34a
revişi	yürüyüş	zehābe	45a
rez	üzüm çubuğı		45b

rezm	urış, dögüş	darb	50a
rīg	ķum	reml	8a
rīhten	dökmeķ	54a	
rīm	iriñ	ķabiħ	41a
rīř	řaķal	liħye	41a
rīze	uvaķ, ufaķ	raźāzil	42a
rūbeh	dilkū	şa'leb	39b
rūd	çay	nehr	3a
rūde	bağırsaķ	meřārīn	14b
rūften	süpürmeķ	kesaħ	17a
rūğan	yağ	dühün	29b
rūjīden	bitmeķ	nebt	67b
rusta	ķiyāmet	ķiyāmet45a	
rūy bigerdān	yüz dōndür	i'raği'l-vech	35b
rūy	tuc	şufr	11b
rūy	yüz	vech	2b, 35b
rūyīden	bitmeķ	nebt	67b
rūz	gündüz	yevm	9a
rūze	oruç	şavm	49b
rūzī	rızıķ	rızķ	26a
rübūden	ķapmaķ	nehb	16a
rūkū	eski bez	ħırķa	36b
şad-pāye	çıyan	'aķrebān	25a
saħt	ķatı	uřrūř	13b
sāl	yıl	sene	10a
sāmān	yōn yōř		35a
sār	řıgırcıķ	ferūr	56a
sāye	gölge	zıll	24b

sebū	desti	sebīce	12a
sebūk	yeyni	ḥafīf	37a
sebz	yeşil	ḥaḍrā	13b
sefīd/sepīd	aq	beyāz	13a
seg	it	kelb	16b
seksek	yeleğen		33b
seme	zevle	semīq	20a
semend	qula at	şannābī	33b
senb	bed issi		54a
seng	taş	ḥacer	8a
senglāḥ	ter qaql	ḥaşā	58a
sepūs	kepek	naḥūle	33a
ser	baş	re 's	41b, 47a
serā	ev	beyt	6b
serāb	algım salgım	fecen	63a
serāyīden	ırlamaq	ęinā	47b
serdter	şovuğraq	ebred	17b
sere	yarar	besāle	20b
serkeş	kōmüş	cāmūs	33b
serm	qıçı		32a
sermā	şovuq	berd	24b
ser-nigūn	başı aşığı ol-	naqīsu'r-re 's	14b
sevgend	and	qasem	62b
sezāvār	yaraşuqlu	ḥaqīq	21a
si bār	üç kez	şelāşe kerrātin	46a
sīb	elma	tüffāḥ	30a
sifāl	saqsı	ḥazef	8a
sīḥ	suğlı	bağl	43a

sikāliş	yaramaz şanu	h̄ile, mekr	63b
sīkī	süci	hamr	53b
sikiziden	sürçmek		57b
sīm	gümüş	fiḍḍa	11b
sīmāb, jīve	civa	zībaḳ	53a
sindān	örs	sindān	34a
sīne	gögüs	kelkel	11b
sīne-bend, ber-bend	gömlüdürük	lebeb	10b
sipārī	añız	maḥşar	62a
sipās	iylik yalvarmak	minnet	29b
si-pāye	sac ayağı	mishāb, minşab	43a
sipeh-dār	çeribaşı	mevkib	23a
sipend	yüzerlik		55a
siper	kaḷkan	micenne	42b
sīr	toḳ	şeb ^c	49b
sirişt	yoğırış	ṭabī ^c at	51a
sirkīn	ters	revş	44a
sitān	al	huz	10b
sitān	çalḳuya batmaḳ	istiskā ³	52a
sitāre	yıldız	necm	9b
sitāyiş	ögmek	medḥ	29b
sitem	güç, çetin	herc	60b
sitibr	yoğun	siṭibr	31b
sitize	öngülüñ	^c inād	44b
siyeh/siyāh	kara	sevād	13a
sū	yan	cānib, ṭaraf	14b
sū	yaña	cānib	55b
sū	yaña, yeñe, yiñe	ṭaraf	55b

sū-be-sū	her yaña	cānibun bi-cānib	55b
sūd	aşşı	ribḥ	8b
sūfār	oḡ gezi	semm	31a
sūg	yas	yās	30b
sūhān	ege	sefen	34b
sūḥte	ḡav		54b
sūḥten	yanmaḡ	iḥtirāḡ	16b
sūr	düḡün	velīme	30b
sūzen	igne	maḥīṭ	31a
sūfbe	arıḡ	za‘ īf	67b
sūḥan	söz	ḡavl	10a
sūḥan-ḡin	ḡovucı	ḡammāz	38b
sūḥanem	sözümü	ḡavlünā	5b
süm	ṭoynaḡ		54a
süpüş	bit	ḡaml	52a
sürb	ḡurşun	enk	62b
sürfe	öksürmek	su‘ āl	54b
sürḡ	ḡırmızı	ḡumret	13b
sürḡāb	ekinḡuşı		53a
sürḡīze	ḡızamuḡ	ḡaşbe	23b
sürün	uca	midyā	14b
sütüden	öḡmek	medḡ	26b
sütüh	şaruca aru		44a
sütün	direk	‘ imād	19a
sütür	ılḡı, davar	ḡayl	57b
sütürg	büyük	kebīr	13b
sütürre	ustura	müse’l-ḡadīd	27a
sütürven	ḡışır	‘ aḡīm	27a

süvār	atlu	rākib	43a
şādırvān	büyük döşek	bisāţ	67a
şādī	sevinmek	meserret	30b
şaġāl	çaçal	āvī	58a
şāḥ	boynuz	ķarn	59a
şāḥ	budaķ	dāniye, şu' be	59a
şaḥ	taġ depesi	revze-i cebel	34b
şāh-rāh	ulu yol	fecūh	68a
şāl	kilim	ḥībek	9b
şalvār	tuman, iç ton	sirbāl	6a
şām	tañ	fecr	7a
şāne	darak	muşt	40b
şeb	gice	leyl	9a
şeb-nem	çi, çise	ţall	34b
şeb-pere	yarasa	ḥuffāş	30b
şemem	çaruķ		28a
şemşir	ķılıç	seyf	11a
şend	ķıynaķ	minķār	55a
şermiden	utanmaķ	ḥayā	47b
şest	balık aġı		55a
şevher	er	zevc	12a
şevī	olursuñ	tekūnü	19a
şeydā	delü	mecnūn	20a
şīb	iniş yer	ehviye	14a
şigerf	ulu	muḥteşem	46a
şikāf	yaruķ	uḥdūd	46a
şikem	ķarın	baţn	11b
şikeste	şınıķ		54b

şināvīden	şuda yüzmek	sibāḥa	56a
şīr	arşlan	esed	39b
şīr	süd	leben	17b
şīrīn	tatlu	ḥulv	40b
şītābī	iversiñ	ta' cilu	34a
şītābīden	ivmek	tebkīr	48a
şūḥ	kīr	ricn	61b
şūre	çoraḳ	dārız	63a
şüd	oldı	kāne	46b
şüd	oldu	şāre	14a
şüden	olmaḳ	kevn	48a
şüh	tü		57a
şühülīden	çıgırmaḳ, kişnemek	şafir	66a
şükūfe	çiçek	zehre, mücec	9b
şülle	am	ferc	68b
şütürbān	deveci	rā' ī	37b
tā	dek	ḥattā	53a
tābān	yıldırıncı	muşa' şa'	35a
tābe	tava, tıḡan	miḳlā	11a
tā-be-kücā	çaḳ ḳandaya dek	ḥattā eyne	34a
tābistān	yay	şayf	24b
tāften	bükmek	fetl	16a
taḥkilūn	ḳoz çetügi		60a
taḥliḳ	ḳazımaḳ	sütürden	27a
tāk	misk otı	misk-i Moḡul	65b
tāk	tegek, tevek	ḳa' r	45b
tār	arış	şedy	21b
tārek	doruḳ	rābiye	53a

tāvān	virim	edā, azā	36a
tāziyāne	amı	sev	31b
tebār	boy	avm, abīle	6b
teber	bala		42b
tebīre	avul	dūhūl	51b
tef	alev	leheb	16b
tefn	issilik	arāret	63b
tegerk	olu	berd	19b
tehī	bo	ālī, cev̄f	41b, 69a
tek	havlamak	amle, avlet	45b
tele	tora	arbaa	18a
tel	acı	āmiz	56b
telle	fa	faa	7a
ten zen	epsem ol	ūskūt	50a
ten	gövde	beden	14b
tendīse	oyu	bīhvec	61a
teng	olañ	irām	29a
teng	ar	ayyı	29a
ter	ya	belel	8a
ter	ya	bille, mille	48a
terāvīden	ızma	re	56a
tene	usuz, uamı	aān	43b
tī	ılı	arim	11a
tīhū	il	ayūc	56a
tikī	kadın, atun	mūseddī	66b
tīr	o	sehm	3b
tīre	bulanu	keder	39a
tīre-māh	gūz	arīf	67b

tīşe	keser	minḥat	34a
tīz	keskin, yitilik	ḥiddet, şerr	11b
tīzī küned	kaķır	saḥīṭ	11b
tū	ķaymaķ	zebde	17b
tūde	tepecik	rāyetü't-türāb	54a
tūliden	kerīh görmek	‘iyāfe	66a
tūşe	azıķ	kefīyye	40a
tūziden	ķazanmaķ	kesb	66a
tūzīm	bıraġalum	nermī	66a
tū	sen	ente	7b, 20b, 28b, 30b
tūfū	tükürmek	saķķu ķaviyyin	69a
tūrā	saña	lek	45a
tū-rā	seni	leke	40b
türk-tāz	yort itmek, segirtmek	temşiyet	31b
tüvānā	güçlü	mevhūd23a	
tüvānger	bay	ġanī	2a
ţabarḥūn	gübre bulı		59b
ţapīden	ţalabımak	ţaleb	17a
ţaşṭ	legen	ţaşṭ	29b
ţīre	eykelü	ġazūb	51b
ūrā	oña	leh	46b
üncūġ	ocaķ		59b
üştülüm	şavaş, çekiş	‘arbede	54a
üştür	deve	ibil	4a
vām	borķ	deyn	11a
vāmet	borcuñ	deynüķ	12b
vārīn	dirsek	murfiķ	31a
verne	yoķsa	ve illā	15b

vervāre	çardağ	ğurfe, naħle	36a
vey	ol	hüve	51a
vīje	arı	şafv	42a
vije	karış	şibr	42a
yāfe	aşşısız söz	hezyān	69a
yāften	bulmağ	vicdān	16a, 57a
yağ	buz	cemed	17b
yağçe	tolu	kaṭriyye	19b
yāre	rüşvet	rişvet	68b
yek	bir	vāhid	42a
yeksān	dübdüz, berābersevā	34a	
yūğ	boyunduruk	neyyir	20a
yūhe	alaca toğan	yu 'yu'	30a
yüz	pars	fehd	39b
zāc	loğusa		58b
zāc	loğusa ' avrat	loğūsa	46b
zāden	toğurmuş, toğmak	tulū'	59a
zāğ	karğa		45a
zağan	devlengeç	hedād	9a
zağank	ıçkırık	fuvāk	57b
zāk	zamğ	zamğ	46b
zāl	kocalık	şeyhūhet	10a
zānū	diz	rükbe	53b
zār zār	ağlayan	rehin, necit	56b
zebān	dil	lisān	18a
zeber	yuğaru	fevka	12a
zebṭāne	tüfek		60b
zeft	yoğun	'abel	39a

zeh	kiriş	tīr	3b
zehīden	şu řızmaķ	reřenū'l-mā	68a
zehre	öd	merāre	18b
zemīn	yir	arż	3b
zen	dişi	zevce	12a
zenaħdān	eñek	zeķan	11b
zenbūr	arı	zenbūr	9b
zenende	urucu	đārib	26b
zen-māder	ķaynata		51b
zen-peder	ķayın ata		51b
zer	altun	zeheb	11b
zerd	şaru	aşfer	13a
zergger	ķuyumcu	zehiyy	21a
zi	den	min	48a
zih	döl döş		35a
zimestān	ķiř	řitā	24b
zīn	eyer	licām	10b
zinde	diri	ħayy	33b
zinūyīden	siñildemek, ulumaķ	nebāħ	56a
zīr	aşağı	taħte	12a
zişt	çirkin	ķabīħ	64b
zīver	bezek	ħilye	21a
zūd	tez	‘acele	3a
zūr	güç	ķuvve	39b
zūdūden	pasdan açmaķ	řidā‘	16a
zūft	paħıl	baħıl	39a

4.2.1.3. Arapça-Türkçe-Farsça

<u>Arabî</u>	<u>Türkî</u>	<u>Farisî</u>	<u>Varak</u>
‘abel	yoğun	zeft	39a
‘abeş	aşşısız söz	güzāf	64b
‘abeş	aşşısız nesne	bīhūde	4a
‘abīd	kul	rehī	19a
‘ābidü’ş-šanem	puta tapıcı	büt-perest	51a
‘abirrān	alıç	azdef	62a
‘abūs	alın purtartmak	ājeng	65a
‘aceb	šanañ	ħaħa	69a
‘acele	iv	bi-şitāb	22b
‘acele	tez	zūd	3a
‘acīf	arıç, tabun	lāgar	56b
‘acūz	koçakarı	pīrezen	10a
‘ağad	kol	bāzū	31a
‘ađđ	ısırmak	gezīden	16b
‘addī	yelici	pūyende	26a
a‘der	şası	kāj	63a
‘ades	mercimek	mencū	32a
‘ādet	töre	āyīn	39a
‘ādilü’l-ħakīm	‘ādillullāh	dādār	22b
‘adl	‘adl	dād	22b
aħ	kardeş	bürāder	8a
aħave	kız kardeş	ħ‘āher	33a
‘ahd	söze durmak	peymān	37a
aħliş	kotar	rehā kün	12b
aħmak	bön	kālīve	15b
aħvel	şası	lūc	23b

aḥzu'l-yed	el tutar	dest-gİR	11a
ʿaḳār	şarāb	mül	10b
aḳdem	ilerlik	pİşter	22a
ʿaḳīb	oġul oġlı	nibİre	51b
ʿaḳīm	ķışır	sütürven	27a
ʿaḳl	uş	ḥİred	49b
ʿaḳl	uş	hūş	3a
ʿaḳreb	ķuyruķı öri	kej-dem	25a
ʿaḳrebān	çıyan	şad-pāye	25a
ʿaḳuķū	şakşagan	kelāje	18b
aḳvāl	dimeklikler	ġüftenİhā	50b
aʿlā	yuġarlıġ	bālāter	22a
Allāh	Tengri	Ḥudāy	1b
ʿamİķ	derİñ	jerf	46a
ʿamİķ	derİñ, ince	nüfül	64b
ānen fe-ānen	yab yab	āheste	60b
ʿankebūt	örümcek	ġunde	44a
ʿaraḳ	der	ḥoy	22a
ʿarbede	şavaş, çekİş	üştülüm54a	
aʿrec	aġsaḳ	leng	23b
ʿarūs	küyegi	dāmād	51b
arż	yir	zemİN	3b
ʿarze	nigende	buḥye	61b
aʿşā	ķaşırķa	düvle	52a
aşab	siñir	pey	18a
aşamm	şagır	ker	23b
ʿasel	bal	engübİN9b	
ʿasel	bal	nūş	41b

aşfer	şaru	zerd	13a
aşl	kök	bîḥ	45b
‘aşr	şıkmaḳ	füsürden	27b
‘aşīre, ḳabīle	oba	düdmān66b	
a‘ṭā	viridi	mī dād	22b
‘atebe	işik	āsītāne	19a
aṭḥal, eşheb	yorġa at	ḥing	33b
‘aṭşān	şusuz, şuşamış	teşne	43b
‘av‘av	ḥav ḥav	lāyīden	16b
‘avec	egri	kej	35b
āvī	çaḳal	şaġāl	58a
‘ayn	buñar	çeşme	13a
‘ayn	göz	çeşm	2b
‘azīm	ulu	büzürg	1b
‘azīre	boḳ	çermīn	44a
bā‘	ḳulaç	bāz	31a
bāb	ḳapu	der	6b
ba‘d	ard	pes	12a
ba‘de	şimdi	eknūn	60a
ba‘dehū	şoñ	encām	29b
baġl	suġlı	sīḥ	43a
baḥīl	paḥıl	züft	39a
baḥr	deñiz	deryā	58a
baḳar	öküz	gāv	4a, 9a
bālünā	göñlümüz	dil-i mā	32b
baraş	aġaçdelegen	ḥūl	49a
barġūş	pere	kebk	52a
barş	alaca	bīse	61a

başal	şoğan	piyāz	32a
başar	göz	dīde	31b
başiret	görmek	dīden	17b
basit	yaşşı	pehen	31b
bāşık	atmaca	bāşe	30a
batn	karın	şikem	11b
batūr	kendüyi görici	hod-bīn	38b
ba ^c üde	sivrisiñek, üyez	hargez	31a
bāz	toğan	bāz	30a
beden	gövde	ten	14b
beğal	katır	ester	4a
behtā	seme	filīve	20b
belbāl	kayku	hārḥār	30b
belel	yaş	ter	8a
beli	evet	ārī	55a
benc	maşlık	beng	53b
berd	şovuk	sermā	24b
berd	tolu	tegerk	19b
berdek	tul	kālim	61a
berva ^c	köz	aḥker	33b
besāle	yarar	sere	20b
beşāret	muştuluk	müjde	42a
bevl	sidik	kümiz	44a
bevṭala	börk	bevṭala	67b
bey ^c	şatmak	fürūhten	8a
beyāz	aq	sefid/sepīd	13a
beyt	ev	serā	6b
bezm, şoḥbet	bayram	çeşn	53b

bezzāk	tükürük	hazuv	69a
bihvec	oyuq	tendise	61a
bik	saña	be-tü	19a
bikr	qız	düşize	61a
bilā-ṭu‘m	ṭatsız	bī-meze57a	
bill	işe	bi-şāş	15a
bille, mille	yaş	ter	48a
bint	qız	duhter	37a
bi‘r	quyı	çāh	51b
bi-re‘sike	başuña	be-seret	51a
bisāt	büyük döşek	şadırvān	67a
bisāt	döşek	cāme-ḥ‘āb	49a
biṭṭīḥ	qavun	ḥarbüze	36a
bizzāt	kendü	ḥod-rā	12b
bu‘d	ıraq, uzaq	dür	39b
buğkāk	ṭavşancıl	āleh	30a
bükā	aqlamaq	girye	26a
bürāde	dörpi	çüb-sāy	34b
ca‘be	tirkeş	kīş	42b
ca‘d	qıvırcıq şaç	murğül	9b
cā‘e	gelmek	āmeden	51a
cāhil	oğuz, nesne bilmez	kāğa	68a
cām	qadeḥ	cām	10b
cāmūs	kömüş	serkeş	33b
cān	gönül	cān	48b
cān, rūḥ	ḥalk	revān	36b
cānib	bel	miyān	11b
cānib, ṭaraf	yan	sū	14b, 55b

cānibun bi-cānib	her yaña	sū-be-sū	55b
cār	çoñşı	hem-sāye	24b
cāriye, ğulām	qaravaş	perestār	7a
caşş	kireç	keh	8a
cebel	tağ	kūh	34b
cebel, cibāl	tağ	rāğ	45a
cebhe	alın	pīşānī	8a
cedced	dübdüz yer	hemvāre	34a
cedced	ova	hāmūn	57b
cedd	dede	niyā	7a
cedel	hālālūş	dögüş	50a
cedel	şavaş	peykār	22a
cedīd	yeñi	nev	59b
cehennem	şamu	dūzağ	50b
celīl	ulu kişi	mih	58b
cellāde	çevük	celd	45b
cem ^c	dirnek	çīden	16a
cemed	buz	yağ	17b
cemīl	gökçek	nağz	6b
cem ^c iyyet	dirnek, bölük	encümen	59a
cemr	qor	jelek	33b
cenāh	kuş kanadı	bāl ü per	9a
cenb	yan	küş	14b
cennet	uçmağ	bihişt	50b
cerāb	tağarcıq	enbān	37b
cerb	ğıcıq	hāriş	62a
ceres	çañ	ceres	53a
ceres	çañ	derā	7a

ceret	çomak	laht	13b
cerîrû	dönüm, evlek	kerî	42a
cevf	boş	tehî	41b, 69a
cevz	koz	gûz	39a
cezr	şap	deste	14b
cıgna	göz kapağı	pîle	41b
cibâl	tağ	râg	45a
cisr	köpri	pül	52a
cû ^ç	aç	güresne	46b
cüle	toğan	çerğ	11b
cümûd	toñmak	füşürden	27b
dâ [?]	ağrı, sızı	derd	56b
đab ^ç	sırtlañ	keftâr	39b
dâhile	içeri	dürün	57b
dağraca	yuvalanan	ğaltân	37b
dâ [?] im	her çağ	izer	24a
dağ ^ç â	ügi kuşu	kûf	18b
dağık	un	ârd	3b
đala ^ç	eyegü	pehlû	14b
đalı ^ç	gürbüz	nîv	23b
damağ	dipi	deme	19b
dâniye, şu ^ç be	budağ	şâh	59a
dâr	ev	hâne	19a
daraca	taraca	deriçe	6b
đarb	urış, döğüş	rezm	50a
dârız	çorağ	şüre	63a
đarib	urucu	zenende	26b
đayyık	tar	teng	29a

de' b	uş	ferheng	50a
debbūs	demür çomağ	gürz	63a
deccāce	tavuğ	mākiyān	18b
delbis	bekmez	dūřāb	52a
delğ	řaņřar	dele	18a
dem	ğan	ğūn	14a
demk	çevük	çālāk	46a
deniyyü'l-aşl	alçağ aşılı	fūrū-māye	24b
deşt	ova	deşt	29b
devā	ot	dārū	62b
deyn	borç	vām	11a
deynük	borcuñ	vāmet	12b
deyyis	dög	bi-kūb	8b
đığk	ğülmek	ğānde	26a
đībāc	ibrīřim	perend	40a
dimāğ	beyni	mağz	6b
đıfda'	ğurbağa	çağz	6b
duğān	dütün	dūd	3a
dübb	ayu	ğırs	31a
dühül	ğavul	tebīre	51b
dühün	yağ	rūğan	29b
dümū'	gözyaşı	eşk	8a
eb	ata, baba	peder	33a
eb	baba	peder	20b
ebābīl	ğırlağuc	perestū	53a
eb' ad	gerirek	pester	22a
ebkem	dilsüz	lāl	23b
ebleh	bön	ğül	20a

ebred	şovuğraq	serdter	17b
ebū qarra ⁶ a	erkek toñuz	gürāz	31a
ecdez	eyü	bih	10b
ecnebi	yad	bīgāne	6b
eczeb	kepçe, kökür	kef-gīr	11a
edā, қаzā	virim	tāvān	36a
ef ⁷ ide	ağız bucağı	lünc	27b
ehāb	deri	post	33b
ehdāb	kirpikler	müjgān	2b
ehven	geñez	āsān	11b
ehviye	iniş yer	şīb	14a
ekl	yemek	horden	47b, 49b
ekta ⁶	qamu	bā-heme	38a
ekta ⁶	qamu	heme	20b, 28b
el-ān	şimdi	künün	60a
elbis	geydür	pūşān	38a
el-yevm	bugün	imrüz	25a
emāme	öñ	pīş	12a
emđi	geç	bügzür	35b
emr	buyruq	fermān	24a
ems	dün	dī	49a
enān	iñlemek	nāliden	56a
enbür	kısaç	enbür	34a
ene	ben	men	10b, 37a
enf	burun	bīnī	49b
enk	qurşun	sürb	62b
ente	sen	tü	7b, 20b, 28b, 30b
eraḥ, ḥalliş	şalivir	rehā kün	50a

erdet	ölçek	peymāne	37a
erīke	şan' at	pīşe	44b
erneb	tavşan	har-güş	49b
ertā	ılgın	kej	62b
esed	arслан	şır	39b
eşell	elsüz	bī-dest	23b
eşheb	yorğa at	hing	33b
eşir	al	bi-har	8a
eşmaṭu'n-nesīb	kırgıl	dümüy	10a
etrāf	çevre, dolayı	pīrāmen	21a
evlā	yigrek	bihter	19a
evvelü ems	dün degül öteki gün	berir	49a
ey kalb	ey gönül	dilā	40b
ey melik	ey beg	iy şeh	32b
eyvān	çardağ	eyvān	36a
eyyü	ne	çi	38b
eyyü mā	ah, ne	çi	17b
eyyü şey'in	her ne	her çi	26b
ezel	önden	nühost	51a
ezrağ	gök	kebūd	13a
fahḥah	fağ	telle	7a
fahm	kömür	enkişt	33b
fāhte	ügeyik	fāhte	18b
fağd	yavu	güm	16a
fākihe	yemiş	bār	45b
fākihe	yemiş	ber	22a
fağır	yoğsul	gedāy	2a
fāre	şıçan	müş	3a

faşş	yüzük kaşı	nigîn	55b
fecen	algım salgım	serāb	63a
fecr	tañ	şām	7a
fecūh	ulu yol	şāh-rāh	68a
feden	köşk	kāḡ	36a
fehd	pars	yūz	39b
fem	ağız	dehān	18a
ferc	am	küs	11a
ferc	am	şülle	68b
feres	at	esb	4a
feres	bini atı	māḡçī	54a
ferrū	kürek	pārū	28b
ferrūc	bilic	cüje	43b
ferūr	şıgırcık	sār	56a
fetl	bükmek	tāften	16a
fevқа	yuқaru	zeber	12a
fī	de	der	45a
fiğda	gümüş	sīm	11b
fik	sende	der-tü	27a
fī' l-i maḡūf	қorқulı iş	kār-ı sehmnāk	53b
fī' lun maḡfiyyun	gizlü iş	kār-ı nühüfte	12a
firār	қаçмақ	giriḡten	54a
firr	қаç	giriz	12b
fiṡṡis	çeküç	ḡāyisk	34a
fūm	taḡıl	ḡalle	20a
fuvāқ	ıçırık	zaḡank	57b
fūls	pul	peşiz	44a
ḡabī	'aқılsız	nişāf	64b

ġabn	aldamaq	fīrīb	47a
ġabs, ġals	qarañu	muġ	64a
ġaden	yarın	ferdā	25a
ġadır	göl	āb-gīr	58a
ġalā	qaynadı	cūşīd	11a
ġalebe	çokluq, bol	enbūh	55a
ġalīş	göl renklü	gūlgūne	14b
ġalle	sūri	gelle	18a
ġalliṭ	şıç	bi-rī	15a
ġals	qarañu	muġ	64a
ġamāme	duman	hir	34b
ġamāme	duman	pūjm	34b
ġammāz	kovucı	sūḡan-çīn	38b
ġandum	merdümek	māş	32a
ġanī	bay	tüvānger	2a
ġāyet, nihāyet	şoñ	pāyān	36b
ġayr-ı maḡmūd	yaramaz	nā-fercām	65b
ġazāl	şıġın	gevzen	54a
ġazūb	eykelü	ṭire	51b
ġılāf	qın	niyām	11a
ġımd	ḡançer	deşne	11a
ġınā	ırlamaq	serāyīden	47b
ġudde	bez	dūjpiye	23b
ġulām	qaravaş	perestār	7a
ġulām	qırnaq	kenīzek	10b
ġurfe, naḡle	çardaq	vervāre	36a
ġuşşa	taş	endūh	30b
ġuşşa	taş	nijend	52b

ḥabāb-ı hicāre	şu kabarcığı	kūbile	58b
ḥabaḳ	yarpuz	pūzīne	55b
ḥabāʾ	ḳara ev	ḥargāh	28a
ḥaber	duyı	peyām	10b
ḥabl	ip	resen	16a
ḥabşā	gegirmek	ārūg	57b
ḥacer	taş	seng	8a
ḥācib	ḳaş	ebrū	8a
ḥadab	yokuş yer	fīrāz	14a
ḥaddād	demürce	āhenger	21a
ḥadīd	demür	āhen	11b
ḥadrā	yeşil	sebz	13b
ḥadş	tırmalamak	ḥırāşīden	16a
ḥaff	edik	mūze	49b
ḥāfız	şaklayıcı	nigehbān	38b
ḥafīf	yeyni	sebük	37a
ḥafir	ḳazmak	berkenden	15b
ḥafte	çukur	gūh	46a
ḥaḳīḳ	yaraşuḳlu	sezāvār	21a
ḥākim	ḥükm idici	dāver	23a
ḥaḳīr	ḥor	līz	63a
ḥaḳne	uyuz	ger	24a
ḥāl	beñ	ḥāl	9b
ḥalaş	ḳurtuldu	bi-rehīd	14a
ḥalḥāl	bilezik	ebrincen	56a
ḥalḥal	ḳalkān	kebr	63a
ḥālīḳ	yaradıcı	āferīnende	26a
ḥālī, cevḑ	boş	tehī	41b, 69a

h�alliş	şalıvir	reh� k�n	50a
h�alv�, lez�z	tatlu	meze	57a
h�amil	y�kl�	�bisten	59a
h�am�m	h�sım	h�'iş	6b
h�am�r	etmek	n�n	7a
h�amiz	acı	telh	56b
h�amle, şavlet	havlamak	tek	45b
h�amm�me	g�gercin	keb�ter	9a
h�amr	s�ci	s�k�	53b
h�amr	şar�b	b�de	10b
h��n	sofra	h�'�n	14b
h�andaq�t	buşrak	d�je	43b
h�anek	şamaq	k�m	11a
h�anq	boqmaq	h�afe kerdn	45b
h�an�d	d�kk�n	k�rg�h	44b
h��'if	qorqmaq	hir�s�n	14a
h�ar�ret	issi	germ�	24b
h�ar�ret	issilik	tefn	63b
h�arb	şavaş	ceng, perh�ş	9a
h�arbaşa	tora	tele	18a
h�arec	g�q	d�şv�r	11b
h�arh�ra	h�or h�or h�orıldamaq	h�ost	54b
h��ric	şaşra	bir�n	15b
h�ar�f	g�z	p�y�z	24b
h�ar�f	g�z	t�re-m�h	67b
h�arş	ekin	kişt	8b
h�aş�	ter q�kıl	sengl�h	58a
h�aş�	yaz evi, huq	ney�n	19a

ḥaşad, ḥarṣ	ekin	kişt	8b
ḥaşāne	ördek	murġ-āb	11b
ḥaşbe	kızamuk	sürḥīze	23b
ḥased	güni	reşk	60b
ḥasen	güzel	keş	20a
ḥasen	iyilik	nīkūyī	28b
ḥasenü'l-vech	güzel yüzlü	ḥüb-rū	32b
ḥāşıl	var	hest	38a, 55a
ḥaşīle	saç bölüğü	gīsū	9b
ḥaşrame	koruk	ġüre	56b
ḥass	marul	kāhū	51b
ḥasūd	günileyici	bed-endiş	38b
ḥaşīş	ot	giyāh	28a
ḥaşv	artıkluk	fereh	67a
ḥaṭab	odun	hīme	33b
ḥaṭab	odun	hīzem	33b
ḥātem	yüzük	engüşteri	55b
ḥattā eyne	çağ kandaya dek	tā-be-kücā	34a
ḥattā	dek	tā	53a
ḥaṭve	adım	gām	11a
ḥavf	koruk	bīm	32a
ḥavl	dönmek	gerdīden	16b
ḥavta ^c	kulaġuz	reh-ber	22a
ḥayā	arlanmak	neng	29b
ḥayā	utanmak	şermīden	47b
ḥayf	kayırmak	fūsūs	63b
ḥayl	ılkı, davar	sütür	57b
ḥayy	diri	zinde	33b

ḥayye	yılan	mār	25a
ḥayyib	uyucu	pey-rev	22a
hāzā	bu	īn	5b, 34a, 43a
hāzā	işte	īnek	28b
ḥazef	saksı	sifāl	8a
hāzihi's-senetü	bu yıl	imsāl	58b
ḥazīn	ḫayḡulu	ḡamnāk	65b
ḥazzih	bübür	kes	34a
hedād	devlengeç	zaḡan	9a
hedef	oḡ	nişāne	64b
hemḫaḍa	yayıḡ	nehre	18b
herc	güç, çetin	sitem	60b
herem	bunamış	fertüt	10a
hezeyān	aşşısız söz söyleyen	jāj-ḫāy	4a
hezl	ḫovarta	cürbek	65b
hezl	yaramaz laḡırdı	lāḡ	64a
hezl	yaramaz söz	bīhūde	63b
hezyān	aşşısız söz	yāfe	69a
ḫılāf	sögüt	bīd	62a
ḫıml	yük	bār	46a
ḫınşır	kiçi barmaḡ	kālūc	13b
ḫınzīr	toñuz	ḫūk	31a
ḫırḡa	eski bez	rūkū	36b
ḫırḡa	yamalu giysi	jinde	33b
ḫıyāḡ	dikmek	dūḡten	16b
ḫībek	kilim	şāl	9b
ḫicre	ḡısraḡ	mādiyān	4a
ḫiddet, şerr	keskin, yitilik	tīz	11b

hikāyet	maşal	fesāne	27a
hilāl	yeni ay	meh-i nev	9b
hīle, mekr	yaramaz şanu	sikāliş	63b
hilm	yavaş demek	rām	9a
hilye	bezek	zīver	21a
himār	eşek	h̄ar	4a
hīrām	çolañ	teng	29a
hirre	kedî	gerbe	7a
hitt	yon	bitrāş	15a
hubzü'l- ^ç atīk	boşlanmış etmek	faḥfara	52a
hudş	tırmaladı	h̄ast	55a
hudū ^ç	egilmek	hamīden	17a
huffāş	yarasa	şeb-pere	30b
hufir	çukur	meğāk	46a
hulv	tatlu	şīrīn	40b
humret	kırmızı	sürḥ	13b
hurze	yiv	deriz	16b
huşūnet	iri	dürüş	13b
huz	al	sitān	10b
huz	tut	ber	24a
hüdüb	kirpik	müje	2b
hümāmü'd-dīn	dīn ulusu	büzürg-i dīn	19b
hüve	ol	vey	51a
hüzñ	çaygu	dejem	52b
hüzñ	çayku	hudūḳ	65b
^ç ıkd	düğüm	giriş	59a
^ç ıyān	bellü	hüveydā	61b
ibhām	ulu parmaḳ	engüş-i sütürg	13b

ibil	deve	üştür	4a
ibiṭ	ḳoltuḳ içi	keş	20a
ibiṭ	ḳoltuḳ	baḡal	27b
ibläḡ	irgürmek	resāniden	17a
ibn	oḡul	ferzend	51b
ibn	oḡul	pūr	10a
ibtilāl	ışlanmaḳ	āḡaşten	48a
ic' al	it	kün	5b
ic' al	ḳıl	mī kün	15b
icāret	kiri	müzd	42a
icāş	erik	ālū	30a
id	öde	güzār	12b
idā	gön bardaḳ	debbe	57a
idde	güç	heng	65a
iḏḥak	gülesin	bi-ḥand	32b
iḏrib	ur	bi-zen	15a
if' al	eyle	kün	28b
ifhem	añla	der-yāb	35a
iḥaşş	şay	bişmār	15b
iḥdaş	ḳaşı	bi-ḥār	12b
iḥşad	biç	bi-direv	8b
iḥtilāṭ	ḳarışmaḳ	āmīḥten9a	
iḥtirāḳ	yanmaḳ	sūḥten	16b
iḥzar	ḳoparmaḳ	be-ken	15a
i' ḳāb	ımızḡanmaḳ	ḡunüden	47a
' iḳāş	şarkuḳ saç	ferḥāl	9b
iḳlim	iḳlim	kişver	21a
iḳra'	oḳu	bi-ḥ'ān	9a

i' lā	kaldırmağ	efrāšten	17a
il' ab	oyna	bāz	32a
ilbes	gey	pūş	38a
ileyke	saña	be-tü	28b
' imād	direk	sütün	19a
īmān	inammağ	bāver	48b
imşi	segird	bi-tāz	31b
imşi	yüri	bürev	20b
in, lev	eger	ger	48b
' inād	öngüliñ	sitīze	44b
İncil	İncil	Engilyün	50b
' ineb	üzüm	engür	30a
insān	kişi	merdüm	33a
insān	kişi	mürdüm	17b
intiḥāb	öründülemek	güzīden	47b
irād	getürmek	āverden	54a
i' rağ	döndür	gerdān	35b
i' raği'l-vech	yüz döndür	rūy bigerdān	35b
irā'et	göstermek	nümüden	16a
irḥaş	şalıvir	hil	19b
işda'	pasın aç	mī zidāy	5b
ism	ad	nām	7a
isma'	diñle, işit	nüyüş	50b
istikrāh	igrenmek	ğijīden	47b
istiskā'	çalķuya batmağ	sitān	52a
işrab	iç	bi-nüş	35b
' iyāfe	kerīh görmek	tūlīden	66a
iyymā	ne ise	her çı	51a

izheb	git	bürev	6a
izheb	var	rev	26b
‘izlim	çivit	nīl	13b
izra‘	ek	bi-kār	8b
‘izzān	işim, çağşur	rānīn	28a
qaba’ā	kaftan	qabā	6a
qabīḥ	çirkin	zişt	64b
qabīḥ	iriñ	rīm	41a
qabīle	boy	tebār	6b
qabīle	oba	düdmān66b	
qabl	öpme	būs	12a
qabr	sin	gūr	39b
qabza	yumruq	müşt	14a
qad	boy	bālā	22a
kāfir	gevür	muğ	64a
kāhil	uya	kīc	20b
qaḥṭ	qızlıq, qıtlıq	girān	37a
qalbek	göñlün	dilet	5b
qalem	qalem	gilk	39a
qalem	qalem	ḥāme	15a
qalevlā	qaz	baṭ	18b
qalīl	az	endek	32a
qāliye	qalıya	pister	21b
qaliyye	büryan aşı	gūd-āb	29b
qamer	ay	māh	3b
qāmet	boy	bāl	62b
qamīş	gömlek	pīrāhen	6a
qaml	bit	süpüş	52a

kefel	şadır	keymuht	11a
keff	el içi	kef	13b
kefiyye	azık	tüşe	40a
keş	başmak	keş	44b
keş	pabuç	pā-püş	49b
ke'k	beksimet	kāk	45b
kelām	söz	güftār	48b
kelb	it	seg	16b, 31a
kelkel	gögüs	sīne	11b
kem	niçe	çend	33b, 40b
ke-mişli	sencileyin	hemçü	7b
kemmī	bahadır	dīlir	23b
kemmūn	kimyon	çire	41b
kerem, hasen	iyilik	nīküyī	28b
kerīm	iyi	nīk	46b
kerkedān	gergedan	erc	62a
kerkī	turna	küleng	29a
ke's	çanak	kāse	29b
ke's	kağeh	piyāle	10b
kesağ	süpürmek	rūften	17a
kesb	kağanmak	tüziden	66a
keşir	çok	bisyār	14a, 32a
keşf	açmak	güşāden	47a
ketebe	yazdı	nūbişt	51a
ketif	omuz	düş	3a
kevkeb	yıldız	ağter	9b
kevn	idi	būd	3a
kevn	olmak	şüden	48a

kevnī	olaydım	būdem	9a
kevvenet	eger ideriseñ	künī	48b
kevvin	eyle	bi-sāz	31b
key	ki	ki	19a
kıdr	çömlek	đıg	11a
ķımāt	tegele, tekle	bağaltaķ	65a
ķırd	maymun	kebbī	49b
ķırd	maymun	pūzīne	55b
ķıyām	ķalkmaķ	hāsten	52b
ķıyāmet	ķıyāmet	rusta	45a
ķih	ķal	mān	15b
ķızb	yalan	dūrūg	57b
ķul	söyle	būgū	6a
ķurķa	küpe	gūşvār	56a
kūş	öyken	küş	14b
ķuţn	pamuķ, panbuķ	penbe	55b
ķuţniye	aşura aşı	heft-tāne	29b
ķuvve	güç	zūr	39b
kūz	bardaķ	ķıf	64b
kūze	bardaķ	kūze	13a
kūfüvv	bendeş	hemtā	58a
külye	bögrek	gürde	14b
kümm	yeñ	āstīn	6a
kün	ol	bāş	50a
küşşerā	armud	murūd	30a
küvvebe	yumaķ	gürühe	58b
lā	yok, yokdur	nīst	55a
laħm	et	gūşt	7a

laḥme	argaç	pūd	21b
lām-ı cārre	ki	ki	43b
lā-taṭlub	isteme	mecūy	13a
lā-teclis	oturma	menşin	12b
lā-tec' al	itme	me-kün	30b
lā-tekün	olmaya	mebāş	9a
lā-temüd	çekme	me-keş	20a
lā-te'üt	getürme	meyār	30b
lā-ya' kıł	uşsız	bī-hüş	49b
lāyık	yaraşık	der-hür	21a
lāzım	gerek	bāyed	45a
lebeb	gömüldürük	sīne-bend, ber-bend	10b
leben	süd	şir	17b
leben	yoğurt	māst	7a
lebeni	bozca aşı	māstebā	7a
lebs	tırmaç	istāden	52b
leff ü ḥaliyy	dirüp devşürmek	nüverdiden	15b
leh	oña	ūrā	46b
leheb	alev	tef	16b
lek	saña	türā	45a
leke	seni	tü-rā	40b
lem	niçün	çirā	6a
leme' ān	yıldurma	raḥşende	35a
lem-yeci'	gelmedi	mī neyāmed	32b
lenā	bize	merā	7b
lev	eger	ger	48b
levlā	keşke	kāş	9a
levş	kir	çirk	44a

leyāsān	ağız	füle	18a
leyl	gice	şeb	9a
leyse, lā	yok, yokdur	nīst	55a
leyyin	yumuşak	nerm	13b
lezīz	tatlu	meze	57a
libn	kerpiç	hışt	8a
licām	eyer	zīn	10b
lihye	şakal	rīş	41a
lisān	dil	zebān	18a
loḥūsa	loğusa ‘ avrat	zāc	46b
lu‘ b	oyun	bāzī	31b
lūbiyā	bögrülce	lūbiyā	7b
luşş, sārīk	uğrı, hırsız	dūzd	57a
lū‘ lū‘	inci	dūr	10b
mā	şu	āb	8a, 43a
mādde	çekici	keşende	26b
mā e‘ l-ḥaşye	korqu yok	çi bāk	46b
ma‘ ente	seninle	bā-tü	9a
mafşile	demren	peykān	3b
mağrib	batı	bāḥter	23a
maḥīṭ	igne	sūzen	31a
maḥşar	añız	sipārī	62a
maḥz	yuva	āşiyān	18b
maḥber	sin	daḥme	58a
maḥşaba	kamışlık	neyistān	61b
mālik	ulu sulṭān	dārā	23a
manşıb	manşıb	cāh	51a
maşlūb	aşılmış	āvīḥte	57a

maşrık	toğı	hāver	23a
maşar	yağmur	bārān	3b
mā 'un cāriyyun	aķarsu	revān	36b
mā yerā	görinmez	mī nenümāyed	7b
mażik	gömüldir	kāje	19a
mecd	büyük	behre	18b
mecerre	şaman uğrusu	kehkeşān	9b
meclis	oturaķ	neşimen	27b
mecnūn	delü	şeydā	20a
medd	çekmek	keşiden	47a
medh	ögmek	sitāyiş	29b
medh	ögmek	sütüden	26b
medhūş	delü	dīvāne	50a
meferr-i menāş	kaçacaķ yer	cāy-ı güriz	53a
meftül	büklüm, kıvrım	çin	35a
meftül	örülmüş saç	merğül	9b
mehd	beşik	gehvāre	62b
mehin	ulu, beg	hudiv	22b
mekān	in	künām	39b
mekr	yaramaz şanu	sikāliş	63b
mekşūf	açılmış	küşāde	8a
mektüb	biti	nāme	15a
melā	tolu	pür	41b
melaḡ	çekirge	cerād	61b
melbūs	giyinmiş, örtünmüş	püşide	54b
melce '	şığınacaķ yer	cāy-ı penāh	53a
melek	ferişte	firişte	50a
melih	yig	bih	48a

melik	ulu pādiṣā	key	18a
men	kimse	kes	7b, 14a
menfūṣ	qopmuṣ	kende	25b
menn	baṭman	men	37a
men'ale	otlu yer	'alefzār	28a
menūq	kekez, puṣt	me'būn	66b
merāre	öd	zehre	18b
mertebe	baṣamaq	nerdübān	43a
merziye	toqmaq	güzine	13b
meṣāne	qavuq	ābdān	18b
meṣārīn	bağırsaq	rūde	14b
meserret	sevinmek	ṣādī	30b
mestūr, melbūs	giyinmiş, örtünmüş	pūṣīde	54b
meṣtā	qış evi	kāṣāne	36a
metā ursiluhu	qaçan ṣalıvirdüm	key hilem	11b
metā	qaçan	key	18a
meveddet	sevi	mihr	37b
mevhūd	güçlü	tüvānā	23a
mevkib	çeribaşı	sipeh-dār	23a
mevlā	iyesi	ḥudāvend	22b
mevṣūl	ulaṣuq, ulaṣmış	peyveste	60a
mevsū'	düzülmüş	perdāḥte	24b
mevṣele	otlaq	çerāgāh	28a
mezāg	geviş, reçine	nīş-ḥ'āre	57b
mezheb	meseb	kīş	42b
mezr	yapağı	hīd	20a
mıqrāz	şindu	kāz	31a
micenne	qalkān	siper	42b

midyā	uca	sürün	14b
mifre	aşu	gil-i sürh	33a
mifte	alçı	āheg	28b
miqlā	tava, tıgan	tābe	11a
miqla ^ç	şapan	pelham	61a
miknese	süpürge	cārüb	58a
miqzafe	şapan	felāhan	61a
milh	tuz	nemek	7a
mille	yaş	ter	48a
mimlese, nisa ^ç	üğendire	gāv-şeng	20a
min	den	ez	10a, 17b
min	den	zi	48a
min-ba ^ç din	yine	bāz	32b
mincel	orağ	dās	28a
mine'l-yed	elden	ez-dest	11b
min-eyyü	neden	ez-çi	6a
minfağ	körük	dem	60b
minhall	elek	māşū	33a
minhat	keser	tīşe	34a
minkale	senit	nāve	7a
minkār	kıynağ	şend	55a
minnet	iylik yalvarmağ	sipās	29b
minnī	benden	ez-men	28b
minşab	sac ayağı	si-pāye	43a
mintağa	kuşak	kemer	11b
minzel	lüle, oluğ	nāyije	43b
mirvağa	yelpeze	bād-peyzen	57a
mishab, minşab	sac ayağı	si-pāye	43a

misk-i Mogul	misk otı	tāk	65b
miṣl	gibi	hemçü	9a
miṣl	nite	çün	6a
mi' vel	külüng	mitin	28b
mizāb	oluḡ	nāvdān	7b
mizmār	düdük	nāy	5a
mu' allem	ḡul	çāker	22b
mu' aṣṣaḡa	oynaṣ	mül	51b
mu' āvaḡa	ödeṣmek	pādāṣ	24a
muḡ	ilik	muḡ	18a
muḡallaṣ	ḡurtulmıṣ	reste	14b
muḡanneṣ, menūḡ	kekez, puṣt	me' bün	66b
muḡaṣḡıṣ	segirdici	devende	26a
muḡteṣem	ulu	ṣigerf	46a
muḡayyed	baḡlanmıṣ	beste	14b
mūnis	eṣ	ḡam-gūsār	36b
murād	dilek	kām	11a
murfıḡ	dirsek	vārın	31a
mūse'l-ḡadīd	ustura	sütürre	27a
muṣa' ṣa'	yıldırıcı	tābān	35a
muṣt	darāḡ	ṣāne	40b
mübārek	ḡutlu	ferḡunde	25b
mücec	çiçek	ṣükūfe	9b
müd	çek	bi-keṣ	20a
müdām	süci	mey	18a
müdevver	degirmi	gird	31b
mühre	ṡay	ḡürre	4a
mülük	pādıṣahlar	keyḡān	66b

münkaṭıʿ	üzülmüş	bügsiste	25b
müntene	çoğmuş	kendide	25b
mürşid	yol gösterici	reh-nümāy	1b
müseddī	kadın, hatun	tikī	66b
müserrā	sevinmek	hürrem	26a
müsinn	bilegü	fisān	27a
müstaḳīm	toğrı	rāst	46b
müteʿārif	bilış	āşinā	6b
müzeyyen	bezenilmiş	ārāste	14a
naḥīf	arıq, ince	nizār	56b
naḥl	kovan	kendü	9b
naḥle	çardağ	vervāre	36a
naḥlun şağīrun	şaru arı	menc	44a
naḥnu	biz	mā	32b
naḥūle	kepek	sepūs	33a
naḳīsu'r-re's	başı aşığı ol-	ser-nigūn	14b
naḳş	eksülmek	kāsten	52b
nār	od	āzer	33b
nāsic	çulha	pāy-bāf	44b
naşīḥat	ögüd	pend	28b
nāzır	gözcü	dīdebān	53a
nebāḥ	siñildemek, ulumağ	zinūyiden	56a
nebt	bitmek	rūjiden	67b
nebt	bitmek	rūyiden	67b
necde	bahadır	alp	23b
necīş	murdar	gūh	34b
necīt	ağlayan	zār zār	56b
necm	yıldız	sitāre	9b

nedā	çiy, çise, kırağı	jāle	3b
nefes	şolıq	dem	36b
nefsehu	kendülik	h̄'ışten	17b
nefüt	lāf	kib	26b
nehb	qapmaq	rübüden	16a
nehr	çay	rüd	3a
nehr	ırmaq	cüy	13a
nemehhedu	döşeyelim	gesterim	66a
neml	qarınca	mür	25a
nemre	qablan	peleng	29a
nermī	bırağalum	tüzim	66a
nesc	örmek	bāften	16a
neseb	aşıl	nijād	24b
nevm	uyumaq	hosbiden	47a
neyyir	boyunduruq	yüg	20a
nihāyet	şoñ	pāyān	36b
nisa ^ç	ügendire	gāv-şeng	20a
noqşān	eksik	kem	32a
nuhās	baqır	mis	11b
Rabb	besleyici	pervedigār	38a
rābiye	doruq	tārek	53a
rācil	yayan	piyāde	43a
raḥā	degirmen	āsiyā	7b
raḥame	qartal	dāl	9a
rāḥat	dölenmek	ārām	21a
raḥiş	ucuz	erzān	37a
raḥş	sürtmek	ğijiden	16b
rā ^ç i	deveci	şütürbān	37b

rā ʾī	şuban	çübān	19b
rākib	atlu	süvār	43a
rāḳūd	küp	ḥum	12a
ra ʾrā ʾ	yaldıramaḳ	raḥş	64a
rasaʿ	bilek	eriş	21b
raşāş	ḳab ḳalayı	erzīz	11b
rāyetüʾt-türāb	tepecik	tūde	54a
rayyıḳ	bişdi	puḥt	11a
razāzil	uvaḳ, ufaḳ	rīze	42a
rebīʿ	yaz	bahār	24b
recā	dilek	ḥ ʾāst	33b
recül	kişi	er	23b
refʿ	götürmek	ber-dāşten	17a
refīʿ	yüce	bālā	61a
refiḳ	yoldaş	hem-rāh	8a
rehīn, necīt	aḫlayan	zār zār	56b
rekeʿ a	egildi	ḥam şed	35b
rekīb	bostan	pālīz	45a
rekīn	yegin	çire	41b
rekkaʿ	güneş	mihr	37b
remād	kül	ḥākister	33b
remīm	çürümüş, çürük	pūsīde	54b
reml	ḳum	rīg	8a
re ʾs	baş	ser	41b, 47a
re ʾsüʾl-cāmūs	şu şığırı başı	kelle-i gāv-miş	41a
reşenüʾl-mā	şu sızmaḳ	zehīden	68a
reşḥ	sızmaḳ	terāvīden	56a
revnaḳ	yüz şuyı	fer	42b

revs	atmağ	endāhten	13a
revş	ters	sirkīn	44a
revze-i cebel	tağ deposi	şah	34b
rıdā'	emcek	pistān	52a
rıdā'	emmek	mezīden	47b
rızā	begenmek	pesendīden	47b
rızķ	rızık	rūzī	26a
rib' ān	ķart oğlan	kink	10a
ribħ	aşşı	sūd	8b
ricl	ayağ	pāy	3a
ricn	kir	şūħ	61b
rīħ	yel	bād	8a
rişvet	rüşvet	yāre	68b
rumħ	sūñü	nīze	3b
rükbe	diz	zānū	53b
rükñ	dikmek	nişānden	27b
rū 'yā	düş	ħ'āb	52a
şabī	oğlan	kūdek	10a
şadā'	pas	jeng	29a
şadr-ı meclis	ulu, büyük	pīşgāh	68b
şafīr	çığırmağ, kişnemek	şūħüliden	66a
şafv	arı	vīje	42a
şağīr	kiçi, küçücek	kih	58b
şaħīţ	ķakır	tīzī küned	11b
şakīl	ağır	girān	37a
şakīm	şayru	bīmār	32a
sākīye	oluğ	gārīz	7b
şakķu ķaviyyin	tükürmek	tüfü	69a

sālim, baraş	ağaçdelegen	hūl	49a
şanem, veşen	put	büt	51a
şanevber	çam ağacı	kīj	49a
şannābī	kula at	semend	33b
sa'īd	gökçek	hunük	65b
şa'leb	dilkü	rūbeh	39b
şāre	oldı	geşt	50b
şāre	oldu	şüd	14a
sārık	uğrı, hırsız	düzd	57a
şarım	kılıç	tīg	11a
saḥ	şam	bām	11a
şavlet	havlamak	tek	5b
şavm	oruç	rūze	49b
şavt	ses	demdeme	68b
şayd	av	naḥcīr	55a
şayf	yay	tābistān	24b
seb', zübāb	yırtıcı	ded	55a
sebīce	desti	sebū	12a
sefen	ege	sūhān	34b
sefercel	bih	ayva	58b
seffā'	kılçık	dāse	28b
seḥāb	bulut	ebr	3b
sehm	oğ	nāvek	65b
sehm	oğ	tīr	3b
sehmü'l-mihrāş	şaban oğı	hīş	20a
seşam	şayruluk	ḥastegī	56b
şelāşe kerrātin	üç kez	si bār	46a
selāḥin, mülük	pādişahlar	keyḥān	66b

şelc	şar	berf	19b
şelik	şaravaş	berde	22b
selīta	şul	bīve	36a
semā	gök	āsumān	3b
semek	balık	māhī	25a
semen	semiz	fırbih	40b
semik	zevle	seme	20a
semm	oş gezi	sūfār	31a
semsem	süsem	küncid	62b
sene	yıl	sāl	10a
serc	terki	fitrāk	10b
sevā	dübdüz, berāberyeksān	34a	
sevād	şara	siyeh/siyāh	13a
şevb	şon	cāme	15a
sevş	şamçı	tāziyāne	31b
seyf	şılıç	şemşir	11a
şirāt-ı müstakim	şoğrı yol	reh- rāst	24a
sibāha	şuda yüzmek	şināvīden	56a
şibb	şilk	biyefşān	15a
şibr	şarış	vije	42a
şidā ^c	pasdan açmaş	züdüden	16a
sikkīn	bıcaş	gārd	3b
sinām	örgüç	kühān	34b
sindān	örs	sindān	34a
sinn	diş	dendān	21b
şirbāl	şuman, iç şon	şalvār	6a
şitibr	yoğun	sitibr	31b
siyā ^c	şıban	dünbel	23b

şoĥbet	bayram	çeşn	53b
şubre	çeç	çāş	8b
şūf	yüñ	peşm	21b
şufr	tuc	rūy	11b
suĥle	ķuzı	berre	19b
sūl	el bilezügi	dest-i ebrincen	56a
şulĥ	barışmaķ	āştı	8b
su‘āl	öksürmek	sürfe	54b
şūret	bet, beñiz	çehre	22a
suṭṭ	köse	bād-künd	41a
sūfl	aşağı	fürū	13a
sükün	epsem	ĥāmūş	50a
şümme	daĥı	nīz	53a
şü‘lül	sigil	āzuĥ	23b
sü‘r	artuķ	bīş	41b
sü‘re	çig	ĥām	11a
şüreyyā	ülker	pervīn	9b
sürre	göbek	nāfe	11b
sütürden	ķazımaķ	taĥlīķ	27a
şāb	yigit	cüvān	10a
şāhid	tanuķ	güvāh	53a
şahm	iç yağı	pīh	57b
şa‘ır	arpa	cev	7b
şākī	iñilü	müstemend	56b
şakīķ	ķardeş	dāder	22b
şakķ	yaruķ	gāf	46a
şakķ	yarup biçmek	nigūhīden	66a
şa‘r	ķıl	mūy	15a

şārib	bıyık	bürüt	40b
şāt	çoyun	mîş	19b
şeb ^ç	toğ	sîr	49b
şecer	ağa	dıraht	59a
şedy	arış	tār	21b
şefe	tudağ	leb	2b
şehir	ay	māh	10a
şems	güneş	hūr	3b
şerek	tuzağ	dām	7a
şerik	eş	hem-dem	36b
şerik	ortak	enbāz	32b
şerr	keskin, yitilik	tîz	11b
şetm	sögmek	düşnām	29b
şevke	diken	hār	58a
şeyb	koça	pîr	10a
şeyhūhet	kocalık	zāl	10a
şey ^ç	nesne	çîz	43b
şî	dile	h̄ ^ç āh	27a
şibr	karış	bidest	31a
şimāl	şol	çep	43b
şimşād	yıldırım	bağneve	34b
şirā	almağ	harīden	8a
şirā ^ç a	yelken	bādbān	52a
şiryān, ^ç uruğ	tamar	reg	14a
şitā	kış	dey	18a
şitā	kış	zimestān	24b
şu ^ç be	budağ	şāğ	59a
şu ^ç le, ziyā	aydınlık	fūrūğ	64a

ta ^ç assür	sürçmek	bi-lağzed	10b
tab ^ç	yaradılış	nihād	51a
tabe	yaradılış	meniş	63b
tabī ^ç at	yoğırış	sirişt	51a
tabīb	otacı	pizişk	58b
tabtāb	çevgen, şavlecan	çevgān	37b
ta ^ç cilu	iversiñ	şitābī	34a
tağabbun	aldanmağ	fīrībīden	47a
taḥannaṭ	dürüş	bi-küş	9a
tāhir	arı	pāk	24b
taḥte	aşağı	zīr	12a
tal ^ç at	bet, beñiz	peyker	22b
taleb	talabımak	tapīden	17a
ṭall	çi, çise	şeb-nem	34b
tamām	toyuk	dürüst	54b
ta ^ç ne	başa kaçmağ	peygāre	67a
ṭank	ışlık	ḥuyeng	65a
ṭaraf	kırañ, kıyı	kenār	58a
ṭaraf	yan	sū	14b, 55b
ṭaraf	yaña, yeñe, yiñe	sū	55b
ṭarḥ	atmağ	fikenden	13a
ṭarīk	yol	rāh	51b
ṭaşt	legen	ṭaşt	29b
taṭliye	sürmek	büsüden	16a
ṭavīl	uzun	dirāz	31b
ṭayḥūc	çil	tihū	56a
ṭayr	kuş	murğ	18b
ṭayr	uçmağ	perīden	50b

tebessüm	şırıtmak	gümārīden	56a
tebkīr	ivmek	şitābīden	48a
tecerreb	şına	āzmūn	15b
tedaḥruc	yuvalanmak	ğaltīden	48a
te'ehhüb	yaraqlanmış	āmāde	24b
te'fif	üfürmek	demīden	16b
teksibu	ķazanursıñ	endūzī	25a
tekūnū	olursuñ	şevī	19a
telaṭṭuf	yaldanmak	cāblūs	47a
temeṭṭu'	gerinmek	fincā	48a
temşiyet	yort itmek, segirtmek	türk-tāz	31b
terehveke	şalınmak	ḥurāmīden	16a
terehveke	şalınmak	kūrāzīden	67b
teşāvüb	esnemek	āsā	54b
teşāvüb	esnemek	ḥāmiyāz	63a
teseḥḥab	nazlan	bi-nāz	33a
teseḥḥūr	nazlanmak	nāzīden	25a
teşā'u	dilerseñ	ḥ'āhī	26b
tezeyyūn	düzünmek	pīrāye	25a
tezribe	şavurmak	dāmīden	16a
tībn	şaman	kāh	51b
ṭīn	balçık	gil	28b
tīr	kiriş	zeh	3b
tīs	ergeç	nehāz	12a
ṭulū'	ṭoğurmuş, ṭoğmak	zāden	59a
tüffāḥ	elma	sīb	30a
tūrāb	ṭopraq	ḥāk	8a
ubşur	gör	bü-bīn	31b

uḥdūd	yaruḳ	şikāf	46a
‘ulyā	yüksek	bülend	14a
‘unḳūd	şalkım	ḥūşe	40a
unzur	baḳ	bi-niger	31b
‘uruḳ	ţamar	reg	14a
uşbu‘	barmaḳ	engüşt	13b, 33b
‘uşfūr	serçe	güncüşk	10b
‘uşred	özenmek	bi-verziden	15b
uṭrüş	ḳatı	saḥt	13b
üdma	ütme	pīş-ḥord	32b
ükül	yemiş	mīve	36a
ümm	ana	māder	33a
ümme, şelik	ḳaravaş	berde	22b
ünşā	dişi	māde	12a
üsküt	epsem ol	ten zen	50a
üzñ	kulaḳ	güş	3a
vāfir	bol	firāvān	32a
vāhib	virici	dehende	26a
vāḥid	bir	yek	42a
vaḥşet	ürki	āşüb	50a
vāḳı‘ a, rü ‘yā	düş	ḥ‘āb	52a
vaḳt, zamān	çağ	gāh	68b
vaḳt, zamān	çağ, daḥı	geh	51b
vālā	boncuḳ	mühre	54b
vasaṭ	orta	miyān	6b, 25a
vāsi‘	giñ	firāḥ	58a
vaşiyyet	ışmarlamak	enderz	63a
vaz‘	ḳomaḳ	nihāden	47a

vech	yüz	rüy	2b, 35b
vehebe, a' t̄ā	virdi	mī dād	22b
vehm	sezmek	engiştēn	17a
ve illā	yoksa	verne	15b
vekr	yuva	lāne	18b
velīme	düğün	sūr	30b
vely	sünnet	ḥatne	29b
vesaḥ	kir	çirk	61b
vesaḥ	kir	deren	63b
vesaḥ	pas	jeng	5b
veṣen	put	büt	1a
vicdān	bulmak	yāften	16a, 57a
visādet	yaşduḡ	bāliş	47a
vişāl	irmek	resīden	16a
vu' il	taḡ keçisi	reng	29a
yābis	ķurı	ḥuşk	8a
yaḡa	yaḡa	girībān	38a
yās	yas	sūg	30b
yaẓi' ūne	ķorlar	nihend	59a
yebķi	ķalur	māned	21b
yecī' ū	gele, gelür	āyed	43a
yecī' ū	gelür	āyed	25b
yed	el	dest	2b, 56a
yekūnu	olur	bāşed	17b
yeliķu	yarar	mī sezed	21b
yenkülü	yaraşur	mī zībed	21b
yesriķu	aldar	fīrībed	40b
yeşbehu	beñzer	mī māned	21b

yevm	gündüz	rūz	9a
yuḳaṭṭiru	ṭamla ṭamlar	mī-ḩeked	14a
yu`yu`	alaca ṭoḡan	yūhe	30a
ḩaby	geyik	āhū	49b
ḩafer	yegin	pīrūz	24a
zāhede	beslemek	perveriṣ42b	
ḩahr	arḩa	pūṣṭ	36b
ḩahrī	arkam	pūṣṭem	12b
ḩalām	gice ḩarañusu	māḡ	64a
zālik	o	ān	19a, 43b
zālik`l-cānib	öte yaña	ān sū	12a
zālike men	o kimse	ān kes	14a
ḩamḩ	ḩamḩ	zāk	46b
zanbaḩ	nesrīn güli	nesterīn	67b
ḩann	ṣanmaḩ	pindāṣṭen	17a
zā`id, ḩaṣv	artuḩluḩ	fereh	67a
ḩa`if	arıḩ	sūfbe	67b
zāt	kendü	ḩod	26b
zāviye	bucaḩ	gūṣe	6b
ḩayf	ḩonuḩ	mihmān	35b
zebde	ḩaymaḩ	tū	17b
zebed	tereyaḡı	meske	18b
zebīb	ḩurı üzüm	mevīz	39a
zehābe	yürüyüṣ	reviṣī	45a
zehābüke	gidiṣüñ	reviṣet	34a
zehbe	yaḡmur	bārān	48a
zeheb	altun	zer	11b
zehebe	gitti	reft	32b

zehiyy	kıuyumcı	zerger	21a
zehre, mücec	çiçek	şüküfe	9b
zeķan	eñek	zenaħdān	11b
zeker	erkek	ner	12a
zenb	şuç	günāh	15a
zenb	yazuķ	günāh	34a
zenbūr	arı	zenbūr	9b
zeneb	kıuyruķ	denbe	61b
zeneb	kıuyruķ	düm	41a, 60b
zera' a	ekdi	kişt	50b
zerrā' c	ekinci	bezrger	8b
zevc	er	cāme-şūy	51b
zevc	er	şevher	12a
zevce	dişi	zen	12a
zevķ	tatmaķ	çeşīden	47b
zevraķ	gemi	keştī	14a
zeylūk	etegüñ	dāmenet	11b
zıll	gölge	sāye	24b
zībaķ	civa	sīmāb, jīve	53a
zimām	burunduruk, yular	mehār	37b
zimām	yular	efsār	10b
zīnet	bezek	ārāyiş	21a
zirā' c	arşun	gez	31a
ziyā	aydıñlıķ	fürüg	64a
ziyār	yavaşa	levişe	68a
zufr	dırnaķ	nāħun	13b
zuħal	ülker	keyvān	23a
zuħufun şabbī	emekleyü yürimek	ğajğajān	66b

zübāb	siñek	meġes	31a
zübāb	yırtıcı	ded	55a
zücāc	şırça	ābgīne	10b
zürre	gündüm	buġday	7b

4.2. Türkçe Söz Varlığı

Tuhfe-i Şâhidî, Farsça-Türkçe bir lügat olduğu için eserde 15. yüzyıl Türkçe söz varlığını gösteren kelimeler vardır. Bununla birlikte şerhini 16. yüzyılda kaleme alan Sûdî de Farsça kelimelerin Türkçe karşılığını verirken döneminde kullanılan kelimeleri tercih etmiştir. Böylece içinde arkaik/eskicil kelimelerin de olduğu bir Türkçe söz varlığı ortaya çıkmıştır. Bu kelimeler aşağıda alfabetik olarak verilmiştir:

Alda(mak): Aldatmak, kandırmak, oyun etmek. (47a)

Argaç: Dokumacılıkta bezin enine atılan iplik, atkı. (21b)

Arı: temiz, pak, saf. (9b, 24b, 42a)

Arış: Dokumalarda tezgâha uzunlamasına gerilen iplik; arşın. (21b)

Arşun→arşın: Orta parmak ucundandırseğe kadar olan uzaklığı esas alan eski uzunluk ölçüsü birimi, yaklaşık 68 cm'dir; bir adım boyu uzaklık. (31a)

Artuk: Başka, gayri, maada. (41b)

Assı: Yarar, çıkar, kazanç, kâr; faiz. (8b)

Başmak: Ayakkabı. (44b)

Batman: Miktarı yer yer 2,5 kg. ile 10 kg. arasında değişen eski bir ağırlık birimi. (37a)

Bay: Zengin, müstağni; ulu, kibar, soylu; temiz. (2a)

Beleñ: Dağlık, sarp yer, dağ beli. (34b)

Bezek: Süs, ziynet; ziynet eşyası. (21a)

Bilegü: Kesici, yarıcı, yontucu aletleri keskin hale getirmek için kullanılan araç. (27a)

Billic: Cıvcıv. (43b)

Biti: Yazılmış şey, mektup. (15a)

Biz: Bez, kumaş. (44b)

Boyunduruk: Çift süren veya araba çeken öküzlerin, birlikte çekmelerini sağlamak amacıyla iki ucu öküzlerin boynuna, ortası da saban veya kağınyaya bağlanan uzun ağaç. (20a)

Bukagu: Hayvanın ayağına vurulan köstek. (39a)

Burunduruk: Yular. (37b)

- Butrak: Üç köşeli diken; bu diken gibi olan savaş aracı. (43b)
- Cevgen (çevgen): Değnek. (37a)
- Çağşur→çağşır: Üst donu, şalvar, bol pantolon. (28a)
- Çak: Ta, tam, tamam. (34a)
- Çeç: Yığın; samanından ayrılmış tahıl yığını. (8b)
- Çekme: Bir çeşit giysi; çizme. (20a)
- Çeribaşı: Komutan, serdar. (23a)
- Çulha: İpten dokunan kumaş. (44b)
- Degirmi: Yuvarlak. (31b)
- Degzinmek: Devretmek, çevirmek, dönmek, dolaşmak. (16b)
- Demren: Okun ucuna geçirilen demir ya da çelik parça. (3b)
- Depelemek: Çiğnemek, ezmek, öldürmek. (26b)
- Devlengeç: Çaylak türünden bir alıcı kuş. (9a)
- Dilkülenmek: Yaltaklanmak, dalkavukluk etmek. (39b)
- Dirmek: Toplamak, biriktirmek. (16a)
- Dolayu→dolayı: Muhit, etraf, çevre. (21a)
- Dölenmek: Mutmain olmak, temayül göstermek, sükûnet bulmak, karar kılmak, huzura kavuşmak, ağır davranmak; çoğalmak. (21a)
- Döş: Göğüs, sine. (35a)
- Dumrı→dumru: Tef. (4a)
- Duyı: Peyam, haber. (10b)
- Dürüş(mek): Çalışmak, çabalamak, sebat etmek; karşı karşıya gelmek, çarpışmak, mücadele etmek. (9a)
- Düzülmek: Düzelmek, intizama girmek, aski haline dönmek; yapılmak, tertip, tanzim olunmak, hazırlanmak; dizilmek, sıralanmak; telif olunmak. (24b)
- Düzünmek: Süslenmek. (25a)
- Ekinci: Çiftçi. (8b)

Eñek: Çene, çene kemiği; gerdan. (11b)

Ergeç: Erkeç; erkek deve. (12a)

Evlek: Tarla/bahçenin bir kişinin elle bir günde işleyebileceği miktardaki bölümü. (42a)

Eye demüri: Marangoz kalemi, iskarpela. (28b)

Eyegü: Kaburga kemiği. (14b)

Fak: Kapan, tuzak. (7a)

Giñ: Geniş. (58a)

Gökcek: Güzel, sevimli, hoş. (6b, 65b)

Gömlüdürük: Boyunduruğa geçirilen kısa sopa, eyer ve palanın geri kaymasını önlemek amacıyla bir atın boynundan ve göğsünden aşırılarak kolana bağlanan koşum takımı parçası. (10b)

Gön: Ham kösele, deri. (33b)

Günülemek: Kıskanmak, çekememek, haset etmek. (38b)

Huğ: Göçebelerin saz ve kamıştan yaptıkları çadır biçiminde baraka. (19a)

İrgürmek→irürmek: Ulaştırmak, eriştirmek. (17a)

İvermek: Acele ettirmek, çabuk davranmasını sağlamak, koşturmak. (34a)

Kaçan: Ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman, vaktaki, nasıl, ne suretle. (18a)

Kakır: Kuru şeylerin birbirine sürtünmesi ile çıkan ses; çok zayıf, kuru, ince. (11b)

Kalabak: Keçe külah, kabalak; taç. (28a)

Kamu: Bütün, hep, her; herkes. (20b, 28b, 38a)

Kara ev: Büyük çadır; karanlık çukur. (28a)

Karagu→karanu: Karanlık. Siyah, kara; kör; zac denilen siyah boya. (64a)

Kakacak: Kolan dokumasında kullanılan yassı tahtadan ağaç. (13b)

Kakımak: Öfkelenmek, kızmak; itiraz etmek; azarlamak, takdir etmek. (47a)

Kendülik: Mevcudiyet, varlık. (17b)

Kereyağı: Tereyağı. (18b)

Kesmik: Boğumlu iri saman; harmanda iyi dövülmemekten taneli kalmış başak; harman sonu; ağaçtan yapılan köpek tasması. (32b)

Kıç: Hardal. (32a)

Kırağı: Kırağı (=soğuk havalarda yerde ve bitkiler üzerinde görülen donmuş çiy taneleri). (34b)

Kırgıl: Saçına, sakalına ak düşmüş, kıranta; yarısı ak, yarısı siyah olan saç, sakal; saç, sakala ak düşme. (10a)

Kırnag→kırnak: Cariye, halayık. (10b)

Kısac: Kısaç, kerpeten. (34a)

Kıynak: Yırtıcı hayvan pençesi; oturak yeri, kaba etler. Bütün olarak çıkarılmış ceviz içi; cevizin yarısı; ceviz içinin dörtte biri; dilim. (55a)

Kile: İki gaz tenekesi oylumunda tahıl ölççeği. (36b)

Kiriş: Ok atılan yayın iki ucunu birleştiren esnek bağ, yay, yay kirişi, ok kirişi. (3b)

Kiriş: Pamuk atmaya yarayan hallaç yayının hayvan bağırsağından yapılmış teli. (3b)

Koca/lık: Yaşlı/lık, ihtiyar/lık. (10a)

Kolan: Yabaneşeği. (29a)

Kovucu→kovcı: Münafık, gammaz, kovlayıcı. (38b)

Koz: Ceviz. (39a)

Kökür: Kevgir, süzgeç. (11a)

Kula at: Donu koyu sarı, yelesi, kuyruğu ve ayak uçları siyah olan at. (33b)

Kulaguz: Kılavuz, rehber. (22a)

Mengen: Bakır su kovası. (7a)

Merdümek: Küçük adam; göz bebeği. (32a)

Niçe: Nasıl. (33b, 40b)

Nite: Nasıl. (6a)

Oguz: Mübarek, iyi yaratılışlı. Anlaması kıt, bön, ahmak, saf. (68a)

Orta: Ara, beyn. (6b, 25a)

Öd: Safra kesesi; karaciğerin on iki parmak bağırsağına döktüğü yeşil-sarı renkli sıvı, safra. (18b)

Ögendire: Sığır sürmeye yarayan ucu sivri değnek. (20a)

Öñ: Beklemiş. (7a)

Önegülik: inat, inatçılık, dikkafalılık. (44b)

Örgüç: Hörgüç. (34b)

Öri→örü: kalkık, dik. (9b)

Örs: Üzerinde demiri döverek şekil vermeye yarayan kalın, sağlam çelik kütle. (34a)

Öyken: Akciğer. (14b)

Sagrı: Ham deri. (11a)

Samanugrusı: Samanyolu, Kehkeşan. (9b)

Savlecan: Cirit oyununda kullanılan eğri sopa, çevgān. (37b)

Samra: Gübre. (44a)

Sayru: Hasta. (32a)

Seme: Şaşkın, sersemlemiş, sersem, ahmak. (20b)

Senit: Ekmek yapılırken kullanılan hamur tahtası; et tahtası; sini; bazlama ekmek. (7a)

Sındu: Makas. (31a)

Sin: Mezar, kabir. (39b, 58a)

Sokurdanmak: Homurdanmak, söylenmek; gönülsüz iş görmek. (47a)

Sovugrak: Sovukça, az sovak. (17b)

Subaşı: Zabit, zabıta memuru, komutan. (23a)

Suglı: Fırından ekmek çekecek kebab şişi. (43a)

Süci: Şarap. (53b)

Sünü: Süngü, kargı, mızrak. (3b)

Şalaka (urmak): Tekme atmak. (45b)

Talabımak: Çarpınmak, çırpınmak, oynayıp sıçramak. (17a)

- Taraca: Pencere. (6b)
- Tegek→degek: Asma filizi, asma kütüğü, asma dalı. (45b)
- Terki: Eyer kayışı, eyer bağı. (10b)
- Ters: Hayvan pisliği, hayvan gübresi. (44a)
- Tevek→degek: Asma filizi, asma kütüğü, asma dalı. (45b)
- Tıgan→ tığan: Yağ tavası. (11a)
- Ton: Elbise, kılık kıyafet. (15a)
- Tora→toru: Tepe, zirve; ağaç tepesindeki körpe filiz. Duvarı korumak için üzerine kaplanan tahta; süpürge sapı; fidan. (18a)
- Tuluk: Tulum. (37b)
- Tuman: Don; pehlivan kispeti. (6a)
- Uvak: Ufak, küçük, kırıntı. (42a)
- Uya: Ahmak, sersem, bön, uysal. (20b)
- Uyucu: Tabi, uyuntu, dalkavuk. (22a)
- Ügi→üğü: Baykuş türünden olan puhukuşunun bir çeşidi. (18b)
- Ürgen: Kebap; ip; üvendire. (28a)
- Ütme: Kabuğuyla birlikte alev içine atılarak pişirilmiş taze buğday ve nohut, firik. (32b)
- Üyez: Sivrisinek, atsineği, eşeksineği, tatarcık, büvelek. (31a)
- Yagırını→yagrın: Sırt, sırtın yukarı kürek kısmı. (40b)
- Yaldanmak→yaldaklanmak: Yaltaklanmak, riyakârlık etmek, yaranmak, hoş gidecek hareketler yapmak. (47a)
- Yalıñ: Alev. (16b)
- Yapağı: Sık dokunmuş kumaş, sık dokuma. (20a)
- Yaraklanmak: Hazırlanmak, silahlanmak. (24b)
- Yaraşıklı: Yakışıklı, süslü. (21a)
- Yavu: Kaybedilmek, kaybolmak, görünmez olmak. (16a)
- Yay: Yaz, sıcak mevsim. (24b)

- Yazuk: Günah, cürüm, suç. (34a)
- Yegin→yigin: Üstün, galip, baskın, kuvvetli, şiddetli. (24a)
- Yelegen: Çok yelen, hızlı koşan, hızlı giden. (33b)
- Yelegü: Ok kanadı. (31a)
- Yelici→yelikmek: Yel gibi koşmak. (26a)
- Yen→yin: Elbise kolunun el üzerine gelen kısmı. (6a)
- Yeyni: Hafif, ağır olmayan. (37a)
- Yigrek: Daha iyi, üstün, baskın, tercih edilir. (19a)
- Yiv: Birbirine bitişik olan iki şey arasındaki çizgi, derz. (16b)
- Yorga: Rahvan. (33b)
- Yort(mak): Koşmak, sürekli yol yürümek, sefer etmek. (31b)
- Yoş: Yorgun, yıpranmış, zayıf, kamaşık, bulanık. (41b)
- Yöş: Alaca karanlık. (35a)
- Zevle: Çift öküzünün boyunduruktan çıkmaması için boyunduruğa geçirilen ağaç, zelve.
(20a)

4.3. Arapça-Farsça Söz Varlığı

Metinde Farsça söz varlığını yanı sıra Arapça kelimelerle ilgili tespitler de vardır. Şârih, Farsçaya Arapçadan geçmiş kelimelere de anlam vermiş, böylece bilhassa Klasik Türk şiirinde sıkça geçen bazı kelimelerle ilgili anlam zenginlikleri ortaya çıkmıştır. Aşağıda bu kelimeleri alfabetik olarak veriyoruz:

Āheste, elif-i memdüde ve fetḥ-i hā' ve fetḥ-i tā'-ile dilek ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe yab yab ve yavaş ve yavaş ve arḳun dimekdür. (60a-60b)

Ājeng, elif-i memdüde ba' dehū fetḥ-i [zā-yı] Fārisiyle Türkçe kaçda ve alında çīn. Kesr-i cīm-i Fārisiyle büklüm ve kıvırcık ve kırışık ve burtarık ma' nāsına da gelür. (64b)

Āmūn, elif-i memdüde ve zamm-ı mīm ile yine Türkçe Amun dimekdür. Zīrā Buḥārā cānibinde bir ovanuñ 'alemidür. Yine 'Arabca Āmūn. (66b)

Āsā, elif-i memdüde ile mānend ve aḳran ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe esnemek dimekdür. (54b)

Āsīb, elif-i memdüde ve kesr-i sīn ile belā ve miḥnet. Ve fitne ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe toḳuşmak dimekdür. (50a)

Āsiyā ve āsiyāb, şu degirmeni ammā ḥayvān döndüren degirmene ḥarās dirler ekşer eşek döndürdüğü. Ve mutlak degirmen, āsdur. (7b)

Āsiyā, kesr-i sīnle degirmen taşına ve diñlenmeke dirler ammā bunda degirmen dimekdür. (7b)

Āz, ḥazān Fars dilince ve kış Süryān dilince. Elif-i memdüde ile beşinci mertebe. Türkçe bir nesneyi ummak dimekdür, 'Arabca ḥırş. (32a)

Āzuḥ, elif-i memdüde ve zamm-ı zā-yı Fārisī-y-ledür, eger zā-yı 'Arabī ile olursa bağ bozundurana dirler ammā zā-yı Fārisī-y-le Türkçe sigil dimekdür. (23b)

Bād-peyzen, bādzen, fetḥ-i zā ile terkīb-i tavşīfidür. Zīrā bād ile zenden mürekkebdür. Bād, yel ve zen, urmaḳ dimekdür. Ve'l-ḥāşıl ba' de't-terkīb Türkçe yelpeze dimekdür. (57a)

Bālā, boy ve yukarı ve yüce depe ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe yüce ve yüksek dimekdür. (61a)

Bām, ādem a‘ zāsınuñ levninde isti‘ māl olur ki yağız ma‘ nāsına; meşelā kara yağız ve şarışın ādem. Fārisīde siyeh bām ve sürh bām ve kebūd bām dirler, mevşūf olduğı renge artuğ mā’il ola. (7a)

Bār bā’-i ‘Arabī-y-le yük ve ulu ve kerre ma‘ nāsına gelür. Ammā Türkçe yemiş dimekdür. (45b)

Bāver, fetḥ-i vāv-ile yār [ve] yardımcı ma‘ nāsınadır. Ammā bunda Türkce inanmağ dimekdür. (48b)

Bāz-güne, zamm-ı kāf-ı Fārisī-y-le ve fetḥ-i nūn-la bir nesne tersine olmağa ve bir şey’i tersine itmege dirler. (14b)

Behmen, fetḥ-i bā’-ile ve fetḥ-i mīm ile Türkīce orta kış ayı dimekdür. (67a)

Behrām, fetḥ-i bā ile şorgun ağacı ve ay ve gün ma‘ nāsına. Ve hem Behrām-ı Gūr’uñ adıdır. Ammā bunda Türkçe, beşinci kıat felekde bir yılduzun adıdır, ‘Arabca Mirrīh. (23a)

Bend, fetḥ-i bā’-i ‘Arabī-y-le boğum ve bukağı ma‘ nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe bağ dimekdür. (45a)

Berg, fetḥ-i bā’-ile azık ve yarağ ma‘ nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe yaprağ dimekdür. (45b)

Bevş, fetḥ-i bā’-ile lüğaten müşterekdür. Şöhret ve fahr ma‘ nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce çokluğ ya‘ ni Zeyd ‘Amr ve Bekr-i beşer. Ve’l-ḥāşıl bunca ādem bir yere cem‘ olmağa dirler. Yine ‘Arabca bevş. (63b-64a)

Bevčala, fetḥ-i bā’ fetḥ-i tā’ ve fetḥ-i lām-ıla ‘Arabla ‘Acem mā-beyninde lüğat-i müşterekdür. Türkīce börk ya‘ ni kızıl börk ve taқыe. (67b)

Bīse, kesr-i bā’ ba‘ dehū yā’ ve fetḥ-i sīnle ala kese ya‘ ni ala qarğaya dirler. Ammā bunda Türkce ala ya‘ ni alaca dimekdür. (61a)

Biyefşān, kesr-i bā-y-la ve fetḥ-i yā’-i münkalibe ile efşānden maşdarından müştak emirdür, silk dimekdür. (15a)

Būm zamm-ı bā’-ile qarār yerine ve memlekete de derler. Ammā bunda Türkce baykuş kuşu dimekdür. (49a)

Cāme-ḥāb, fetḥ-i mīm ve fetḥ-i ḥā’ ba‘ dehū vāv-ı resmīyle yorgan ma‘ nāsınadır. Ve muṭlađ gice örtisi ma‘ nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe döşek dimekdür. (49a)

Çağz, feth-i cīm-i Fārisiyle iplik şırçasına ve kurbagaya da dirler. Ammā bunda Türkce içi çirklü ya‘ ni iriñlü çıyan dimekdür. (63b)

Çağz, feth-i cīm-i ‘Acemī ve ba‘ dehū ğayn ile. Ve vezağ ve feth-i vāv, feth-i zā-y-ile. Ve ğük, zamm-ı ğayn ile kurbagaya dirler. (6b)

Çeç, buğday ve arpa vesā’ir terekenüñ yığınına dirler (8b)

Çehre, feth-i cīm-i Fārisī-y-le ve feth-i rā’-la yüz nişanı ve kızzāzlar aletinden bir alete dirler ammā bunda Türkçe, bet ve beñiz dimekdür. (22a)

Çeng, ma‘ ruf sazdur līkin *Müşkilāt* da kuş burnına da dirler dimiş. Ve *Şihāh-ı ‘Acemī* de “kıyınak ve çalınan sāz āletidür” dimiş. Ve çengüñ dahī muğābelesinde lafz yokdur. Fi’l-cümle şanbūr, ‘Arabla ‘Acem ve Türkī mābeyninde luğat-i müşterekedür. Ve çeng, Türk-ile ‘Acem mābeyninde luğat-i müşterekedür. (4b)

Çengelük, feth-i cīm-i Fārisiyle ve feth-i kāf-ı Fārisiyle ve zamm-ı lām-ıla Türkce eli ve ayağı egri kişi dimekdür. (65b)

Çeşm, ümid ma‘ nāsına da gelür. (2b)

Çirk, kesr-i cīm-i Fārisiyle dıraht-āviz ve kem ma‘ nāsına da isti‘ māl olur. Ammā bunda yine Türkce kir dimekdür. (61b)

Dağme, feth-i dāl ve feth-i mīmle muşannif Türkce gürhānedür didi. Velīkin gürhāne terkīb-i Fārisī olduğı zāhirdür. Zīrā gür ile hāneden mürekkebdür. Ve gür, türbe ve hāne, ev dimekdür. Fe’fhem. (58a)

Dām, kıldan yapılan tuzaga dirler. (7a)

Dār, bunda isimdür līkin bu mağūle mevāzı‘ da müstaķillen bi-nefsihī ma‘ nāya delālet eylemez, ism-i cāmid ile mürekkebe olmadıkça. Meşelā suhāndā[re]m diyince müstaķillen bi-nefsihī ma‘ nāya delālet eyleyüp sözüm var ve söz şāhibiyim dirler. ‘Arabca, ene şāhibu’l-ķavl. (10a)

Dās yeñi ay ve terberhūn çiçegine ve taharçinī ve kılçık. Ve kelām arasında isti‘ māl olınan elfāz-ı mühmeleye de dirler. Meşelā cümleden biri; ot, mot, mavtūn, ve kelem ve melem ve etmek gibi. Ammā bunda Türkçe orağ dimekdür, ‘Arabca mincel. (28a)

Debbe, feth-i dāl ve feth-i bā’-i müşeddede ile kulac ve şoñak ma‘ nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce gön bardağ dimekdür. (57a)

Dejem, feth-i dāl ba‘ dehū feth-i zā’-i Fārisiyle ābide ma‘ nāsına da gelür. Lākin bunda kayğu ve yaşlu dimekdür. (52b)

Dellāle, feth-i dāl ba‘ dehū lām-ı müşeddede ve feth-i lām-ı şāniye ile kovıcı ya‘ ni ğammāz ‘avrata da dirler. Ammā bunda murād olan şol kimsedür ki oğlan getüre. Ol getüriciye Türkce yürüci ya‘ ni yürünek dimekdür. (61a)

Dem, feth-i dāl-ıla nefes ve kan ve hamām issisi ve külhān odunı ma‘ nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce körük dimekdür. (60b)

Demdeme, bi-fethi‘d-dāleyn ve‘l-mīm āvāze ya ‘ ni Türkçe ün ve ses ve çav ve çağır dimekdür. ‘ Arabca şavt ve şadāy ve demdeme ve dendene. (68b)

Denbe, feth-i dāl ve feth-i bā’-ile ba‘ dehū hā’-ile ve deneb ve düm ve dümāl ve dümce ve dūnbāl bu mecmū‘ Türkce kıyruğ dimekdür. (61b)

Derd-i zih, feth-i dāl-ı evvelī ve kesr-i dāl-ı şāniye ve kesr-i zā’-ile Türkçe oğlan toğurmak zahmeti ya‘ ni oğlan burısı ve ağrısı ve şızısı dimekdür. (68a)

Dest-i ebrincen, dest kesr-i tā’-ile muzāfdur ve ebrincen muzāfun ileyhisidür. Ve izāfeti lāmiyyedür. (56a)

Diger, kesr-i dāl ba‘ dehu yā’-ile veyāhud bi-ğayrın yā’ ve feth-i kāf-ı Fārisi-y-le gelesi ve ‘ irak ve ğayr ma‘ nāsına da gelür. (42b)

Dürüst, zamm-ı dāl ve zamm-ı rā’-ile şağ ve müselleme ve filori ma‘ nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce toyuğ dimekdür. (54b)

Düvle, zamm-ı dāl ve feth-i lām-ile toğurcın oynına da derler. Ammā bunda Türkçe kaçırka dimekdür. (52a)

Enbür, feth-i elif ve zamm-ı tā ile demürciler kullandığı āletdür, Türkçe kışac dimekdür. (34a)

Enderün, feth-i elif-le ve dāl-ile ve zamm-ı rā-y-la Türkçe, içeri ve iç. (15b)

Engilyün, feth-i elif ve kesr-i kāf ve zamm-ı yā ile. Büy [u] reng cem‘ olmuş nesneye de derler. Ammā bunda Türkçe İncil dimekdür. (50b)

Erc, feth-i elif-ile ‘ Arabide hoş koçulu ma‘ nāsınadır. Lākin Fāriside kadr kıymet ma‘ nāsına da isti‘ māl olur. Ammā bunda bir canavaruñ adıdır ki Türkçe gergedan dirler. (62a)

Ergeç nehāz ki sürinüñ öñünce kulağuz olana ve bi-ṭarīķı isti'āre bir ḳavmüñ ve sürinüñ ve bir nesnenüñ muḳtedālarına dirler (12a)

Eriş, fetḥ-i elif ile ḳol ve ḳarış ma' nāsına da gelür ammā bunda Türkçe, bilek dimekdür. (21b)

Erre, fetḥ-i elif ve fetḥ-i rā'-i muḥaffefe ile diş dibine derler. Ammā bunda rā'-i müşeddede [ile] Türkce bıçķu dimekdür. (52b)

Fer fetḥ-i fā ile nişan ve ḳuvvet ve tazelik ve güzellik ve ḳadd ü ḳāmet ma' nāsına da gelür. Ammā bunda revnaḳ ḳarīnesiyle Türkçe yüz şuyı dimekdür. (42a-42b)

Fereh, fetḥ-i fā' ve fetḥ-i rā'-ile gölge ve diñlenmiş ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe her işde artuḳluk dimekdür. (67a)

Fersüden, fetḥ-i fā' ve zamm-ı sīn ile Türkçe bozulup ve aşınup ve eskimek dimekdür. (67a)

Fikenden, maşdardur, aşlı efkenden idi, taḥfif için elif ḥazf olunduḳda fā sākin ḳalup ibtidā' müte'azzir oldu, ba' dehu e's-sākinu izā ḥarreke bi'l-kesri fehvāsınca fā'ya kesre ḥareket virildi, fikenden oldu. (13a)

Fürüg, zamm-ı fā' ve zamm-ı rā'-ile 'Arabīde be-ma' nī-i fāriğ ve Fārisīde be-ma' nī-i zīb ü ferr. Ammā bunda Türkce aydıñlık ya' ni rüşen dimekdür. (64a)

Füsüs, zamm-ı fā' ve zamm-ı sīn-i evvel ile maşḥaralık eylemeye de derler. Ammā bunda Türkçe ḳayurmaḳ ve taşa eylemek dimekdür. (63b)

Ġalmeliç, fetḥ-i ğayn ve fetḥ-i mīm ve kesr-i lām-iledür. Ve ğalfelic mīmi fāya ibdāl-ile. Ve'l-ḥāşıl Türkçe ḳılçık dimekdür. (62a)

Gān, kāf-ı Fārisī-y-le 'avrat-ile bir iş işlemege dirler, Türkçe zikri müstehcendür, līkin 'Arabca, cimā'. (12a)

Gārīz, ādemüñ gözine yil getürdigi toza da dirler. (7b)

Gāvers, fetḥ-i vāv-ıla Nemrūd-ı mel'ūnuñ ism-i ḥāsslarına da dirler. Ammā bunda Türkce ṭaru ya' ni şüret ṭarusı dimekdür. 'Arabca ḥubūbātdandır. (59b)

Gerzen fetḥ-i kāf-ı Fārisī-y-le ve fetḥ-i zā-y-ile bir muraşşā' tācdur ki 'Acem begleri altun zincir-ile başları üzerine aşarlar ve gāh gāh giyerler. (28a)

Geşt, fetḥ-i kâf-ile geşten maşdarından müřtaḥ fi' l-i mâzî-i müfreddür. Döndi ma' nâsına da gelür. Ammâ bunda Türkce oldu dimekdür. (50a)

Gez fetḥ-i kâf ile ve ba' dehu zâ-yı ' Arabî-y-le egri ma' nâsına gelür ammâ bunda Türkçe arşun dimekdür. (31a)

Girdeküh, kesr-i kâf-ı evvelâ-i Fârisî ve fetḥ-i dâl ve zamm-ı kâf-ı Fârisiyle Türkce Kürdistânda bir ḡağn adıdır ve ' alemidir. (57a)

Girih, kesr-i kâf-ı Fârisî ve kesr-i râ'-ile örümcek ağına da derler. Ammâ bunda Türkce düğüm dimekdür. (59a)

Gün-â-gün, zamm-ı kâf-ı Fârisî-y-le ve fetḥ-i nûnlar ile dürlü dürlü dimekdür. ' Arabca, şıfun fe-şıfun ve nev' un fe-nev' un. (14b)

Ġunde zamm-ı ġayn ile uyḡuda dinlenmek ma' nâsına. Ve fetḥ-i ġayn ile örümcek dimişler. Şıḡâḡ-ı ' Acemiyye ġande fetḥ-i ġayn ile gök kilse ve ekşi ḡamîre dirler. Ve ammâ ġunde zamm-ı ġayn ve fetḥ-i dâl-ile Türkçe örümcek dimekdür. (44a)

Gür zamm-ı kâf-ı Fârisî-y-le ḡolan ve ' aşîret ma' nâsına da gelür. Ammâ bunda Türkçe sin dimekdür. (39b)

Ġüş zamm-ı ġayn ile şalkuma da derler. Ammâ bunda Türkçe ḡayın ağacı dimekdür. (49a)

Güz zamm-ı kâf-ı Fârisî-y-le bügrü ma' nâsına da gelür. Ammâ bunda Türkçe ḡoz dimekdür. (39a)

Ḥ'âb, fetḥ-i ḡâ' ve ba' dehu vâv-ı resmî ile uyḡuya da derler. Ammâ bunda Türkçe düş dimekdür. (52a)

Ḥ'âhed, zamm-ı ḡâ' ile ḡ'âhîden maşdarından müřtaḥ fi' l-i muzâri' dür. Türkce diler dimekdür. (51a)

Ḥ'îd fetḥ-i ḡâ' ve kesr-i vâv-ile ölüġe ve gök arpaya dirler, Türkçe ḡaşıl dimekdür. (32b)

Ḥast, fetḥ-i ḡâ'-ile. Fi' l-i mâzî ' add idersek ma' nâsı zaḡmetlü ve dertlü oldu demek olur. Ammâ taḡḡıḡ oldur ki ismdür. Küllühum Türkce ḡırmaladı dimekdür. Murâd dırmala dimekdür. (55a)

Ḥav, fetḥ-i ḡâ'-ile Türkîce budak ḡırmaḡ ya' ni budak burmaḡ ve ağac burmaḡ dimekdür. (68b)

Heng, feth-i hā'-ile uş ma'nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce güç ve kuvvet dimekdür. (65a)

Hezl, feth-i hā'-ile 'Arabīdür. Türkīce yaramaz söz ve aşşısız söylemek dimekdür. Fārisīce bīhūde. (63b)

Ḥire kesr-i hā' ve feth-i rā'-ile tonuḡ ve ḡamaşmış ma'nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe yoş ya'ni yorgun dimekdür. (41b)

Ḥoy, zamm-ı hā'-la ḡoy ve tuḡa ma'nāsına da gelür ammā bunda Türkçe, der ve ter dimekdür. (22a)

Ḥül zamm-ı hā'-ile ṡurgay ḡuşına ve çaylaḡ ḡuşına da derler. Ammā bunda Türkce ağaçdelegen ḡuşı dimekdür. (49a)

Ḥunük, zamm-ı hā' ve zamm-ı nūn-ıla veyāḡud faḡaṡ feth-i hā'-ile şovuḡı ve ıssı oranca olan şuya da derler. Ammā bunda Türkce gökçek ve eyü ve umutlu dimekdür. (65b)

Hüveydā, feth-i hā' ve feth-i vāv-ıla faşīḡdür. Velīkin ḡalaṡ-ı meşhūrı zamm-ı hā' ve feth-i vāv-ıla. Ve'l-hāşıl Türkce bellü ya'ni āşikāre dimekdür. (61b)

İzid ve Yezdān, kesre-i hemze ve kesr-i zā-i 'Arabīyye İzid ve feth-i yā ile Yezdān ve ḡā-yı mu'ceme ile Ḥudāy ve yā hazf olup yāsız Ḥudā demek cā'iz. Tengri Te'ālā'nuñ ism-i şerīfleridür ki 'Arabca Allāh dirlir. (1b)

Kāj, zā-yı Fārisiyle egri nesneye ve sāyebāna ve maḡbaḡa da derler. Ammā bunda gözi egri olana dirlir ki Türkīce şaşı dimekdür. 'Arabca a' der. (63a)

Kāk, göz bebegi ve ādem kişi ma'nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe beksimet dimekdür. (45b)

Kānūn, zamm-ı nūn-ıla Türkīce āteş yaḡacaḡ ocaḡ dimekdür. (66b)

Kebk, kesr-i kāf-ı evvel ile gözbebegine derler. Ammā bunda feth-i evvel ile Türkce pere dimekdür. (52a)

Kefe, feth-i kāf ve feth-i fā'-ile şamanla ḡarışmış buḡdaya ve ḡurı ota da dirlir, ammā bunda Türkçe kesmik dimekdür. (32b)

Kej, feth-i kāf ba' deḡū jā-yı Fārisiyle egri ma'nāsına da gelür. Ammā bunda bir ağacdur ki Türkīce ıḡın ve yılḡın dimekdür. (62a-62b)

Kemīn, feth-i kāf ve kesr-i mīm ile eksüklü ma' nāsına gelür. Ammā bunda Türkce puşu dimekdür. (55b)

Kendürī ve kendür ve kendülā ol balçıġla ve tersle urarlar küp gibi betik içine derler. Ve nüşdan tahfif idüp. Ve kendürī ve kendür bir sofradur ki Etrāk çok olur. (69a)

Kenefşī, feth-i kāf ve feth-i nūn ba' dehümā bi'l-fā' ve'ş-şīn bi-ma' niyyi serdāllıġ. Bi'l-feth ve'l-kāf ile şol bī-kıymet ve haķır nesnedür ki yabana atarlar "pelās" gibi. (59b)

Kerre, feth-i kāf ve feth-i rā'-i müşeddede ile devlet ve uşul ma' nāsınadır. Ammā zamm-ı kāf ve feth-i rā'-i müşeddede ile tay ma' nāsınadır. Ve ammā zamm-ı kāf ve feth-i rā'-i muħaffefe ile tarakçın dimekdür. Ve ammā kesr-i kāf ve kesr-i rā'-i muħaffefe [ile] döküm ve kurum dimekdür. Velīkin bunda feth-i kāf ve feth-i rā'-i muħaffefe ile Türkce kef ve pas dimekdür. 'Arabca şad'. (52b)

Kıyır, kesr-i kāf-ile gāzurlar toġmaġına sürdükleri ota dirler. Ammā bunda Türkce pıñardan çıkan zift. (39a)

Kib, feth-i kāf ile yoġga ve aġız tolayısına dirler. Ammā bunda kesr-i kāf ile Türkce lāf, lāfcı dimekdür. (26b)

Kih, kesr-i kāf ile kem ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce kiçi ya' ni küçücek dimekdür. (58b)

Kīse-i pür-sīm, kesr-i kāf ile aķça ile tolu kīse dimekdür. Kāse-i zerīn feth-i kāf-ı 'Arabī ile ve feth-i sīn beyne'l-'Arab ve'l-'Acem çanaġ dimekdür. Ammā kāse-i zerīn altunla tolu çanaġ dimekdür, 'Arabca ke'sü'l-müzehheb. (39b-40a)

Kīş, kesr-i kāf ile din, mezhep ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce oġ yay koyacaġına dirler. Türkce tirkeş dimekdür. (42b)

Kīş, kesr-i kāf ile mezheb ve din ma' nāsınadır. İgen taġlīt ile meseb dimekdür. (42b)

Kūbile, zamm-ı kāf ve feth-i lām-ıla kilid ma' nāsına gelür. Ammā bunda Türkce şu ġabarcuġı dimekdür. (58b)

Kūbr, zamm-ı kāf-ile demür gömlek ki cengde geyerler. Ve gebr, feth-i kāf-ı Fārisiyle oda tapana derler. Velākin kebr, feth-i kāf-ı 'Arabiyle ġalġan ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce büyük ya' ni ġart dimekdür. (63a)

Lāġ, gengel ve sühana da dirler. Ammā bunda Türkce yaramaz laġırdı dimekdür. (64a)

Lāk, āşūba da derler. Ammā bunda Türkce balçık iltecekleri şanduga ya' ni tekne ve terki dimekdür. ' Arabca menkal. (53b)

Lers, fetḥ-i lām-ile Türkçe sille ve şalağa ve tabanca dimekdür. (45b)

Levīşe, fetḥ-i lām-ıla ve kesr-i vāv-ıla ve fetḥ-i şinla na' l-bendler yavuz atun burnına takduklarına derler ki Türkçe yavaşa dimekdür. (68a)

Lük, zamm-ı lām-ile ba' dehu vāv-ıladur lakin luk: zamm-ı lām-ıla vāv[suz] yalancı ve ahmağ ve büyük şakala ve yamçılar tutkal gibi isti' māl eyledüğü şey'e de dirler. Ammā bunda vāv iledür, Türkçe elsüz ve ayaksuz dimekdür, ' Arabca bilā-yed ve bilā-ricl. (23b)

Mağ, bi-fetḥi'l-mīm be-ma' nī-i jerf ve mūğ bi-zammi'l-mīm ba' dehū bi'l-vāv be-ma' nī-i ruhbān ve zındık. Ammā muğ fakat zamm-ı mīmle oda tapana derler. Ammā bunda Türkce gevür dimekdür. (64a)

Māḥçi, kesr-i cīm ile Türkce bini atı ya' ni seyishāne ve bāygır dimekdür. (54a)

Māstebā, bir aşdur ki yoğurd ile bişürürler. Rā'ib, ḥāşire, öñ yoğurt. (7a)

Māş, mercimeke ve kara bögrülceye de dirler ammā bunda Türkçe merdümek dimekdür. (32a)

Menc, zamm-ı mīm ile kaçık ite ve bal arusına dirler. Ammā fetḥ-i mīm ile şaru arı dimekdür. (44a)

Meniş, fetḥ-i mīm ve kesr-i nūn-ıla gönül hoşlığına ve ululuğa da derler. Ammā murād olan Türkce yaradılış dimekdür. (63b)

Mī çeked: Mī, kesr-i mīm-le ḥarf-i ḥāldür. Ve çeked, fetḥ-i cīm-i Fārisī-y-le ve fetḥ-i kāf-la çekiden maşdarından muzāri' dur, tamlar dimekdür. /14a)

Murūd, zamm-ı mīm ve zamm-ı rā'-ile aşında amrūd idi, fetḥ-i elif ile ve zamm-ı rā'-ile taḥfif için elif ḥazf olundu. Türkçe armud dimekdür. (30a)

Nākır, çengdür ki çalarlar. (4a)

Nāve, fetḥ-i vāv ile. Vesenit ki menden de dirler bir tahta[ya] dirler ki oluğ gibidür ammā içi çukur çukurdur ve ol çukurlarun içine hamur korlar, etmek bişürmek için. Ba' dehū ol çukurlardan hamurı alup etmek bişürürler. ' Arabca, minqale. Nāve-i mihrāb, imam turıcağ yer ya' ni mihrābuñ içi diyü zabṭ eylemişler oyulmuş meşābesinde olduğı için. Nāve, senit; içi

oyulmuş ola, ism-i ‘āmdur, tabla ve tekne ve yaşşı ağaç ve oluk ve bunlar ve tamlama ma‘nāsına gelür diyü merhūm Kemālpaşa-zāde taṣḥīḥ eylemişler. (6b)

Nāvek, feth-i vāv-ıla yaşduğca ve oğlaguya da derler. Ammā bunda Türkce oğ dimekdir. (65b)

Nesterīn, feth-i nūn-ı evvelī ve feth-i tā’ ve kesr-i rā’-ile ve ḥazf-ı tā’-ile nesrīn demek cā’iz. O sebebden nesterenden ṣoñra nesrīn lafzını irād eyledi. Ve’l-ḥāşıl Türkce nesrin güli dimekdir. Egerçi nesrin güli lafz degildir ammā Türkce ‘alem olmuşdur. (67b)

Neşīmen kesr-i nūn-ı evvelī ve kesr-i şīn ve feth-i mīm ile dernek yeri ve kuş yuvası dimekdir. Ammā bunda feth-i nūn-ı evvelī ile Türkce oturağ dimekdir, ‘Arabca meclis. (27b)

Nev, feth-i nūn-ıla naşīb ve ğinā ve murādca āvāz adına dirler. Ammā bunda Türkce yeñi dimekdir. (59b)

Nibire, kesr-i nūn ve kesr-i bā’ ve feth-i rā’ ile kız oğluna ve oğlı kızına ve oğlanlarına derler. Ammā bunda Türkce oğul oğlı dimekdir. (51b)

Nihāl, kesr-i nūn-ıla meyve iriştürmek için evvel bahārda dikdikleri ağacdur ki Türkce tāze dal demekden murādı fidān ve dikme dimekdir. (62b)

Niş kesr-i nūn-ıla ağı ma‘nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce aru deki ya‘ni arınıñ şoğduğı igne dimekdir. (41b-42a)

Nül, zamm-ı nūn-ıla ağızıñ taşrasına da derler. Ammā bunda Türkce kız burnı dimekdir. (51b)

Nüş, zamm-ı nūn ba‘dehu vāv-ıla şerbet ve nevāle ve ‘ivaż ma‘nāsına da gelür. Ve gāh içik demek olur “em” ma‘nāsına. Ammā Türkce bal dimekdir. (41b)

Pāçile, kesr-i cīm-i Fārisī ile ve feth-i lām-ıla ağaçdan çenberdür ki qarda yürimek için düzerler ki qara batmamağ için ayağı giyerler. (69a)

Pāye, feth-i bā-y-ıla nerdübān ayağına ve ağaç üzerindeki dirler. Ammā bunda Türkce başamağ dimekdir. (43a)

Pelās, feth-i bā’-i Fārisī ile eskirek şāl. (59b)

Perend, feth-i bā’-i Fārisī-y-le ve feth-i rā’-ıla perendīden maşdarından müştak fi‘l-i muzāri‘ olup uçar demek ma‘nāsına da müteḥammildir. Līkin bunda murād olan Türkce ibrişim dimekdir, ‘Arabca ibrişim ve dībāc. (40a)

Perestū, feth-i bā' -i Fārisī ve feth-i rā' ve zamm-ı tā' ile ba' dehū vāv ile veyāḥud vāvdan kāf bedel kıllup perestek dimek de cā'izdür. Ve'l-ḥāşıl bi-eyyi vechin kānet Türkce kırlağuc dimekdür. (52b-53a)

Pestū, feth-i bā' -i Fārisiyle ve zamm-ı tā' -ile Türkce küpçük ya' ni küçücek küp ve desti dimekdür. (60b)

Peş, feth-i bā' -i Fārisiyle şandukda ve dolabda ve kıyuda olan demür bağlarına derler. Ammā püş, zamm-ı bā' -i Fārisiyle Türkce at balı dimekdür. (52a)

Peşk, feth-i bā' -i Fārisiyle kıvırcık saç ve yılanın büyük dişine ve kıur'a ya' ni fal ve dağarçuk ma' nāsına da gelür. Līkin püşük, zamm-ı bā' -i Fārisiyle ve zamm-ı şīnla faқаt kığ ma' nāsına gelür. Ve'l-ḥāşıl püşk faқаt zamm-ı bā' -i Fārisiyle Türkce bunda kığ dimekdür. (60b)

Peyğam-ber, vaşf-ı terkībīdür. Zīrā peyğām ile berden mürekkebdür. Ve peyğām, ḥaber ma' nāsınadır. Ve ber, ber[īde]nden müştakdur, iltmek ma' nāsına. Ve'l-ḥāşıl, peyğam-ber, ḥaber iltici ve ḥaber virici dimekdür. Ammā taḥkīk oldur ki bu makūle terkibde lafzuñ cüz' i-y-le ma' nānuñ cüz' i murād olmak şart degüldür, egerçi lafzuñ cüz' i ma' nānuñ cüz' ine delālet iderse de. Zīrā tüvānger mişilli ile tenākuş olur. Zīrā tüvān, devlet ma' nāsına olup ve ger, şāḥib ma' nāsına olmak lāzım gelür. Ma' -hāzā tüvān, devlet ve ger, şāḥib ma' nāsına degüldür. Ve'l-ḥāşıl, lafzuñ cüzi ma' nānuñ cüzine delāletden kaṭ' -ı nazar maḥzā peyğam-ber, Ḥaḳ'dan ḥaber virici ve tüvānger, devletlü dimekdür. (1b-2a)

Peyğāre, feth-i bā' -i Fārisī ve feth-i rā' -ile ceng ve bühtān ma' nāsınadır. *Vesīletü'l-Maḳāşıd* da dirler. Ammā bunda Türkice bir şey' i başa kaḳmağa dirler. (67a)

Peykār, feth-i bā' -i Fārisī-y-le çeri ma' nāsına da gelür ammā bunda Türkçe, şavaş dimekdür. (22a)

Pīle, kesr-i bā' -i Fārisī-y-le ve feth-i lām-ile iki çatal demrenlü oқа ve gönül kıararmasına ve ḥarb āletine ve her şey' in aşlına da dirler. Ammā bunda Türkçe göz kıapağı dimekdür. (41a-41b)

Pīv, kesr-i bā' -i Fārisī ile veyāḥud feth-i bā' -i Fārisī ile ve zamm-ı yā' ile güvegiye ve geline de derler. Ammā bunda Türkce yenge dimekdür. (51b)

Pūd, zamm-ı bā' -i Fārisī-y-le yanmış kıav ma' nāsına da gelür ammā bunda Türkçe, argac dimekdür. (21b)

Püjül, zamm-ı bâ'-i Fârisî ve zamm-ı zâ'-i Fârisiyledür. Lîkin püjvâl zamm-ı bâ'-i Fârisî ile ve ba' de'l-vāv elif ile müsta'emeldür. Ve'l-ḥaşıl Türkce topuk dimekdür. (53b)

Râğ, bağ arasında olan köşk ve bağ ve çemen ve tağ etegine de dirler. Ammâ bunda Türkçe tağ dimekdür. (45a)

Rebâb, fetḥ-i rā'-ile ıklığa dirler. Ve berbaṭ, fetḥ-i bâ'-i evvelâ-ile ve zamm-ı bâ'-i şâniye ile kôpuza dirler. Ve deff, fetḥ-i dâl-ile 'Arap ile ve 'Acem ve Türkî beyinde ma'rûf (5^a) sazdur, lâkin Türkçe dumrı [ka]dar meşhûr degildir. (4b-5a)

Reh-nümây, vaşf-ı terkîbîdür. Zîrâ reh ile nümâydan mürekkebdür. Ve nümây, göstermek ma'nâsına isimdür. Ve reh, yola dirler ve yoluñ ismidür. Ve reh aşlında rāh idi. Elif ḥazf olundu zîrâ kâ'ide-i külliyyedür, her bâr kelimenüñ âḥirinde hâ-i sâkine olup mâ-ḳabli elif olsa ol elifi ḥazf eylemek de câ'iz. Rāh ve reh, şāh ve şeh, māh meh. (1b)

Renc, fetḥ-i rā'-ile rencîden maşdarından emr olmağından muḥtemeldür. Lîkin isimdür, ḥastalık ve zaḫmet ma'nâsına da gelür. Ammâ bunda Türkce emek dimekdür. (59a)

Reng, fetḥ-i rā'-ile geyik bozgısına ve büzgülü üzüme ve yaramazlığa ve boyaya da dirler. Ammâ bunda Türkçe tağ keçisi dimekdür. (29a)

Reste, fetḥ-i rā'-ile ve tā'ile resten maşdarından müştakḳ ism-i mef'ûl olup ḳurtulmuş ma'nâsına da muḥtemeldür. Yâḥud ism-i cāmîd olup muṭlakā şaff ma'nâsına ola. Ve ammâ rüste zamm-ı rā' ve yine fetḥ-i tā'-ile bunda Türkce er şırası dimekdür. (60a)

Reşk, kesr-i rā'-ile kehle sirkesine ve yunşaka da derler. Ammâ bunda fetḥ-i rā'-ile Türkce günü. (60b)

Rîş, kesr-i şîn ile yir ve yol ma'nâsına da gelür. Ammâ bunda Türkçe şaḳal dimekdür. (41a)

Ruḫş, zamm-ı rā'-ile her nesneniñ 'aksine dirler yalabıya ve parlana. Lîkin raḫş, fetḥ-i rā'-ile boz ve çil ata ve pek köykene de derler. Ve Rüstem-i Zâliñ atınuñ adıdur. Ammâ bunda ruḫş, zamm-ı rā'-ile Türkce şevḳ ve aydınlık dimekdür. Lîkin lisân-ı Pehlevîde güneşiñ adıdur ki 'Arabca şems. (64a)

Rûy, tuç ma'nâsına da gelür. (2b)

Semc, fetḥ-i sîn ile yer altında olan lağuma ve zîr ü zîfe ve ḥâne-i naḫcîrâna dirler. Monlâ Şâhidî ḫazretleri Türkçe [yer altı] dimekdür 'ale'l-iṭlâḳ dir. (51a)

Ser, feth-i sîn-ile murād ve nesnenüñ öñi ve tamām ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe baş dimekdür. (41b)

Serāb, feth-i sînle lügat-i müsterekedür. Şol tozlu yerdür ki iraqdan şu gibi görünür. Vardukça öte gider. Ve'l-hāşıl Türkice algım şalgım dimekdür. Yine ' Arabca serāb ve fecen. (63a)

Serd, bi-feth-i's-sîn ' uryān ve kavı-i kızb ve hadīs-i ' abeş. (59b)

Serhāb, feth-i sîn ile ilk uykuya derler. Ammā bunda sürh-āb, zamm-ı sîn ile Türkce ekinkuşı dimekdür. (53a)

Sigāliš, feth-i sîn ile veyāhūd kesr-i sîn ile ve kesr-i lām ile veyāhūd şegāliš feth-i sîn-i ūlā ile ve yine kesr-i lām ile ve şin-ı mücevher kelimeden ulanmasıyla Türkçe yaramaz şanış veyāhūd yaramaz şanur dimekdür, ' Arabca hıyānet. (24a)

Sikāliš, feth-i sîn veyāhūd kesr-i sîn ile ve kesr-i lām-ıla Türkce yaramaz şanu şanmak dimekdür. (63b)

Sīmāb, kesr-i sîn ile jīve dimekdür. Līkin jīve, feth-i zā'-i Fārisī ile ve feth-i vāv ile Fārisīdür. Türkce civa ve setük dimekdür. (53a)

Sipeh-bed: kesr-i sîn ile ve feth-i tā'-i ūlā-yı Fārisī-y-le ve feth-i bā'-i şāniye ile ve ba' dehu zāl-i mu' ceme ile Türkçe şubaşı ve çeribaşı dimekdür. (23a)

Sīr, kesr-i sîn ile şarmısağ ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce toğ dimekdür. (49b)

Sirkīn kesr-i sîn ü kāf ile toñuz kırdına dirler ve bunda Türkçe ters, ' Arabca revş ve serķīn. (44a)

Sitān, kesr-i sîn ile bir nesnenüñ aşlına da derler. Ammā bunda Türkce çalkıya batmak dimekdür. ' Arabca istiskā' ve izţicā'. (52a)

Suħan, feth-i sîn-ile ve zamm-ı hā'-ile sözdür veyāhūd zamm-ı sîn-ile ve feth-i hā'-ile yine sözdür. Ve suħanuñ āhirinde olan mīm zamīr-i mütekellim-i vaħde içündür. ' Arabīde kavlı kelimesinde olan yā'-i mütekellim gibidür. Eger mim ile mütekellim ma' a'l-gayr murād iderseñ mim mā-ķabline bir yā'-i sākine ziyāde idüp suħanīm dirsüñ. ' Arabca ķavlünā; bizüm sözüümüz dimekdür. (5a)

Sūhān, zamm-ı sîn-ile sürme ve süriniş ve sarhoş dimek de cā'izdür. Bu mecma' -ı ism-i āletdür ki Türkçe ege dirler, ' Arabca sefen. (34b)

Sūhte, zamm-ı sīn ve feth-i tā'-ile sūhten maşdarından müştakḳ ism-i mef'ıldür. Yanmış ma' nāsına da gelür. Ammā bunda murād olan Türkce kaç dimekdür. (54b)

Süm, zamm-ı sīn ile zīr-i zemīn ve yollarda müsāfir için iderler yer altında. Süm, odur ki Türkce toynaḳ dimekdür. (54a)

Süpüziden, zamm-ı sīn ve zamm-ı bā'-i Fārisī ve kesr-i zā'-ile Türkce şuglayup taḳmaḳ ya' ni ditremek ve şaḅmaḳ dimekdür. (67a)

Sürfe, zamm-ı sīn ve feth-i fā'-ile ve sülfe lām-ıla ve sürfüc ve zamm-ı sīn ve zamm-ı [fā] ba' dehū vāv ve ba' dehū cīmle. Ve'l-ḥāşıl bu üçi Türkce öksürmek dimekdür. (54b)

Sütüh, zamm-ı sīn ü tā'-ile uşanmış ve toymuş ve heybet ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe şaruca aru dimekdür. (44a)

Şādirvān, kesr-i dāl-ile şu şādirvānına da dirler. Ammā bunda Türkce büyük döşek dimekdür. ' Arabca zerābī ve bisāṭ ve bişāṭ. (67a)

Şaḅ, feth-i şīn-ile ol ḳatı ağacdur ki yanmaz. Ammā bunda Türkçe taḅ depesi ya' ni taḅ başı dimekdür. (34b)

Şāne, feth-i nūn-ile yağrın küreḡine ve ḳıtfıyye de dirler. Ammā bunda Türkçe daraḳ dimekdür. (40b)

Şeb-nem, feth-i şīn ve feth-i nūn-ile şeb nemden mürekkeb. Şeb gice ve nem yaş dimekdür. Ammā ba' de't-terḳīb Türkçe çī ve çise dimekdür, ' Arabca ṭall. (34b)

Şemem, feth-i şīn ve feth-i mīm-i evvelī ile ekşeriyā ra' ātī giyerler ki Türkçe çarūḳ dimekdür. (28a)

Şeng, feth-i şīn ile gönül açıcı ve muṭlaḳā güzel ma' nāsına. Ve bir meşhūr uğrınıñ adıdur. Ve burun ma' nāsına da gelür. Bunda şīveli maḥbūb ya'nī ol dilberdür ki boyda ve boşunda ve şūretde ve sīretde ve ḥulḳda ve ḥüsnde ve gözlerde ve dillerde ve gönüllerde maḳbūl ola dimekdür. (65a)

Şest, feth-i şīn ile yaşıl barmaḡa ve neştere de derler. Ammā bunda murād olan Türkce balıḳ aḡı dimekdür. (55a)

Şeştā, altı ḳollu ṭanbūraya dirler. (4b)

Şiyār, kesr-i şīn-le naṭasa ve hereke dirler hem ḥūra. (8b)

Şülle, zamm-ı şīnla ‘Arab ve ‘Acem mā-beyninde lafz-ı müşterekdür. ‘Arabīde emr-i ba‘id ve niyyet ma‘nāsına. Ammā bunda Türkīce am dimekdür. ‘Arabca ferc. (68b)

Taḥkilūn, feth-i tā’ ve kesr-i kāf ve zamm-ı lām-ıla. Taḥkilyūn da cā’izdür zamm-ı yā’-ile. Türkce koz çetügi ve tīn çigidi dimekdür. (60a)

Tār, argac ve kiriş ma‘nāsına da gelür ammā bunda Türkçe, arış dimekdür ki bir arışdur. (21b)

Tebīre, feth-i tā’ ve feth-i rā’ ile bār ve bāre ma‘nāsınadır meşhūr. Ammā bunda Türkce tavul dimekdür. (51b)

Tefn, feth-i tā’ ba‘dehū fā’-ile ve fāyı bāya tebdīl eyleyüp tebn demek de cā’izdür. Yāḥud sīn-i mühmeleyi şīn-ı mu‘cemeye tebdīl eyleyüp tefş demek de cā’izdür. Ve’l-ḥāşıl Türkīce issilik dimekdür. (63a-63b)

Tek, feth-i tā’-ile yilmek ve dip ve deriñ ve direk ma‘nāsına gelür. Ammā bunda Türkçe sü’r eylemek ve havlamak dimekdür. (45b)

Telle, feth-i tā’ ve ba‘dehū feth-i lām-ı müşeddede ile ağac ile ve kiriş ile yapılır bir tuzakdur, fağ dirler. (7a)

Temüz, feth-i tā’-ile ve zamm-ı mīm ile Türkīce orta Yay ya‘ni orta Yaz adı dimekdür. (63b)

Tendīse, feth-i tā’ ve kesr-i dāl ve feth-i sīnle tarla ve belfū ve çaru tāse ve bunuñ gibi emşāli her ne ise ādem şüretinde bir nesne yaparlar ki ve kenārına naşb iderler ki kuşdan ve ḥinzīrden ḥıfz [ü] ḥirāset için. İmdi ol şüretdür ki Türkce oyuk dirler. (61a)

Teng, feth-i tā’-ile tağ başına ve dünek ve kavşara ve çula da dirler. Ammā bunda Türkçe çolañ dimekdür, ‘Arabca ḥirām. (29a)

Tengri, Bulğar dilinedür dimişler ba‘zılar. Ve Türkīce Çalab’dur dimişler. İḥtimāldür ki luğat-i müştereke ola. (1b)

Terencīden, feth-i tā’ ve feth-i rā’ ve kesr-i cīm ile Türkīce pek çeküp ve şıķup ve yençmek dimekdür. (66b-67a)

Teyūrāg, feth-i tā’ ve zamm-ı bā’-ile Türkce ol iki tahtadır ki birbirine bağlayup ve çatladup kuş ürküdürler. (65b)

Ṭanbūr dahī şol ma‘rūf sâzdur ki Türkîde ṭanbūr ve Fārisîde şeştâ dirler. Rebâb ıklık didükleri sazdu. Deff şol dâ’iredür ki kenârında pulları olur, el ururlar. (4a)

Vāhile, kesr-i hā ve fetḥ-i lām-ıla ḥazret-i Nūḥ ‘aleyhi’s-selāmuñ ‘avratınuñ adıdır. Zāhiren yine Türkîce Vāhile dimekdür. ‘Arabca Vāhile. (67b)

Vaḥş, fetḥ-i vāv-ıla Türkce diyār-ı Belḥde bir şehr adıdır. (64a)

Yāve-gū, fetḥ-i vāv ve zamm-ı kâf-ı Fārisiyle Türkîce yaramaz söz söyleyici dimekdür. (69a)

Yūhe zamm-ı yā ve fetḥ-i hā-y-ladur, līkin hā’dan vāv bedel kılup yūve dimek de cā’izdür. Veyāḥud yā’yı bedel kılup yūye dimek de cā’izdür. Ve li-küllü vichetün. (30a)

Zağank, fetḥ-i zā’ ve ğayn ile öküz ve şığır āvāzına derler. Ammā bunda Türkce ıckırık dimekdür. (57b)

Zebṭāne, fetḥ-i zā ve fetḥ-i nūnla dilkü inine de derler. Ammā bunda Türkce tüfek dimekdür. (60b)

Zerīr, fetḥ-i zā ve kesr-i rā’-ı evvel ile yıkık taşta da derler. (62a)

Zūr zamm-ı zā-ile yalan ve bühtān ma‘nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe güc dimekdür. (39b)

4.4. Belâgat Hususiyetleri

4.4.1. Vezin Uygulamaları

Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî'de 27 farklı vezin kullanılmıştır. Bu vezinler aşağıdaki gibidir:

müfteilün fâilün müfteilün fâilün (1a-5b)

müfteilün müfteilün fâilün (5b-7b)

mefâilün feilâtün mefâilün feilün (7b-9a)

feûlün feûlün feûlün feûl (9a-10b)

mefûlü fâilâtü mefâilü fâilün (10b-11b)

müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün (11b-13a)

mefûlü mefâilün feûlün (13a-14a)

fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün (14a-15b)

mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün (15b-17b)

mütefâilün mütefâilün mütefâilün mütefâilün (17b-19b)

müfâaletün müfâaletün müfâaletün müfâaletün (19b-21a)

mefûlü mefâilü mefâilü feûlün (21a-24a)

mefûlü mefâilün mefûlü mefâilün (24a-25b)

müstefilâtün müstefilâtün (25b-27a)

mütefâilün feûlün mütefâilün feûlün (27a-28b)

mefûlü fâilâtün mefûlü fâilâtün (28b-31a)

fâilâtün mefâilün feilât (31a-33a)

müfteilün müfteilün müfteilün müfteilün (33a-34a)

müfteilün fâilün müfteilün fâ' (34a-38b)

mefâilün feûlün mefâilün feûlün (38b-40b)

müfteilün mefâilün müfteilün mefâilün (40b-43b)

feilâtün feilâtün feilâtün feilün (43b-45a)

mefûlü mefâilün mefâilün fâ' (45a-46b)

feûlün mefâilün feûlün mefâilün (46b-48b)

feûlün feûlün feûlün feûlün (48b-50b)

fâilâtü müfteilün fâilâtü müfteilün (50b-51a)

fâilâtün fâilâtün fâilün (51a-69b)

Şerh-i Tuhfe-i Şâhidi'de vezin bahsinin üzerinde durulduğu yerler vardır. Öncelikle şunu belirtelim ki şârih bütün beyitlerin taktîsini ayrı ayrı göstermek istemiş, bunda da büyük ölçüde başarılı olmuştur. Bu kısımlarda beyti tef' ile tef' ile ayırmış, veznin ne olduğunu da belirtmeyi unutmamıştır. Bu anlayıştan hareketle aruz vezninin öğrenilmesi, metnin doğru okunması ve anlaşılması amacıyla hareket ettiği kanaatindeyiz.

Bunun yanı sıra metin içidne Farsça kelimelerdeki vezin tasarruflarıyla ilgili bilgi verdiği yerler de vardır. Bunların sayısı çok olmasa da şârihin ilerleyen dönemlerde kaleme alacağı şerhlerdeki tutumunun izleri bu şerhinden anlaşılmaktadır. Bu gibi kısımlar için aşağıdaki örnekleri vermekle iktifâ ediyoruz:

Ör) Nitekim 'arûza zâhir oldı ki taqtî' de iki sâkinüñ birine hareket virilip ve taqtî' de soñra hazf olunur. Meşelâ bay kelimesinüñ âhir harfine kesre hareket virilüp taqtî' olunur. Ve ba' dehü ol hareket hazf olur, muzâf olan kelimeye iltibâsı ref' için. İmdi taqtî' de ol yânuñ hareket-i hazf olduğuna işâret gerekdür. Zîrâ neden ma' lüm ki ol hareket hazf olduğu ve hareket virdüğün neden ma' lüm ola. Yâ aşında nice sâkin ise yine eyle sâkin. Pes hareket-i 'arîzuñ hazfını müş'ir işâret oldur ki kendüden ol harekete gelen hazfı bir yarım elif miqdârı medd idüp uzatmak gerekdür. Ve ke'enne ey sâmi'! Âgâh ol ki taqtî' de ol harfe ben hareket virdüm ve yine hazf eyledüm dimiş gibi olduñ (2a-2b)

Gevzen, fetḥ-i kâf-ı Fârisî ve fetḥ-i zâyla faşîhdür. Lîkin kâf-ı Fârisî mazmûm kılmak da câ'izdür, belki lâzımdur. Zîrâ vāv telaffuzdan hazf olur zarûret-i vezn-içün. İmdi vāv hazf olup telaffuz olunmayınca vâvuñ hazfını müş'ir hareke lâzımdur. Fe-te' emmel. (53b-54a)

Ârûğ, elif-i memdüde ve zamm-ı râ'-iledür. Lîkin zarûret-i vezn için elif telaffuzdan hazf olmak gerekdür. (57b)

Pîh, kesr-i bâ'-i Fârisiyle ba' dehü fetḥ-i yâ'-ile. Ve yâ'-i şâniye zarûret-i vezn içündür. (57b)

4.4.2. Kafiye

Sûdî bu şerhinde, şiirde kafiye kurallarıyla ilgili çok ayrıntıya girmemiştir. Esas amacı kelimelerin lügat anlamı olduğu için, amacına uygun hareket etmiş, ayrıntı vermekten uzak durmuştur. Şârihin kafiye bahsiyle ilgili tespitleri için aşağıdaki örneği verebiliriz. Şârih bu örnekte, şiirde tamlayan olmayan kelimelerin son harflerinin sâkin olduğunu, bunların böyle değerlendirilmesi gerektiğini söyler. Bazı kelimelerin sonunda gelen elif harfinden önceki hareketin meftûh olduğunu, kafiyede bu durumun dikkate alınması gerektiğini anlatır:

Ör) Nitekim mā-sebağdan zâhir oldu ki eş'ârda muzâf olmayan elfâzuñ âhir harfleri sâkindür. İmdi elfâzuñ âhir harflerini sâkin kayd ile kayd itmege hâcet yokdur. Ve elfâzuñ evâyilinde olmayan eliflerüñ mā-ğabllerinde olan harfler meftûhdur. İmdi ol eliflerüñ mā-ğabllerinde olan harfleri meftûh kayd ile kayda hâcet yokdur. Ve dağı meftûh olan harfleri ve meksür olan harfleri kesr ile ve maẓmûm olan harfleri zamm-ile kayd iderüz. Ve bundan mā'adâ sâkin olan harfleri sükün ile kayd itmezüz. Pes şol harfler ki kelimenüñ âhiri olmaya ve fetḥ-ile veyâḥûd kesr-ile veyâḥûd zamm-ile kayd da olmaya, 'ilm-i yaqînuñ olsun ki ol harfler sâkindür. Ve'l-hâşıl, meşelâ zamm-ı tâ-ile ve fetḥ-i kâf-ı 'Acem-ile kayd idüb tüvânger diyince ma'lûm olsun ki tâ maẓmûm imiş. Zîrâ zamm-ı tâ'-ile diyüp tâyı zamm-ile kayd eyledük. Dağı ma'lûm oldu ki vâv meftûh imiş. Zîrâ vâv elifüñ mā-kablidür, meftûh olur elbette. Ve elif ise sâkin olduğu zâhirdür zîrâ elif hareket qabûl eylemez. Ve dağı zâhir oldu ki râ nûn sâkin imiş. Zîrâ nûnı ḥarekât-ı şelâşenüñ biriyle kayd eyledük. Ve dağı zâhir oldu ki râ sâkin imiş. Zîrâ kelimenüñ âhir harfidür. Ve kıs 'alâ-hâzâ fî-mâ' adahu. (1a-1b)

4.4.3. Edebî Sanatlar

Şârih bu şerhinde, edebî sanatlar üzerinde çok durmaz. Onun asıl amacı kelimelerin lügat anlamlarını vermektir. Yine de iki yerde edebî sanatlara dair tespitte bulunur. Bu anlayışı, sonraki şerhlerinde izleyeceği yol için de bir ipucu sayılabilir:

Ör) Yâhud ba‘ zı nüshada mışra‘ -ı şânî “kebbî vü püzîne maymun yarpuz”. ‘Alâ-ţarîkı’l-leff ve’n-neşr vâkı‘ olmuşdur. (55b)

Nişâf, kesr-i nûn-ıla. Lîkin bâniñ mîme ħurb-ı maħreci oldığıyçün ri‘ âyetü’s-sec‘ bâ fâya tebdîl olındı. (64b)

5. SÛDÎ'NİN ŞERH METODU

5.1. Şârihin Şerh Anlayışı

Sûdî'nin şerh metodu, 16. yüzyılda ivme kazanan Osmanlı şerh faaliyetleri içerisinde, metnin türlü yönlerden ele alınması özelliğiyle diğer şerh anlayışları içerisinde ilk sıralarda gelir. Geleneksel şerh anlayışında metnin doğru bir biçimde Türkçe'ye çevrilmesi esas alınmış, metni oluşturan söz varlığı çeşitli açılardan değerlendirilmiş, şârihin bilgi donanımı ve şerh anlayışı, şerh edilen metnin ana hatlarını ortaya koymuştur. Bu noktada Sûdî, son derece iyi bir medrese tahsili ve donanımlı hocalardan ders almanın getirdiği rahatlıkla şerh yaparken, hatırı sayılır bir bilgi birikimini eserlerine yansıtmayı başarmıştır. Şârih, şerhinde kelimelerin Türkçe manasını vermeyi tercih etse de nadiren sözcükleri Arapça-Farsça ibarelerle karşıladığı da olmuştur. Metni şerh ederken kelimelerin kullanımlarına ve cümledeki görevlerine dikkat eder, metnin anlam bütünlüğünü bozmayacak manayı vermeyi amaçlar. Kelimenin metinle uyumlu iki anlamından hangisi daha şümûllüyse o anlamı tercih eder, ancak ihtimaller üzerinde durmayı ihmal etmez.

5.2. Nüsha Farklarını Değerlendirmesi

Sûdî, ele aldığı metinlerde metnin farklı nüshalarını değerlendirir. Şerhinin sıhhatli bir metin üzerine tesis edilmesini amaçlayan şârih, bu anlayışı sayesinde yanlış yorumlar yapmamayı da hedefler. Tuhfe-i Şâhidî şerhinde de bu duruma uygun örnekler vardır.

Ör) Nitekim ba'zî nüshada mışra'-ı şânî “kebbîdür pūzîne maymun yarpuz” vâki' olmuş. Bu şüretde pūzîne Türkce maymun dimekdür. 'Arabca kırd. Pūzîne ke-hey'eti'l-ülâ yarpuz dimekdür. 'Arabca habak. Yâhud ba'zî nüshada mışra'-ı şânî “kebbî vü pūzîne maymun yarpuz”. (55b)

5.3. Gramerle İlgili Yorumları

Sûdî, ele aldığı metnin diline göre, o dilin gramerine ait görüşlerini açıklamaktan büyük keyif alır. Nitekim ömrünün son on yılında yazdığı üç büyük şerhi onun bu özelliğini gösteren örneklerle doludur. Tuhfe-i Şâhidî şerhinde de yer yer Farsça gramerine dair görüşlerini açıklamaktan geri durmamıştır. Aşağıda bu kısımlara dair örnekler vardır:

İmdi elfāzuñ âhir harflerini sâkin kayd ile kayd itmege hâcet yokdur. Ve elfāzuñ evâyilinde olmayan eliflerüñ mâ-ğabllerinde olan harfler meftūhdur. İmdi ol eliflerüñ mâ-ğabllerinde olan harfleri meftūh kayd ile kayda hâcet yokdur. Ve dahı meftūh olan harfleri ve meksür olan harfleri kesr ile ve mazmûm olan harfleri zamm-ile kayd iderüz. Ve bundan

mā' adā sākin olan harfleri sükün ile kayd itmezüz. Pes şol harfler ki kelimenüñ āhiri olmaya ve feth-ile veyāhūd kesr-ile veyāhūd zamm-ile kayd da olmaya. 'İlm-i yakīnuñ olsun ki ol harfler sākindür. Ve'l-hāşıl, meşelā zamm-ı tā-ile ve feth-i kāf-ı 'Acem-ile kayd idüb tüvānger diyince ma' lūm olsun ki tā maẓmūm imiş. Zīrā zamm-ı tā'-ile diyüp tāyı zamm-ile kayd eyledük. Dağı ma' lūm oldu ki vāv meftūh imiş. Zīrā vāv elifūñ mā-kablidür, meftūh olur elbette. Ve elif ise sākin olduğu zāhirdür zīrā elif hareket kabül eylemez. Ve dağı zāhir oldu ki nūn sākin imiş. Zīrā nūnı harekāt-ı şelāşenüñ biriyle kayd eylemedük. Ve dağı zāhir oldu ki rā sākin imiş. Zīrā kelimenüñ āhir harfidür. Ve kıs 'alā-hāzā fī-mā' adahu. (1a-1b)

Ma' lūm ola ki nitekim kitābuñ evvelinde ism-i zāhire muzāf olan kelimenüñ harf-i āhiri meksūr olur didük. Līkin zamīre muzāf olunca ne gūne olur-imiş bilmek gerekdür. Pes zamīre muzāf olursa āhiri meftūh olur. Fa'hfaz. İmdi dil kelimesinde olan lām kelimenüñ harf-i āhiridür ve meftūhdur. Ve mī kesr-i mīm ve sükün-ı yā'-ile hal içündür. (5a-5b)

Bi-revde bā bā'-i cārredür ve Fārisīde esmāya dāhil olduğu gibi ef' āle dağı dāhil olur. Mahzā taḥsīnū'l-lafz ve tekmīlū'l-vezn için egerçi kıyāsa muḥālif olduysa. Ve kefā billāhda olan bā'-i cārre. İmdi ef' āle dāhil olan bā'-i cārrenüñ mā-ba' duhū harf-i şefevī veyāhūd mā-ba' dīnūñ hareketi zamme olursa bā'-i cārre maẓmūm olur. Ve eger mā-ba' dında harf-i şefevī veyāhūd mā-ba' dīnūñ hareketi zamme olmazsa meksūr olur. Fa'hfaz. Ve rev, emrdür, reftenden müştakdur ve revde olan vāv fā'dan mübeddeldür. Zīrā meşadır-ı Fārisīde olan fā gāh vāva ve gāh bāya tebdīl olunur. Birbirilerine qarīb maḥrecleri olduğu-y-çün meşelā reften ve tāften ve yāften ve güften kelimelerinden emr müştak kılınca reftenden rev ve tāftenden tāb ve yāftenden yāb ve güftenden gü dinüp evāyiline birer bā'-i cārre idḥāl eyleyüp bürev ve bitāb ve bügü dirsın. Ve mā-eşbehe zālik. (5b-6a)

Küşāde, ism-i mef' ūldür, küşādenden müştakdur. Qā' ide-i iştikāk oldur ki meşadır-ı Fārisīde kelimelerüñ āhirinden nūn-ı maşdar ḥazf idüp yerine hā-i sākine getürmek gerekdür. Meşelā küşāden ve güften ve ḥāsten kelimelerinden nūn ḥazf olup küşādende [küşāde] ve güftende güfte ve ḥāstende ḥāste dersın. Ve mā-eşbehe zālik. (7b-8a)

Ve bezrger mürekkebdür zīrā bezr toḥma dirler. Ve ger, harfdur ve gerüñ iki qarındaşları vardur, biri dār ve biri bāndur. Ve'l-hāşıl, ger ve dār ve bān lafızları ism-i cāmide mülḥaq olursa eger yā ism-i cāmidi ism-i fā' il ma' nā kılarlar; meşelā bezr ve zer ve āhen kelimeleri ism-i cāmiddür; evāḥirine lā[hıķ] idince bezrger ve zergger ve āhenger dirsūñ. Ve dār kelimesi dağı bunuñ gibidür. Meşelā āb ve rikāb ve silāḥ kelimelerüñ āḥirine lāḥıķ olunca āb-dār ve

rikāb-dār ve silāh-dār dirsūn. Ve bān daḥī hemçun. Meşelā dīde ve raḥt ve der kelimeleriniñ āhirine lāhık olunca dīde-bān ve raḥt-bān ve der-bān dirsūn. (8b)

Eger, feth-i elif ve feth-i kāfladır. Ammā gāh taḥfif içündür elif ḥazf olındı ger olur. Ve gāhī kāf ve elif ma‘an ḥazf olur. Lākin sākin şey’ ile ibtidā müte‘azzir olduğıyçün evveline bir vāv-ı meftūḥa getürürsek ki ibtidā’ı mümkün ola diyü ver dersek. Eger veger beyne’t-Türk ve’l-Acem lügat-i müşterek-i şartıyyedür. (48b)

Zār zār, zār-ı evvelī ağlamak ma‘nāsınadır. Ve zār-ı şāniye edātdur. Nitekim nüviste keşrū’l-vuḳū‘ ola, lafz-ı zārı kelimeniñ āhirine ilḥāk eyleyüp meşelā zārzār ve gülzār ve lālezār ve sünbüleżār dirler. Fa’ḥfaz. (56b)

5.4. İktibâslar

Şārih şerh sırasında, başta lügat kitapları olmak üzere birçok kaynaktan yararlanır ve bunları ismen zikretmeyi de ihmal etmez. Ayet ve hadis iktibaslarının yanı sıra, bazı manzum parçalara da yer vermiştir. Sûdî’nin ismen andığı kaynak eserler şöyledir: Vesiletü’l-Mekâsıd, Lügat-i Nimetullāh, Kāmûsu’l-Muhît, Mi‘yâr-ı Cemâlî – Şems-i Fahrî, Dakâyıku’l-Hakâyık – Kemâlpaşazāde, Sıhâhu’l-Acemiyye ve Lügat-i Halîmî. Bu eserlerin ismen geçtiği ilgili örneklr şöyledir:

Ör) *Vesiletü’l-Mekâsıd*’da vāv-ile nākürdur ve maşraba ma‘nāsınadır. (4a)

Ve daḥī Ni‘metullāh “nākūra ‘Arabîdür, maşraba ma‘nāsınadır” dir. (4a)

Lākin şāhibu’l-Ḳāmūs “İsrāfil’ün şūrıdur” dir. (4a)

Ve Ni‘metullāh dir ki: “ṭanbūr ma‘rūf sazdur”. Ve Şıḥāḥ-ı ‘Acemiyye dir ki “ṭanbūr ṭanburaya ve dümbelege” dirler dir. Ve Aḥterî dir ki “e’ṭ-ṭınbār bi’l-kesri ve’ṭ-ṭunbūr bi’z-zammi ṭanbura” didükleri sazdur.” dir. Fārisîden mu‘arrebdür ya‘ni aşlında Fārisîdür lākin ‘Arap şoñradan alup bāyinlerinde isti‘māl eylemişdür. Ve’l-ḥāşıl ṭanbūruñ daḥī muḳābelesinde Türkî lafz veyāḥūd ‘Arabî lafz yoḳdur. Ya‘ni zann olunmasun ki nākūr ṭanbūruñ muḳābelesinde olup nākūr ṭanbūr demek ola veyāḥūd nākūr demek ola yāḥūd şeştā demek ola; böyle degildir. (4b)

Nāve, senit; içi oyulmuş ola, ism-i ‘āmdur, ṭabla ve tekne ve yaşşı ağaç ve oluḳ ve bunlar ve ṭamla ma‘nāsına gelür diyü merḥūm Kemâlpaşa-zāde taşḥiḥ eylemişler. (6b)

Ve muṭlaḳ degirmen, āsdur. ‘An-Mi‘yâr-ı Cemâlî. (7b)

Baṭar feṭḥ-i bā'-ile ʿArabīdür. Līkin muṣannif raḥmetullāhi ʿaleyh ve Şihāḥ-ı ʿAcemiyye ve Ḥalīmī ve *Daḳāyıku'l-Ḥaḳāyık* tetebbuʿ ile bulmadı. Līkin ʿArabī luḡatlerde buldı ki sevinmek maʿnāsınadır. Ḥārḥār ki lafz-ı mükerrerdür. Çavuş-zāde ḥaḳır tetebbuʿ eyledi, bulmadı. Ḥārḥār lafızların kemā hüve ḥaḳkuhu bulup benüm bu kitābuma ketb [iden] ihvānuñ Ḥaḳḳ sübhānehu dünyā ve uḫrā murādını ḥāşıl eylesün. Allāhümme muṣannif raḥimehullāh teʿālā. Ḥārḥār dimekdür murādı, Türkçe ḳayḳu demek ola, ʿArabca belbāl. (30b)

Ġunde zamm-ı ğayn ile uyḳuda dinlenmek maʿnāsına. Ve feṭḥ-i ğayn ile örümcek dimişler. *Şihāḥ-ı ʿAcemiyye* ğande feṭḥ-i ğayn ile gök kilse ve ekşi ḥamīre dirler. (44a)

Rüsteniñ maʿnāsını er şırasına taḥşiş iden sehv eylemiş. Nitekim *Niʿmetullāh* şıra şıra dirler dimiş. Ve *Vesīletü'l-Meḳāşıd* muṭlakā şaff maʿnāsınadır dir. İmdi zihne mütebādir olan budur ki gerek er şırası olsun ve gerek ʿavrat şırası olsun ve'l-ḥāşıl muṭlakā şıra şıra dimekdür. (60a)

Peyġāre, feṭḥ-i bā'-i Fārisī ve feṭḥ-i rā'-ile ceng ve bühtān maʿnāsınadır. *Vesīletü'l-Maḳāşıd* da dirler. (67a)

Tehī, kesr-i tā' veyāḥud feṭḥ-i tā' ve kesr-i hā'-ile. Līkin ḥazf-ı hā da cā'izdür. *Vesīletü'l-Maḳāşıd* dimiş. (69a)

Aşağıdaki örnekte ise İranlı şair Kâtibî'nin bir beytine yer vermiştir:

Ör) Encümen, feṭḥ-i elif ve zamm-ı cīm ve feṭḥ-i mīm ile Türkce dirnek ve bölük dimekdür. ʿArabca cemʿiyyet. Ābisten, elif-i memdüde ile ve kesr-i bā'-ile egerçi maşdardur, līkin ism maʿnāsına naḳl olındı. Nitekim Kâtibî dimiş, beyt:

Bi-sited ber-rişte-i ḥıış-ı ruḥet ḥücre-i cism

Ki ruḥet ḥücre girānest şütür ābisten

Ve'l-ḥāşıl Türkce yüklü dimekdür. (59a)

6.1. Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî'nin Metni

6.1.1. Metin Tespiti ve Hazırlanışıyla Alâkalı Hususlar

Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî'nin tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Süleymaniye 866 numarada kayıtlıdır. Metnin tespitinde ve tesisinde bu nüsha kullanılmıştır. Eserin Sûdî'ye ait olduğu, müstensihinin sona düştüğü şu parçadan anlaşılmaktadır:

Şâhidîye idelim a' lā du' ā
Şârihi Sûdiye de hemçün şenā
Lîk gūnāguñ ħalt itmiş debîr
Eyleye anuñ da Ħağ yüzün kıra (69b)

Eserin müstensihi Çavuşzâde lakaplı biri olmalıdır. Zira metinde geçen aşağıdaki cümle Çavuşzade-i hakîr ibaresinden de anlaşılacağı üzere başka eserleri de istinsah ettiği bilinen bu müstensihi işaret eder:

Bağar feth-i bâ'-ile ' Arabîdür. Lîkin muşannif rahmetullâhi ' aleyh ve Şihâh-ı ' Acemiyye ve Ħalîmî ve Dağâyıku'l-Ħağâyıķ tettebbu' ile bulmadı. Lîkin ' Arabî lüğatlerde buldı ki sevinmek ma' nâsinadur. ĦârĦâr ki lafz-ı mükerrerdür, Çavuş-zâde Ħağîr tettebbu' eyledi bulmadı. (30b)

Metnin transkripsiyon alfabesine aktarılmasında Times Turkish Transcription yazı fontu kullanılmıştır. Metin hazırlanırken beyitler ayrı ayrı verilmiş, şerh kısımları da hemen altlarına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Taktû'l-beyt başlıklı kısımlar da aruz vezni esasına dayandığı için bu kısımlar tarafımızca tef'ile tef'ile ayrılmıştır. Metinde der-kenâr olarak verilen yerler dipnotlarla gösterilmiş, metnin akışına uygun kısımlar ise metne doğrudan dâhil edilmiştir. Varak numaraları (...) içerisinde gösterilmiş, metne tarafımızca dâhil edilen tamir amaçlı kelimeler [...] içinde gösterilmiştir. Özellikle vr.8a-16a arasındaki beyitlerde beytin ilk birkaç kelimesi verildikten sonra kalanı yazılmamıştır. [...] işareti kullanarak tamamladığımız kısımlarda Atabey KILIÇ'ın, ("Türkçe-Farsça Manzum Sözlüklerden Tuhfe-i Şâhidî", *Turkish Studies*, Güz 2007, 2/4, s. 516-548. Bu makaledeki 85 ile 140. beyitler arası) künyeli makalesinden istifade edilmiştir.

6.1.2. Eserin Nüsha Tavsifi

Eserin adı: Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî

Müellifi: Sûdî-i Bosnevî

Müstensihi: Çavuşzâde

Varak sayısı: 69 vr.

Yazı tipi: Nesîh

İstinsah tarihi: -

Cildi: Kahverengi

Fizikî özellik: Baştan eksik

Vakıf kaydı: Vakafa bi-Kütübhâne-i Süleymâniye

6.1.4. Nüshanın İmlâ Özellikleri

Eserin baş kısmında birkaç varaklık bir eksiklik olmasına rağmen, Tuhfe-i Şâhidî'nin ilk beytiyle başlıyor olması ana metinde büyük bir eksiklik olmadığını göstermektedir. Metinde yer yer eksiklikler vardır. Tek nüsha olması bu eksiklikleri düzeltmekte işimizi bir hayli zorlaştırmıştır. Bilhassa bazı Arapça kelimelerin sonradan eklenmek üzere yazılmaması sebebiyle bu kısımlar tarafımızca da boş bırakılmıştır. Ayrıca derkenârlardan anaşıldığına göre eserin ana metnine sonradan müdahalelerde bulunulmuştur. Birçok kelimenin yazımında ciddi tutarsızlıklar vardır. Bu da Sudî'nin kendisine ait bir müellif hattından istinsah edilen bu nüshada, müstensihin anlayamadığı birçok yeri aynen kopyaladığı izlenimi uyandırmaktadır.

Eserde dönem özelliğini yansıtan kullanımlar vardır. Türkçe kelimelerde standart bir vokal kullanımı olduğu söylenemez. Eklerin yazımında da bir tutarsızlık olduğu âşikârdır. Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında bazen noktaların unutulduğu yahut yanlış yere konduğu örnekler görmek mümkündür.

METİN

6.1.5. ŞERH-İ TUHFE-İ ŞAHİDİ'NİN METNİ

(1^a)

Tengri'nün adı durur İzid [u] Yezdān Hudāy

Dağı büzürg ulu yol gösterici reh-nümāy

Nitekim mā-sebağdan zāhir oldu ki eş'arda muzāf olmayan elfāzuñ āhir harfleri sākindür. İmdi elfāzuñ āhir harflerini sākin kayd ile kayd itmege hācet¹⁰⁸ yokdur. Ve elfāzuñ evāyilinde olmayan eliflerüñ mā-ğabllerinde olan harfler meftūhdur. İmdi ol eliflerüñ mā-ğabllerinde olan harfleri meftūh kayd ile kayda hācet yokdur. Ve dağı meftūh olan harfleri ve meksür olan harfleri kesr ile ve maẓmūm olan harfleri zamm-ile kayd iderüz. Ve bundan mā'adā sākin olan harfleri sūkūn ile kayd itmezüz. Pes şol harfler ki kelimenüñ āhiri olmaya ve fetḥ-ile veyāḥūd kesr-ile veyāḥūd zamm-ile kayd da olmaya. 'İlm-i yaqīnuñ olsun ki ol harfler sākindür. Ve'l-hāşıl, meşelā zamm-ı tā-ile ve fetḥ-i kāf-ı 'Acem-ile kayd idüb tüvānger diyince ma'lūm olsun ki tā maẓmūm imiş. Zīrā zamm-ı tā'-ile diyüp tāyı zamm-ile kayd eyledük. Dağı ma'lūm oldu ki vāv meftūh imiş. Zīrā vāv elifüñ mā-kablidür, meftūh olur elbette. Ve elif ise sākin olduğu zāhirdür zīrā elif hareket qabūl eylemez. Ve dağı zāhir oldu ki nūn sākin imiş. Zīrā nūnı ḥarekāt-ı şelāşenüñ (1^b) biriyle kayd eylemedük. Ve dağı zāhir oldu ki rā sākin imiş. Zīrā kelimenüñ āhir harfidür. Ve kıs 'alā-hāzā fi-mā'adahu.¹⁰⁹ Ve Tengri, Bulğar dilinedür dimişler ba'zılar. Ve Türkice Çalab'dur dimişler. İhtimāldür ki luğat-i müştereke ola. Ve reh-nümāy, vaşf-ı terkībīdür. Zīrā reh ile nümāydan mürekkebdür. Ve nümāy, göstermek ma'nāsına isimdür. Ve reh, yola dirler ve yoluñ ismidür. Ve reh aşlında rāh idi. Elif ḥazf olundu zīrā kā'ide-i külliyyedür, her bār kelimenüñ āhirinde hā-i sākine olup mā-ğabli elif olsa ol elifi ḥazf eylemek de cā'iz. Rāh ve reh, şāh ve şeh, māh meh. Lebbeyk fa'ḥfaz¹¹⁰.

Maḥşülü'l-beyt Kesre-i hemze ve kesr-i zā-i 'Arabıyye İzid ve fetḥ-i yā ile Yezdān ve ḥā-yı mu'ceme ile Hudāy ve yā ḥazf olup yāsız Hudā dimek cā'iz. Tengri Te'alā'nuñ ism-i şerīfleridür ki 'Arabca Allāh dirler. Ve zamm-ı bā-yı 'Arab-ıla büzürg, uluya [dirler]. 'Arabca, 'azīm. Ve fetḥ-i rā-y-ile ve zamm-ı hā-y-ile reh-nümāy, yol göstericiye dirler, 'Arabca, mürşiddür.

¹⁰⁸ Metinde "hāced" şeklindedir.

¹⁰⁹ Ve kıs 'alā-hāzā fi-mā'adahu Geriye kalanını bundan kıyas et.

¹¹⁰ Lebbeyk fa'ḥfaz Buyur, aklında tut.

Takṭī' u'l-beyt

Tengri'nün ā müfte' ilün/ dı durur fā' ilün/ Īzid [u] Yez müfte' ilün/ dān Ḥudāy fā' ilün

Dāḥi büzürg ulu yol gösterici reh-nümāy. Fā' il.

Hem daḥı Peyğam-ber ol kim vire Ḥaḳ'dan ḥaber

Bāy tüvānger durur yoḥsula dirler gedāy

Peyğam-ber, vaşf-ı terkībīdür. Zīrā (2^a) peyğām ile berden mürekkebdür. Ve peyğām, ḥaber ma' nāsınadır. Ve ber, ber[īde]nden müştakdur, iltmek ma' nāsına. Ve'l-ḥāşıl, peyğam-ber, ḥaber iltici ve ḥaber virici dimekdür. Ammā taḥkīk oldur ki bu makūle terkipte lafzuñ cüz'i-y-le ma' nānuñ cüz'i murād olmaḳ şart degüldür, egerçi lafzuñ cüz'i ma' nānuñ cüz'ine delālet iderse de. Zīrā tüvānger mişilli ile tenākuş olur. Zīrā tüvān, devlet ma' nāsına olup ve ger, şāḥib ma' nāsına olmaḳ lāzım gelür. Ma' -hāzā tüvān, devlet ve ger, şāḥib ma' nāsına degüldür. Ve'l-ḥāşıl, lafzuñ cüzi ma' nānuñ cüzine delāletden ḳaṭ' -ı nazar maḥzā peyğam-ber, Ḥaḳ'dan ḥaber virici ve tüvānger, devletlü dimekdür. Ve mā eşbehu zālike f'efhem ¹¹¹.

Maḥşülü'l-beyt Peyğam-ber, Ḥaḳ'dan ḥaber viriciye dirler. 'Arabca, nebiyy. Ve zamm-ı tā-ile ve feth-i kāf-ile tüvānger, baya [dirler. 'Arabca, ğanī. Ve feth-i kāf-ı 'Acem-ile gedāy, yoḥsula dirler. 'Arabca, faḳīrdür. Nitekim 'arūza zāḥir oldı ki takṭī' de iki sākinüñ birine ḥareket virilip ve takṭī' de şoñra ḥazf olunur. Meşelā bay kelimesinüñ āḥir ḥarfine kesre ḥareket virilüp takṭī' olunur. Ve ba' dehū ol ḥareket ḥazf olur, muzāf olan kelimeye iltibası ref' için. İmdi takṭī' de ol yānuñ ḥareket-i ḥazf olduğuna işāret gerekdür. Zīrā (2^b) neden ma' lūm ki ol ḥareket ḥazf olduğu ve ḥareket virdüğüñ neden ma' lūm ola. Yā aşlında nice sākin ise yine eyle sākin. Pes ḥareket-i 'arīzuñ ḥazfını müş'ir işāret oldur ki kendüden ol ḥarekete gelen ḥazfı bir yarım elif miḳdārı medd idüp uzatmaḳ gerekdür. Ve ke'enne ey sāmi'! Āgāḥ ol ki takṭī' de ol ḥarfe ben ḥareket virdüm ve yine ḥazf eyledüm dimiş gibi olduñ. Feleyte'emmel.

Takṭī' u'l-beyt

Hem daḥı Pey	ğamber ol	kim vire Ḥaḳ	dan ḥaber
Bāy tüvān	ger durur	yoḥsula dir	ler gedāy

¹¹¹ Ve mā eşbehu zālike f'ifhem Buna benzer olanları bununla anla.

Kıt'a

Leb tudağ u ruḥ yañaḳ çeşm göz ü rüy yüz

Kirpige müjgān müje dest el ayāğ oldı pāy

Ve ruḥ, vāv-ı 'āṭıfa ile ma'ṭūfdur leb üzerine. Ve rüy, vāv-ı 'āṭıfa ile ma'ṭūfdur çeşm üzere.

Maḥşülü'l-beyt Feth-i lām-ile leb, tudağa dirler. 'Arabca, şefe. Ve zamm-ı rā'-ile ruḥ, yanağa, 'Arabca, 'izār. Feth-i rā-ile raḥ, iñildü ve çalğu ma'nāsına; ruḥ, vāvsuz ḥā-i mu'ceme iledür ve ruḥ şaṭranç rūḥına dirler.¹¹² Ve feth-i cīm-i 'Acem-ile çeşm, göze dirler. 'Arabca, 'ayn. Ve zamm-ı rā'-ile rüy, yüze dirler. 'Arabca, vech. Ve çeşm, ümid ma'nāsına da gelür.¹¹³ Ve rüy, tuç ma'nāsına da gelür.¹¹⁴ Ve zamm-ı mim-ile ve feth-i kāf-ı 'Acem-ile müjgān ve daḥı zamm-ı mīm-ile ve feth-i jā'-ı 'Acem-ile müje, kirpik dirler. 'Arabca, ehdāb. Ehdāb, cem'-i hüdüb; hüdüb, kirpik dirler.¹¹⁵ Ve feth-i dāl-ile dest, ele dirler. 'Arabca, yed. Ve bā-yı 'Acem-ile (3^a) pāy, ayağa dirler. 'Arabca, ricl dirler.

Taḳṭı' u'l-beyt

Leb tudağ u	ruḥ yañaḳ	çeşm göz [ü]	rüy yüz
Kirpige müj	gān müje	dest el ayāğ	oldı pāy

Beyt

Güş kulaḳ dūş omuz mūş sıçan hūş uş

Dūd dütün būd idi zūd tez ü rūd çay

Ve dūş vāv-ı 'āṭıfa ile ma'ṭūfdur güş üzerine. Ve hūş vāv-ı 'āṭıfa ile ma'ṭūfdur mūş üzerine. Ve būd vāv-ı 'āṭıfa ile ma'ṭūfdur hūş üzerine. Ve rūd vāv-ı 'āṭıfa ile ma'ṭūfdur zūd üzerine.

Maḥşülü'l-beyt Zamm-ı kāf-ı 'Acem-ile güş, kulağa dirler. 'Arabca, üzñ. Ve zamm-ı dāl-ile dūş, omuza dirler. 'Arabca, ketif. Ve zamm-ı mīm-ile mūş, şıçana dirler. 'Arabca, fāre. Ve zamm-ı hā-y-ile hūş, uşa dirler. 'Arabca 'aḳl. Ve zamm-ı dāl-ile dūd, dütüne [dirler].

¹¹² Bu cümle sayfa kenarında yer almaktadır.

¹¹³ Bu cümle sayfa kenarında yer almaktadır.

¹¹⁴ Bu cümle sayfa kenarında yer almaktadır.

¹¹⁵ Bu cümle sayfa kenarında yer almaktadır.

‘Arabca, duḥān. Ve zamm-ı bā-y-ile būd, idi ya‘ ni olmak. ‘Arabca, kevn. Ve zamm-ı zā-y-ile zūd, tez. ‘Arabca, ‘acele. Ve zamm-ı rā-y-ile rūd, çaya, ‘Arabca, nehre dirler.

Takṭī‘u’l-beyt

Gūş ḳulağ u dūş omuz rūd dütün būd idi
Zūd tez ü rūd çay Fā‘ ilün

Beyt

Gārd bıçağ ārd un demrene peykān dimiş
Nīze sūñü zih kiriş tīr ü kemān oğ [u] yay

Ve ārd vāv-ı ‘ātıfa ile ma‘ ṭūfdur gārd üzerine. (3^b) Ve kemān vāv-ı ‘ātıfa ile ma‘ ṭūfdur tīr üzerine.

Maḥşülü’l-beyt Gārd, bıçağa dirler. ‘Arabca, sikkīn. Elif-i memdūde ile ārd, una dirler. ‘Arabca, daḳīḳ. Ve fetḥ-i bā-yı ‘Acem-ile ve kāf-ı ‘Acem-ile peykān, demrene [dirler]. ‘Arabca, faşl ve maşile. Ve kesr-i nūn-la ve fetḥ-i zā’-ile nīze, sūñü; ‘Arabca rumḥ; fetḥ-i zā’-ile zeh, kirişe dirler; ‘Arabca, tīr.¹¹⁶ Ve kesr-i tā’-ile tīr, oğa dirler, ‘Arabca, sehm ve kemān, yaya. ‘Arabca, ḳavs dirler.

Takṭī‘u’l-beyt

Kārd bıçağ u ārd un demrene pey kān dimiş
Nīze sūñü zeh kiriş tīr ü kemān oğ u yay

Beyt

Ḥūr güneş yir zemīn jāle çi gök āsumān
Yağmura bārān dīgil ebr bulut māh ay

Ve yir vāv-ı ‘ātıfa ile ma‘ ṭūfdur güneş üzerine.

Maḥşülü’l-beyt Ve zamm-ı ḥā’-ile ḥūr, güneş. ‘Arabca, şems dirler. Ve kesr-i zā ile ve daḥı kesr-i mīm-ile zemīn, yire. ‘Arabca, arz. Ve zā-yı ‘Acem-ile ve daḥı fetḥ-i lām-ile jāle, çiyeye ve çiseye ve ḳırağuya dirler ki ‘Arabca, nedā Ve elif-i memdūde ile ve daḥı zamm-ı sīn-

¹¹⁶ Bu cümle sayfa kenarında yer almaktadır.

ile āsumān, göke. ‘Arabca, semā’ dirler. Bārān, yağmura, ‘Arabca, maṭar. Ve fetḥ-i elif-ile ebr, buluda. ‘Arabca, şehāb. Māh, aya; ‘Arabca, ḳamerdür.

Taḳṭī‘u’l-beyt

Ḥūr güneş ü yir zemīn jāle çı gök āsumān
Yağmura bā rān digil ebr bulut māh ay

Beyt

Gāv öküz ester ḳatır ḥar eşek üstür deve

Esb at [u] mādiyān ḳısrāḳ u hem gürre ṭay

Ve mādiyān vāv-ı ‘ātıfa (4^a) ile ma‘ṭūfdur esb üzerine. Ve hem kürre vāv-ı ‘āṭıfa ile ma‘ṭūfdur mādiyān üzerine.

Maḥşülü’l-beyt Kāf-ı ‘Acem-ile gāv, öküz. ‘Arabca baḳar. Ve fetḥ-i elif-le ve daḥı fetḥ-i tā’-ile ester, ḳatıra dirler. ‘Arabca beḡal. Ve fetḥ-i ḥā’-ile ḥar, eşeke dirler. ‘Arabca, ḥimār. Ve zamm-ı elif-le ve tā’-ile üstür, deveye. ‘Arabca, ibil. Ve fetḥ-i elif-ile esb, ata. ‘Arabca, feres. Ve kesr-i dāl-ile mādiyān, ḳısrāḡa. ‘Arabca, ḥıcre. Ve zamm-ı kāf-ile ve ba‘dehū ra’-i müşeddede ile gürre, ṭaya dirler. ‘Arabca, mühre.

Beyt

Fā’idesüz bir ‘abeş nesneye bī-hüde di

Hem daḥı bī-hüde söz söyleyici jāj-ḥāy

Maḥşülü’l-beyt [Bīhüde] Kesr-i bā-y-ile ve daḥı zamm-ı hā’-ile ve fetḥ-i dāl-ile aşşısuz nesneye dirler. ‘Arabca, ‘abeş. Jāj-ḥāy, zā’-i ‘Acem-ile aşşısuz söz söyleyene dirler. ‘Arabca, hezeyān.

Beyt

Nāḳıra ṭanbūr durur çeng-ile şeştā rebāb

İḳlık u berbaṭ ḳopuz dumrı düdük deff nāy

Ve ʔanbūr vāv-ı ‘ātıfa ile ma‘ tūfdur nākır üzerine. Ve berbaʔ vāv-ı ‘ātıfa ile ma‘ tūfdur rebāb üzerine. Ve nāy vāv-ı ‘ātıfa ile ma‘ tūfdur dumrı üzerine. *Vesīletü'l-Mekāşıd*’da vāv-ile nākūrdur ve maşraba ma‘ nāsınadır. Ve daḥı Ni‘ met’u-llāh “nākūra ‘Arabīdür, maşraba ma‘ nāsınadır” dir. Lākin şāḥıbu’l-*Kāmūs* “İsrāfil’ün şūrıdur” dir. Ya‘ ni nākır çengdür ki çalarlar. Ve ʔanbūr daḥı şol ma‘ rūf sazıdır ki Türkīde ʔanbūr ve Fārisīde şeşta dirler. Rebāb ıklık didükleri sazıdır. Deff şol dā’iredür ki kenārında pulları olur, el ururlar.¹¹⁷

Ve’l-ḥāşıl (4^b) nākūr, ‘Arabīdür muḳābelesinde Türkī lafz veyāḥūd Fārisī zıkr olunmamışdır, fe’them. Ve Ni‘ metullāh dir ki “ʔanbūr ma‘ rūf sazıdır”. Ve *Şıḥāḥ-ı ‘Acemiyye* dir ki “ʔanbūr ʔanburaya ve dümbelege” dirler dir. Ve *Aḥterī* dir ki “e’ṭ-ṭınbār bi’l-kesri ve’ṭ-ṭınbūr bi’z-zammi ʔanbura” didükleri sazıdır.” dir. Fārisīden mu‘arredür ya‘ ni aşında Fārisīdür lākin ‘Arap şoñradan alup bāyinlerinde isti‘ māl eylemişdir. Ve’l-ḥāşıl ʔanbūruñ daḥı muḳābelesinde Türkī lafz veyāḥūd ‘Arabī lafz yoḳdur. Ya‘ ni zann olunmasun ki nākūr ʔanbūruñ muḳābelesinde olup nākūr ʔanbūr demek ola veyāḥūd nākūr demek ola yāḥūd şeşta demek ola; böyle degıldür. Feleyte’emmel. Ve çeng, ma‘ rūf sazıdır lākin *Müşkilāt*’da kuş burnına da dirler dimiş. Ve *Şıḥāḥ-ı ‘Acemī*’de “kıynaḳ ve çalınan sāz āletidür” dimiş. Ve çengün daḥı muḳābelesinde lafz yoḳdur. Fi’l-cümle ʔanbūr, ‘Arabla ‘Acem ve Türkī mābeyninde luḡat-i müştarekedür. Ve çeng, Türk-ile ‘Acem mābeyninde luḡat-i müştarekedür. Ve şeşta, altı kollu ʔanbūraya dirler. Ve rebāb, feth-i rā’-ile ıklığa dirler. Ve berbaʔ, feth-i bā’-i evvelā-ile ve zamm-ı bā’-i şāniye ile ıkopuza dirler. Ve deff, feth-i dāl-ile ‘Arap ile ve ‘Acem ve Türkī beyninde ma‘ rūf (5^a) sazıdır, lākin Türkçe dumrı [ka]dar meşhūr degıldür. Ve nāy, düdüke dirler. ‘Arabca, mizmār.

Beyt

Bu sözümi ezber it gönlünün aç pāsını

İn suḥanem yād kün jeng-i dilet mīzidāy

Suḥan, feth-i sīn-ile ve zamm-ı ḥā’-ile sözdür veyāḥūd zamm-ı sīn-ile ve feth-i ḥā’-ile yine sözdür. Ve suḥanuñ āḥirinde olan mīm zamīr-i mütekellim-i vaḥde içündür. ‘Arabīde ḳavlī kelimesinde olan yā’-i mütekellim gibidür. Eger mim ile mütekellim ma‘ a’l-ḡayr murād iderseñ mim mā-ḳabline bir yā’-i sākine ziyāde idüp suḥanım dirsün. ‘Arabca ḳavlünā; bizüm sözüümüz dimekdür. Fa’ḥfaz. Ve jeng kelimesinde olan kāf-ı ‘Acemī’dür zīrā her bār ki

¹¹⁷ Son üç cümle sayfa kenarında yer almaktadır.

kelimenüñ ħarf-i āĥiri kāf olsa mā-ķabli nün-ı sākine olsa elbette kāf ‘Acemī oķınur. İmdi jeng, kāf-ı ‘Acemī’nüñ kesri-y-le muzāfdur ve dil muzāfun-ileyhesidür. Jengüñ ve dilet kelimesinde olan tā’-i sākineye zāmīr-i ĥiķāb dirler. ‘Arabīde ķalbek kelimesinde olan kāf-ı ĥiķāb gibidür. Ve dil muzāfdur. Ve tā’-i ĥiķāb muzāfun-ileyhesidür dilüñ. Ma‘lüm ola ki nitekim ķitābuñ evvelinde ism-i zāĥire muzāf olan kelimenüñ ħarf-i āĥiri meksür olur didük. Lākin zāmīre muzāf olunca ne gūne olur-imiş bilmek gerekdür. Pes zāmīre muzāf olursa āĥiri meftūĥ olur. Fa’ĥfaz. İmdi dil kelimesinde (5^b) olan lām kelimenüñ ħarf-i āĥiridür ve meftūĥdur. Ve mī kesr-i mīm ve sükün-ı yā’-ile ĥal içündür.

Maĥşülü’l-beyt İn, kesr-i hemze ile bu dimekdür. ‘Arabca, ĥāzā. Suĥanem, sözümi; ‘Arabca, ķavlünā. Ve yād, ezber, Arabca, ĥıfz. Kün, kāf-ile it, ‘Arabca, ic’al. Ve jeng, fetĥ-i zā’-i ‘Acem-ile pas, ‘Arabca, vesah. Ve dilet, kesr-i dāl-ile ve fetĥ-i lām-ile ve sükün-ı tā’-i ĥiķāb-ile gönlüñ, ‘Arabca, ķalbek. Mī zidāy, kesr-i mīm-le ve kesr-i zā’-ile emrdür, pasın aç dimekdür. ‘Arabca, işda’.

Ķıķ’a

Git bürev [ü] söyle bügü gel biyā

Ez-çi neden çün nite niçün çirā

Birevde bā bā’-i cārredür ve Fārisīde esmāya dāĥil olduĥı gibi ef’āle dāĥi dāĥil olur. Maĥzā taĥsīnü’l-lafz ve tekmīlü’l-vezn için egerçi kıyāsa muĥālif olduysa. Ve kefā billāhda olan bā’-i cārre. İmdi ef’āle dāĥil olan bā’-i cārrenüñ mā-ba’ duĥü ħarf-i Őefevī veyāĥūd mā-ba’ dīnüñ ĥareketi zamme olursa bā’-i cārre mażmüm olur. Ve eger mā-ba’ dında ħarf-i Őefevī veyāĥūd mā-ba’ dīnuñ ĥareketi zamme olmazsa meksür olur. Fa’ĥfaz. Ve rev, emrdür, reftenden müŐtaķdur ve revde olan vāv fā’dan mübeddeldür. Zīrā meŐādır-ı Fārisīde olan fā gāĥ vāva ve gāĥ bāya tebdīl olunur. Birbirilerine ķarīb maĥrecleri olduĥı-y-çün meŐelā (6^a) reften ve tāften ve yāften ve güften kelimelerinden emr müŐtaķ ķılınca reftenden rev ve tāftenden tāb ve yāftenden yāb ve güftenden gū dīnüp evāyiline birer bā’-i cārre idĥāl eyleyüp bürev ve bitāb ve bügü dirsın. Ve mā-eŐbehe zālik.

Maĥşülü’l-beyt Bürev, zamm-ı bā’-ile ve fetĥ-i rā’-ile git dimekdür. ‘Arabca, izheb. Bügü, zamm-ı bā’-ile ve zamm-ı kāf-la söyle dimekdür. ‘Arabca, ķul. Ez-çi, fetĥ-i elif ve kesr-i cīm-i ‘Acem-ile neden dimekdür. ‘Arabca, min-eyyü. Çün, zamm-ı cīm-i ‘Acem-ile

nite dimekdür. ‘Arabca, mişl. Çirā, kesr-i cīm ya‘ni cīm-i ‘Acem-ile niçün dimekdür.
‘Arabca, lem.

Beyt

İç tona şalvār di yeñ āstīn

Gömlege pīrāhen ü kaftan kabā

Ve kaftan vāv-ı ‘ātīfe ile ma‘tūfdur gömlek üzerine.

Maḥşülü’l-beyt Şalvār, feth-i şīn-le iç ton, Türkçe tuman da dirler. ‘Arabca, sirbāl. Āstīn, elif-i memdüde ile ve daḥī kesr-i sīn ve kesr-i tā’-ile yeñe dirler, ‘Arabca, kümm. Pīrāhen, kesr-i bā’-i ‘Acem-ile ve daḥī hā’-ile gömleke dirler. ‘Arabca, kamīş. Kabā, feth-i kāf-ile ve daḥī elif-i maḥşüre ile kaftana dirler. ‘Arabīde elif-i memdüde iledür, kabā’ā dirler.

Beyt

Nağz di-gil gökçege beynīye mağz

Çağz vezağ gūk durur kırbağa

Vezağ vāv-ı ‘ātīfe ile ma‘tūfdur çağz üzerine.

Maḥşülü’l-beyt (6^b) Nağz, feth-i nūn-la gökceke dirler. ‘Arabca, cemīl. Mağz, feth-i mīm-le beynīye [dirler]. ‘Arabca, dimāğ. Çağz, feth-i cīm-i ‘Acemī ve ba‘dehū ğayn ile. Ve vezağ ve feth-i vāv, feth-i zā-y-ile. Ve gūk, zamm-ı ğayn ile kırbağaya dirler. Arabca, dufda’.

Beyt

Oldı derīçe taraca der kapu

Güşe bucak orta miyān ev serā

Maḥşülü’l-beyt Derīçe, feth-i dāl-ile ve kesr-i rā’-ile ve feth-i cīm-i ‘Acem-ile taracaya dirler. ‘Arabca, daraca. Der, feth-i dāl-ile ve sūkūn-ı rā-y-ile kapu. ‘Arabca, bāb. Güşe, zamm-ı kāf ve şīn-ile bucağa dirler. ‘Arabca, zāviye. Miyān, kesr-i mīm-le ortaya dirler. ‘Arabca, vasaḥ. Serā, feth-i sīn-ile eve dirler. ‘Arabca, beyt.

[Beyt]

Ḥ^vīṣ ḥıṣım kavm ü kabīle tebār

Yāda di bī-gāne biliş āşinā

Ḥ^vīṣ, ḥādan şoñra vāv-ı resmī-y-ledür. Vāv-ı resmī aña dirler ki kitābet olur telaffuz olmaz. F’ahfaz. Ve kabīle vāv-ı ‘ātife ile ma’ tūfdur kavm üzerine.

Maḥşülü’l-beyt Ḥ^vīṣ, kesr-i ḥā’-y-la ḥıṣıma dirler, ‘ Arabca, ḥamīm. Tebār, fetḥ-i bā-y-ile boy dimekdür. ‘ Arabca, kavm dirler ve kabīle dirler. Bīgāne, kesr-i bā-y-ile ve fetḥ-i nūn-la yada dirler. ‘ Arabca, ecnebī. Āşinā, elif-i memdüde ile ve daḥī kesr-i şīn-ile biliş dimekdür. ‘ Arabca, müte’ arif.

Beyt

Gerbe kedi nāve senit qaravaş

(7^a) Oldı perestār dededür niyā

Maḥşülü’l-beyt Gerbe, fetḥ-i kāf ve fetḥ-i bā-y-ile kediye dirler. ‘ Arabca, hirre dirler. Nāve, fetḥ-i vāv ile. Senit ki mengen de dirler. Bir tahta[ya] dirler ki oluğ gibidür ammā içi çukur çukurdur ve ol çukurlaruñ içine ḥamur qorlar, etmek bişürmek içün. Ba’ dehū ol çukurlardan ḥamurı alup etmek bişürürler. ‘ Arabca, minqale. Nāve-i mihrāb, imam tırıcak yer ya’ ni mihrābuñ içi diyü zabt eylemişler oyulmuş meşābesinde olduğı içün. Minhü.¹¹⁸ Nāve, senit; içi oyulmuş ola, ism-i ‘ āmdur, tabla ve tekne ve yaşşı ağaç ve oluğ ve bunlar ve tamlı ma’ nāsına gelür diyü merḥūm Kemālpaşa-zāde taşḥīḥ eylemişler.¹¹⁹ Perestār, fetḥ-i bā-y-ile¹²⁰ Fārisī-y-ile ve ba’ dehū fetḥ-i rā ile qaravaşa dirler. ‘ Arabca, gūlām, cāriye. Niyā, kesr-i nūn ile dede[ye] dirler. ‘ Arabca, cedd.

Beyt

Telle fağ u dām tuzak u nām ad

Şām-ile bām aḥşam u tañ çañ derā

¹¹⁸ Son cümle varak (6^b)’de sayfa kenarında yer almaktadır.

¹¹⁹ Son cümle varak (6^b)’de sayfa kenarında yer almaktadır.

¹²⁰ Bā-yı kelimesi metinde sehven bā-y-ile şeklinde yazılmıştır.

Telle, feth-i tā' ve ba' dehū feth-i lām-ı müşeddede ile ağac¹²¹ ile ve kiriş ile yapılır bir tuzaktır, fak' dirler. 'Arabca, fahḥah. Dām, kıldan yapılan tuzaga dirler. 'Arabca, şerek. Nām, ad. Arabca, ism. Şām, tañ. 'Arabca, [fecn]. Ve bām, ādem a' zāsınūñ levninde isti' māl olur ki yağız ma' nāsına; meşelā kara yağız ve şarışın ādem. Fārisīde siyeh bām ve sürh bām ve kebūd bām dirler, mevşūf olduğı renge artuğ mā'il ola; minhū.¹²² Derā, çañ. 'Arabca, ceres.

Beyt

Ṭuz nemek ü etmek ü et nān gūşt

Māst yoğurd bozca aşı māstebā

Maḥşūlü'l-beyt Nemek, feth-i nūn ve mīm ile tuz. 'Arabca, milḥ. Nān, etmek, ḥamīr. Gūşt, zamm-ı kāf-ı Fārisī-y-le et dimekdür. 'Arabca, laḥm. Māst, yoğurt. 'Arabca, leben. Māstebā, bir aşdur ki yoğurd ile bişürürler. 'Arabca, lebenī dirler. Rā'ib, ḥāşire, oñ yoğurt.¹²³

Beyt

Buğdaya gündüm d[i] vü erzen ṭaru

Arpa vü bögrülce cev ü lūbiyā

Maḥşūlü'l-beyt (7^b) Gündüm, zamm-ı kāf-ı Fārisī-y-le ve zamm-ı dāl-ile buğday dimekdür. ['Arabca], zürre. Cev, feth-i cīm ile arpa dimekdür. 'Arabca, şa'īr. Lūbiyā, zamm-ı lām-la ve kesr-i bā-y-ile bögrülce dimekdür, yine 'Arabca, lubiyā.

[Beyt]

Arğa di gārīz oluğ nāv-dān

Daḥı degirmen ne durur āsiyā

Maḥşūlü'l-beyt Gārīz, kesr-i rā'-ile oluğ dimekdür, 'Arabca, sākiye. Nāv-dān, oluğa dirler. 'Arabca, mīzāb. Āsiyā, kesr-i sīn-le degirmen taşına ve diñlenmeke dirler ammā bunda degirmen dimekdür. 'Arabca, raḥā. Ve arğa māra da dirler; ve degirmene āsiyāb da dirler. Ve

¹²¹ Bu kelime metinde ağaç olarak yazılmıştır.

¹²² Son iki cümle sayfa kenarında yer almaktadır.

¹²³ Bu cümle sayfa kenarında yer almaktadır.

gārīz, ādemüñ gözine yil getürdigi toza da dirler. Minhü. Āsiyā ve āsiyāb, şu degirmeni ammā hayvān döndüren degirmene harās dirler ekşer eşek döndürdügi. Ve muṭlaḡ degirmen, āsdur. ‘An-Mi‘yār-ı Cemālī. Minhü.¹²⁴

Beyt

Hemçü tü kes mī nenümāyed merā

İlä-āḡirihi

Hemçü, aşlında hemçündür, taḡfif için nün ḡazf olundu. Ve merā, aşlında mārādur. Ve mā, biz dimekdür. Ve rā, edāt-ı mef üldur. Ve mādan elif ḡazf olundu zarüret-i vezn-içün.

Maḡşül Hemçü, feth-i hā’-ile ve zamm-ı cīm-i Fārisī-y-ile gibi dimekdür, sencileyin de dirler. [‘Arabca], ke-mişli. Tü, zamm-ı tā’-ile sen dimekdür. ‘Arabca, ente. Kes, kimse. ‘Arabca, men. Mī nenümāyed, feth-i nün-ı nāfiye ile ve ba‘dehü nün-ile muzāri‘-i nefy-i ḡaldur, görünmez dimekdür. ‘Arabca, mā yerā. Merā, bize dimekdür. ‘Arabca, lenā. Zī-rüḡdan olan kelime ḡāhī elif-le nün-la cem‘ kılinur, ḡübān ve ‘āşıkān gibi. Fa’ḡfaz.

Ḳıṭ‘a

Açık küşāde vü pīşāni alın ebrü ḡaş

Daḡī bürāder [ü] hemrāh ḡarındaş u yoldaş

Küşāde, ism-i mef üldür, küşādenden müştāḡdur. (8^a) Ḳā‘ide-i iştiḡāk oldur ki meşādır-ı Fārisīde kelimelerüñ āḡirinden nün-ı maşdar ḡazf idüp yerine hā-i sākine getürmek gerekdür. Meşelā küşāden ve ḡüften ve ḡāsten kelimelerinden nün ḡazf olup küşādende [küşāde] ve ḡüftende ḡüfte ve ḡāstende ḡāste dersin. Ve mā-eşbehe zālik.

Maḡşülü’l-beyt Küşāde, açılmış dimekdür. ‘Arabca, meḡşūf. Pīşānī, kesr-i bā-i Fārisī-y-le alın dimekdür ve ḡalaṭ-ı meşḡūrātı dirler ve’l-ḡāşıl. ‘Arabca, cebheye dirler. Ebrü, ḡaşa dirler. ‘Arabca, ḡācīb. Bürāder, zamm-ı bā’-ile ve feth-i dāl-ile ḡardeşe. ‘Arabca, aḡ. Hemrāh, feth-i hā’-ile yoldaşa. ‘Arabca, refik.

[Beyt]

¹²⁴ “Ve arḡa māra da dirler...” diye başlayıp buraya kadar devam eden kısım sayfa kenarında yer almaktadır.

Şamanlu balçığa keh-gil [kirec kec ü kum rīg

Sifāl saḡsı durur ḡışt u seng kerpıc ü taş]

ilā-āḡirihi

Keh-gil, ‘Arabca, seyā’. Keḡ, fetḡ-i kāf-ile kireç dimekdür. ‘Arabca, caşş. Rīg, kum. ‘Arabca, reml. Sifāl, kesr-i sīn ile şaḡşı, ḡazef. ḡışt, kesr-i ḡā’-ile kerpıç. ‘Arabca, libn. Lebıne, bi’l-fetḡ ve kesri’l-bā’ ve’l-libnet bi’l-kesr ve süküni’l-bā’ kerpıç ki balçıḡdan iderler; Aḡterī.¹²⁵ Seng, taş. ‘Arabca, ḡacer.

[Beyt]

Şu āb ḡāk durur [toprak āteş od yil bād

Hem eşk gözyaşıdur ḡuşḡ ter kuru ile yaş]

ilā-āḡirihi

Āb, şu. [‘Arabca], mā’. ḡāk, [toprak]. ‘Arabca, türāb. Āteş, nār. Bād, yel. ‘Arabca, rīḡ. Eşḡ, [göz yaşı]. ‘Arabca, dümū’. ḡuşḡ, zamm-ı ḡā’-ile kuruya [dirler]. ‘Arabca, yābis. Ter, fetḡ-i tā’-ile yaş. ‘Arabca, beel.

[Beyt]

ḡarīden [almak u şatmak fūrūḡten biḡır al

Di sūd aşşıya kālā nedür metā’ u kumaş]

ilā-āḡirihi

ḡarīden, almak. ‘Arabca, şirā. Fūrūḡten, maşḡardur, zamm-ı fā’-ile şatmaḡa dirler. ‘Arabca, bey’. Bi-ḡar, al. ‘Arabca, eşir. Sūd, (8^b) aşşıya [dirler]. ‘Arabca, ribḡ.

Beyt

Ekinci bezrger ü [kişt ekin şiyār u nataş

Bi-kār ek bi-direv biç bi-küb döḡ çeç ü çāş]

ilā-āḡirihi

Ve bezrger mürekkebdür zīrā bezr toḡma dirler. Ve ger, ḡarfdur ve gerüñ iki ḡarındaşları vardur, biri dār ve biri bāndur. Ve’l-ḡāşıl, ger ve dār ve bān lafızları ism-i cāmıdde mülḡak olursa eger yā ism-i cāmıdi ism-i fā’ il ma’ nā ḡıllarlar; meşelā bezr ve zer ve āhen kelimeleri ism-i cāmıddür; evāḡirine lā[ḡıḡ] idince bezrger ve zergger ve āhenger dirsüñ. Ve dār kelimesi

¹²⁵ Son cümle sayfa kenarında yer almaktadır.

daḥī bunuñ gibidür. Meşelâ āb ve rikāb ve silāḥ kelimesinin āḥirine lâḥik olunca āb-dār ve rikāb-dār ve silāḥ-dār dirsün. Ve bān daḥī hemçun. Meşelâ dīde ve raḥt ve der kelimesinin āḥirine lâḥik olunca dīde-bān ve raḥt-bān ve der-bān dirsün. Ve mā eşbehuhā fa'ḥfaz.

Maḥşūl Feth-i bā-y-ile bezrger, ekinciye dirler. ‘ Arabca, zerrā‘ . Kışt, kesr-i kāf-ile ekine dirler. ‘ Arabca, ḥaşad, ḥarş. Şiyār, kesr-i şīn-le naḥasa ve hereke dirler hem ḥūra. Bi-kār, kesr-i bā-y-ile emirdür, ek dimege dirler. ‘ Arabca, izra‘ . Bi-direv, kesr-i dāl-ile ve feth-i rā’-ile emirdür, direvīden maşdarından müştakdur, biç dimege dirler. ‘ Arabca, iḥşad. Bi-küb, zamm-ı kāf-la dög dimege dirler. ‘ Arabca, deyyis. Çāş, cīm-i Fārisī-y-le çeçe dirler. ‘ Arabca, şubre.

Takṭī’u’l-beyt

Ekinci bez mefā‘ ilün/ rger ü kişt fe‘ ilātün/ ekin şiyār mefā‘ ilün/ u naḥas fe‘ ilāt

Bikār ek mefā‘ ilün/ bidirev biç fe‘ ilātün/ biküb dök mefā‘ ilün/ çeç ü çāş fe‘ ilāt¹²⁶

Çeç, buğday ve arpa vesā’ir terekenün yığınına dirler, minhü.¹²⁷

[Beyt]

Barışmak āştī [āmīḥten qarışmakdur

Yavaş bi-rām u şavaş cenkdür daḥī perḥāş] ilā-āḥirihī

Terşī’ -teraşşu‘ ; qarışmak, minhü; rihḳ-qarışmak, minhü.¹²⁸

Āştī, elif-i memdüde ile barışmağa dirler. ‘ Arabca, (9^a) şulḥ. Āmīḥten, elif-i memdüde ile maşdardur, qarışmağa dirler. ‘ Arabca, iḥtilāḥ. Rām, yavaş dimege dirler. ‘ Arabca, ḥilm. Ceng, ḥarb, feth-i cīm ile. Ve perḥāş, şavaşa dirler, feth-i bā-i ‘ Acem-ile. ‘ Arabca .

Takṭī’u’l-beyt

Barışmak ā mefā‘ ilün/ şti āmī fe‘ ilātün/ ḥten qarış mefā‘ ilün/ maḥdur fe‘ ilāt

Yavaş ne rāmmefā‘ ilün/ u şavaş cenfe‘ ilātün/ kdür daḥī mefā‘ ilün/ perḥāş fe‘ ilāt¹²⁹

[Beyt]

¹²⁶ Takṭī’u’l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

¹²⁷ Bu cümle sayfa kenarında yer almaktadır.

¹²⁸ Bu cümle sayfa kenarında yer almaktadır.

¹²⁹ Takṭī’u’l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

Oķı dūrüş [gice gūndūz Őıĝırlayın olma

Bi-ħ̣ān bi-kūş Őeb ũ rūz hemçü gāv mebāş]

ilā-āħirihi

Bi-ħ̣ān, zamm-ı ħ̣ā'-ile ħ̣āndenden müştak emirdür, oķu dimege dirler. 'Arabca, iķra'. Bi-kūş, zamm-ı kāf-la kūşiden kelimesinden müştak emirdür, dūrüş dimege dirler. 'Arabca taħannaţ. Őeb, gice. ['Arabca,] leyl. Rūz, zamm-ı rā'-ile gūndūze dirler. 'Arabca, yevm. Hemçü, gibi dimege dirler. 'Arabca, mişl. Gāv, öküze. 'Arabca, baķar. Mebāş, fetħ-i mīm-le olmaya dimekdür. 'Arabca, lā-tekün.

Takṭī' u'l-beyt

Oķı dūrüş mefā' ilün/ gice gūndūz fe' ilātün/ Őıĝırlayın mefā' ilün/ olma fe' ilāt

Biħ̣ūn bigūmefā' ilün/ Ő Őeb u rūfe' ilātün/ z hemçü gā mefā' ilün/ v mebāş fe' ilāt¹³⁰

[Beyt]

Senūñle olayıdum [kāşki bā-tū būdem kāş]

ilā-āħirihi

Bā-tū, zamm-ı tā'-ile senūñle dimekdür. 'Arabca, ma' ente. Būdem, zamm-ı bā'-ile ve fetħ-i dāl-ile olayıdum dimekdür. 'Arabca, kevnī. Kāş, keşke, 'Arabca, levlā. Ve bi'l- 'Arabiyyetihi levlāye küntü ma' ente.

Takṭī' u'l-mışra'

Senūñle o mefā' ilün/ layıdum kāş fe' ilātün/ ki bā-tū bū mefā' ilün/ dem kāş fa' lāt¹³¹

Ķıţ'a

Zaĝan çaylak [oldı vü ķartāl dāl

Kebūter göĝercin ķanat perr ũ bāl]

ilā-āħirihi

Mahşül Zaĝan, fetħ-i zā-y-ile ve fetħ-i ĝayn-la devlengeçe dirler, aĝusdos çaylaĝı dimekle meşhūrdur. 'Arabca, hedād. Dāl, ķartal didükleri ķuşa dirler. 'Arabca, raħame. Kebūter, fetħ-i kāf-la ve zamm-ı bā'-ile ve fetħ[-i tā ile] göĝercine dirler. 'Arabca, ħammāme. Ve bāl ũ perr, bā'-i Fārisī-y-le ba' dehū rā'-i müşeddede ile ķuş ķanadına dirler. 'Arabca, cenāħ dirler.

¹³⁰ Takṭī' u'l-beyt kısmı varak (8^b)'nin kenarında yer almaktadır.

¹³¹ Takṭī' u'l-mışra' kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

Takṭī' u'l-beyt

Zegān çay fe' ülün/ laḳ oldı fe' ülün/ vü ḳartā fe' ülün/ l dāl fe' ül

Kebüter fe' ülün/ gögercin fe' ülün/ ḳanat per fe' ülün/ r ü bāl fe' ül¹³²

Beyt

Sitāre vü [aḫter] di-gil yılduza

ilā-āḫirihi

Maḫşül Sitāre, kesr-i sīn-le (9^b) ve feth-i rā'-ile yılduza dirler. 'Arabca, necm. Aḫter, feth-i elif ile ve tā'-ile yine yılduza dirler. 'Arabca, kevkeb. Pervīn, feth-i bā'-i Fārisī-y-le ülker yılduzuna dirler. 'Arabca, şüreyyā dirler.

Takṭī' u'l-beyt

Sitāre fe' ülün/ vü aḫter fe' ülün/ di-gil yıl fe' ülün/ duza fe' ül

Di pervī fe' ülün/ ne ülker fe' ülün/ yeñi ay fe' ülün/ hilāl fe' ül¹³³

Beyt

Hilāle meh-i nev dinür pārsī

ilā-āḫirihi

Maḫşül Meh-i nev, feth-i mīm-ile ve nūn-ile yeñi aya dirler. 'Arabca, hilāl. Kehkeşān, feth-i kāf ile gökyüzünde olan aḳluḡa şamanuḡrusı dirler. 'Arabca, mecerre. Şāl, aḳ ve gökçek kilim ve palasa dirler. 'Arabca, ḫībek.

Takṭī' u'l-beyt

Hilāle fe' ülün/ meh-i nev fe' ülün/ dinür pā fe' ülün/ rsī fe' ül

Şaman uḡ fe' ülün/ rusı keh fe' ülün/ keşān ab fe' ülün/ a şāl fe' ül¹³⁴

Beyt

¹³² Takṭī' u'l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

¹³³ Takṭī' u'l-beyt kısmı varak (9^a)'nın kenarında yer almaktadır.

¹³⁴ Takṭī' u'l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

Arıya di [zenbūr u kendū kıovan

Şükūfe çiçek engübīn oldı bal] ilā-āḫirihi

Maḫşūl Zenbūr, fetḫ-i zā'-ile ve zamm-ı bā'-ile arıya dirler, lūgat-i müştarekedür. Yine
‘Arabca, zenbūr. Kendū, fetḫ-i kāf-ile ve zamm-ı dāl-ile bal arusı depdikleri kıovana dirler.
‘Arabca, naḫl. Şükūfe, zamm-ı şīn u kāf-la ve fetḫ-i fā'-ile çiçege dirler. ‘Arabca, zehre,
müceec. Engübīn, fetḫ-i elif-le ve zamm-ı kāf-ı Fārisī-y-le ve daḫī kesr-i bā-y-ile bala dirler.
‘Arabca, ‘asel dirler.

Takṭī‘u’l-beyt

Arıya fe‘ ülün/ di zenbūr fe‘ ülün/ u kendū fe‘ ülün/ kıovan fe‘ ül

Şükūfe fe‘ ülün/ çiçek en fe‘ ülün/ gübīn ol fe‘ ülün/ dı bal fe‘ ül¹³⁵

Beyt

Bölük şaç [örülü vü şarķuğ u beñ

Di gīsū vü murgūl ferḫāl ḫāl] ilā-āḫirihi

Maḫşūl Gīsū, kesr-i kāf-ile şaç bölüğine dirler. ‘Arabca, ḫaşīle. Mergūl, fetḫ-i mīm-ile
ve zamm-ı ğayn-la örülmüş şaçı dirler. ‘Arabca, meftūl. Murgūl, zamm-ı mīm-ile ve zamm-ı
ğayn-la kııvırcık şaçı dirler. ‘Arabca, ca‘ d. Ferḫāl, fetḫ-i fā'-ile şarķuğ şaçı dirler. Ru‘āye, er
kışinūñ büyük şaçı, minhū.¹³⁶ ‘Arabca, ‘iķāş. ḫāl, beñe dirler, lūgat-ı müştareke. ‘Arabca,
yine ḫāl.

Takṭī‘u’l-beyt

Bölük şaç fe‘ ülün/ örülü fe‘ ülün/ vü şarķuğ fe‘ ülün/ u beñ fe‘ ül

Di gīsū fe‘ ülün/ vü murgū fe‘ ülün/ l ferḫā fe‘ ülün/ l ḫāl fe‘ ül¹³⁷

(10^a) Beyt

Di oğlancığa kūdek ü kink kerz

[Cüvāndur yigit pūr oğul pīr u zāl] ilā-āḫirihi

¹³⁵ Takṭī‘u’l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

¹³⁶ Son cümle sayfa kenarında yer almaktadır.

¹³⁷ Takṭī‘u’l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

Maḥşülü'l-beyt Kūdek, zamm-ı kāf ile ve feth-i dāl ile oğlana dirler. ʿArabca, şabī. Kink, kesr-i kāf-la kırt ve kerz oğlana dirler. ʿArabca, ribʿān. Cūvān, zamm-ı cīm ile yigide dirler. ʿArabca, şāb. Pūr, zamm-ı bāʾ-i Fārisī-y-le ve [püser] feth-i sīn ile oğula dirler. ʿArabca, ibn. Pīr, kesr-i bāʾ-i Fārisī-y-le kocaya dirler. ʿArabca, şeyb. Zāl, kıcalığa dirler. ʿArabca, şeyḫūḫet. Selīl-i nāhir, bülūğa yetmiş. Himm, kıatı kıoca.¹³⁸

Taḳṭīʿ uʾl-beyt

Di oğlan feʿ ülün/ cığa kū feʿ ülün/ dek ü kin feʿ ülün/ k kerz feʿ ül

Cūvāndur feʿ ülün/ yigit pūr feʿ ülün/ oğul pī feʿ ülün/ r u zāl feʿ ül¹³⁹

Beyt

Bunamış ne fertüt kırkıl dümüy

[Kıarı pīre-zen ay u yıl māh u sāl]

ilā-āḫirihi

Maḥşülü'l-beyt Fertüt, feth-i fāʾ-ile ve zamm-ı tāʾ-ile bunamışa dirler. ʿArabca, herem. Dümüy, zamm-ı mīm-le ve dāl-ile kırgıla dirler. ʿArabca, eşmaṭuʾn-nesīb.¹⁴⁰ Pīre-zen, kesr-i bāʾ-i Fārisī-y-le ve daḫī feth-i rāʾ-ile kıcakıarıya dirler. ʿArabca, ʿacüz. Kehle, kırgıl avrat.¹⁴¹ Māh, otuz gün ayına dirler. ʿArabca, şehir. Sāl, yıla dir[ler]. ʿArabca, sene.

Taḳṭīʿ uʾl-beyt

Bunamış feʿ ülün/ ne fertü feʿ ülün/ t kırgıl feʿ ülün/ dümüy feʿ ül

Kıarı pī feʿ ülün/ re-zen a feʿ ülün/ y u yıl mā feʿ ülün/ h u sāl feʿ ül¹⁴²

Beyt

Suḫan dārem [ez-dür bih ez-men sitān

Sözüm var eyü incüden benden al]

ilā-āḫirihi

Maḥşülü'l-beyt Suḫan, söze dirler. ʿArabca, kıavl. Dār, bunda isimdür līkin bu maḫüle mevāzīʿ da müstaḳıllen bi-nefsihī maʿnāya delālet eylemez, ism-i cāmīd ile mürekkeb olmadıkça. Meşelā suḫandā[re]m diyince müstaḳıllen bi-nefsihī maʿnāya delālet eyleyüp

¹³⁸ Son iki cümle sayfa kenarında yer almaktadır.

¹³⁹ Taḳṭīʿ uʾl-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁴⁰ Eşmaṭuʾn-nesīb Hürmet edilecek, saçı ağarmış kadın.

¹⁴¹ Bu cümle sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁴² Taḳṭīʿ uʾl-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

sözüm var ve söz şāhibiyim dirler. ‘Arabca, ene şāhibu’l-ķavl. Ez, fetḥ-i elif ile –den dimekdür. (10^b) ‘Arabca, min. Dür, zamm-ı dāl-ile inciye dirler. ‘Arabca, lü’lü’. Bih, kesr-i bā’-ile eyü dimekdür. ‘Arabca, ecdez. Ez, min ma‘nāsına. Men, fetḥ-i mīm-le ben dimekdür, ‘Arabca, ene. Sitān, kesr-i sīn-le [sitānden]den müştāk emirdür, al dimekdür. ‘Arabca, ḥuz.

Takṭī‘u’l-beyt

Suḥan dā fe‘ülün/ rem ez-dür fe‘ülün/ bih ez-men fe‘ülün/ sitān fe‘ül
Sözüm var fe‘ülün/ eyü in fe‘ülün/ cüden ben fe‘ülün/ den al fe‘ül¹⁴³

Takṭī‘u’l-mıṣra‘

Gidiser fe‘ülün/ cemāl u fe‘ülün/ ḳalısar fe‘ülün/ kemāl fe‘ül¹⁴⁴

Beyt

Dirler süciye bāde vü mül [hem piyāle cām
Ḳırnaḳ kenīzek ü ḳula di bende hem ḡulām] ilā-āhirihi

Maḥşül Bāde, şaraba dirler. ‘Arabca, ḥamr. Mül, zamm-ı mīm-le yine şaraba dirler. ‘Arabca, ‘aḳār. Piyāle, kesr-i bā’-i Fārisī-y-le ve fetḥ-i lām-la şarap ḳadeḫine dirler. ‘Arabca, ke’s. Cām, yine ḳadehe dirler. ‘Arabca, cām. Kenīzek, fetḥ-i kāf-ı evvel-ile ve kesr-i nūn-la ve fetḥ-i zā-ile ḳırnaḡa dirler. ‘Arabca, ḡulām.

Takṭī‘u’l-beyt

Dirler sü mef‘ülü/ ciye bāde fā‘ilātü/ vü mül hem pi mefā‘ilü/ yāle cām fā‘ilāt
Ḳırnaḳ ke mef‘ülü/ nīzek ü ḳu fā‘ilātü/ la di bende mefā‘ilü/ hem ḡulām fā‘ilāt¹⁴⁵

Beyt

Güncüşk serçe şırça dahı ābgīnedür
[Sürçe ṭayına ya‘ni bi-laḡzed ḥaber peyām] ilā-āhirihi

Maḥşülü’l-beyt Güncüşk, zamm-ı kāf-la ve zamm-ı cīm ile serçeye dirler. ‘Arabca, ‘uşfūr. Ābgīne, elif-i memdüde ile şırçaya dirler. ‘Arabca, zücāc. Bi-laḡzed, bā’nuñ kesri-y-le

¹⁴³ Takṭī‘u’l-beyt kısmı varak (10^a)’nın kenarında yer almaktadır.

¹⁴⁴ Takṭī‘u’l-mıṣra‘ kısmı varak (10^a)’nın kenarında yer almaktadır.

¹⁴⁵ Takṭī‘u’l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

ve daḥī feth-i lām-la ve feth-i zā'-ile muzāri^ç dur, sürçmek dimekdür. ^ç Arabca, ta^ç assür. Peyām, feth-i bā'-i Fārisī-y-le duyı dimekdür. ^ç Arabca, ḥaber.

Taḳṭī^ç u'l-beyt

Güncüşk mef^ç ülü/ serçe şırça fā^ç ilätü/ daḥī āb mefā^ç ilü/ gīnedür fā^ç ilāt

Sürçe ṭa mef^ç ülü/ yına ya^ç ni fā^ç ilätü/ bilagzed ḥa mefā^ç ilü/ ber peyām fā^ç ilāt¹⁴⁶

Beyt

Ber-benddür gömüldürük efsārdur yular

[Fitrāk terki zīn eyer oldı uyan ligām]

Taḳṭī^ç uhū Ber-bend, feth-i bā' ile gömüldürük ki meşhūrı sīne-benddür. ^ç Arabca, lebeb. Efsār, feth-i elifle yulara dirler. ^ç Arabca, zimām. Fitrāk, kesr-i fā'-ile terkiye dirler. ^ç Arabca, [serc]. Zīn, kesr-i zā'-ile eyere dirler. ^ç Arabca (11^a) licām.

[Taḳṭī^ç u'l-beyt]

Ber-bend mef^ç ülü/ dür gömüldü fā^ç ilätü/ rük efsār mefā^ç ilü/ dur yular fā^ç ilāt

Fitrāk mef^ç ülü/ terki zīn e fā^ç ilätü/ yer oldı u mefā^ç ilü/ yan ligām fā^ç ilāt¹⁴⁷

[Beyt]

Kef-gīr kepçe tābe ṭığan çölmege di dīg

Cūşīd ü puḥt ḳaynadı vü bişti çig ü ḥām]

Maḥşülü'l-beyt Kef-gīr, feth-i kāf-la ve ba^ç dehu kesr-i kāf-ı ^ç Acem-ile kökür, kepçe dirler. ^ç Arabca, eczeb. Tābe, feth-i bā'-ile ṭığan ki tavaya dirler. ^ç Arabca, miḳlā. Dīg, kesr-i dāl-ile çömlege dirler. ^ç Arabca, ḳıdr. Cūşīd, zamm-ı cīm ve kesr-i şīn-le cūşīden kelimesinden mazīdür, ḳaynadı dimekdür. ^ç Arabca, ḡalā. Puḥt, zamm-ı bā'-i Fārisī-y-le bişdi dimekdür. ^ç Arabca, rayyıḳ. Ḥām, çig şey'e dirler, ^ç Arabca, sü're.

Taḳṭī^ç u'l-beyt

Kef-gīr mef^ç ülü/ kepçe tābe fā^ç ilätü/ ṭığan çölme mefā^ç ilü/ ge di dīg fā^ç ilāt

¹⁴⁶ Taḳṭī^ç u'l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁴⁷ Taḳṭī^ç u'l-beyt kısmı varak (10^b)'nin kenarında yer almaktadır.

Cüşid ü mef' ülü/ puht kayna fâ' ilätü/ dı vü bişti mefâ' ilü/ çig ü hām fâ' ilāt¹⁴⁸

Beyt

Şemşir tîğ di [kılıca deşne hançere

Keymuht şağrı kına gılâf ayd u hem niyām]

ilā-âhîrihi

Maḥşülü'l-beyt Şemşir, seyf. Tîğ, kesr-i tā'-ile yine kılıca dirler yine. 'Arabca, şarım. Deşne, feth-i dāl-ile ve feth-i nūn-la hançere dirler. 'Arabca, ğımd. Keymuht, feth-i kāf-la ve zamm-ı mīm ile şağrıya dirler. 'Arabca, kefel. Niyām, kesr-i nūn-la kına dirler. ['Arabca,] gılaf.

Takṭî' u'l-beyt

Şimşir mef' ülü/ tîğ di kı fâ' ilätü/ lıca deşne mefâ' ilü/ hançere fâ' ilāt¹⁴⁹

Beyt

Ṭam bām [u borc vām u küs am ü murād kām

Hem gāmdur adım daḥı dirler damağa kām]

ilā-âhîrihi

Maḥşülü'l-beyt Bām, ṭama dirler. 'Arabca, saṭḥ. Vām, borca dirler. 'Arabca, deyn. Küs, zamm-ı kāf-la ama dirler. 'Arabca, ferc. Kām, dilege dirler. 'Arabca, murād. Gām, kāf-ı Fārisî-y-le ayak adımına dirler. 'Arabca, haṭve. Kām, ṭamağa dirler. 'Arabca, ḥanek.

Takṭî' u'l-beyt

Ṭam bām u mef' ülü/ borc vām u fâ' ilätü/ küs am ü mu mefâ' ilü/ rād kām fâ' ilāt

Hem gām mef' ülü/ dur adım da fâ' ilätü/ ḥı dirler da mefâ' ilü/ mağa kām fâ' ilāt¹⁵⁰

Beyt

İy dest-gîr dāmenet ez-dest key hilem

[Ey el ṭutıcı etegin elden kaçan koyam]ilā-âhîrihi

¹⁴⁸ Takṭî' u'l-beyt kısmı varak (10^b)'nin kenarında yer almaktadır.

¹⁴⁹ Takṭî' u'l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁵⁰ Takṭî' u'l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

Maḥşül İy dest-gİR, ey el tatar dimekdür. ‘Arabca, aḥzū’l-yedī. Dāmenet, (11^b) [etegiñ] dimekdür. ‘Arabca, zeylūk. Ez-dest, elden dimekdür. ‘Arabca, mine’l-yed. Key hilem, kaçan şalı virdüm dimekdür. ‘Arabca, metā ursiluhu.

Taḳṭī’u’l-beyt

İy dest [mef’ ülü]/ gİR dāmene [fā’ ilātü]/ t ez-dest mefā’ ilü/ key hilem fā’ ilāt¹⁵¹

Taḳṭī’u’l-mışra’

‘İlm ögre [mef’ ülü]/ nen kişi bu [fā’ ilātü]/ lısdur yü [mefā’ ilü]/ ce maḳām fā’ ilāt¹⁵²

Beyt

Ḳarın şikem nāfe göbek [beldür miyān ḳuşaḳ kemer

Daḫı zenaḥ-dāndur eñek sīne göğüsdür daḫı ber] ilā-āḫirihi

Maḥşülü’l-beyt Şikem, kesr-i şīn-le ḳarına dirler. ‘Arabca, baṭn. Nāfe, göbeke dirler. ‘Arabca, sürre. Miyān, kesr-i mīm-le bele dirler. ‘Arabca, cānib. Kemer, feth-i kāf-la ḳuşaḡa dirler. ‘Arabca, minṭaḳa. Zenaḥdān, feth-i zā’-ile eñeke dirler. ‘Arabca, zēḳan. Sīne, kesr-i sīn-le ve feth-i nūn-la göğüse dirler. ‘Arabca, kelkel.

Taḳṭī’u’l-beyt

Ḳarın şikem müstef’ ilün/ nāfe göbek müstef’ ilün/ beldür miyān müstef’ ilün/ ḳuşaḳ kemer müstef’ ilün

Daḫı zenaḥ müstef’ ilün/ dāndur eñek müstef’ ilün/ sīne göğüs müstef’ ilün/ dür daḫı ber müstef’ ilün¹⁵³

Beyt

Murḡ-āb çerḡ ördek çaḳır [tīzī küned ya’ ni çaḳır

Āhen demürdür mis baḳır gümüş ne sīm altun ne zer] ilā-āḫirihi

¹⁵¹ Taḳṭī’u’l-beyt kısmı varak (11^a)’nın kenarında yer almaktadır.

¹⁵² Taḳṭī’u’l-mışra’ kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁵³ Taḳṭī’u’l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

Maḥşülü'l-beyt Murğ-āb, zamm-ı mīm-le ördeke dirler. ʿArabca, ḥaṣāne. Çerağ, feth-i cīm-le toğana dirler. ʿArabca, cūle. Tīz, kesr-i tā'-ile keskin ve yitilge dirler. ʿArabca ḥiddet, şerr. Küned, kaçır dimekdür. ʿArabca, saḥīṭ. Āhen, elif-i memdüde ile ve feth-i hā'-ile demüre dirler. ʿArabca, ḥadīd. Mis, kesr-i mīm-ile bakıra dirler. ʿArabca, nuḥās. Sīm, kesr-i sīm-ile gümüşe dirler. ʿArabca, fiḍḍa. Zer, feth-i zā-ile altuna dirler. ʿArabca, zeheb.

Taḳṭī' u'l-beyt

Murğ-āb çerağ müstef' ilün/ ördek kaçır müstef' ilün/ tīzī küned
müstef' ilün/ ya' ni kaçır müstef' ilün

Āhen demür müstef' ilün/ dür mis bakır müstef' ilün/ gümüş ne sīm
müstef' ilün/ altun ne zer müstef' ilün¹⁵⁴

Beyt

Erzīz ḳalay [u rüy tuc āsān geñez düşvār güc

Ergeç nehāz u keşş koç dişi vü erkek māde ner] ilh.

Maḥşülü'l-beyt Erzīz, feth-i elif-le ve kesr-i zā'-ile ḳab ḳalayına dirler. ʿArabca, raşāş. Rüy, zamm-ı rā'-ile tuca dirler. ʿArabca, şufr. Āsān, elif-i memdüde ile geñeze dirler. ʿArabca, ehven. Düşvār, zamm-ı dāl-ile güce dirler. ʿArabca, ḥarec. (12^a) Nehāz, feth-i nūn-la ergeçe dirler. ʿArabca, tīs. Ergeç nehāz ki sürinüñ öñünce ḳulağuz olana ve bi-ṭarīḳı isti' āre bir ḳavmüñ ve sürinüñ ve bir nesnenüñ muḳtedālarına dirler; minhü.¹⁵⁵ Keşş, feth-i kāf-ile ḳoça dirler. ʿArabca yine keşş. Māde, feth-i dāl-ile dişiye [dirler]. [ʿArabca,] ünşā. Ner, feth-i nūn-la erkege dirler. ʿArabca, zeker.

Taḳṭī' u'l-beyt

Erzīz ḳalay müstef' ilün/ u rüy tuc müstef' ilün/ āsān geñez müstef' ilün/
düşvār güc müstef' ilün

Ergeç nehā müstef' ilün/ z u keşş koç müstef' ilün/ dişi vü er müstef' ilün/
kek māde ner müstef' ilün¹⁵⁶

¹⁵⁴ Taḳṭī' u'l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁵⁵ Son cümle varak (11^b)'nin kenarında yer almaktadır.

¹⁵⁶ Taḳṭī' u'l-beyt kısmı varak (11^b)'nin kenarında yer almaktadır.

Beyt

Kār-ı nühüfte [gizlü iş gāndur cimā[ ] u būs  püş

 oy-kerde ya[ ] ni terlemiş [ ]avret zen   şevherd r er] ilā-āh rihi

Maḥşülü'l-beyt Kār-ı nühüfte, zamm-ı n n-la ve zamm-ı h -ile gizlü iŖe dirler [ ]Arabca, fi[ ] lun maḥfiyyun. G n, k f-ı F ris -y-le [ ]avrat-ile bir iŖ iŖlemege dirler, Türkçe zikri m stehcend r, l kin [ ]Arabca, cim [ ]. B s, zamm-ı b -ile  pmege dirler. [ ]Arabca,  abl.  oy-kerde, zamm-ı h -ile ve feth-i k f-la terlemiŖe dirler. [ ]Arabca, [ ]ar k. Zen, feth-i z -ile kendü diŖisine dirler. [ ]Arabca, zevce. Ŗevher, feth-i Ŗin-ile ve feth-i h -ile ere dirler. [ ]Arabca, zevc.

Tak i[ ]u'l-beyt

K r-ı n h f müstef[ ] ilün/ te gizlü iŖ müstef[ ] ilün/ g ndur cim  müstef[ ] ilün/
[ ] u b s  p Ŗ müstef[ ] ilün

 oy kerde ya[ ] müstef[ ] ilün/ ni derlemiŖ müstef[ ] ilün/ [ ]avret zen   müstef[ ] ilün/ Ŗevherd r er müstef[ ] il n¹⁵⁷

Beyt

 um k p durur dest  seb  [ n-s  öte  n-s  beri

 n ard aŖaĖa yuğaru p Ŗ   pes   z r   zeber] il .

Maḥşülü'l-beyt  um, zamm-ı h -ile küpe dirler. [ ]Arabca, r k d. Seb , feth-i s n ile ve zamm-ı b -ile destiyeye dirler. [ ]Arabca, seb ce, bi-fethi's-s ni'l-m hmelet. Seb ; bi-fethi's-s n ve zammi'l-b 'i bi'l-[ ]Arabiyyi. E's-seb ce; bi-fethi's-s n ve bi't-T rk , desti, minhü; mu[ ]arrebdir.¹⁵⁸  n-s , elif-i memd de ile, zamm-ı s n ile öte ya a dimekdür, ba[ ]ide iŖaretd r. [ ]Arabca, z like'l-c nib dirler.  n, ism-i iŖaretd r ve g h kelimen n  h rinde elif-i s kine ile ed t-ı cem[ ] olur - demiyan ve beriyy n ve cinniy n ve melek n-, ve g h ism-i c midi ma[ ]n -y  Ŗifata na l ider -teferruc-k n n ve hüzün ve  ft n-; minhü.¹⁵⁹ P Ŗ, kesr-i b -i F ris -y-le  ne dirler. [ ]Arabca, em me. Pes, feth-i b -i F ris -y-le her Ŗey'in ardına dirler. [ ]Arabca, ba[ ]d. Z r, kesr-i z -y-la her Ŗey'in aŖaĖasına dirler. [ ]Arabca, ta te. Zeber, feth-i z -ile ve feth-i b -ile her Ŗey'in yuğarusına dirler. [ ]Arabca, fev a.

¹⁵⁷ Tak i[ ]u'l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁵⁸ Son iki cümle sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁵⁹ Son cümle sayfa kenarında yer almaktadır.

Taḳṭī' u'l-beyt

Ḥum küp durur müstef' ilün/ destī sebū müstef' ilün/ ān-sū öte

müstef' ilün/ ĩn-sū beri müstef' ilün

Öñ ard aṣa müstef' ilün/ ğa yuḳaru müstef' ilün/ pīṣ ü pes ü müstef' ilün/
zīr ü zeber müstef' ilün¹⁶⁰

(12^b) Beyt

Borcuñ öde vāmet güzār [arḳam ḳaşı püṣtem biḫār

Bunda getür ĩn-cā biyār anda ilet ān-cā biber] ilā-āḫiri'l-beyt

Vāmet kelimesinde olan tā' ḫiṭāb içündür, borcuñ dimekdür. Ve güzār, geḳ ma' nāsına līkin böyle yerde öde demek ma' nāsınadır. **Maḫṣülü'l-beyt** Vāmet, borcuñ dimekdür. 'Arabca, deynük. Güzār, emirdür, öde ma' nāsına. 'Arabca, idd. Ammā vāmet güzār, borcuñ öde dimekdür, idd deynek. Püṣtem, zamm-ı bā'-i Fārisī-y-le ve fetḫ-i tā'-ile arḳam. 'Arabca, zahrī. Biḫār, kesr-i bā'-ile ḳaşı dimekdür. 'Arabca, iḫdeṣ. ĩn cā biyār, kesr-i elif-le, bā'-ile buriya getür dimekdür. 'Arabca, hāte hāze'l-mekān. Ān cā biber, elif-i memdüde ile anda ilet dimekdür. 'Arabca, i' rez ve ḫabbiṣ zālike'l-mekān dirler.

Taḳṭī' u'l-beyt

Borcuñ öde vāmet güzār arḳam ḳaşı püṣtem biḫār

Bunda getür ĩn-cā biyār anda ilet ān-cā biber¹⁶¹

[Beyt

Oturma bilmezlerle ḳaç kendüñi ḳurtar iy oḒul

Menṣīn be-nādānān girīz ḫod-rā rehā kün iy püser] ilh.

Menṣīn, mīm ḫarf-i nefydür ve meftūḫdur. Ve niṣīn, emirdür, otur dimekdür. Ammā menṣīn, fetḫ-i mīmle ve kesr-i ṣīnle nehydür, oturma dimekdür. 'Arabca, lā-teclisdür. Be-nādānān, nādānuñ cem' idur ve ḫarf-i bā ile ma' nāsınadır, bilmezlerle dimekdür. 'Arabca, ma' a'l-cāhilīn. Girīz, kesr-i kāf-la ve rā'-ile emirdür, ḳaç dimekdür. 'Arabca, firr. Ḥod-rā,

¹⁶⁰ Taḳṭī' u'l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁶¹ Taḳṭī' u'l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

zamm-ı hā'-ile kendü ma' nāsınadır ve rā edāt-ı mef' üldür. 'Arabca, bi'z-zāt dirler. Rehā kün, feth-i rā'-ile ve zamm-ı kâf-la kıtar dimekdür. 'Arabca, ahlış. İy, kesr-i elif ile harf-i nidādur. 'Arabca feth-i (13^a) elif iledür.

Takṭī' u'l-beyt

Oturma bil mezlerle kaç kendüni kur tar iy oğul
Menşin be-nā dānān giriz ḥodrā rehā- kün iy püser¹⁶²

Ḥaḳḳā ki cā hil şohbeti nār-ı cehen nemden beter

Muzāfdur cehenneme, cehennem muzāfun-ileyhesidür.¹⁶³

Kıṭ'a

Çeşme bınar oldı küze bardaḳ
[İsteme mecüy u cüy ırmaḳ] ilā-āḫirihi

Maḥşülü'l-beyt Çeşme, bınar. 'Arabca, 'ayn. Kūze, bardaḳa dirler. Yine 'Arabca, kūze dirler. Mecüy, feth-i mīm-le ve zamm-ı cīm-le isteme dimekdür. 'Arabca, lā-taṭlab. Cüy, zamm-ı cīm-le ırmaḳa dirler. 'Arabca, nehr.

Takṭī' u'l-beyt

Çeşme bı mef' ülü/ ñar oldı kü mefā' ilün/ ze bardaḳ fe' ülün
İsteme mef' ülü/ mecüy u cü mefā' ilün/ y ırmaḳ fe' ülün¹⁶⁴

Beyt

Endāḫten ü fūrū fikenden
[Atmaḳ daḫı aşıḳa bırakmaḳ] ilā-āḫirihi

Maḥşülü'l-beyt Endāḫten, atmaḳa dirler. 'Arabca, revs. Fūrū, zamm-ı fā'-ile ve zamm-ı rā'-ile bir nesne aşıḳıya olmaḳa dirler. 'Arabca, zīr ve süfl. Fikenden, maşdardur, aşı

¹⁶² Takṭī' u'l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁶³ Son iki satır sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁶⁴ Takṭī' u'l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

efkenden idi, taḥfif için elif ḥazf olunduḡda fā sākin ḡalup ibtidā' müte' azzir oldu, ba' dehu e's-sākinu izā ḡarreke bi'l-kesri fehvāsınca fā'ya kesre ḡareket virildi, fikenden oldu. ' Arabca, ḡarḡ dirler.

Taḡḡī' u'l-beyt

Endāḡ ten ü fürü fikenden
Atmak da ḡı aḡaḡa bırakmak¹⁶⁵

Beyt

Zerd oldu ḡaru kebūd durur gök

[Ḳara siyeh ü sefiddurur aḡ] ilā-āḡirihi

Maḡḡül Zerd, fetḡ-i zā'-ile [ḡaru]. ' Arabca, aḡfer. Kebūd, fetḡ-i kāf-la ve zamm-ı bā-y-ile gök nesneye dirler. ' Arabca, ezrak, ḡays. Siyeh, siyāḡ; taḡfif için elif ḡazf olundu. Siyeh, kesr-i sīn-le ḡara ḡey'e dirler. ' Arabca, sevād. Sefid, sepīd cā'izdür zīrā bā da, fā da ḡarf-i ḡefevīlerdür, ve'l-ḡaḡıl sepīd aḡ nesneye dirler. ' Arabca, beyāz.

Taḡḡī' u'l-beyt

Zerd oldu ḡaru kebūd durur gök
Ḳara si yeh ü sefid durur aḡ¹⁶⁶

Beyt

Hem sürḡ kızıl yeşildurur sebz

[Nīl oldu çivid güzīne ḡoḡmakḡ] ilā-āḡirihi

Maḡḡül (13^b) Sürḡ, zamm-ı sin-le ḡırmızı nesneye dirler. Arabca, ḡumret. Sebz, fetḡ-i sīn ile yeşil nesneye dirler. ' Arabca, ḡaḡra. Nīl, kesr-i nūn-la çivide dirler ki boya yaparlar. ' Arabca ' izlim. Güzīne, zamm-ı kāf-ı Fārisī-y-le ve kesr-i zā-y-la ve fetḡ-i nūn-la bir nesne ḡaḡacak ḡoḡmaḡa dirler. ' Arabca, marraḡ, merziye, ḡırḡāḡ ve miḡma' a dirler.

Taḡḡī' u'l-beyt

¹⁶⁵ Taḡḡī' u'l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁶⁶ Taḡḡī' u'l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

Hem sürh kızıl yeşil durur sebz
Nîl oldu çivid güzî ne tokmak¹⁶⁷

Beyt

Laht oldu çomak katı durur saht

[Hem iri dürüş nerm yumşak] ilâ-âhirihi

Maḥşülü'l-beyt Laht, feth-i lâmla çomağa dirler. 'Arabca, ceret. Saht, feth-i sîn-le kat[1] ve pek nesneye dirler. 'Arabca, uṭrûş. Dürüş, zamm-ı dâl-ile ve zamm-ı rā ile iri nesneye dirler. 'Arabca, huşûnet. Nerm, feth-i nûn-la yumşak nesneye dirler. 'Arabca, leyyin, riḥâm, riḥve dirler.

Takṭî'u'l-beyt

Laht oldu çomak katı durur saht
Hem iri dürüş ner m yumşak¹⁶⁸

Beyt

Kef aya vü nâḥun oldu tırnak

[Engüş sütürk ü ulu barmağ] ilâ-âhirihi

Maḥşülü'l-beyt Kef, feth-i kâf-la ba' dehû fâ'-i muḥaffefe ile elüñ içine dirler ammâ fâ'-i müşeddede ile yine el içine dirler. 'Arabca, keff. Nâḥun, zamm-ı ḥâ'-la dırnağa dirler. 'Arabca, zûfr. Engüş, feth-i elif-le ve zamm-ı kâf-ı Fârisî-y-le barmağa dirler. 'Arabca, uşbu'. Sütürk, zamm-ı sîn-le uluya ve büyüge dirler. 'Arabca, kebîr. Ve 'azzu menî' şaffân, katı pek, şedîd.¹⁶⁹ Ammâ engüş-i sütürk, ulu barmağa ki baş barmağa dirler. 'Arabca, ibhâm.

Takṭî'u'l-beyt

Kef aya vü nâḥun oldu tırnak
Engüş sütürk ü ulu barmağ¹⁷⁰

¹⁶⁷ Takṭî'u'l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁶⁸ Takṭî'u'l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁶⁹ Bu cümle sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁷⁰ Takṭî'u'l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

Beyt

Kālūc kiçisi [vü müşt yumruḡ

Keştī gemidür ‘Arabca zevraḡ] ilā-āḡirihī

Maḡşūlü’l-beyt Kālūc, zamm-ı kâf-la ve zamm-ı lām-la kiçi barmaḡa dirler ki şerçe parmaḡ da dirler. ‘Arabca, ḡınşır. (14^a) Müşt, zamm-ı mīm-le yumruḡa dirler. ‘Arabca, ḡabza. Keştī, fetḡ-i kâf-la ve kesr-i tā’-la gemiye dirler. ‘Arabca, zevraḡ.

Taḡṡī’u’l-beyt

Kālūc ki çisi vü müş t yumruḡ

Keştī ge midür ‘Arap ça zevraḡ¹⁷¹

Beyt

Hem şīb ü firāz iniş yoḡuşdur

[Yüksek çü bülend ü pest alçaḡ] ilā-āḡirihī

Maḡşūlü’l-beyt Şīb, kesr-i şīn-le iniş yire dirler, ‘Arabca, ehviye. Firāz, kesr-i fā-y-la yoḡuş yire dirler. ‘Arabca, ḡadab. Bülend, zamm-ı bā’-la ve fetḡi lām-la yüksege dirler. ‘Arabca, ‘ulyā’ sümüvv. Pest, fetḡ-i bā’-i Fārisī-y-le alçaḡa dirler.

Taḡṡī’u’l-beyt

Hem şīb ü firāz iniş yoḡuşdur

Yüksek çü bülend ü pes t alçaḡ¹⁷²

Beyt

Ān-kes bi-rehīd ki şūd hirāsān

[ḡurtuldı o kimse k’oldı ḡorḡaḡ] ilā-āḡirihī

Maḡşūlü’l-beyt Bi-rehīd, kesr-i bā-y-ile ve fetḡ-i rā’-ile ve kesr-i hā-y-ile rehīden maşdarından müştak māzīdür, ḡurtuldı dimekdür. ‘Arabca, ḡalaş. Ān, zālik. Kes, fetḡ-i kâf-la

¹⁷¹ Taḡṡī’u’l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁷² Taḡṡī’u’l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

kimse dimekdür, ‘Arabca, men. Ammā ān-kes diyince o kimse demek olur. ‘Arabca, zālike men. Ki, kesr-i kāf-la. Şüd, oldu dimekdür. ‘Arabca, şāre. Hirāsān, kesr-i hā’-la qorqmağa dirler. ‘Arabca, hā’if.

Taḳṭī’u’l-beyt

Ān-kes bi	rehīd ki şüd	hirāsān
Ḳurtuldı	o kimse k’ol	dı qorqak
Mef’ ūlü	mefā’ ilün	fe’ ūlün
‘İlm içre	durur sa’ ā	det ancak ¹⁷³

Ḳıṭ’ a

Mī çeked ya’ ni ṭamar [hem reg ṭamar di ḳana hūn

Bezenilmiş çok simāṭ ārāste bisyār hū’ān]

ilā-āḫirihī

[**Maḥşülü’l-beyt**] Mī çeked. Mī, kesr-i mīm-le ḥarf-i ḥāldür. Ve çeked, fetḥ-i cīm-i Fārisī-y-le ve fetḥ-i kāf-la çekīden maşdarından muzāri’ dur, ṭamla ṭamlar dimekdür. ‘Arabca, yuḳaṭṭiru. Reg, fetḥ-i rā-y-la ṭamara dirler. ‘Arabca, şiryān ve ‘uruḳ. Hūn, zamm-ı hā’-la, elifsiz, ḳana dirler. ‘Arabca, dem. Ārāste, elif-i memdüde ile ve fetḥ-i tā’-la bezenilmiş nesneye dirler. ‘Arabca, müzeyyen. Bisyār, kesr-i bā-y-la çok nesneye dirler. ‘Arabca, keşir. Hū’ān, zamm-ı (14^b) hā’-la ve elif-i resmī ile şofraya ve ni’ mete dirler. ‘Arabca, hūn.

Taḳṭī’u’l-beyt

Mī çeked ya’ fā’ ilātün/ ni ṭamar hem fā’ ilātün/ reg ṭamar di fā’ ilātün/ ḳana hūn fā’ ilātün

Bezenilmiş fā’ ilātün/ çok simāṭ ā fā’ ilātün/ rāste bis fā’ ilātün/ yār hū’ān fā’ ilātün¹⁷⁴

Beyt

Bāz-gūne ‘aksinedür [daḫı gül-gūne feker

Dürlü dürlü gūn-a-gūn başı aşāğa ser-nügün] ilā-āḫirihī

¹⁷³ Taḳṭī’u’l-beyt kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁷⁴ Taḳṭī’u’l-beyt kısmı varak (14^a)’nın kenarında yer almaktadır.

Maḥşülü'l-beyt Bāz-güne, zamm-ı kâf-ı Fārisī-y-le ve fetḥ-i nūn-la bir nesne tersine olmağa ve bir şey'i tersine itmege dirler. ʿArabca, ʿaks. Gül-güne, zamm-ı kâfeyn ve fetḥ-i nūnla Türkçe, feker yaʿni gül renklü dimekdür. ʿArabca, verd ve ğalīs. Gün-a-gün, zamm-ı kâf-ı Fārisī-y-le ve fetḥ-i nūnlar ile dürlü dürlü dimekdür. ʿArabca, şıfun fe-şıfun ve nevʿun fe-nevʿun. Ser-nügün, fetḥ-i sīn-le ve zamm-ı nūn-la ve zamm-ı kâf-ı Fārisī-y-le başı aşığı olmağa dirler. ʿArabca, nākisuʿr-reʿs.

Bāz-güne	ʿaksinedür	dağı gül-gū	ne feker
Dürlü dürlü	gūn-a-gūn ba	şı aşığı	ser-nigūn ¹⁷⁵

Beyt

Gövde ten rüde bağırsağ bögrek öyken gürde şüş

[Eyegü pehlü yaña sū küşt yan uca sürün]

ilā-āḥirihī

Maḥşülü'l-beyt Ten, fetḥ-i tāʿ-la Türkçe, dāl ile gövdeye dirler. ʿArabca, beden. Rūde, zamm-ı rāʿ-la ve fetḥ-i dāl ile Türkçe, bağırsağa dirler. ʿArabca, meşārīn. Gürde, zamm-ı kâf ile ve fetḥ-i dāl-ile Türkçe, bögreke dirler. ʿArabca, külye. Şüş, zamm-ı şīn-le Türkçe, öyken. ʿArabca, kūş. Pehlü, fetḥ-i bāʿ-i Fārisī-y-le ve zamm-ı lām-la Türkçe, eyegü dirler. ʿArabca, ḍalaʿ. Sū, zamm-ı sīn-le Türkçe, yaña dirler. ʿArabca, cānib ve ṭaraf. Küşt, zamm-ı kâf-ı Fārisī-y-le Türkçe, yan dirler. ʿArabca, cenb. Sürün, zamm-ı sīnle ve rāʿ-ile Türkçe, uca dirler. ʿArabca, midyā.

Gövde ten rü	de bağırsağ	bögrek öyken	gürde şüş
Eyegü peh	lū yaña sū	küşt yan u	ca sürün ¹⁷⁶

[Beyt

Reste kırtulmuş velīkin beste bağılu deste şap

Müy kıl ḥāme kalem nāme bitidür cāme ṭon]

Takṭīʿ Reste, kırtulmuş. ʿArabca, muḥallaş. Beste, bağlanmış. ʿArabca, muḳayyed ve merbūṭ. Deste, şap. ʿArabca, cezr dirler. Müy, zamm-ı (15^a) mīm ile Türkçe, kıl. ʿArabca,

¹⁷⁵ Takṭīʿ kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁷⁶ Takṭīʿ kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

şâ‘r. Hâme, feth-i mîmle. ‘Arabca, kalem. Nâme, feth-i mîm-le Türkçe, bitiyedirler. ‘Arabca, mektûb. Câme, feth-i mîm-le Türkçe, çona dirler. ‘Arabca, şevb.

Reste kırtul mış velikin beste bağılu deste şap
Müy kıl hâ me kalem nâ me bitidür câme ton¹⁷⁷

Beyt

Şuç günâh saç [biyefşân şıç bi-rî işe bi-şâş

Ur bi-zen kıpar be-ken bihrâş kışı bitrâş yon] ilâ-âh

Maḥşülü’l-beyt Bi-zen, bā’nuñ kesri-y-le ve zā’nuñ fethi-y-le zeden maşdarından müştak emirdür, ur dimekdür. ‘Arabca, idrib. Beken, bā’nuñ ve kâf’uñ fethi-y-le Türkçe, kıparmağa dirler. ‘Arabca, ihzar. Bihirâş, bā’nuñ ve hâ’nuñ kesri-y-le hirâşiden maşdarından müştak emirdür, Türkçe, kışı dimekdür. ‘Arabca, kı’. Bitrâş, kesr-i bā’-la terâşiden maşdarından müştak emirdür, Türkçe, yon dimekdür. ‘Arabca, hitt. Günâh, suç, ‘Arabca, zenb. Biyefşân, kesr-i bā-y-la ve feth-i yâ’-i münkalibe ile efşânden maşdarından müştak emirdür, silk dimekdür. ‘Arabca, şibb. Bi-rî, kesr-i bā’-la ve rā-y-la rîden maşdarından müştak emirdür, Türkçe, şıç dimekdür. ‘Arabca, gallit. Bi-şâş, kesr-i bā’ ile şâşiden maşdarından müştak emirdür, Türkçe, işe dimekdür. ‘Arabca, bill.

Şuç günâh saç biyefşân şıç birî i şe bişâş
Ur bizen kı par beken bi hrâş kış bit râş yon¹⁷⁸

Beyt

Bir iki üç dörd beş [yek dü si çâr u penç şeş

Altı heft ü heşt ü nüñ deh yedi sekiz kırız on] ilâ-âhirihi

[Maḥşülü’l-beyt] Yek, feth-i yâ ile. Dü, zamm-ı dâl-la. Si, kesr-i sîn-le. Şeş, [feth-i şın-la]. Nüh, zamm-ı nün-la. Deh, feth-i dâl-la.

Bir iki üç dörd beş yek dü si çâr u penç u şeş
Altı heft ü heşt ü nüñ deh yedi sekiz kırız on¹⁷⁹

¹⁷⁷ Takḫî’ kısmı varak (14^b)’nin kenarında yer almaktadır.

¹⁷⁸ Takḫî’ kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

[Beyt

Bîst ü sî yigirm'otuz çil kırk pencâ ellidür

Şaşt u heftâd altmış u yetmiş durur kâlîve bön]

Taqtî^cuhû Bîst, kesr-i bâ-y-la yigirmi. Sî, kesr-i sîn-le otuz. Çil, çihil, kesr-i cîm-i Fârisî-y-le kırk. Pencâ, feth-i bâ'-i Fârisî-y-le elli. Şaşt, (15^b) feth-i şîn-le altmış. Heftâd, feth-i hâ'-la [yetmiş]. Kâlîve, kesr-i lām-la ve feth-i vāv-ile oğuz ve bön dimekdür. ^c Arabca, aḥmaḳ dirler.

Bist ü sî yi girm'otuz çil kırk pencâh ellidür
Şaşt u heftâd altmış u yetmiş durur kâlîve bön¹⁸⁰

Beyt

Daḫı heştâd u neved [şad seksen ü çoksan u yüz

Biñ hezâr u şay şına bişmâr u mî kün âzmün] ilâ-âḫirihi

[**Maḫşülü'l-beyt**] Heştâd, feth-i hâ'-la seksen. Neved, feth-i nûn-la 90. Şad, 100. Hezâr, feth-i hâ'-la 1000. Bişmâr, bâ'nuñ kesri-y-le şumurden maşdarından müştak emirdür, şay. ^c Arabca, iḥaşş. Mî kün, kıl dimekdür. ^c Arabca, ic'al ya'ni it dimekdür. Âzmün, elif-i memdüde ile ve zamm-ı mîm-le Türkçe şına dimekdür. ^c Arabca, tecerreb.

Daḫı heştâ d u neved şad seksen ü çok san u yüz
Biñ hezâr u şay şına biş mâr u mî kün âzmün¹⁸¹

[Beyt

İçerü gel añlar iseñ yoksa ḳalgıl taşrada

Enderün ây ger şināsî verne mîmân der birün]

Taqtî^c şümme'l-beyt. **Maḫşül** Enderün, feth-i elif-le ve dâl-ile ve zamm-ı rā-y-la Türkçe, içeri ve iç. Ger şināsî, ger. ^c Arabca, in. Şināsî, kesr-i şîn-le şināsiden maşdarından müştak

¹⁷⁹ Taqtî' kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁸⁰ Taqtî' kısmı varak (15^a)'nin kenarında yer almaktadır.

¹⁸¹ Taqtî' kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

muẓārī‘dür, añlar iseñ dimekdür. ‘Arabca, feh̄m. Verne, fetḥ-i vāv-ile yoḵsa dimekdür. ‘Arabca, ve-illā. Mī mān, mān, mānden maşdarından müştak emirdür, Türkçe, ḵal dimekdür. ‘Arabca, ḵih. Der, zarf. Birün, kesr-i bā-y-la ve zamm-ı rā’-ile ṭaşra dimekdür. ‘Arabca, ḥāric.

İçerü gel	añlar iseñ	yoḵsa ḵalḡıl	ṭaşrada
Ederün āy	ger şināsī	verne mīmān	der birün ¹⁸²
Fā ‘i lā tün	fā ‘i lā tün	fā ‘i lā tün	fā ‘i lā tün
Ḥayf aña kim	dām-ı cehl i	çinde ḵalmış	dur zebün ¹⁸³

Taḵṭī‘-i ḵıṭ‘a-yi uḥrā

Bi-verzīden özenmekdür nüverdīden durur dürmek

[Zemīn-rā ḥūk berkenden nedür yiri ṭoñuz dürmek] ilā-āḥirihi

Maḥşülü’l-beyt Bi-verzīden, özenmek. [‘Arabca,] ‘uşred. Nüverdīden, zamm-ı nūnla ve fetḥ-i vāv-ile Türkçe, bir nesneyi dirüp ve devşürmek. ‘Arabca, leff ü ḥaliyy. Zemīn, arz. Berkenden, Türkçe, dürmek ve ḵazmaḵdur. ‘Arabca, ḥafr.

Biverzīden	özenmekdür	nüverdīden	durur dürmek
Zemīn-rā ḥū	k berkenden	nedür yiri	ṭoñuz dürmek ¹⁸⁴

Taḵṭī‘

Rübūden [ḵapmaḡa dirler nümūden ya‘ni göstermek

Züdūden pasdan açmaḵdur būsūdendür daḡı sürmek]

(16^a) [Maḥşülü’l-beyt] Rübūden, ḵapmaḡa dirler. ‘Arabca, nehb. Nümūden, göstermege dirler. ‘Arabca, irā’et. Züdūden, zamm-ı zā’-la Türkçe, pasdan açmaḵ. ‘Arabca, şidā’. Būsūden, zamm-ı bā-y-ile sīn-le Türkçe, sürmeke dirler. ‘Arabca, taṭliye.

¹⁸² Taḵṭī‘ kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁸³ Bu beyit sayfa kenarında yer almaktadır.

¹⁸⁴ Taḵṭī‘ kısmı sayfa kenarında yer almaktadır.

Rübūden ap maa dirler nūmūden ya ni gstermek
Zūdūden pas dan amadur būsūdendür daı sūrme¹⁸⁵

[Beyt]

Resen ip tften būkmek yavu gūm yften bulma
Resīden irmek ũ dirmek biiden bften rmek

Maşūlū'1-beyt Resen, fet-i r-y-la ve fet-i sīn ile Tūrke, ip dimekdūr,  Arabca, abl. Tften, Tūrke, būkmek dimekdūr, madardur.  Arabca, fetl. Gūm, zamm-ı kf-ı Frisī-y-le Tūrke, yitmek ve yavu dimekdūr.  Arabca, fad. Yften, bulma dimekdūr.  Arabca, vicdn. Resīden, fet-i r-y-la ve kesr-i sīn ile madardur, Tūrke, irmek dimekdūr.  Arabca, vil. Biiden, b, arfdūr ve iden, kesr-i cīm-le madardur, Tūrke, dirmek.  Arabca, cem. Bften, madardur, Tūrke, rmek ve tkımaq dimekdūr.  Arabca, ress ve nesc.

Taī' u'1-beyt

Resen ip t	ften būkmek	yavu gūm y	ften bulma
Resīden ir	mek ũ dirmek	biiden b	ften rmek

[Beyt]

ırmīden ırīden alınma tır malamadur
avurma oldu dmīden demīden ya ni ũfūrme

Maşūlū'1-beyt ırmīden, kesr-i -la ve kesr-i mīm ile Tūrke, alınma dimekdūr.  Arabca, terehveke. ırīden, kesr-i -la ve kesr-i īn-le madardur. Tūrke, tır malama dimekdūr.  Arabca, ad, ır, masd. Dmīden, kesr-i mīm-le madardur, ma nsı Tūrke, avurma dimekdūr.  Arabca, tezribe. Demīden, fet-i dl-la ve kesr-i mīm ile (16^b) madardur, Tūrke, ũfūrme dimekdūr.  Arabca, te'fif, nef, nesef.

Taī' u'1-beyt

ırmīden	ırīden	alınma tır	malamadur
avurma ol	dı dmīden	demīden ya	ni ũfūrme

¹⁸⁵ Taī' kısmı varak (15^b)'nin kenarında yer almaktadır.

[Beyt]

Ġijīden oldı sürtünmek bigerdīden durur dönme

Gezīdendür ısıрмаğ dağı seg-lāyīden it ürmek

Maḥşūlü'l-beyt Ġijīden, kesr-i ġayn ile ve kesr-i jā'-i Fārisī-y-le maşdardur. Türkçe, sürtmek ve imelemek dimekdir. 'Arabca, naşş, raşs. Bigerdīden; bā, ḥarf-i cerdür ve gerdīden feth-i kāf-ı Fārisī-y-le ve kesr-i dālla maşdardur. Türkçe dönme ve degzinmek dimekdir. 'Arabca, ḥavl, taḥaṭṭur, reciyye. Gezīden, feth-i kāf-ı Fārisī-y-le ve kesr-i zā-y-la maşdardur. Türkçe, ısıрмаğ dimekdir. 'Arabca, 'ađđ. Seg, feth-i sīnle ba' dehū kāf-ı Fārisī-y-le Türkçe, it dimekdir. 'Arabca, kelb. Lāyīden, kesr-i yā [ve feth-i] dāl-ile maşdardur. Türkçe, ḥav ḥav. 'Arabca, 'av' av.

Taḫṭī' u'l-beyt

Ġijīden ol dı sürtünmek bigerdīden durur dönme

Gezīdendür ısıрмаğ da ħı seg-lāyī den it ürmek

[Beyt]

Yalıñ tef sūhten yanmağ deriz yiv dūhten dikmek

Ḥamīden rūften ya' ni egilmek dağı süpürmek

Maḥşūlü'l-beyt Tef, feth-i tā'-la Türkçe, alev dimekdir. 'Arabca, leheb, şevāzz. Sūhten, zamm-ı sīn ile maşdardur. Türkçe, yanmağ dimekdir. 'Arabca, iḥtirāk. Deriz, feth-i dāl-ile Türkçe, yiv dimekdir. 'Arabca, ḥurze. Dūhten, zamm-ı dāl-ile Türkçe, dikmek dimekdir. 'Arabca, ḥıyāṭ. (17^a) Ḥamīden, feth-i ḥā'-la ve kesr-i mīm ile maşdardur. Türkçe, egilmek. 'Arabca, ḥuđū'. Rūften, zamm-ı rā-y-la maşdardur. Türkçe, süpürmek dimekdir. 'Arabca, kesah.

Taḫṭī' u'l-beyt

Yalıñ tef sū htten yanmağ deriz yiv dū htten dikmek

Ḥamīden rū ften ya' ni egilmek da ħı süpürmek

[Beyt]

Olur engāšten ü efrāšten sezme k ü kaldırmađ

Dađı pindāšten ü berdāšten Őanmađ u gtrmeđ

MađŐülü'l-beyt Engāšten, feth-i elif-le maŐdardur. Türkçe, sezmeđ.   Arabca, vehm. Efrāšten, feth-i elifle maŐdardur. Türkçe, kaldırmađ ya ni yceltmeđ ve ycelk dimeđdr.   Arabca, i lā'. Pindāšten, kesr-i bā'-i Fārisī-y-le maŐdardur. Türkçe, Őanmađ dimeđdr.   Arabca, Őann. Berdāšten, feth-i bā' ile maŐdardur. Türkçe, gtrmeđ ya ni kaldırmađ dimeđdr.   Arabca, ref .

Tađđı' u'l-beyt

Dağı engāŐ ten ü efrā Őten sezme k ü kaldırmağ

Dağı pindā Őten ü berdā Őten Őanma đ u gtrmeğ

[Beyt]

Ŧapīdendr ŧalabımađ demīden sebze rpermeğ

Remānīdendr rktmeğ resānīdendr irgrmeğ

Mağşülü'l-beyt Ŧapīden, feth-i tā'-la ve kesr-i bā'-la maşdardur. Türkçe, ŧalabımađ ve istemeğ dimeğdr.   Arabca, ŧaleb. Demīden, feth-i dālla ve kesr-i mīm ile maşdardur. Türkçe, belrmeğ ve rpermeğ dimeğdr.   Arabca, kaŐ ar. Resānīden, feth-i rā'-la ve kesr-i nnla Türkçe, irgrmeğ ve iriŐdrmeđ dimeğdr.   Arabca, iblāđ, īŐāl.

Tađđı' u'l-beyt

Ŧapīdendr ŧalabımađ demīden seb ze rpermeğ

Remānīden (17^b) dr rktmeğ resānīden dr irgrmeğ

[Beyt]

Çi bāŐed serdter ez-yağ zi-mürdüm ħıŐten dīden

N'ola Őovuđırađ buzdandandr kendzindr grmeğ

Mağşülü'l-beyt Çi, kesr-i cīm ile ħarf-i istiŐhāmdur. Türkçe, ah ve ne dimeğdr.   Arabca, eyy mā. BāŐed, feth-i Őīn ile bāŐīden maŐdarındandr mŐtađ fi l-i muzāri dr. Türkçe, olur

dimekdür. ‘Arabca, yekūnu. Serdter, feth-i sīn ile ve feth-i tā’-la ef’al-i tafđıldür. Türkçe, şovuğraq dimekdür. ‘Arabca, ebred. Ez, feth-i elif-le Türkçe, -den. ‘Arabca, min. Yağ, feth-i yā’-la Türkçe, buz dimekdür. ‘Arabca, cemed. Zi, kesr-i zā-y-la ezden muğaffedür, yine Türkçe, -den dimekdür. ‘Arabca yine, min dimekdür. Mürdüm, zamm-ı mīm ile ve zamm-ı dālla Türkçe, kişi dimekdür. ‘Arabca, insān. Ĥīšten, kesr-i ĥā’-la ba’dehū vāv-ı resmī-y-le maşdardur. Türkçe, kendülik. ‘Arabca, nefsehu dimekdür. Dīden, kesr-i dāl-la görmek dimekdür. ‘Arabca, rü’yet, başiret.

Tağtī’u’l-beyt

Çi bāşed ser	dter ez-yağ	zi-mürdüm ĥī	šten dīden
N’ola şovuğr	ağ buzdān	adamdan ken	düzīn görmek
Mefā’ ilün	mefā’ ilün	mefā’ ilün	mefā’ ilün
Gerekdür ken	düzīn bilmez	lere kendü	yi bildürmek

Ķıţ’a

Süde şīr ü tū didi қаymağa füledür ağız hem ağız dehān
Süriye gele tele tor[a] di dele şańsara dile di zebān

Mağşülü’l-beyt Şīr, kesr-i şīnle Türkçe, süd dimekdür. ‘Arabca, leben. Tū, zamm-ı tā’-la Türkçe, қаymaq dimekdür. ‘Arabca, zebde. Füle, zamm-ı fā ile ve feth-i lām-la Türkçe, ağız dimekdür. (18^a) ‘Arabca, leyāsān. Dehān, feth-i dāl-la Türkçe, ağız. ‘Arabca, fem. Gelle, feth-i kāfla ve feth-i lām-ı müşeddede ile, līkin zarūret-i vezn için tağfif olundu, Türkçe, süri dimekdür. ‘Arabca, ğalle. Tele, feth-i tā ve feth-i lām-la Türkçe, tora. ‘Arabca, ĥarbağa. Dele, feth-i dāl-ile ve feth-i lām-la Türkçe, şańsar dimekdür. ‘Arabca, delğ. Zebān, feth-i zā’-la faşīhu’l-meşhürdur, zamm-ı zā’ ile de cā’izdür, Türkçe, dil dimekdür. ‘Arabca, lisān.

Tağtī’u’l-beyt

Süde şīr ü tū mütefā’ ilün/ didi қаymağa mütefā’ ilün/ füledür ağız
mütefā’ ilün/ hem ağız dehān mütefā’ ilün
Süriye gele mütefā’ ilün/ tele tora di mütefā’ ilün/ dele şańsara mütefā’ ilün/
dile di zebān mütefā’ ilün

[Beyt]

Ulu ḥana key daḥı [key] kaçan kışa dey [di] gel süciye di mey

Ḳamışa di ney siñire di pey ilige di muḥ süñük üstüḥ`ân

Maḥşülü'1-beyt Key, fetḥ-i kāfla yüce ve daḡ ma`nāsına da olur ammā bunda Türkçe, büyük ve ulu pādişā dimekdür. `Arabca, melik dirler. Key, fetḥ-i kāf ile Türkçe, kaçan dimekdür. `Arabca, metā. Dey, dāl-ile Türkçe kış. `Arabca, şitā. Mey, fetḥ-i mīm ile Türkçe, süci dimekdür. `Arabca, müdām. Ney, fetḥ-i nūnla ḳamışa dirler. `Arabca, ḳaşīb. Pey, fetḥ-i bā'-i Fārisī-y-le iz ma`nāsına da gelür līkin bunda Türkçe, siñir dimekdür. `Arabca, `aşab. Muḥ, zamm-ı mīm ile Türkçe, ilik dimekdür. `Arabca yine, muḥ.

Taḳṭı' u'1-beyt

Ulu ḥana key	daḥı gey kaçan	kışa dey [di] gel	süciye di mey
Ḳamışa di ney (18 ^b)	siñire di pey	ilige di muḥ	süñük üstüḥ`ân

[Beyt]

Kere yaḡı meske vü yayıḳuñ adı nehredür ulu behredür

Öde zehre di ḳavuç u tavuḳ biri ābdān biri mākiyān

Maḥşülü'1-beyt Meske, fetḥ-i mīm ile ve fetḥ-i kāf ile Türkçe, kere yaḡı ve tere yaḡı dimekdür. `Arabca, zebed. Nehre, fetḥ-i nūnla ve fetḥ-i rā'-ile Türkçe, yayıḳ dimekdür. `Arabca, hemḥaḡa. Behre, fetḥ-i bā'-la ve fetḥ-i rā'-la Türkçe, büyük ve ulu dimekdür. `Arabca, mecd. Zehre, fetḥ-i zā-y-la ve fetḥ-i rā-y-la Türkçe, öd dimekdür. `Arabca, merāre. Ābdān, elif-i memdüde ile Türkçe, ḳavuç. `Arabca, meşāne dimekdür. Mākiyān, Türkçe, tavuḳ dimekdür. `Arabca, deccāce.

Taḳṭı' u'1-beyt

Kere yaḡı mes	ke vü yayıḳuñ	adı nehredür	ulu behredür
Öde zehre di	ḳavuç u tavuḳ	biri ābdān	biri mākiyān

[Beyt]

Ügi kûf u baṭ ḳaz u fâhte ügeyik kelâje çü saḳşagan

Ḳuşa murğ [di] beçe yavırdur yuva lânedür daḣı âşiyân

Maḣşülü'l-beyt Kûf, zamm-ı kâf ile Türkçe, ügi kuşu dimekdür. ‘Arabca, daḳ‘â’. Baṭ, feth-i bâ-y-la Türkçe, ḳaz dimekdür. ‘Arabca, baṭ ve ḳalevlâ. Fâhte, feth-i tâ’-la bir kuşdur ki Türkçe ügeyik dirler. ‘Arabca, fâhte. Kelâje, feth-i kâf ile ve feth-i zâ’-i Fârisî-y-le bir kuşdur ki Türkçe, saḳşagan dirler. ‘Arabca, ‘aḳukû. Murğ, zamm-ı mîm-ile muṭlaḳ Türkçe, kuş dimekdür. ‘Arabca, şible, ṭayr, ṭuyûr. Beçe, feth-i bâ’-la ba‘dehû feth-i cîm-i Fârisî-y-le muṭlaḳa Türkçe, yavrı dimekdür. ‘Arabca, ḳarḣ. Lâne, feth-i nûn-la Türkçe, yuva dimekdür. ‘Arabca, vekr. Âşiyân, elif-i memdüde ile yine yuva dimekdür. ‘Arabca, maḣz.

Taḳṭî‘u’l-beyt

Ügi kûf u baṭ ḳaz u fâhte ügeyik kelâ (19^a) je çü saḳşagan
Ḳuşa murğ di beçe yavırdur yuva lânedür daḣı âşiyân

Ḳıṭ‘a

Şu küçücek ev ola yay-içün aña kâje di ḳamış olsa ol
Di aña neyin eve ḣâne di direge sûtün işik âsitân

Maḣşülü'l-beyt Kâje, feth-i zâ’-i Fârisî-y-le yaz ayında gölgelik yaparlar ki aña Türkçe, gömüldür dirler. ‘Arabca, mażîḳ. Neyin, feth-i nûn-ı evvelâ’-la ḳamışdan yapılan yaz evine dirler. Türkçe, huğ dimekdür -zamm-ı hâ’-la-. ‘Arabca, ḣaşâ. Ḥâne, feth-i nûn-la Türkçe, ev dimekdür. ‘Arabca, dâr. Sûtün, zamm-ı sîn ile ve zamm-ı tâ’-la Türkçe, direk. ‘Arabca, ‘imâd. Âsitâne, elif-i memdüde ile Türkçe, işik dimekdür. ‘Arabca, ‘atebe.

Taḳṭî‘u’l-beyt

Şu küçücek ev ola yay-içün aña kâje di ḳamış olsa ol
Di aña neyin eve ḣâne di direge sûtün işik âsitân

[Beyt]

Saña yigrek ol ki ḳul olasın din ulusına ḳo bunı anı

Be-tü bihterân ki rehî şevî be-büzürg-i dîn bihil in ü ân

Maḥşülü'l-beyt Be-tü, feth-i ḥarf-i bā'-la ve zamm-ı tā ile Türkçe, saña dimekdür. 'Arabca, bik. Bihter, kesr-i bā-y-la ve feth-i tā'-la ef'al-i tafđıldür. Türkçe, yigrek. 'Arabca, evlā. Ān, elif-i memdüde ile ism-i işaretdür. Türkçe, o dimekdür. 'Arabca, zālik. Ki, kesr-i kāf ile ta'lik-çündür, yine Türkçe, ki dimekdür. 'Arabca, key. Rehī, feth-i rā'-la ve kesr-i hā'-la isimdür. Türkçe, kul dimekdür. 'Arabca, 'abīd. Şevī, feth-i şīn ile ve kesr-i vāv-la fi'l-i muzāri'dür, müfred-i muḥātabdur. Türkçe, olursñ dimekdür. 'Arabca, tekünü. Be-büzürg-i (19^b) dīn, bā ḥarf-i cerdür, meftūhdur. Ve büzürg, zamm-ı bā'-la ve zamm-ı rā'-la'dur ve muzāfdur, dīn muzāfun-ileyhesidür, ve'l-ḥāşıl, Türkçe, dīnün ulusu dimekdür. 'Arabca, bihümāmi'd-dīn. Bā, ḥarfdur taḥsīn-içün. Ve hil, hiyāliden maşdarından müştak emirdür. Türkçe, şalı vir dimekdür. 'Arabca, irḥaş. Īn, kesr-i elif ile Türkçe, bu dimekdür. 'Arabca, hazā. Ān, elif-i memdüde ile Türkçe, o dimekdür. 'Arabca, zālik.

Takṭī' u'l-beyt

Saña yigrek ol	[ki kul olasin]	dīn ulusına	ço bunu anı
Be-tü bihterān	ki rehī şevī	be-büzürg-i dīn	bihil īn ü ān
Mütefā' ilün	mütefā' ilün	mütefā' ilün	mütefā' ilün
Küçücekden ol	k'edeb ögrene	büyüyüp 'azīz	ola bī-gümān

Kıṭ' a-i uḥrā

Tegerk ṭolu vü yaḥçe daḥı di berf ḳara dipiye deme

Di mīş ḳoyun ḳuzuya bere çübāna şuban süriye reme

Maḥşülü'l-beyt Yaḥçe, feth-i yā'-la ve feth-i cīm ile yine Türkçe, ṭolu dimekdür. 'Arabca, ḳatriyye. Tegerk, feth-i tā'-la ve feth-i rā'-la Türkçe, ṭolu ki gökden yaḡar. 'Arabca, berd. Berf, feth-i bā ile Türkçe, ḳar ki gökden yaḡar. 'Arabca, şelc. Deme, feth-i dālla ve feth-i mīm ile Türkçe, dipi ki şovuḡuñ bir nev'idür. 'Arabca, damaḳ. Mīş, kesr-i mīm ile Türkçe, ḳoyun ki yerler. 'Arabca, şāt. Berre, feth-i bā'-ile ve feth-i rā'-i müşeddede iledür līkin zarūret-i vezn-içün muḥaffefdür. Türkçe, ḳuzı dimekdür. 'Arabca, suḥle. Çübān, zamm-ı cīm-i Fārisī-y-le Türkçe, şuban dimekdür. 'Arabca, rā'ī. Reme, feth-i rā'-la ve feth-i mīm ile Türkçe, süri dimekdür, 'Arabca, ḳaṭī'.

Takṭī' u'l-beyt

Tegerk ʔolu vü yahçe dahı di berf ʔara (20^a) dipiye deme
Di mîş ʔoyun ʔuzuya bere çübāna şuban süriye reme

[Beyt]

Di ğalle taḥıl boyunduruĝa di yūĝ yabaya hīd velī

Ögendire gāv-şeng şaban oḫuna di hīş ü zevle seme

Maḥşülü'l-beyt Ğalle, fetḥ-i ğayn ile ve fetḥ-i lāmla Türkçe, taḥıl dimekdür., ‘Arabca, fūm. Yūĝ, zamm-ı yā’-ile Türkçe, boyunduruĝ dimekdür. ‘Arabca, neyyir. Hīd, kesr-i hā’-la Türkçe, yapaĝı dimekdür. ‘Arabca, mezz. Gāv-şeng, fetḥ-i şīn ile Türkçe, ügendire dimekdür. ‘Arabca, nisa‘ ve mimlese. Hīş, kesr-i hā’ ile Türkçe, şaban oḫı dimekdür. ‘Arabca, sehmü’l-mihrāş. Seme, fetḥ-i sīn ile ve fetḥ-i mīm ile Türkçe, zevle dimekdür. ‘Arabca, semīk.

Taḫṭī’ u’l-beyt

Di ğalle taḥıl boyunduruĝa di yūĝ yaba ya hīd velī

Ögendire gā v-şeng şaban oḫuna di hī ş ü zevle seme

[Beyt]

Güzel keş [ü] keş ne ʔoltuḫ içi [bi-keş] çek ü çekme ya‘ni me-keş

Di eblehe gül ü şeyd[a] delü di kīc uya filīve seme

Maḥşülü'l-beyt Keş, fetḥ-i kāf ile şād ḥurrem şalınmaḫ ve baş ʔılı ve perçem ve zülf ma‘nāsına da gelür ammā bunda Türkçe, güzel dimekdür. ‘Arabca, ḥasen. Keş, fetḥ-i kāf ile Türkçe, ʔoltuḫ içi dimekdür. ‘Arabca, ibiṭ. Bi-keş, bā ḥarf-i cerdür ve keş keşiden maşdarından müştak emirdür. Türkçe, çek dimekdür. ‘Arabca, müd. [Me-keş,] mīm fetḥ-ile ḥarf-i nehydür ve keş yine keşiden maşdarından emirdür līkin mekeş, fetḥ-i mīm-le nehydür. Türkçe, çekme. ‘Arabca, lā-temüd. Gül, zamm-ı kāf-ı Fārisī-y-le Türkçe, bön dimekdür. ‘Arabca, ebleh. Şeydā, fetḥ-i şīn ile Türkçe, delü dimekdür. ‘Arabca, mecnūn. (20^b) Kīc, kesr-i kāf ile Türkçe, uya dimekdür. ‘Arabca, kāhil. Filīve, kesr-i fā ile ve kesr-i lām-la Türkçe, [seme] dimekdür. ‘Arabca, behtā.

Taḫṭī’ u’l-beyt

Güzel [keş] ü keş ne ʔoltuḫ içi bikeş çek ü çek me ya‘ni mekeş

Di eblehe gū

l ü şeyd[a] delü

di kīc uya

filīve seme

[Beyt]

Sen ata canı edeb yolına yürük'olasın yarar amudan

Tü cān-ı peder bi-rāh-ı edeb bürev ki şevī sere zi-heme

Maḥşülü'l-beyt Tü, zamm-ı tā'-la Türkçe, sen dimekdür. 'Arabca, ente. Cān-ı peder, cān muzāfdur ve peder feth-i bā'-i Fārisī-y-le ve feth-i dāl-ile Türkçe, baba dimekdür. 'Arabca, eb; cān-ı peder, babanuñ canı dimekdür. 'Arabca, rūḥu'l-eb. Bi-rāh-ı edeb, bā kesr ile ḥarf-i cerdür ve rāh muzāfdur ve edeb muzāfun-ileyhesidür. Türkçe, edeb yolına dimekdür. 'Arabca, bi-ṭarīķı'l-edeb. Bürev, bā'-i maẓmūm ḥarf-i cerdür ve rev emir. Türkçe, yürü dimekdür. 'Arabca, imşı. Ki, kesr-i kāf ile ḥarf-i tefsirdür yine Türkçe, ki dimekdür. 'Arabca, key. Şevī, feth-i şīn ile ve kesr-i vāv ile şevīden maşdarından müştak fi'l-i muzāri'dür, müfred-i muḥāṭabdur, bunda Türkçe, olasın dimekdür. 'Arabca, tekünü. Sere, feth-i sīn ile ve feth-i rā'-la Türkçe, yarar dimekdür. 'Arabca, besāle. Zi, kesr-i zā'-la ezden muḥaffedür, Türkçe -den dimekdür. 'Arabca, min. Heme, feth-i hā'-la ve feth-i mīm ile Türkçe amu dimekdür. 'Arabca, ekta'.

Taḳṭī' u'l-beyt

Sen ata canı edeb yolına yürük'olasın yarar amudan

Tü cān-ı peder bi-rāh-ı edeb bürev ki şevī sere zi-heme

Müfā' aletün (21^a) müfā' aletün müfā' aletün müfā' aletün. **Taḳṭī' ü'l-mıṣrā'**

Ḥarāmı yime yalanı dime di 'ıyş u ama şükür bu deme

Ḳıṭ' atü'l-uḥrā

Di çevreye pīrāmen ü iqlime di kişver

Demürkiye uyumcıya āhenger ü zerger

Maḥşülü'l-beyt Pīrāmen, kesr-i bā'-i Fārisī-y-le ve feth-i mīm ile Türkçe, çevre ve dolayı dimekdür. 'Arabca, eṭrāf. Kişver, kesr-i kāf ile ve feth-i vāv-la Türkçe, iklim dimekdür. 'Arabca yine, iqlīmdür. Āhenger, elif-i memdüde ile ve feth-i hā'-la ve feth-i kāf

ile Türkçe, demürçi. ‘Arabca, haddād dimekdür. Zerger, fetḥ-i zā’-la ve kāf ile kıyumcı dimekdür. ‘Arabca, zehiyy.

Takṭī‘u’l-beyt

Di çevre mef‘ülü/ ye pīrāme me fā‘ilü/ n ü iklime mefā‘ilü/ di kişver fe‘ülün

Demürçi mef‘ülü/ ye kıyumcı me fā‘ilü/ ya āhen-ge mefā‘ilü/ r ü zerger fe‘ülün

[Beyt]

Derḥūr ne durur lā’ıķ [u] hem daḥı sezā-vār

Ārām u dölenmek bezek ārāyiş ü zīver

Maḥşülü’l-beyt Der-ḥūr, fetḥ-i dāl-ile ve zamm-ı ḥā’-la Türkçe, yaraşık dimekdür. ‘Arabca, lāyık. Sezāvār, fetḥ-i sīn ile yine Türkçe yaraşıklı dimekdür. ‘Arabca, ḥaķīķ. Ārām, elif-i memdüde ile Türkçe, dölenmek dimekdür. ‘Arabca, rāḥat ve ḳarār. Ārāyiş, elif-i memdüde ve kesr-i yā’-la Türkçe, bezek, ‘Arabca, zīnet. Zīver ve zīvār da cā’izdür. Ve’l-ḥāşıl- kesr-i zā’-la ve fetḥ-i vāv ile yine Türkçe, bezek dimekdür. [‘Arabca,] ḥilye.

Takṭī‘u’l-beyt

Derḥūr ne durur lāyı kı [u hem] daḥı sezā-vār

Ārām dölenmek be zek ārāyi ş ü zīver

[Beyt]

Yarar (21^b) ne durur mī sezed ü daḥı yaraşur

Mī zībed ü māned ḳala mī māned ü beñzer

Maḥşülü’l-beyt Mī sezed; mīm, ḥarf-i ḥāldür; sezed, sāzīden maşdarından müştak fi‘l-i muzāri‘ dur. Türkçe, yarar dimekdür. ‘Arabca, yelīķu. Mī zībed; ve mī, kesr-i mīm ile ḥarf-i ḥāldür ve zībed, zībīden maşdarından müştak fi‘l-i muzāri‘ dur. Türkçe, yaraşur dimekdür. ‘Arabca, yenkülü. Māned, fetḥ-i nūnla mānden maşdarından müştak fi‘l-i muzāri‘ dur. Türkçe, ḳalur dimekdür. ‘Arabca, yebķī. Mī māned; mī, ḥarf-i ḥāldür ve māned, mānīden maşdarından müştak fi‘l-i muzāri‘ -i müfreddür. Türkçe, beñzer. [‘Arabca,] yeşbehu.

Takṭī‘u’l-beyt

Yarar ne durur mī se zed ü daḥı yaraşur
Mī zībe d ü māned қа la mī māne d [ü] beñzer

[Beyt]

Dendān diş erişdür bilek ü tār arışdur
Pūd argaca di peşm yüne qalıya pister

Maḥşülü'l-beyt Dendān, fetḥ-i dāl-ile Türkçe, diş dimekdür. ‘Arabca, sinn. Eriş, fetḥ-i elif ile qol ve qarış ma‘nāsına da gelür ammā bunda Türkçe, bilek dimekdür. ‘Arabca, rasa‘. Tār, argac ve kiriş ma‘nāsına da gelür ammā bunda Türkçe, arış dimekdür ki bir arışdur. ‘Arabca, şedy. Pūd, zamm-ı bā’-i Fārisī-y-le yanmış qav ma‘nāsına da gelür ammā bunda Türkçe, argac dimekdür. ‘Arabca, laḥme. Peşm, fetḥ-i bā’-i Fārisī-y-le Türkçe, yün dimekdür. ‘Arabca, şūf. Pister, kesr-i bā’-i Fārisī-y-le ve fetḥ-i tā’-la Türkçe, qalıya ya‘ni ḥalı dimekdür. ‘Arabca, yine qāliye.

Taḳṭī‘u’l-beyt

Dendān di ş erişdür bi (22^a) lek ü tār arışdur
Pūd arga ca di peşm yüne qalı ya pister

[Beyt]

Yuqarlığa bālāter ü bālā boy [u] ḥoy der
İlerlige di pīşter ü girülige pester

Maḥşülü'l-beyt Bālāter. Ve ter, tafḍıldür; ve bālā, ef‘al-i tafḍıldür. Türkçe, yuqarlıq dimekdür. ‘Arabca, a‘lā. Bālā, Türkçe, boy. ‘Arabca, qad. Ḥoy, zamm-ı ḥā’-la ḥoy ve tulğa ma‘nāsına da gelür ammā bunda Türkçe, der ve ter dimekdür. ‘Arabca, ‘araq. Pīşter, kesr-i bā’-i Fārisī-y-le ve fetḥ-i tā ile ef‘al-i tafḍıldür. Ve ter, fetḥ-i tā’-la edāt-ı tafḍıldür. Türkçe, ilerlik. ‘Arabca, evvel ve aqdem. Pester, fetḥ-i bā’-i Fārisī-y-le ef‘al-i tafḍıldür. Ve ter, fetḥ-i tā’-la edāt-ı tafḍıldür. Türkçe, gerirek dimekdür. ‘Arabca, eb‘ad.

Taḳṭī‘u’l-beyt

Yuqarlı ğa bālāte r [ü] bālā bo y u ḥoy der

İlerli ge di pīşte r ü girüli ge pester

[Beyt]

Reh-ber ulaġuz ber yemiş ü uyucu pey-rev

Peykār şavaş şürete di ehre [vü] peyker

Tatı‘u’l-beyt Reh-ber, feth-i rā ile ve feth-i bā ile Türke, ulaġuz dimekdür. ‘Arabca, ġavta’. Ber, feth-i bā ile Türke, yemiş dimekdür. ‘Arabca, fākihe. Pey-rev, feth-i bā’-i Fārisī-y-le ve feth-i rā ile pey ile revden murekkebdür- Türke, uyucu. ‘Arabca, ġayyib. Peykār, feth-i bā’-i Fārisī-y-le eri ma‘nāsına da gelür ammā bunda Türke, şavaş dimekdür. ‘Arabca, cedel. ehre, feth-i cīm-i Fārisī-y-le ve feth-i rā’-la yüz nişanı ve azzāzlar aletinden bir alete dirler ammā bunda Türke, bet ve beñiz dimekdür. ‘Arabca, şüret. Peyker, feth-i bā’-i Fārisī (22^b) ve feth-i kāf ile yine Türke, bet ve beñiz dimekdür. ‘Arabca, al‘ at.

Tatı‘u’l-beyt

Reh-ber u laġuz ber ye miş ü uyu cı peyrev

Peykār şavaş şüre te di ehre vü peyker

[Beyt]

Mī dād be-men virdi bana ‘adl durur dād

Dādār digil ‘ādile di ardaşa dāder

Maġşülü’l-beyt Mī dād; mī, kesr-i mīm ile ġarf-i ġāldür ve dād, dāden maşdarından müşta fī‘l-i māzī-i müfred-i müzekker. Türke, virdi dimekdür, ‘Arabca vehebe ve a‘ā. Dād Türke, ‘adl dimekdür, [‘Arabca] yine ‘adl. Dādār, Türke ‘ādilullāh, ‘Arabca, e’l-‘ādilü l’l-akīm dimekdür. Dāder feth-i dāl-ı řāniye ile Türke ardaş dimekdür, ‘Arabca şaı.

Tatı‘u’l-beyt

Mī dād be-men virdi bana ‘adl durur dād

Dādār digil ‘ādi le di arda şa dāder

[Beyt]

Mülk issi ħudāvend ü ħudīv ü bi-şitāb iv

Berde ħaravaş ħul daĥı dirler ħula çāker

Maĥşülü'l-beyt ħudāvend zamm-ı ħā'-ile ve feth-i vāvla Türkçe, iyesi dimekdür, 'Arabca mālīk [ve] mevlā. ħudīv, zamm-ı ħā ile ve kesr-i dāl ile Türkçe, ulu, beg dimekdür, 'Arabca mehīn.¹⁸⁶ Bi-şitāb bā, kesr-ile ħarf-i cerdür ve bişitāb, kesr-i şīn [ile] şitāften maşdarından müştak emirdür, Türkçe, iv dimekdür, 'Arabca 'acele. Berde feth-i bā'-ile ve feth-i dāl-ile Türkçe, ħaravaş dimekdür, 'Arabca ümme ve şeliħ. Çāker Cīm-i Fārisī-y-le ve feth-i kāf ile şākir ve ħizmetkār ma'nāsına da gelür ammā bunda Türkçe ħul dimekdür, 'Arabca mu' allem.

Taħtī' u'l-beyt

Mülk issi ħudāvend ü ħudīv ü bi şitāb iv
Berde ħa ravaş [ħul] da ĥı [dirler ħu la] çāker

[Beyt]

Hem oldı sipeh-dār u sipeh-bed çeri başı
Dārā ulu sulţāna (23^a) di ħükm idici dāver

Maĥşülü'l-beyt Sipeh-dār kesr-i sīn ile, aşlında sipāh-dār idi, taĥfīf için elif ħazf olundu, Türkçe, çeribaşı dimekdür, 'Arabca mevkib. Sipeh-bed kesr-i sīn ile ve feth-i tā'-i ūlā-yı Fārisī-y-le ve feth-i bā'-i şāniye ile ve ba' dehu zāl-i mu' ceme ile Türkçe şubaşı ve çeribaşı dimekdür. Dārā aşlında dārāy idi, taĥfīf [içün] yā ħazf olundu, Türkçe, ulu sulţan dimekdür, 'Arabca mālīk. Dāver feth-i vāv-ile Türkçe, ħükm idici dimekdür, 'Arabca ħākim.

Taħtī' u'l-beyt

Hem oldı sipeh-dār u sipeh-bed çeri başı
Dārā u lu sulţāna di ħükmedi ci dāver

[Beyt]

Mirrīĥe di Behrām u Zuĥaldür daĥı Keyvān

¹⁸⁶ ħudīv kelimesinin izahı sayfa kenarında yapılmıştır.

Gün bağduğı yer bāhter ü toğduğı hāver

Maḥşūlü'l-beyt Behrām feth-i bā ile şorgun ağacı ve ay ve gün ma' nāsına. Ve hem Behrām-ı Gür'uñ adıdır. Ammā bunda Türkçe, beşinci kat felekde bir yıldızın adıdır, ' Arabca Mirrīḥ. Keyvān feth-i kāf ile yedinci kat felekdedür ammā bunda Türkçe Ülker, ' Arabca Zuḥal. Bāhter feth-i tā'-ile Türkçe bađu dimekdür, ' Arabca mağrib. Hāver feth-i vāv-ile Türkçe toğı dimekdür, ' Arabca maşırık.

Taḫtī' u'l-beyt

Mirrīḥe di Behrām u Zuḥaldür da ḥı Keyvān
Gün bağu ğı yer bāḥ ter ü toğdu ğı hāver

[Beyt]

Güçlüye tüvānā didiler līk bahadır

Alp oldu vü nīv oldu [dilīr oldu] dilāver

Maḥşūlü'l-beyt Tüvānā zamm-ı tā ile Türkçe, güçlü dimekdür, ' Arabca mechūd. Alp (23^b) feth-i elif ile Türkçe, bahadır, ' Arabca necde. Nīv kesr-i nūn-ile Türkçe gürbüz dimekdür, ' Arabca ḍalī'. Dilīr kesr-i dāl ile ve kesr-i lām-ile yine Türkçe bahadır dimekdür, yine ' Arabca kemmī.

Taḫtī' u'l-beyt

Güçlüye tüvānā di diler līk bahadır
Alp oldu vü nīv oldu dilīr oldu dilāver

[Beyt]

Şaşıya di lūca daḥı lūk elsüze bī-dest

Leng ağşağa di dilsüze lāl eyd u şağır ker

Maḥşūl Lūc zamm-ı lām ile Türkçe şaşı dimekdür, ' Arabca aḥvel. Lūk zamm-ı lām-ile ba' dehu vāv-ıladur līkin luk zamm-ı lām-ıla vāv[suz] yalancı ve aḥmaḫ ve büyük şaḫala ve yamçılar tutḫal gibi isti' māl eylediği şey'e de dirler. Ammā bunda vāv iledür, Türkçe elsüz ve ayakşuz dimekdür, ' Arabca bilā-yed ve bilā-ricl. Bī-dest bī kesr-i bā ile edāt-ı selbdür,

Türkçe elsüz dimekdür, ‘Arabca eşell. Leng feth-i lām-ile Türkçe ağsağ dimekdür, ‘Arabca a‘rec. Lāl Türkçe dilsüz, ‘Arabca ebkem. Ker feth-i kāf-ı ‘Arabī ile Türkçe şağır, ‘Arabca aşamm.

Takṭī‘u’l-beyt

Şaşıya di lūce da hı lūk elsü ze bī-dest
Leng ağşa ğa di dilsü ze lāl eyd u şağır ker

[Beyt]

Kızamuğa sürhīze di düjpiyedurur bez

Dünbel çıban āzuḥ sigil er merd uyuz ger

Maḥşülü’l-beyt Sürhīze zamm-ı sīn ve kesr-i hā’ ve feth-i zā ile bir hastalıkdur ki Türkçe kızamuḡ dimekdür, ‘Arabca ḥaṣbe. Düjpiye zamm-ı dāl ve kesr-i bā’-i Fārisī-y-le ve feth-i yā’ ile Türkçe bez dimekdür, ‘Arabca ğudde. Dünbel zamm-ı dāl-ile ve feth-i bā’-ile Türkçe çıban dimekdür, ‘Arabca siyā’. Āzuḥ elif-i memdüde ve zamm-ı zā-yı Fārisī-y-ledür, eger zā-yı ‘Arabī ile olursa bağ bozundurana dirler ammā zā-yı Fārisī-y-le Türkçe sigil dimekdür, ‘Arabca şü‘lül. Er feth-i elif Türkçe kişi dimekdür, (24^a) ‘Arabca recül. Ger feth-i kāf-ı Fārisī-y-le Türkçe uyuz dimekdür, ‘Arabca ḥakne.

Takṭī‘u’l-beyt

Kızamu ğa sürhīze di düjpiye durur bez
Dünbel çı ban āzuḥ si gil er merd uyuz ger

[Beyt]

Pīrüz zafer önegülik oldı sigāliş

Pādāş kişi kīnin ödeşmek daḥı keyfer

Maḥşülü’l-beyt Pīrüz kesr-i bā’-i Fārisī-y-le ve zamm-ı rā’-ile Türkçe yegin dimekdür, ‘Arabca zafer. Sigāliş feth-i sīn ile veyāḥud kesr-i sīn ile ve kesr-i lām ile veyāḥud şegāliş feth-i şīn-i ūlā ile ve yine kesr-i lām ile ve şīn-ı mücevher kelimeden ulanmasıyla Türkçe

yaramaz şanış veyāhūd yaramaz şanur dimekdür, ‘ Arabca hıyānet. Pādāş bā’-i Fārisī-y-le eger eyü ve ger kem muṭlaḳā Türkçe kinin ödeşmek dimekdür, ‘ Arabca mu‘ āvaza ve intikām.

Takṭī‘ u’l-beyt

Pīrūz	zafer öne	gülik oldı	sigāliş
Pādāş	kişi kīni	n ödeşmek da	hı keyfer

[Beyt]

Buyruk ṭut [u] gir yola [vü] ṭođrı yüri dā’im

Ferman-ber ü der-şev be-reh [ü] rāst-rev īzer

Maḥşülü’l-beyt Fermān feth-i fā’-ile Türkçe buyruk dimekdür, ‘ Arabca emr. Ber feth-i bā’-ile bürden maşdarından müştak emirdür. Aşlında ilet dimekdür ammā bunda Türkçe ṭut dimekdür, ‘ Arabca huz. Der-şev der feth-i dāl-ile ḫarf-i zarfdur içeri ma‘ nāsınadur isme dāḫil olunca. Ammā gāhice fi‘le de dāḫil, taḫşin-i lafz ve tekmil için. İmdi bunda fi‘le dāḫil olmuşdur ki şevdür. Zīrā şev, şevīden maşdarından fi‘l-i emrdür, ol ve git dimekdür. Ammā şev diyince Türkçe gir dimekdür, ‘ Arabca udḫul. Be-reh rāst bā, ḫarf-i cerdür. Ve rāhdur aşlında, taḫfif için elif ḫazf olundu. Ve reh muzāfdur. Ve rāst, muzāfun-ileyhisidür, ve’l-ḫāşıl Türkçe ṭođrı yol dimekdür, ‘ Arabca ṭođrı ve müstaḫīm. Rev feth-i rā’-ile emirdür, Türkçe yüri dimekdür, ‘ Arabca izheb. İzer kesr-i elif ile ve feth-i zāl ile Türkçe her çağ dimekdür, ‘ Arabca dā’im.

[Takṭī‘ u’l-beyt

Buyruk ṭu	t [u] gir yola	[vü] ṭođrı yü	ri dā’im
Ferman-be	r ü der-şev be-	reh [ü] rāst-	rev īder]

Mef‘ ülü	mefā’ ilü	mefā’ ilü	fe‘ ülün
‘ İlme ‘ a	mel it tā bu	lasın cenne	t [ü] kevşer

Kıṭ‘ a

Hem yay di tāb-istān di gölgeye hem sāye

Hem daḥı zim-istān kış di қоңşıya hem-sāye

Maḥşülü'l-beyt Tābistān kesr-i bā'-ile Türkçe yay dimekdür, (24^b) 'Arabca şayf. Sāye feth-i yā'-ile Türkçe gölge dimekdür, 'Arabca zıll. Zimistān kesr-i zā ve kesr-i mīm ile Türkçe kış. 'Arabca şitā'. Hem-sāye feth-i hā' ile Türkçe қоңşı, 'Arabca cār.

Takṭī' u'l-beyt

Hem yāy mef' ülü/ di tāb-istān mefā' ilün/ di gölge mef' ülü/ ye hem sāye mefā' ilün

Hem daḥı mef' ülü/ zim-istān kış mefā' ilün/ di қоңşı mef' ülü/ ya hem-sāye mefā' ilün

[Beyt]

Hem yaz bahār oldu pāyīz güze dirler

Issı di [vü] şovuḡ di germāya vü sermāya

Maḥşülü'l-beyt Bahār Türkçe yaz dimekdür, 'Arabca rebī'. Pāyīz kesr-i yā-yı ulā ile Türkçe güz dimekdür, 'Arabca ḥarīf. Germā feth-i kāf-ı Fārisī-y-le Türkçe issi dimekdür, 'Arabca ḥarāret. Sermā feth-i sīn ile Türkçe şovuḡ dimekdür, 'Arabca berd.

Takṭī' u'l-beyt

Hem yaz bahār oldu pāyīz güze dirler

Issı di [vü] şovuḡ di germāye vü sermāye

[Beyt]

Ol kim ola aşlı arı ol pāk-nijād oldu

Ol kim ola aşlı alçaḡ [ol] oldu fūrū-māye

Maḥşülü'l-beyt Pāk [feth-i bā'-i] Fārisī-y-le Türkçe arı dimekdür, 'Arabca ṭāhir. Nijād kesr-i nūn ile ba' dehu zā-yı Fārisī-y-le Türkçe aşlı dimekdür, 'Arabca neseb. Fūrū-māye zamm-ı fā ve zamm-ı rā ile ve feth-i yā'-ile Türkçe alçaḡ aşlılı dimekdür, 'Arabca deniyyü'l-aşl.

Takṭī' u'l-beyt

Ol kim o la aşlı'arı ol pāk-nijād oldu

Ol kim o la aşı' alçağ ol oldu fūrū-māye

[Beyt]

Āmāde yaraqlanmış perdāhte¹⁸⁷ düzülmiş

Nazlanmağ u düzünmek nāzīden ü pīrāye

Maḥşūlü'l-beyt Āmāde, elif-i memdüde ile ve feth-i dāl-ile Türkçe yaraqlanmış dimekdür, 'Arabca te'ehhüb. Perdāhte feth-i bā'-i Fārisī-y-le ve feth-i tā'-ile perdāhten maşdarından ism-i mef'ıldür, Türkçe düzülmiş dimekdür, 'Arabca mevşü'. Nāzīden, kesr-i zā ve feth-i dāl-ile (25^a) Türkçe nazlanmağ dimekdür, 'Arabca tesehḥūr. Pīrāye, kesr-i bā'-i Fārisī-y-le ve feth-i yā'-ile Türkçe düzünmek dimekdür, 'Arabca tezeyyün.

Taḳṭī' u'l-beyt

Āmāde yaraqlanmış perdāh te düzülmiş

Nazlanmağ u düzünmek nāzīde n ü pīrāye

[Beyt]

Māhī balıq oldu mār yılan u qarınca mūr

'Aḳreble çıyan adı kej-demdür ü şad-pāye

Maḥşūlü'l-beyt Māhī, kesr-i hā'-ile Türkçe balıq demek, 'Arabca semek. Mār, Türkçe yılan, 'Arabca ḥayye. Mūr, zamm-ı mīm ile Türkçe qarınca dimekdür, 'Arabca neml. Kej-dem, feth-i kāf ve ba' dehu zā'-i Fārisī-y-le ve feth-i dāl-ile ve ba' dehu mīm ile veyāḥud kejdīne, feth-i kāf ile ve ba' dehu zā-yı Fārisī-y-le –bi-ğayrı vāvin- Türkçe kıyruḳı öri, 'Arabca 'aḳreb. Şad-pāye, feth-i şād ile ve feth-i yā'-ile Türkçe çıyan dimekdür, 'Arabca 'aḳrebān.

Taḳṭī' u'l-beyt

Māhī balıq oldu mār yılan u qarınca mūr

'Aḳreble çıyan adı kej-demdür ü şad-pāye

[Beyt]

İmrüz ki endūzī ferdā be-miyān āyed

Bugün ki qazanursın yarın gelür ortaya

¹⁸⁷ Metinde *āmāde* şeklinde yazılmıştır.

Maḥşülü'l-beyt İmrüz, kesr-i elif ve zamm-ı rā'-ile Türkçe bugün, 'Arabca el-yevm. İmrüz mürekkebdür; ĩn ile rüz mürekkebe olunca ĩnüñ nün'ı mīm olur -nün'uñ mīm'e, mīm'üñ nün'a karīb maḥreci olduğ'ı-y-çün-, minhü.¹⁸⁸ Endüzī, feth-i elif ve zamm-ı dāl-ile ve kesr-i zā-y-la endüzīden maşdarından fi'l-i muzāri'-i müfred, Türkçe kazanursıñ, 'Arabca teksibu. Ferdā, feth-i fā'-ile Türkçe yarın dimekdür, 'Arabca ğaden. Be-miyān; bā feth-ile ḥarf-i cerdür ve miyān Türkçe orta demek, 'Arabca vasaḥ. Āyed (25^b) elif-i memdüde ile āyīden maşdarından müştak fi'l-i muzāri'-i müfreddür, Türkçe gelür dimekdür, 'Arabca yecī'u.

Takṭī' u'l-beyt

İmrüz	ki endüzī	ferdā be-	miyān āyed
Bugün ki	ķazanursın	yarın ge	lür ortaya
Mef'ülü	mefā' ilün	mef'ülü	mefā' ilün
Yokdur i	ki 'ālemde	eylik gi	bi sermāye

Ḳıṭ'a

Ḳoķmuşa dirler kendīde kende
Bügsist üzülmüş ķopmışa kende

Maḥşülü'l-beyt Kendīde; feth-i kāf ve kesr-i dāl-ı evvelā ve feth-i dālü's-şāniye ile. Veyāḥud kende feth-i kāf ve feth-i dāl ile kendīden maşdarından müştak ism-i mef'üldür, Türkçe ķoķmış dimekdür, 'Arabca müntene. Bügsist; bā'-i mażmüm ḥarf-i cerdür ve güsiste zamm-ı kāf ile ve kesr-i sīn ile veyāḥud zamm-ı sīn ile ism-i mef'üldür. Türkçe üzülmüş dimekdür, 'Arabca münķaṭı'. Kende; feth-i kāf ile ve feth-i dāl ile kenden maşdarından müştak ism-i mef'üldür, Türkçe ķopmış dimekdür, 'Arabca menfüş.

Takṭī' u'l-beyt

Ḳoķmuşa dirler müstef' ilātün/ kendīde kende müstef' ilātün
Bügsist üzülmüş müstef' ilātün / ķopmışa kende müstef' ilātün

[Beyt]

¹⁸⁸ Son cümle sayfa kenarında yer almaktadır.

Ferhunde ferruḥ utlu vü hürrem

ād aqlama glme girye ḥande

Maḥl'l-beyt Ferhunde; feth-i fā' ile ve zamm-ı ḥā' ile ve feth-i dāl ile ve ferruḥ feth-i fā ile ve zamm-ı rā ile Trke utlu dimekdür. 'Arabca mübārek. Hürrem, zamm-ı ḥā ve feth-i rā'-i meddede ile Trke sevinmek (26^a) ve ād dimekdür, 'Arabca müserrā'. Girye kāf-ı Fārisī-y-le ve feth-i yā'-ile Trke aqlama dimekdür, 'Arabca bkā'. ḥande feth-i ḥā'-ile ve feth-i dāl-ile Trke glme dimekdür, 'Arabca dıḥk.

Tat' u'l-beyt

Ferhunde ferruḥ utlu vü hürrem

ād aqlama gl me girye ḥande

[Beyt]

Bil Āferīnende Yaradıcı

Rız viricidr rzī-dehende

Maḥl'l-beyt Āferīnende, elif-i memdde ile ve kesr-i rā ile ve feth-i nn-ı lā ve feth-i dāl-ile āferīden madarından mta ism-i fā' ildir. Trke Yaradıcı dimekdür, 'Arabca Ḥāl. Rzī, zamm-ı rā' ve kesr-i zā' ile Trke rız dimekdür, 'Arabca rız. Dehende, feth-i dāl-ile ve feth-i hā' ve feth-i dāl'-ānī ile dāden madarından mta ism-i fā' ildir. Trke virici dimekdür, 'Arabca vāhib.

Tat' u'l-beyt

Bil Āferīnen de Yaradıcı

Rız viricidr rzī-dehende

[Beyt]

Hem yeliciye pyende dirler

Segirdiciye dirler devende

Maḥşülü'l-beyt Püyende, zamm-ı bâ'-i Fārisī-y-le püyiden maşdarından müştak ism-i fā' ildir, Türkçe yelici dimekdür, 'Arabca 'addī. Devende, feth-i dāl-ile ve feth-i vāv-ile deviden maşdarından müştak ism-i fā' ildir, Türkçe segirdici dimekdür, 'Arabca muḥaşhış.

Takṭī' u'l-beyt

Hem yeliciye püyende dirler

Segirdiciye dirler devende

[Beyt]

Hem çekici hem depeleyici

Oldı keşende daḥı küşende

Maḥşülü'l-beyt Keşende, feth-i kāf (26^b) ve feth-i şīn ile keşiden maşdarından müştak ism-i fā' ildir. Türkçe çekici dimekdür, 'Arabca mādde. Küşende, zamm-ı kāf ve feth-i şīn ile küşten maşdarından müştak ism-i fā' ildir. Türkçe depeleyici dimekdür, 'Arabca ḳātile.

Takṭī' u'l-beyt

Hem çekici hem depeleyici

Oldı keşende daḥı küşende

[Beyt]

Ḥod-rā sütüden kendüyi ögmek

Laf urucıdur hem kib-zenende

Maḥşülü'l-beyt Ḥod-rā, zamm-ı ḥā' ile. Ve rā edāt-ı mef' üldür. Türkçe kendü dimekdür, 'Arabca zāt. Sütüden, zamm-ı sīn ve zamm-ı tā'-ile maşdardur, Türkçe ögmek, ['Arabca] medḥ. Kib, feth-i kāf ile yoḅga ve ağız ṭolayısına dirler. Ammā bunda kesr-i kāf ile Türkçe lāf, lāfcı¹⁸⁹ dimekdür, 'Arabca nefūt. Zenende, feth-i zā ve nūn ile zeden maşdarından müştak ism-i fā' ildir. Türkçe urucı, 'Arabca ḍārib.

Takṭī' u'l-beyt

Ḥod-rā sütüden kendüyü ögmek

¹⁸⁹ Lafcı kelimesi sayfa kenarına kaydedilmiştir.

Laf urucudur hem kib-zenende

[Beyt]

Her çi be-ḥāhī rev ḥāh der-tü

Her ne dilerseñ var iste sende

Maḥşülü'l-beyt Her çi, feth-i [hā] ve kesr-i cīm-i Fārisī-y-le Türkçe her ne dimekdür, 'Arabca eyyü şey'in. Be-ḥāhī bā ḥarf-i cerdür, meftūḥdur. Ve ḥāhī zāmm-ı ḥā' ba' dehu vāv-ı resmī-y-le ḥāhīden maşdarından müştak fi'l-i muzāri'-i müfred-i muḥāṭabdur. Türkçe dilerseñ dimekdür, 'Arabca teşā'u. Rev feth-i rā' ile emirdür, Türkçe var dimekdür, 'Arabca izheb. Ḥāh yine zāmm-ı ḥā' ile yine (27^a) ḥāhīden maşdarından müştak emirdür. Türkçe dile dimekdür, 'Arabca şī'. Der-tü; der feth-i dāl-ile içeri ma'nāsınadır ammā mecmū' der-tü Türkçe sende dimekdür, 'Arabca fik.

Takṭī' u'l-beyt

Her çi be-ḥāhī rev ḥāh der-tü

Her ne dilerseñ var iste sende

Müstef' ilātün müstef' ilātün

Sen senden olma ğāfil igende

Kıṭ'a

Nedür uştura sütürre ḳazımaḳdurur sütürden

Bilegü fisān fesāne meşel ü ḳısır sütürven

Maḥşülü'l-beyt Sütürre, zāmm-ı sīn ve zāmm-ı tā'-ile ve feth-i rā'-ile aşında üstüre idi, taḥfīf için elif [ve] vāv ḥazf olundu. Ve'l-ḥāşıl, Türkçe uştura dimekdür, 'Arabca müse'l-ḥadīd. Sütürden zāmm-ı sīn ve zāmm-ı tā'-ile maşdardur, Türkçe ḳazımaḳ dimekdür, 'Arabca taḥlīḳ. Fisān kesr-i fā' ile Türkçe bilegü dimekdür, 'Arabca müsinn. Fesāne kesr-i fā' ve feth-i nūn ile Türkçe maşal dimekdür, 'Arabca ḥikāyet. Sütürven kesr-i sīn ve feth-i tā' vü vāv ile Türkçe ḳısır dimekdür, 'Arabca 'aḳīm.

Takṭī' u'l-beyt

Nedür uştura mütefā' ilün/ sütünre fe' ülün/ kazımağdurur mütefā' ilün/ sütünren fe' ülün

Bilegü fisān mütefā' ilün/ fesāne fe' ülün/ meşel ü kısr mütefā' ilün/ sütünren fe' ülün

[Beyt]

Didi dikmege nişānden dağı silkmege fişānden

Dağı şıkmağa füşürden dağı çoñmağa füsürden

(27^b) **Maşşülü'l-beyt** Nişānden kesr-i nün-ı evvelı ile maşşardur, Türkçe dikmek dimekdür, 'Arabca rükn. Fişānden kesr-i fā'-ile maşşardur, Türkçe silkmege dimekdür, 'Arabca . Füşürden zamm-ı fā ve zamm-ı şın ile maşşardur, Türkçe çoñmağ dimekdür, 'Arabca cümüd. Füsürden zamm-ı fā ve zamm-ı sîn ile maşşardur, Türkçe şıkmağ dimekdür, 'Arabca 'aşr.

Takṭī' u'l-beyt

Didi dikmege nişānden dağı silkmege fişānden

Dağı şıkmağa füşürden dağı çoñmağa füsürden

[Beyt]

Bağal oldı kıltuğ ağız bucağına lünc dirler

Bucağı di künc lıkin oturağdurur neşimen

Maşşülü'l-beyt Bağal feth-i bā' ve feth-i gayn ile kıltuğ dimekdür, 'Arabca ibiṭ. Lünc zamm-ı lām ile yañak taşrasıdır, Türkçe ağız bucağı dimekdür, 'Arabca . Künc zamm-ı kāf ile arkası küz ādeme de dirler ammā bunda Türkçe bucağ dimekdür, 'Arabca ef'ide. Neşimen kesr-i nün-ı evvelı ve kesr-i şın ve feth-i mīm ile dernek yeri ve kuş yuvası dimekdür. Ammā bunda feth-i nün-ı evvelı ile Türkçe oturağ dimekdür, 'Arabca meclis.

Takṭī' u'l-beyt

Bağal oldı kol tuğ ağız bucağına lün c dirler

Bucağı di künc lıkin oturağdurur neşimen

[Beyt]

Dimiş otlağa çerāgāh daḥı otlu yer ‘alefzār

Ota [di] giyāh oraḫ dās nedurur nūvār (28^a) ürgen

Maḥşülü’l-beyt Çerāgāh feth-i cīm-i Fārisī-y-le Türkçe otlaḫ dimekdür, ‘Arabca meyşele. ‘Alefzār feth-i ‘ayn ve feth-i lām ile Türkçe otlu yer dimekdür, ‘Arabca men‘ale. Giyāh kesr-i kāf ile Türkçe ot dimekdür, ‘Arabca ḥaşış. Dās yeñi ay ve terberḥūn çiçegine ve ṭaharçinī ve kılçık. Ve kelām arasında isti‘māl olunan elfāz-ı mühmeleye de dirler. Meşelā cümleden biri; ot, mot, mavṭūn, ve kelem ve melem ve etmek gibi. Ammā bunda Türkçe oraḫ dimekdür, ‘Arabca mincel. Nūvār zamm-ı nūn ile Türkçe urḡana dirler. Ammā bunda Türkçe ürgen dimekdür, ‘Arabca .

Taḫṭī‘u’l-beyt

Dimiş otlağa	çerāgāh	daḥı otlu yer	‘alefzār
Ota [di] giyāh	oraḫ dās	nedurur nūvā	r ürgen

[Beyt]

Şemem oldı çaruḡ adı işim oldı daḥı rānīn

Ḳara eve didi ḥargāh ḳalabaḫ ne ola gerzen

Maḥşülü’l-beyt Şemem feth-i şīn ve feth-i mīm-i evvelī ile ekşeriyā ra‘ātī giyerler ki Türkçe çaruḫ dimekdür, ‘Arabca . Rānīn kesr-i nūn-ı evvelī ile çekme çağşur dirler, Türkçe işim dimekdür, [‘Arabca] ‘izzān. Ḥargāh feth-i ḥā’-ile ḳoyuncılar ḳurarlar. Türkçe ḳara ev dimekdür, ‘Arabca ḥabā’. Gerzen feth-i kāf-ı Fārisī-y-le ve feth-i zā-y-ile bir muraşşa‘ tācdur ki ‘Acem begleri altun zincir-ile başları üzerine aşarlar ve gāh gāh giyerler, Türkçe ḳalabaḫ dimekdür, ‘Arabca .

Taḫṭī‘u’l-beyt

Şemem oldı ça	ruḡ adı	işim oldı da	ḥı rānīn
Ḳara eve di	di ḥar-gāh	ḳalabaḫ ne o	la gerzen

[Beyt]

Beheme tü nīkūyī kün be-tü pend īnek ez-men

Ƙamuya sen iylik eyle saña ögüd işte benden

Maḥşülü'l-beyt Be-heme bā (28^b) ḥarf-i cerdür, meftūḥdur. Ve heme fetḥ-i hā'-i evvelî ve fetḥ-i mîm ile ƙamu ve küllî dimekdür, 'Arabca ekta'. Tü zamm-ı tā'-ile Türkçe sen dimekdür, 'Arabca ente. Nîküyî kesr-i nûn ve zamm-ı kâf ile ve ba' dehu vāv-ile -ve âḥirinde olan yā'ya yā'-i maşdariyye tesmiye olunur, vāv'ı ḥazf idüp de nîkî demek de cā'izdür. Türkçe iylik dimekdür, 'Arabca ḥasen ve kerem dimekdür. Kün zamm-ı kâf ile emirdür, Türkçe eyle dimekdür, 'Arabca if' al. Be-tü bā ḥarf-i cerdür, meftūḥdur. Ve tü ma' rûfdur. Be-tü Türkçe saña dimekdür, 'Arabca ileyke. Pend fetḥ-i bā-i Fārisî-y-le Türkçe ögüd dimekdür, 'Arabca naşîḥat. İnek kesr-i elif ism-i işaretdür ve kâf taşgîr içündür. Ve'l-ḥaşıl inek Türkçe işte dimekdür, 'Arabca hāzā. Ez-men fetḥ-i elif ve fetḥ-i mîm ile Türkçe benden, 'Arabca minnî.

Taḳṭî' u'l-beyt

Beheme tü nî	künî kün	be-tü pend î	nek ez-men
Ƙamuya sen iy	lik eyle	saña ögüd iş	te benden
Mütefā' ilün	fe' ülün	mütefā' ilün	fe' ülün
Yaramazla yā	r olma	eyülerden ey	lik öğren

Ƙıṭ' a-i uḥrā

Balçık gil āheg alçı hem ƙılçı ğ oldı dāse

Mitîn külüng ü kürek pārü di daḥı māse

Maḥşülü'l-beyt Gil kesr-i kâf-ı Fārisî-y-le Türkçe balçık dimekdür, 'Arabca ṭin. Āheg elif-i memdüde ve fetḥ-i hā'-ile Türkçe alçı dimekdür, 'Arabca mifre. Dāse fetḥ-i sîn ile Türkçe ƙılçı, 'Arabca seffā'. Mitîn kesr-i mîm ve kesr-i tā'-ile Türkçe külüng dimekdür, 'Arabca mi' vel. Pārü bā'-i Fārisî-y-le ve zamm-ı rā'-ile ve ba' dehu vāv-ile Türkçe kürek, 'Arabca ferrū'. Māse fetḥ-i sîn ile eye demürine de dirler ammā bunda yine Türkçe kürek dimekdür, 'Arabca .

Taḳṭî' u'l-beyt

Balçık gi	l āheg alçı	hem ƙılçı	ğ oldı dāse
Mitîn kü	lüng ü kürek	pārü di	daḥı māsa (29 ^a)

[Beyt]

Qablan peleng ü qolañ teng oldı t̄ar hem teng

Mānī kitābı Erjeng di jeng is [ü] pasa

Maḥşülü'l-beyt Peleng feṭḥ-i bā'-i Fārisī-y-le ve feṭḥ-i lām ile Türkçe qablan dimekdür, 'Arabca nemre. Teng feṭḥ-i tā'-ile tağ başına ve dünek ve qavşara ve çula da dirler. Ammā bunda Türkçe qolañ dimekdür, 'Arabca ḥirām. Teng yine feṭḥ-i tā'-ile Türkçe t̄ar dimekdür, 'Arabca dayyık. *Erjeng bi-feṭḥi'l-elifi'l-maḥşüre ve feṭḥi'z-zā'i'l-Fārisiyye. Q̄ile Hüve ismün li'n-naḳḳāşil-kāmil min-verā'i ba'ze mülūki'l-'Acem. Ve q̄ile hüve üstādu'ş-şeyḥi'l-ma'rūf bi'l-Mānī fi-diyārin. Ve q̄ile hüve ismun li'l-melik ve'l-Mānī vezīruhu velākinne lā-yülāyimuhu mā fi-ba'zi't-tevāriḥ. Ve q̄ale fi-Baḥri'l-Ġarā'ib inne Erjenge naḳḳāşun Rūmiyyun bi-ma'niyyi Ertengin. Ve hüve ismu kitābi'l-leffihī Mānī ve ceme'a fihi mā-istaḥrace mine'n-nuḳūşi'l-ġarā'ib ve't-taṣvīrātīl-'acā'ib.*¹⁹⁰ Ve'l-ḥāşıl yine Türkçe Mānī kitābı dimekdür, 'Arabca. Jeng feṭḥ-i zā-yı Fārisī-y-le Türkçe is ve pas dimekdür. 'Arabca şadā'.

[Taḳṭī'u'l-beyt

Qablan pe leng qolañ teng oldı t̄ar hem teng

Mānī ki tābı Erjeng di jeng is [ü] pasa

[Beyt]

Ṭurna külengdurur reng tağ keçisi velī neng

'Ār oldı ḥatne sünnet minnet dimiş sipāsa

Maḥşülü'l-beyt Küleng zamm-ı kāf ile feṭḥ-i lām iledür. Ammā lām'dan rāyı bedel kılp küreng demek de cā'izdür. Türkçe ṭurna dimekdür, 'Arabca kerkī. Reng feṭḥ-i rā'-ile geyik bozgısına ve büzgülü üzüm ve yaramazlığa ve boyaya da dirler. Ammā bunda Türkçe tağ keçisi dimekdür, 'Arabca vu' il. Neng feṭḥ-i nūn-ı (29^b) evvelī ile Türkçe arlanmaḳ dimekdür,

¹⁹⁰ Derler ki O, bazı Acem padişahlarının sonrasında gelmiş usta bir nakkaşın ismidir. O, ülkesinde Mānī adıyla bilinen yaşlı nakkaşın ustasıdır. Fakat bazı tarihlerde bahsedilmese de o, bir padişahın ismidir, veziri de Mānī'dir. Bahru'l-Garāib'de der ki Erjeng, Rūmî bir nakkaştır. Erteng manasındadır. O, Mānī'ye ait kitabın ismidir. Kitapta, garip minyatürler ve acayip resimlerden topladığı şekiller yer almaktadır.

‘Arabca hayā’ ve ‘ār. Hātne feth-i hā’ ve feth-i nūn ile Türkçe sünnet,¹⁹¹ ‘Arabca vely. Sipās kesr-i sīn ile Türkçe iylik yalvarmak ve ni‘ met virdüğün gösterme dimekdür, ‘Arabca minnet.

Takṭī‘u’l-beyt

Ṭurna kü lengdurur reng tağ keçi si velī neng
‘Ār oldı hātne sünnet minnet di miş sipāsa

[Beyt]

Heft-tāne[dür] ‘aşūra aşı vü yağ rūğan
Büryān aşına gūd-āb dirler çanağa kāse

Maḥşülü’l-beyt Heft-tāne feth-i hā’ ve feth-i nūn ile Türkçe aşura aşı dimekdür, ‘Arabca kuṭniye. Rūğan zamm-ı rā ve feth-i ğayn ile Türkçe yağ dimekdür, ‘Arabca dühün. Gūd-āb zamm-ı kāf ile Türkçe büryan aşı dimekdür, ‘Arabca ḳaliyye. Kāse feth-i sīn [ile] Türkçe çanağ dimekdür, ‘Arabca ke’s.

Takṭī‘u’l-beyt

Heft-tāne dür ‘aşūra aşı [vü] yağ rūğan
Büryān a şına gūd-āb dirler ça nağa kāse

[Beyt]

Encām şoñ [u] düşnām sögmek sitāyiş ögmek
Deşt ovadır legen taşt pingān dinildi taşa

Maḥşülü’l-beyt Encām feth-i elif ile şoñ dimekdür, ‘Arabca ba‘dehū. Düşnām zamm-ı dāl-ile Türkçe sögmek dimekdür, ‘Arabca şetm. Sitāyiş kesr-i sīn ile ve kesr-i yā’-ile Türkçe ögmek dimekdür, ‘Arabca medḥ. Deşt feth-i dāl-ile gūristāna dirler ammā bunda Türkçe ova dimekdür, ‘Arabca deşt. Taşt feth-i ṭā’-ile Türkçe legen dimekdür, yine ‘Arabca taşt. Pingān kesr-i bā’-i Fārisī-y-le Türkçe taş dimekdür, ‘Arabca . (30^a)

Takṭī‘u’l-beyt

Encām şoñ [u] düşnām sögmek si tāyiş ögmek

¹⁹¹ Metinde *minnet* yazılmıştır.

Deşt ova dır legen taş t pingān di nildi taşa

[Beyt]

Engür üzüm erikdir ālū murūd armud

Sīb elma nār enār u gülnār di kirāsa

Maḥşülü'l-beyt Engür feth-i elif ve zamm-ı kâf-ı Fârisî-y-le Türkçe üzüm dimekdür, 'Arabca 'ineb. Ālū elif-i memdūde ile ve zamm-ı lām ile Türkçe erik dimekdür, 'Arabca icāş. Murūd zamm-ı mīm ve zamm-ı rā'-ile aşlında amrūd idi, feth-i elif ile ve zamm-ı rā'-ile taḥfif için elif ḥazf olundu. Türkçe armud dimekdür, 'Arabca küşşerā. Sīb kesr-i sīn ile Türkçe elma dimekdür, 'Arabca tüffāh. Gülnār zamm-ı kâf ile Türkçe kiras dimekdür, 'Arabca ḳarāsiyā.

Takṭī' u'l-beyt

Engür ü züm erikdir ālū mu rūd armud

Sīb elma nār enār u gülnār di kirāsa

[Beyt]

Atmaca bāşe āleh ṭavşancıl u ṭoğan bāz

Yūhe delüce ṭoğan hem şeb-pere yarasā

Maḥşülü'l-beyt Bāşe feth-i şīn ile Türkçe atmaca dimekdür, 'Arabca bāşīḳ. Āleh elif-i memdūde ile ve feth-i lām ile Türkçe ṭavşancıl dimekdür, 'Arabca buḡḳāḳ. Bāz Türkçe ṭoğan dimekdür, 'Arabca bāz. Yūhe zamm-ı yā ve feth-i hā-y-ladur, līkin hā'dan vāv bedel ḳılıp yūve demek de cā'izdür. Veyāḥud yā'yı bedel ḳılıp yūye demek de cā'izdür. Ve li-küllü vichetün.¹⁹² Türkçe alaca ṭoğan dimekdür, 'Arabca yu'yu'. (30^b) Şeb-pere feth-i şīn ve feth-i bā'-i Fârisî-y-le Türkçe yarasā dimekdür, 'Arabca ḥuffāş.

Takṭī' u'l-beyt

Atmaca bāşe āleh ṭavşancıl u ṭoğan bāz

Yūhe de lüce ṭoğan hem şeb-pe re yarasā

¹⁹² Herkesin yöneldiği bir kıblesi vardır.

[Beyt]

İvmek sevinmek-ile oldı bañar velikin

Hem hārḥār dirler olsa gönülde taşa

Maḥşülü'l-beyt Bañar feth-i bā'-ile 'Arabîdür. Likin muşannif raḥmetullāhi 'aleyh ve Şihāḥ-ı 'Acemiyye ve Ḥalimî ve Daḳāyıḳu'l-Ḥaḳāyıḳ tetebbu' ile bulmadı. Likin 'Arabî luğatlerde buldı ki sevinmek ma' nāsınadır. Ḥārḥār ki lafz-ı mükerrerdür, Çavuş-zāde ḥaḳîr tetebbu' eyledi bulmadı. Ḥārḥār lafızların kemā hüve ḥaḳḳuhu bulup benüm bu kitābuma ketb [iden] ihvānuñ Ḥaḳḳ sübhānehu dünyā ve uḫrā murādını ḥaşıl eylesün. Allāhümme muşannif raḥimehullāh te'ālā. Ḥārḥār dimekdür murādı, Türkçe ḳayḳu demek ola, 'Arabca belbāl.

Taḳtî' u'l-beyt

İvmek sevinmek-ile oldı bañar velikin

Hem hār hār dirler olsa gönülde taşa

[Beyt]

Şādî me-kün tü bā-sür endüh meyār bā-süg

Sevinme sen düğüne ḡuşşa getürme yasa

Maḥşülü'l-beyt Şādî kesr-i dāl ile ve ba' dehu yā'-i maşdāriyye ile Türkçe sevinmek dimekdür, 'Arabca meserret. Me-kün feth-i mīm ve zamm-ı kāf ile nehy-i ḥāzırdu, Türkçe itme dimekdür, 'Arabca lā-tec'al. Tü zamm-ı [tā ile] Türkçe sen dimekdür, 'Arabca ente. Bā-sür: Be, elif-i işbā' iyye ile ḥarf-i cerdür. [Ve sür], zamm-ı sîn ile şādîlik ma' nāsına da gelür ammā bunda düğüne dimekdür, 'Arabca velime. Endüh feth-i elif ve zamm-ı dāl ve ba' dehu vāv-ile Türkçe taşa dimekdür, 'Arabca ḡuşşa. Meyār mīm feth-ile edāt-ı nehydür ve meyār nehy-i ḥāzırdu. Türkçe getürme dimekdür, 'Arabca lā-te'üt. Bā-süg: Bā elif-i işbā' iyye ile ḥarf-i cerdür. Ve süg, sîn ile Türkçe yas dimekdür, 'Arabca yās.

Taḳtî' u'l-beyt

Şādî me kün tü bā-sür endüh me yār bā-sük

Sevinme sen düğüne ḡuşşa ge türme yasa

Mef' ūlü (31 ^a)	fā' ilātün	mef' ūlü	fā' ilātün
Sultān-ı	'ālem oldı	qāni' o	lan pelāsa

Qıı' a

Ayu hırş u toñuz ne hūk ü gürāz

Seg meges it siñek di har-gez üyāz

[**Maḥşŭlü'l-beyt**] Hırş kesr-i hā'-ile Türkçe ayu dimekdür, 'Arabca dübb. Hūk zamm-ı hā'-ile Türkçe toñuz dimekdür, 'Arabca hınzır. Gürāz zamm-ı kāf-ı Fārisī-y-le erkek toñuz dimekdür, 'Arabca ebū qarra'a. Seg fetḥ-i sīn ve ba' dehu kāf-ı Fārisī-y-le Türkçe it dimekdür, 'Arabca kelb. Meges fetḥ-i mīm ve fetḥ-i kāf ile Türkçe siñek dimekdür, 'Arabca zübāb. Har-gez fetḥ-i hā ve fetḥ-i kāf ile sivrisiñek didükleridür ki Türkçe üyez dimekdür, 'Arabca ba' ūde.

Taqtı' u'l-beyt

Ayu hırş u toñuz ne hū k ü gürāz

Seg meges it siñek di har gez üyāz

[Beyt]

Dirsege vārin ü bidest qarış

Qola bāzū di hem qulaca di bāz

Maḥşŭlü'l-beyt Vārin kesr-i rā'-ile Türkçe dirsek dimekdür, 'Arabca murfık. Bidest kesr-i bā'-i 'Arabī-y-le ve dāl ile Türkçe qarış dimekdür, 'Arabca şibr. Bāzū zamm-ı zā ve ba' dehu vāv-ile Türkçe qol dimekdür, 'Arabca 'aḍad. Bāz Türkçe qulaç dimekdür, 'Arabca bā'.

Taqtı' u'l-beyt¹⁹³

Dirsege vā rin ü bides t qarış

Qola bāzū di hem qula ca di bāz

¹⁹³ Metinde *maḥşŭlü'l-beyt* şeklinde yazılmıştır.

[Beyt]

Sūzen igne gez arşun sūfār

Oğ gezidür daḥı di şınduya kāz

[**Maḥşülü'l-beyt**] Sūzen zamm-ı sīn ve feth-i zā'-ile Türkçe igne dimekdür, 'Arabca maḥīṭ. Gez feth-i kāf ile ve ba' dehu zā-yı 'Arabī-y-le egri ma'nāsına gelür ammā bunda Türkçe arşun dimekdür, 'Arabca zirā'. Sūfār zamm-ı sīn ile Türkçe oğ gezi ve oğ yelegüsi ve oğ cinsi dimekdür, 'Arabca semm. Kāz Türkçe şınu ya'ni maḥaş dimekdür, 'Arabca miḳrāz.

Takṭī' u'l-beyt

Sūzen igne gez arşū n sufār

Oğ gezidür daḥı di şın duya kāz

[Beyt]

Pehen yaşşı yoğun sitibr ü kışa

Kūteh ü gird degirmi uzun ne dırāz

Maḥşülü'l-beyt (31^b) Pehen feth-i bā'-i Fārisī-y-le Türkçe yaşşı dimekdür, 'Arabca basīṭ. Sitibr bi-kesri's-sīn ve't-tā', yecūzu't-ṭā', maḥāmü't-tā' bi-'t-Türkī yoğun, ve bi'l-'Arabıyyi siṭibr. Kūteh zamm-ı kāf ve feth-i tā'-ile Türkçe kısa, 'Arabca ḳaşīr. Gird kesr-i kāf-ı Fārisī-y-le Türkçe degirmi dimekdür, 'Arabca müdevver. Dırāz kesr-i dāl ile Türkçe uzun dimekdür, 'Arabca ṭavīl.

Takṭī' u'l-beyt

Pehen yaşşı yoğun sitib r ü kışa

Kūteh ü gird degirm'uzun ne dırāz

[Beyt]

Dīde göz gör bü-bīn ü baḳ bi-niger

Yaḳ bü-sūz ez bi-sāy eyle bi-sāz

Maḥşülü'l-beyt Dīde kesr-i dāl-ı evvelī ve feth-i dālū'ş-şānī ile Türkçe göz dimekdür, 'Arabca baṣar. Bü-bīn, bā'-i evvelī-i maẓmūm ḥarfdür ve bīn, emrdür. Türkçe "gör"

dimekdür. ‘Arabca ubşur. Bi-niger bâ’-i meksûre harfdür, cerdür. Ve niger kesr-i nûn ve feth-i kâf ile nigâhîden maşdarından emirdür. Ve rā, hādan mübeddeldür. Türkçe bağ dimekdür, ‘Arabca unzur. Bü-süz bâ’-i mazmûme harf-i cerdür. Ve süz zamm-ı sîn ile sühîten maşdarından emirdür. Türkçe yağ, ‘Arabca . Bi-sāz bâ’-i meksûre harf-i cerdür. Ve sâz sâhten maşdarından emirdür, Türkçe eyle dimekdür, ‘Arabca kevvîn.

Takṭī’ u’l-beyt

Dīde göz gör bibīn ü bağ biniger

Yağ busüz ez bisāy ey le bisāz

[Beyt]

Ḳamçīdur tāziyāne yort itmek

Türk-tāz oldı hem segird bitāz

Maḥşülü’l-beyt Tāziyāne kesr-i rā’-ile ve feth-i nûn ile Türkçe ḳamçı dimekdür, ‘Arabca sevṭ. Türk-tāz zamm-ı tā’-ile Türkçe yort itmek ya‘ni segirdme dimekdür, ‘Arabca teşmiyet. Bi-tāz bâ’-i meksûre harf-i cerdür. Ve tāz tāzīden maşdarından emirdür, Türkçe segird dimekdür, ‘Arabca imşî.

Takṭī’ u’l-beyt

Ḳamçīdur tā ziyāne yor t itmek

Türk-tāz ol dı hem segir d bitāz

[Beyt]

Ḳalkḳmaḳdur çehīden ü bāzī

Oyun u ḳalkḳ ber-çih oyna bü-bāz

Maḥşülü’l-beyt Çehīden feth-i cīm-i Fārisī-y-le ve kesr-i hā’-ile maşdardur, Türkçe ḳalkḳmaḳ ve şıçramaḳ dimekdür, ‘Arabca . Bāzī kesr-i zā’-ile¹⁹⁴ ve ba‘dehu yā’-ile Türkçe oyun dimekdür, ‘Arabca lu‘b. Ber-çih [Ber], feth-i bâ’-ile hemān (32^a) taḥsīn ve tekmīl-i vezn içündür. Ve çih kesr-i cīm-i Fārisī-y-le çehīden maşdarından emirdür, Türkçe ḳalkḳ ve şıçra

¹⁹⁴ Metinde *hā’-la* diye yazılıdır.

dimekdür, ‘Arabca . Bü-bāz bā’-i evvelī-i maẓmūme ḥarf-i cerdür. Ve bāz bāzīden maşdarından emirdür, Türkçe oyna dimekdür, ‘Arabca il‘ ab.

Takṭī‘u’l-beyt

Kaḫmaḫdur çehīden ü bāzī
Oyun u ḫal ḫ berçi oy na bübāz

[Beyt]

Hem kem eksikdurur firāvān bol
Oldı ḫorsend ḫāni‘ ü ḫırş āz

Maḫşülü’l-beyt Kem fetḫ-i kāf ile Türkçe eksik dimekdür, ‘Arabca bi-ma‘ niyyi noḫşān. Firāvān kesr-i fā’-ile Türkçe bol dimekdür, ‘Arabca vāfir. ḫorsend zamm-ı ḫā’ ve fetḫ-i sīn ile Türkçe ḫoşnud dimek, ‘Arabca ḫāni‘. Āz ḫazān Fars dilince ve ḫış Süryān dilince. Elif-i memdüde ile beşinci mertebe. Türkçe bir nesneyi ummaḫ dimekdür, ‘Arabca ḫırş.

Takṭī‘u’l-beyt

Hem kem eksik durur firā vān bol
Oldı ḫorsen d ü ḫāni‘ ü ḫırş āz

[Beyt]

Merdümeḫ māş u mercimeḫ mencü
Hem ḫıçı sermdür şoğan ḫo-piyāz

Maḫşülü’l-beyt Māş mercimeke ve ḫara bögrölceye de dirler ammā bunda Türkçe merdümeḫ dimekdür, ‘Arabca ḡandum. Mencü fetḫ-i mīm ve zamm-ı cīm ile Türkçe mercimeḫ dimekdür, ‘Arabca ‘ades. Serm fetḫ-i sīn ile bir otdur ki Türkçe ḫıçı dimekdür, ‘Arabca . Piyāz kesr-i bā’-i Fārisī-y-le Türkçe şoğan dimekdür, ‘Arabca başal.

Takṭī‘u’l-beyt

Merdümeḫ mā ş u mercimeḫ mencü
Hem ḫıçı ser mdür şoğan ḫo-piyāz

[Beyt]

Bīmdür k̄orku şayrudur bīmār

Daḥı bisyār çoḡdur endek az

Maḥşūlü'l-beyt Bīm kesr-i bā'-ile Türkçe k̄orku dimekdür, 'Arabca ḥavf. Bīmār kesr-i bā'-ile Türkçe şayru dimekdür, 'Arabca saḡīm. Bisyār kesr-i ba'-ile Türkçe çoḡ dimekdür, 'Arabca keşīr. Endek feth-i elif ve feth-i dāl-ile Türkçe az dimekdür, 'Arabca ḡalil.

Taḡtī' u'l-beyt

Bīmdür k̄or ku [şayrudur] bī-mār

Daḥı bisyā (32^b) r çoḡdur en dek az

[Beyt]

Pīş-ḥord ütme ḡaşıla di ḥ'īd

Kefe kesmik di ortaḡa enbāz

Maḥşūlü'l-beyt Pīş-ḥord kesr-i bā'-i Fārisī-y-le ve zamm-ı ḥā'-ile Türkçe ütme dimekdür, 'Arabca üdme. Ḥ'īd feth-i ḥā' ve kesr-i vāv-ile ölüḡe ve gök arpaya dirler, Türkçe ḡaşıl dimekdür, 'Arabca . Kefe feth-i kāf ve feth-i fā'-ile şamanla ḡarışmış buḡdaya ve ḡurı ota da dirler, ammā bunda Türkçe kesmik dimekdür, 'Arabca . Enbāz feth-i elif ile Türkçe ortaḡ dimekdür, 'Arabca şerīk.

Taḡtī' u'l-beyt

Pīş-ḥord üt me ḡaşıla di ḥ'īd

Kefe kesmik di ortaḡa enbāz

[Beyt]

Göñlümüz¹⁹⁵ gitdi gelmedi yine

Dil-i mā reft mī neyāmed bāz

Maḥşūlü'l-beyt Dil-i mā: Dil ma' rūfdur. Ve mā zamīr-i mütekellim ma'a'l-ḡayrdur. Türkçe biz dimekdür, 'Arabca naḡnu. Ammā dil-i mā izāfet-ile Türkçe göñlümüz dimekdür,

¹⁹⁵ Metinde *gelmez* diye yazılmıştır.

‘Arabca bālünā. Reft feth-i rā’-ile reften maşdarından müştak fi‘l-i māzīdür, Türkçe gitti dimekdür, ‘Arabca zehbe. Mī neyāmed kesr-i mīm ve feth-i nūn ile āmeden maşdarından müştak fi‘l-i muzāri‘-i caħddur. Türkçe gelmedi dimekdür, ‘Arabca lem-yeci’. Bāz yine dimekdür, ‘Arabca min-ba‘ din.

Takṭī‘u’l-beyt

Gönlümüz git di gelmedi yine
Dil-i mā ref t mī neyā med bāz

[Beyt]

İy güzel yüzlü beg gül ü nazlan
İy şeh-i hūb-rū bi-ħand u bi-nāz

Maḥşülü’l-beyt İy şeh: İy, kesr-i elif ile ħarf-i nidādur. Ve şeh aşlında şāh idi, elif ħazf olundu taḥfif için. Ve’l-ħāşıl iy şeh Türkçe iy beg dimekdür, ‘Arabca ey melik. Hūb-rū mürekkebdür, zamm-ı hā’ ve zamm-ı rā’-ile hūb güzel. Ve rū zamm-ı rā’-ile yüz dimekdür. Ve’l-ħāşıl hūb-rū Türkçe güzel yüzlü dimekdür, ‘Arabca ḥasenü’l-vech. Bi-ħand: Bā, ħarf-i cerdür. Ve ħand feth-i hā’-ile ħandīden maşdarından müştak emirdür. Türkçe gülesin dimekdür, ‘Arabca idħak. Bi-nāz: (33^a) Bā, ħarfdür ve nāzīden maşdarından emirdür, Türkçe nazlan dimekdür, ‘Arabca teseḥḥab.

Takṭī‘u’l-beyt

İy güzel yüz lü beg gül ü nazlan
İy şeh-i hū b-rū biħand u bināz
Fā‘ ilātün mefā‘ ilün fe‘ ilāt

Ḳıṭ‘a

Bīḥten oldı elemek hem daḥı māşūdur elek
Hem daḥı aşu gil-i sürḥ oldı sepūs oldı kepek

Maḥşülü’l-beyt Bīḥten kesr-i bā’-ile maşdardur, Türkçe elemek dimekdür, ‘Arabca . Māşū zamm-ı şīn ile Türkçe elek dimekdür, ‘Arabca minħall. Gil-i sürḥ [gil] kesr-i kāf ve

kesr-i lām ile mürekkebdür, muzâfdur. Ve sürh zamm-ı sîn ile muzâfun ileyhîsidür. Ve izâfet, mevşûfuñ şıfatına izâfet[i] kabîlindendir. Ve'l-hâşıl Türkçe aşu dimekdür, 'Arabca mifre. Sepūs feth-i sîn-i evvelî ve zamm-ı bâ'-i Fârisî-y-le Türkçe kepek, 'Arabca nañüle.

Takṭī' u'l-beyt

Bîhten ol müfte' ilün/ dı elemek müfte' ilün/ hem dağı mā müfte' ilün/ şüdür elek müfte' ilün

Hem dağı a şu gil-i surh oldu sepūs oldu kepek

Kıṭ'a

Ḥ'āher [ü] kız kardeşe di māder ana ata peder

Ādeme merdüm di velî merdüm-i çeşm oldu bebek

Maḥşülü'l-beyt Ḥ'āher zamm-ı ḥā ve [feth-i] hā'-ile ve beyne'l-vāv ve'r-rā bir elif-i resmî ile Türkçe kız kardeş dimekdür, 'Arabca aḥave. Māder feth-i dāl-ile Türkçe ana dimekdür, 'Arabca ümm. Peder feth-i bâ'-i Fârisî-y-le ve feth-i dāl-ile Türkçe ata ve baba dimekdür, 'Arabca eb. Merdüm feth-i mīm-i evvelî ve zamm-ı dāl-ile Türkçe kişi dimekdür, 'Arabca insān. Merdüm-i çeşm zamm-ı mīm-i evvelî ve zamm-ı dāl ve kesr-i mīm-i şānî ve feth-i cīm-i Fârisî-y-le mürekkebdür. Zīrā merdüm ādem ve çeşm göz dimekdür. Ba'de't-terkīb lafzınuñ cüz'i ma'nānuñ cüz'ine delâletden kaṭ' -ı nazar ma'nāsı Türkçe göz [bebegi].

Takṭī' u'l-beyt

Ḥ'āher [ü] kız kardeşe di māder ana ata peder
Ādeme mer düm di velî merdüm-i çeş m oldu bebek

[Beyt]

Hīme vü hīzemdür odun hem dağı ḥākister [ü] kül

Āzer od enkişt kömür aḥkere köz ya'nî jelek

Maḥşülü'l-beyt Hīme kesr-i hā (33^b) ve feth-i mīm ile Türkçe odun dimekdür, 'Arabca ḥaṭab. Hīzem kesr-i hā ve feth-i zā'-ile Türkçe odun dimekdür, 'Arabca yine ḥaṭab¹⁹⁶. Ḥākister kesr-i kāf ve feth-i tā'-ile Türkçe kül dimekdür, 'Arabca remād. Āzer elif-i memdüde

¹⁹⁶ Kelime metinde 'Arabca diye yazılmıştır.

ile ve feth-i zā'-ile Türkçe od dimekdür, 'Arabca nār. Enkişt feth-i elif ve kesr-i kāf-ı 'Arabī-y-le Türkçe kömür dimekdür, 'Arabca faḥm. Engüşt feth-i elif ve zamm-ı kāf-ı Fārisī-y-le Türkçe barmağ dimekdür, 'Arabca uşbu'. Aḥker feth-i elif ve feth-i kāf-ile Türkçe köz dimekdür, 'Arabca berva'. Jelek feth-i zā-yı Fārisī-y-le ve feth-i lām-ile Türkçe qor dimekdür, 'Arabca cemr.

Takṭī' u'l-beyt

Hīme vü hī zemdür odun hem daḥı hā kister [ü] kül
Āzer od en kişt kömür aḥkere köz ya 'ni jelek

[Beyt]

Zinde diri jinde yamalu ṭona di daḥı edīm
Saḥtiyān u çerm gön vü post deri ḥ'āst dilek

Maḥşülü'l-beyt Zinde kesr-i zāy ve feth-i dāl-ile Türkçe diri dimekdür, 'Arabca ḥayy. Jinde feth-i zā-yı Fārisī-y-le ve feth-i dāl-ile Türkçe yamalu giysi dimekdür, 'Arabca ḥırqa. Edīm feth-i elif ve kesr-i dāl-ile [Türkçe deri].¹⁹⁷ Çerm feth-i cīm-i Fārisī-y-le Türkçe gön dimekdür, 'Arabca . Post zamm-ı bā'-i Fārisī-y-le Türkçe deri dimekdür, 'Arabca ehāb. Ḥ'āst zamm-ı ḥā'-ile Türkçe dilek dimekdür, 'Arabca recā'.

Takṭī' u'l-beyt

Zinde diri jinde yama lu dona di daḥı edīm
Saḥtiyān u çerm gön ü post deri ḥ'āst dilek

[Beyt]

Boz ata di ḥing semend oldı qula oldı çem[ü]ş
Serkeş ü seksek yelegen nerm-rev ol k'ola dölek

Maḥşülü'l-beyt Ḥing kesr-i ḥā'-ile Türkçe yorğa boz at dimekdür, 'Arabca aḥḥal ve eşheb. Semend feth-i sīn ve feth-i mīm ile Türkçe qula at dimekdür, 'Arabca şannābī. Serkeş

¹⁹⁷ Metinde *ādem* yazılıdır.

feth-i sîn ve feth-i kâf ile Türkçe kömüş dimekdür, ‘Arabca cāmūs. Seksek feth-i sînler ile Türkçe yelegen dimekdür.

[Takṭī‘ u’l-beyt

Boz ata di	ḥing semend	oldı kula	oldı çem[ū]ş
Serkeş ü sek	sek yelegen	nerm-rev ol	k’ola dölek

Beyt]

Çend şitābī be-güneh īn revīşet tā-be-kücā

Niçe iversin yazuğa bu gidişüñ qandaya dek

Maḥşülü’l-beyt Çend feth-i cīm-i Fārisī-y-le Türkçe niçe dimekdür, ‘Arabca kem. Şitābī kesr-i şīn ve kesr-i tā’-ile şitābīden maşdarından müştak fi‘l-i muzāri‘dür ve müfred-i muḥātabdur, Türkçe iversiñ dimekdür, (34^a) ‘Arabca ta‘ cilu. Be-güneh bā ḥarf-i cer ve güneh zamm-ı Fārisī-y-le aşında günāh idi, elif ḥazf olundu. Ve’l-ḥāşıl Türkçe yazuğ dimekdür, ‘Arabca zenb. Īn kesr-i elif ile Türkçe bu dimekdür, ‘Arabca hāzā. Revīşet feth-i rā’-ile ve kesr-i vāv ve feth-i şīn ile Türkçe gidişüñ dimekdür, ‘Arabca zehābüke. Tā-be-kücā: Bā’, ḥarf-i cer ve kücā zamm-ı kâf ile. Ve’l-ḥāşıl tā-be-kücā Türkçe çağ qandaya dek dimekdür, ‘Arabca ḥattā eyne.

Takṭī‘ u’l-beyt

Çend şitā	bī begüneh	īn revīşet	tā-bekücā
Niçe iver	sin yazuğa	bu gidişüñ	qandaya dek

Müfte ‘ ilün	müfte‘ ilün	müfte‘ ilün	müfte‘ ilün
Her ne şanur	sañ işüñe	hep başuña	gelse gerek

Qıṭ‘ atü’l-uḥrā

Dübdüze hem-vāre di hem daḥı yeksān

Kes bübür enbür kışac örse di sindān

Maḥşülü'l-beyt Hem-vāre feth-i hā'-ile ve ba'de'r-rā hā'ü's-sākinе ile hem-vār da cā'izdür. Ve'l-hāşıl Türkçe dübdüz yer dimekdür, 'Arabca cedced. Yeksān feth-i yā'-ile dübdüz ve berāber dimekdür, 'Arabca sevā'. Bübür bā'-i evvelī'-i maẓmüme ḥarfdür ve bür, zamm-ı bā'-ile bürīden maşdarından müştak emirdür. Türkçe "kes" dimekdür. 'Arabca ḥazzih. Enbür, feth-i elif ve zamm-ı tā ile demürceiler kullandığı āletdür, Türkçe kışac dimekdür, 'Arabca enbür. Sindān kesr-i sīn-ile. Beyne'l-'Arab ve'l-'Acem lügat-i müştarekedür. Līkin Türkçe örs dimekdür, yine 'Arabca sindān.

Takṭī' u'l-beyt

Dübdüze hem-	vāre di	hem [daḥı] yek	sān
Kes bübür en	bür kışac	örse di sin	dān

[Beyt]

Tişe keserdür çekicdür [daḥı] ḥāyisk

Dörpiye di çüb-say hem iḡe sūhān

Maḥşülü'l-beyt Tişe kesr-i tā' ve feth-i şīn-ile ağaç yüzlü bir āletdür ki Türkçe keser dirler, ['Arabca] minḥat. Ḥāyisk kesr-i yā' ile bir āletdür ki Türkçe çeküç dirler, 'Arabca fiṭṭis. Çüb-sāy zamm-ı cīm-i Fārisī-y-le bir āletdür ki (34^b) Türkçe dörpi dirler, 'Arabca bürāde. Sūhān zamm-ı sīn-ile sürme ve süriniş ve sarḥoş dimek de cā'izdür. Bu mecma'-ı ism-i āletdür ki Türkçe ege dirler, 'Arabca sefen.

Takṭī' u'l-beyt

Tişe keser	dür çekic	dür daḥı ḥā	yisk
Dörpiye di	çüb-say	hem [iḡe] sū	hān

[Beyt]

Daḡ depesine di şaḥ girīve beleñdür

Gūh necis kūh ṭaḡ örgüçe kūhān

Maḥşülü'l-beyt Şaḥ feth-i şīn-ile ol ḫatı ağacdur ki yanmaz. Ammā bunda Türkçe ṭaḡ depesi ya' ni ṭaḡ başı dimekdür, 'Arabca revze-i cebel. Girīve beleñ. Gūh zamm-ı kāf-ı Fārisī-y-le Türkçe murdar dimekdür, yine 'Arabca neciṣ. Kūh zamm-ı kāf-ı 'Arabī-y-le Türkçe ṭaḡ

dimekdür, ‘Arabca cebel. Kūhān zamm-ı kâf-ile kūher de cā’izdür. Ve’l-ḥāşıl Türkçe örgüç dimekdür, ‘Arabca sinām.

Takṭī‘u’l-beyt

Dağ depesi ne di şaḥ girve beleñ dür
Gūh necis kūh ṭağ örgüçe kū hān

[Beyt]

Oldı ṭuman ıldırım pūjm ile baḥnev

Şeb-nem [ü] çı hir ṭuman ‘arş kerezimān

Maḥşülü’l-beyt Pūjm zamm-ı bā’-i Fārisī-y-le ba‘dehu zā-yı Fārisī-y-ledür. Zīrā zamm-ı bā’-i Fārisī-y-le kırağı ma‘nāsınadır. Līkin bunda Türkçe duman dimekdür, ‘Arabca ğamāme. Baḥnev: Feth-i bā’ ve feth-i nūn-ile. Baḥneve bi’l-hā’ ve baḥnever bi’r-rā’. Ve’l-ḥāşıl Türkçe yıldırım dimekdür, ‘Arabca şimşād. Şeb-nem feth-i şīn ve feth-i nūn-ile şeb nemden mürekkeb. Şeb gıce ve nem yaş dimekdür. Ammā ba‘de’t-terkīb Türkçe çı ve çise dimekdür, ‘Arabca ṭall. Hir ṭuman. Hir kesr ve zamm ile cā’izdür. Türkçe duman ma‘nāsınadır, ‘Arabca ğamāme. *Kerezimān bi-fethi’l-kāf ve bi-fethi’r-rā’ ve bi-kesri’z-zā’ ve bi-sükūni’r-rā’ ve yecūzu ibdālū’l-bā’ mine’l-mīm li-teḳārūbihimā fi’l-maḥreci naḥv kerezibān kemā vaḳa‘at fi-hāze’l-kitāb ve’l-ḥāşıl kemā bi’t-Türkī ‘arş ve bi’l-‘Arabiyyi ‘arş.*

Takṭī‘u’l-beyt

Oldı ṭuman ıldırım pejmile baḥ nev
Şeb-nem [ü] çı hir ṭuman ‘arş kerezi mān

(35^a) [Beyt]

Hem daḥı raḥşendedür ıldırayıcı

Hem daḥı tābāndurur daḥı dıraḥşān

Maḥşülü’l-beyt Raḥşende bi-fethi’r-rā’ ve bi-fethi’ş-şīn. Aşluhu dıraḥşende bi-kesri’d-dāl. Li-ennēhū ism-i mef’ūl müştak min-maşdari dıraḥşiden fe-ḥazefetü’t-tā’ li-zarūreti’l-vezn ve’l-kesreti’l-isti‘māl ve yecūzu ibdālū’l-hā’ mine’l-fā’ kemā ḳālū dıraḥşiden ve direfşiden. Ve hākezā ḳālū direfşān ve dıraḥşān ve raḥşān. Ve’l-ḥāşıl ma‘nā raḥşende

direfşān fī hāzihi'l-makām bi't-Türkī ıldırıcı ve yıldırıcı ya'ni yıldurma ve ıldurma ve bi'l-
'Arabiyyi leme'ān ve tele'lū'. Tābān Ve hüve mürekkebun. Li-enne aşlehu tāb u bān. Fe tāb
bi-ma'niyyi'l-berķ. Ve bān edāt. Kemā fimā sebaķ. Ve'l-hāşıl bi't-Türkī yıldırıcı, ve bi'l-
'Arabiyyi muşā'şā'.

Takṭī' u'l-beyt

Hem daḥı raḥ şendedür ıldırayı cı
Hem daḥı tā bāndurur daḥı diref şān

[Beyt]

Ma' nide der-yāb ḥoş aña dimekdür
Hem zıhi¹⁹⁸ ü zād döl ü döş yön yöş sāmān

Maḥşülü'l-beyt Der-yāb bi-fethi'd-dāl, emr, müştak min-maşdar-ı der-yāften. Ve'l-yā'
mübeddel mine'l-fā'. Tekārubuhümā fi'l-maḥreci. Ve hüve müfredün ma'nen ve'l-lafzen.
Leyse bi-mürekkebi kemā kâle'l-ba'zu min-sevā'i'l-fehm ve killeti't-tetebbu'. İnehā
mürekkebun min-der ve yāb. Ve'l-hāşıl bi't-Türkī aña dimekdür, ve bi'l-'Arabiyyi ifhem.
Zih zād bi-kesri'z-zā'i'l-evvelī ve bi-kesri'l-hā' döl döş, ve bi'l-'Arabiyyi . Sāmān yecī'u bi-
ma'niyyi'l-'aql ve 'ş-şāliḥ ve'l-levn ve'l-licāl ve'z-zirā'. Ve hünā bi't-Türkī yön yöş ve bi'l-
'Arabiyyi .

Takṭī' u'l-beyt

Ma' nide der- yāb ḥoş aña dimek dür
Hem zıhi zād döl ü döş yön yöş [ü] sā mān

[Beyt]

Büklüm [ü] çın şar bü-piç ḥam-şed egildi
Egri kej ü yüz çevir rüy-bigerdān

Maḥşülü'l-beyt Çın bi-kesri'l-cīmi'l-Fārisiyye ism-i memleket ve yecī'u bi-ma'niyyi'l-
intiḥāb. Velākinne'l-murāde hünā bi't-Türkī büklüm ve kıvrım ve bi'l-'Arabiyyi meftül ve

¹⁹⁸ Metinde yalnızca z yazılmıştır.

ca‘d. Bü-pīç e‘l-bā‘u‘l-evveliyyi‘l-maẓmūme ḥarf. Ve pīç, bi-kesri‘l-bā‘i‘l-Fārisiyyeti‘l-meksūre ve ba‘dehā bi-yā‘i‘t-taḥtāniyye emrun müştakḳ min-maṣḍar-ı pīçiden. Ma‘nā bi‘t-Türkī ṣar ve bi‘l-‘Arabiyyi . Ḥam şed (35^b) bi-fethi‘l-ḥā’ ve fethi‘ş-şīn. Fi‘l-i māzī, müştakḳ min-maṣḍar-ı ḥam şüden. Bi‘t-Türkī egildi ve bi‘l-‘Arabiyyi reke‘a. Kej bi-fethi‘l-kāf ba‘dehu bi‘z-zā‘i‘l-Fārisiyye bi‘t-Türkī [egri] ve bi‘l-‘Arabiyyi ‘avec. Rūy bi‘z-zammi‘r-rā’ bi‘t-Türkī yüz ve bi‘l-‘Arabiyyi vech. Bigerdān: Bā‘i‘l-meksūre ḥarf. Ve gerdān bi-fethi‘l-kāf, emrun müştakḳ min-maṣḍar-ı gerdānīden. Ma‘nā bi‘t-Türkī döndür ve bi‘l-‘Arabiyyi i‘raḍ. Ammā rūy bigerdān bi‘t-terkībi. Ma‘nā bi‘t-Türkī yüz döndür ve bi‘l-‘Arabiyyi i‘raḍi‘l-vech.

Takṭī‘u‘l-beyt

Büklüm [ü] çīn	ṣar büpīç	ḥam-şed egil	di
Egri kej ü	yüz çevir	rūy-biger	dān

[Beyt]

Bügür [ü] gec yi vü iç bi-nüş biyāşām
 Konuḳ alan mīzbān konuḳa mihmān

Maḥşülü‘l-beyt Bügür: Bā‘u‘l-maẓmūme ḥarf. Ve güzer bi-fethi‘z-zā‘i‘l-fevḳāniyye ve‘l-kāfi‘l-maẓmūme fi‘l-aşl li-ennehu emrun müştakḳ min-maṣḍar-ı güzāştēn. Ve‘r-rā‘u‘l-mühmele mübeddeletün fi‘ş-şīn kemā ebdelet fi-pindār ve būdār ve pingār. Li-ennēhā müştakḳatün min-maṣḍar-ı pindāştēn ve pingāştēn. Ve‘l-ḥāşıl ma‘nā bi‘t-Türkī geç ve bi‘l-‘Arabiyyi emḍi. Bi-nüş: e‘l-Bā‘u‘l-maẓmūme ḥarf. Ve nüş bi-zammi‘n-nūn emrūn müştakḳ min-maṣḍar-ı nüşīden. Ma‘nāhū bi‘t-Türkī iç ve bi‘l-‘Arabiyyi işrab. Biyāşām e‘l-Bā‘u‘t-taḥtāniyyeteyn munḳalibetün ‘ani‘l-hemzeti‘l-memdūdeti. Lienne‘l-hemzete‘l-memdūdete küllemā daḥalet ‘aleyhā ḥarfü‘l-bā‘i‘t-taḥtāniyyeti. Teḳallaba yā‘e taḥtāniyyete kemā teḳülü meşelen āferīd ve āmezīd ve āmed ve āyed teḳülü ba‘de duḥülü ḥarfi‘l-bā’ bi-ḳalbi‘l-hemzeti‘l-bā‘i‘t-taḥtāniyyete biyāferīd ve biyāmerzīd ve biyāmed ve biyāyed. Ve kezā ba‘de duḥülü‘n-nūni‘n-nāfiye, naḥava neyāferīd ve neyāmerzīd ve neyāmed ve neyāyed ve mā eşbehuhā kezālik. Ve‘l-ḥāşıl ma‘nāhū biyāşām bi‘t-Türkī iç ve bi‘l-‘Arabiyyi işrab. Mīzbān ve hüve mürekkebun liennehu fi‘l-aşli mīz bi-kesri‘l-mīm bi-ma‘niyyi‘z-zayf ve‘l-misāfir. Ve lafzu bānin edātun faşşala fīmā sebaḳ li-ca‘ale‘l-ismi bi-ma‘niyyi‘l-fā‘iliyyete. Ve‘l-ḥāşıl

bi't-Türkî konuk alıcı ve bi'l-^ç Arabiyyi . Mihmān bi-kesri'l-mīm. Ma^ç nāhu bi't-Türkî konuk ve bi'l-^ç Arabiyyi zayf.

Takṭī^ç u'l-beyt¹⁹⁹

Bügür [ü] gec (36 ^a)	yi vü iç	b'nüş u biyā	şām
Konuk alan	mīzbān	konuğa mih	mān

[Beyt]

Mīve yemiş bīve²⁰⁰ ṭul ḥarbüze kavun

Bātile tava vü reym hem ola tāvān

Maḥşülü'l-beyt Mīve bi-kesri'l-mīm ve fetḥi'l-vāv. bi't-Türkî yemiş ve bi'l-^ç Arabiyyi ükül. Bīve bi-kesri'l-bā'i't-tahtāniyyeti bi't-Türkî ṭul ya^ç nī ^ç avrat ve bi'l-^ç Arabiyyi selīṭa. Ḥarbüze bi-fetḥi'l-ḥā' ve zammī'l-bā' ve fetḥi'z-zā'i'ş-şāniyyeti'l-mu^ç ceme bi't-Türkî kavun ve bi'l-^ç Arabiyyi biṭṭiḥ. Bātile bi-kesri't-tā' ba^ç deha'l-yā' ve fetḥi'l-lām kāle'l-muş[annif] bi't-Türkî tava. Ve hüve leyse selīm li-ennehu ma^ç nāhū bi't-Türkî ḥelvācī kazarānı ve bi'l-^ç Arabiyyi . Tāvān kāle'l-muşannif bi't-Türkî virim ya^ç ni virmek ve irmek ve bi'l-^ç Arabiyyi edā ve kazarā.

Takṭī^ç u'l-beyt

Mīve yemiş	bīve ṭul	ḥarbüze ka	vun
Bātile ta	va vü reym	hem ola ta	van

[Beyt]

Kış evi kāşānedür kāḥdurur köşk

Çaruğa vervāre di hem daḥı eyvān

Maḥşülü'l-beyt Kāşāne bi-fetḥi'n-nūn. Bi't-Türkî kış evi ve bi'l-^ç Arabiyyi meştā. Kāḥ bi't-Türkî köşk ve bi'l-^ç Arabiyyi feden. Vervāre bi-fetḥi'l-vāvi'l-evvelī ve fetḥi'r-rā'i'ş-şāniyye. Bi't-Türkî çardaḥ ve bi'l-^ç Arabiyyi ğurfe ve naḥle. Eyvān bi-fetḥi'l-elif. Luġatun müştareketün beyne'l-^ç Arab ve'l-^ç Acem. Bi't-Türkî çardaḥ ve bi'l-^ç Arabiyyi eyvān. Kavluhu

¹⁹⁹ Metinde *maḥşülü'l-beyt* yazılmıştır.

²⁰⁰ Metinde *mīve* yazılmıştır.

“Eyvān bi-fethi’l-elif luğatun müstereketün beyne’l-‘Arab ve’l-‘Acem ḥatā’un. Liennehu in kāne bi-fethi’l-elif fehüve ‘Acemiyyun ve in kāne bi-kesri’l-hemze hüve ‘Arabiyyun. Li-nāmikihi’l-fakīr Hāfiz Aḥmed bin Süleymān el-Ḳāzī bi-ḳaşaba-i Ḳonya”.²⁰¹ Bi’t-Türkī çardaḳ ve bi’l-‘Arabiyyi eyvān.

Taḳṭī‘u’l-beyt

Ḳış evi kā sānedür kāḥdurur köşk
Çaruḡa ver vāre di hem daḡı ey vān

[Beyt]

Mūnise di ḡam-gūsār derddeşe hem-derd
Dem nefes ü hem-dem iş soña di pāyān

Ve hem-dem bi’l-vāvi’l-‘atefe ma‘ tūf ‘alā dem.

Maḥşülü’l-beyt Ḡam-gūsār bi-fethi’l-ḡayni’l-mu‘ceme ve zammī’l-kāf bi’t-Türkī (36^b) eş ve bi’l-‘Arabiyyi mūnis. Hem-derd: Bi-fethi’l-hā ve fethi’d-dāl bi’t-Türkī derddeş ve bi’l-‘Arabiyyi . Dem bi-fethi’d-dāl. Bi’t-Türkī şolıḳ ve bi’l-‘Arabiyyi nefes. Hem-dem bi-fethi’l-hā’ ve fethi’d-dāl. Bi’t-Türkī eş ve bi’l-‘Arabiyyi şerīk. Pāyān bi’t-Türkī soñ bi’l-‘Arabiyyi ḡāyet ve nihāyet ve aḡīr.

Taḳṭī‘u’l-beyt

Mūnise di ḡam-kūsār derddeşe hem- derd
Dem nefes ü hem-dem iş soña di pā yān

[Beyt]

Hırḳa rükū arḳa pūşt bil miyāndur
Āb-ı revān di aḳarşuya revān cān

Āb muzāf ve revān muzāfun ileyh-i āb.

Maḥşülü’l-beyt Rükū bi-zammī’r-rā’ ve zammī’l-kāf. Bi’t-Türkī eski bez ve bi’l-‘Arabiyyi hırḳa. Pūşt bi-zammī’l-bā’i’l-Fārisiyye. Bi’t-Türkī arḳa ve bi’l-‘Arabiyyi zahr.

²⁰¹ Son üç cümle sayfa kenarında yer almaktadır.

Miyān bi-kesri'l-mīm. Bi't-Türkī bil ve bi'l-^ç Arabiyyi . Āb-ı revān hüve mürekkebun, li-enne aşlahu āb bi'l-elifi'l-memdūde bi-ma^ç niyyi'l-mā' ve revān bi-fethi'r-rā' bi-ma^ç niyyi'z-zehāb. Lākinne künī bi-ma^ç niyyi'l-cārī ve'l-hazā qālū āb-ı revān bi'l-elifi'l-memdūde ve kesri'l-bā' ve fethi'r-rā'. Bi't-Türkī aqarşu ya^ç ni aqıcı şu ve bi'l-^ç Arabiyyi mā'un cāriyyun. Revān bi-fethi'r-rā'. Bi't-Türkī ħalk ve bi'l-^ç Arabiyyi cān ve rūḥ.

Takṭī' u'l-beyt

Ḥırka rükū arka pūst bīl miyān dur
Āb-ı revān di aqar şuya revān cān

[Beyt]

Men ben ü baṭman men ü kīledurur şā^ç
Ölçege peymāne di ^ç ahde di peymān

Ve baṭmān bi'l-vāvi'l-^ç āṭife ma^ç ṭufetün ^ç alā-ben. Ve kīle bi'l-vāvi'l-^ç āṭife ma^ç ṭufetün ^ç alā-baṭman.

Maḥşülü'l-beyt Men bi-fethi'l-mīm zamīr-i mütekellim-i (37^a) vaḥde. Bi't-Türkī ben ve bi'l-^ç Arabiyyi ene. Men bi-fethi'l-mīm lügatun müstereketün ismu seb^ç a mi'a derāhim. Bi't-Türkī baṭman ve bi'l-^ç Arabiyyi menn. Şā^ç ismu erba^ç in ve elf dirhem. Leyse bi-Fārisiyyi ve zanni'l-muş[annif] İinne'ş-şā^ç ^ç Arabiyyun ve'l-kīle Türkiyyun ve'l-ḥaḳku inne'ş-şā^ç e ve'l-kīle kilāhümā ^ç Arabiyyān felā-şekke inne'l-muşannefe qad sehā. Peymāne bi-fethi'l-bā' ve fethi'n-nūn. Bi't-Türkī ölçek ve bi'l-^ç Arabiyyi erdet. Peymān bi-fethi'l-bā'i'l-Fārisiyye. Bi't-Türkī söze durmaḳ ve bi'l-^ç Arabiyyi ^ç ahd.

Takṭī' u'l-beyt

Men ben ü baṭ man men ü kīledurur şā^ç
Ölçege pey māne di ^ç ahde di pey mān

[Beyt]

Oldı girān [u] sebük ağır u yeyni
Duḫter [u] kız kız girān hem ucuz erzān

Ve sebük bi'l-vāvi'l-āṭife ma'ṭūfun 'alā-girān ve yeyni bi'l-vāvi'l-āṭife ma'ṭūfun 'alā-ağır.

Maḥşülü'l-beyt Girān bi-kesri'l-kāfi'l-Fārisiyyi. Bi't-Türkī ağır ve bi'l-ʿArabiyyi şakīl. Sebük bi-fethi's-sīn ve bi-zammi'l-bā'. Bi't-Türkī yeyni ve bi'l-ʿArabiyyi ḥafīf. Duḡter bi-zammi'd-dāl ve fethi't-tā'. Yecūzü minhü ḥazfu'r-rā' naḥava duḡt. Ve'l-ḥāşıl bi't-Türkī kız ve bi'l-ʿArabiyyi bint. Girān bi-kesri'l-kāfi'l-Fārisiyyi. Bi't-Türkī kız ya'ni kızlık ve kıtlık ve bi'l-ʿArabiyyi kaḡt. Erzān bi-fethi'l-elif fe-izā ḥazefeti'l-elifi's-şāniyye fe-ḥuzifet naḥava erzen yekūnü bi-ma'niyyi'd-duḡān. Ve'l-ḥāşıl bi't-Türkī ucuz ve bi'l-ʿArabiyyi raḡiş.

Takṭi' u'l-beyt

Oldı girān u sebük ağır u yey ni
Duḡter [u] kız kız girān hem ucuz er zān

[Beyt]

Şorarısañ şavlecan ne ola çevgān
Yuvalanan topcağız küyek-i ğaltān

(37^b) **Maḥşülü'l-beyt** Çevgān bi-fethi'l-cīmi'l-Fārisi. Bi't-Türkī şavlecan ya'ni çevgen ve bi'l-ʿArabiyyi ṭabṭāb. Küyek bi-zammi'l-kāf ve fethi'l-yā' ve'l-kāfi's-şāniyye edāt li't-taşġir. Bi't-Türkī topcağız ve bi'l-ʿArabiyyi . Ğaltān bi-fethi'l-ğayn. Bi't-Türkī yuvalanan ya'ni yuvalanıci ve yuvalanma ve bi'l-ʿArabiyyi kaḡ daḡraca.

Takṭi' u'l-beyt

Şorarısañ şavlecan ne ola çev gān
Yuvalanan topcağız küyek-i ğal ṭān

[Beyt]

Jāle şuda binilen ṭuluġa dirler
Hem daḡı daġarcuġa [didiler] enbān

Maḥşülü'l-beyt Jāle bi'z-zā'i'l-Fārisī ve fethi'l-lām. Bi't-Türkī tuluḡ ki şuda binerler baţmamak için ve bi'l-ʿ Arabiyyi . Enbān bi-fethi'l-elif. Bi't-Türkī taġarcık ve bi'l-ʿ Arabiyyi cerāb.

Takṭī' u'l-beyt

Jāle şuda binilen tuluġa dir ler
Hem daġı da ġarcuġa didiler en bān

[Beyt]

Mihr güneş daġı bil mihr ü mehārī

Sevi burundurġ deveci şütürbān

Maḥşülü'l-beyt Mihr bi-kesri'l-mīm yecī'u bi-ma'niyyi ḡarīf bi'l-ḡā'i'l-mu'cemet. Velākinne'l-murād hünā bi't-Türkī güneş ve bi'l-ʿ Arabiyyi rekka'. Mihr bi-kesri'l-mīm. Bi't-Türkī sevi ya'ni sevgi ve bi'l-ʿ Arabiyyi meveddet. Mehār bi-fethi'l-mīm. Bi't-Türkī burunduruk ya'ni yular ve bi'l-ʿ Arabiyyi zimān²⁰². Şütürbān fi'l-aşl üştür. Bi-zammi'l-elif ve zammi't-tā' şümme münkalebet zammetü'l-hemze ilā-mā-ba' dihā fe-ḡuzifeti'l-hemzetü taḡfifen fe-baḡiye şütür bi-zammi'ş-şin ve't-tā'i mazmümetin şümme'l-ḡaḡ bihi lafzun bān. El-ḡāşıl e'l-ismu bi-ma'niyyi'l-fā'iliyyeti muzāri'. Şütürbān bi't-Türkī deveci ve bi'l-ʿ Arabiyyi rā'ī.

Takṭī' u'l-beyt

Mihr güneş (38^a) daġı bil mihr ü mehā rī
Sevi burun durġ de veci şütür bān

[Beyt]

Gey daġı geydür bi-puş daġı bi-puşān

Nīfedür iç ton yaġası yaġa girbān

Maḥşülü'l-beyt Bi-puş bā'u'l-ülā'i mazmümeti ḡarfdür. Ve puş zamm-ı bā'-i Fārisī-y-le pūşiden maşdarından müştak emirdür. Türkī gey dimekdür, ʿ Arabca ilbes. Bi-puşān bā'u'l-

²⁰² Metinde *zimān* yazılmıştır.

ülâ'î mazmûmeti harfdür. Ve pûşân zamm-ı bâ'-i Fârisî-y-le pûşânîden maşdarından müştak emirdür, Türkçe geydür dimekdür, 'Arabca elbis. Nîfe kesr-i nûn ve feth-i fâ'-ile Türkçe dizûñ ve ton yaqası dimekdür, 'Arabca . Girîbân aşluhu girîb bi-kesri'l-kâfi'l-Fârisîyye ve kesri'r-râ' ve bân edât. El-hâşıl Türkçe yaqa dimekdür, 'Arabca ceyb.

Takṭî' u'l-beyt

Gey daḥı gey	dür bipūş	daḥı bipū	şân
Nîfedür iç	ton yaqa	sı yaqa gir	bân

[Beyt]

Ḳamuya Besleyici Şaḳlayıcı'dur

Bâ-heme Perverdigâr hest nighbân

Maḥşülü'l-beyt Bâ-heme bâ harfdür ve heme feth-i hâ ve feth-i mîm iledür, Türkçe ḳamu dimekdür. 'Arabca ekta'. Perverdigâr feth-i bâ'-i Fârisî ve feth-i râ' ve kesr-i dâl-ile Türkçe Besleyici dimekdür, Bârî te'âlâdan gayrıya itlâḳ ḥaḳâdur, 'Arabca Rabb. Hest feth-i hâ'-ile Türkçe var dimekdür, 'Arabca ḥâşıl. Nighbân aşlda nigâh idi kesr-i nûn-ile şaflığa dirler. Ve bân (38^b) edâtdur. Ve'l-hâşıl ba'de't-terkîb Türkçe Şaḳlayıcı dimekdür, 'Arabca ḥâfız ve redî' ve ruḳûb.

Takṭî' u'l-beyt

Ḳamuya Bes	leyici	Şaḳlayıcı'	dur
Bâ-heme Per	verdigâr	hest nigh	bân

Müfte 'ilün fâ' ilün müfte' ilün fâ'

Yâr ola dâ'im saña himmet-i merdân

Himmet muzâfdur ve merdân muzâfun ileyhîsidür. Merdân aşlında merd idi, elif nûn edât-ı cem' dür.

Takṭî' u'l-mısra'

Yâr ola dâ	'im saña	himmet-i mer	dân
------------	----------	--------------	-----

Bahr-i hezec

Çi ne kuş yemi çine dağı kovcu sühan-çin

Hasūd oldu bed-endiş özin görücü hod-bîn

Maḥşülü'l-beyt Çi kesr-i cīm-i Fārisī-y-le Türkçe ne dimekdür, ' Arabca eyyü. Çine kesr-i cīm-i Fārisī ile ve feth-i nūn-ile Türkçe kuş yemi dimekdür, ' Arabca . Sühan-çin zamm-ı sîn ve zamm-ı ḥā' ve kesr-i cīm-i Fārisī-y-le Türkçe kovucu dimekdür, ' Arabca ğammāz. Bed-endiş feth-i bā' ve feth-i dāl-i şāniye ile Türkçe günileyici dimekdür, ' Arabca ḥasūd. Hod-bîn zamm-ı ḥā' ve kesr-i bā' ile Türkçe kendüyi görücü dimekdür, ' Arabca baḫūr.

Takṭī' u'l-beyt

Çi ne kuş ye mi çine dağı kovcu sühan-çin

Hasūd oldu bed-endiş özin görücü ci hod-bîn

[Beyt]

Yoğun zeft ü baḫīle digil züft veli zift

Nedür kıyır di tīre bulanık töre āyīn

(39^a) Āyīn ve baḫīle bi'l-vāvi'l-'āṭifa ma' ṭūf 'alā zeft.

Maḥşülü'l-beyt Zeft feth-i zā-y-ile Türkçe yoğun dimekdür, ' Arabca 'abel. Züft zamm-ı zā-y-ile Türkçe tağliṭ ile paḫıl dimekdür, ' Arabca baḫīl. Kıyır kesr-i kāf-ile gāzurlar tokmağına sürdükleri ota dirler. Ammā bunda Türkçe pıñardan çıkan zift. Tīre kesr-i tā' ve feth-i rā' [ile]. Buğağuya dir[ler]. Ammā bunda Türkçe bulanık dimekdür, ' Arabca keder. Āyīn elif-i memdüde ve kesr-i yā'-i evvelī ile Türkçe töre dimekdür, ' Arabca 'ādet.

Takṭī' u'l-beyt

Yoğun zeft ü baḫīle digil züft ve lī zift

Nedür kıyır di tīre bulanık töre āyīn

[Beyt]

Nedür tağ erigi nilk kalem kilik ü kıru üzüm

Mevīz oldu vü koz güz dağı mürde ne mersin

Maḥşülü'l-beyt Gilk kesr-i kâf-ı Fârisî-y-le Türkçe kalem dimekdür, ‘Arabca yine kalem. Mevîz feth-i mîm ve kesr-i vâv-ile Türkçe kıru üzüm dimekdür, ‘Arabca zebîb. Güz zamm-ı kâf-ı Fârisî-y-le bügrü ma‘nâsına da gelür. Ammâ bunda Türkçe koz dimekdür, ‘Arabca cevz. Taḥ, mevîz ağacı.²⁰³

Takṭî‘u’l-beyt

Nedür tağ e	rigi nilk	kalem kilik ku	ru üzüm
Mevîz oldı	vü koz göz	dağı mürde	ne mersin

[Beyt]

Di şîr arslana rûbeh dinür dilküye keftâr
Dinür sırtlana hem pârsdurur yüz u künâm in

Maḥşülü'l-beyt Şîr kesr-i şîn ile sūd ma‘nâsına da gelür. Ammâ (39^b) bunda Türkçe arslan dimekdür, ‘Arabca esed. Da‘ân, erkek arslan.²⁰⁴ Rûbeh zamm-ı râ’-ile aşlında rûbân idi, elif ḥazf olundu taḥfifen. Türkçe dilkü dimekdür, ‘Arabca şa‘leb. Keftâr feth-i kâf ile Türkçe sırtlañ dimekdür, ‘Arabca ḍab‘. Yüz zam-ı yâ’-ile şıçramak ma‘nâsına da gelür. Ammâ bunda Türkçe pars dimekdür, ‘Arabca fehd. Künâm feth-i kâf ile Türkçe in dimekdür, ‘Arabca mekân.

Takṭî‘u’l-beyt

Di şîr arsla	na rûbeh	dinür dilkü	ye keftâr
[Dinür sırtla	na hem pârs]	durur yüz u	künâm in

[Beyt]

Dağı kuvvete di zür dağı dîr gic ü dür
İraq tağ eşegi gür dağı gürdurur sin

²⁰³ Son cümle sayfa kenarındadır.

²⁰⁴ Son cümle sayfa kenarındadır. Ayrıca sayfa kenarında *şîr* kelimesiyle ilgili şöyle bir not vardır “Şîr arslan ma‘nâsına gelür diyen fenn-i Fûrs’de bî-şîr imiş. Zîrâ şîr imâle ile olursa ol vakit arslan ma‘nâsına olur, rüy gibi. Ve illâ imâlesüz “esed” ma‘nâsına degildür. Nitekim *Tuḥfetu’l-Mülük* Şerh-i Şâhidî’de böylece beyân itmişüz.” Yine sayfa kenarında şöyle bir ibare daha vardır “Ġarâbet bundadır ki böyle muğlak kitâblara bu miqdâr bizâ’atle şerḥ yazmak.”

Maḥşülü'l-beyt Zūr zamm-ı zā-ile yalan ve bühtān ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe güc dimekdür, 'Arabca kuvve. Dür zamm-ı dāl-ile Türkçe ırak ve uzak dimekdür, 'Arabca bu' d. Gür zamm-ı kāf-ı Fārisī-y-le kolan ve 'aşiret ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe sin dimekdür, 'Arabca kabr.

Takṭī' u'l-beyt

Daḥı kuvve	te di zū	r daḥı dīr	gic ü dūr
İrak ıtağ e	şegi gū	r daḥı gūr	durur sin

[Beyt]

Kise olsa ıolu aıça di kīse-i pūr-sīm

Ger olsa ıanaı altun dinūr kāse-i zerrīn

Maḥşülü'l-beyt Kīse-i pūr-sīm kesr-i kāf ile aıça ile ıolu kīse dimekdür, 'Arabca . Kāse-i zerīn fetḥ-i kāf-ı 'Arabī ile ve fetḥ-i sīn beyne'l-'Arab ve'l-'Acem ıanaı dimekdür (40^a)²⁰⁵ Ammā kāse-i zerīn altunla ıolu ıanaı dimekdür, 'Arabca ke'sü'l-müzehheb.

Takṭī' u'l-beyt

Kise olsa	ıolu aı	ıa di kīse-	i pūr-sīm
Ger olsa ıa	naı altun	dinūr kāse-	i zerrīn

[Beyt]

Digil şalkıma ḥūşe daḥı azııa tūşe

ıatık nān-ıoriş oldu digil hegbeye ḥurıın

Maḥşülü'l-beyt Ḥūşe zamm-ı ḥā' ve fetḥ-i şīn ile Türkçe şalkım dimekdür, 'Arabca 'unıūd. Tūşe zamm-ı tā' ve fetḥ-i şīn ile Türkçe azık dimekdür, 'Arabca kefiyye. Nān-ıoriş zamm-ı ḥā' ve kesr-i rā'-ile Türkçe ıatık dimekdür, 'Arabca . Ḥurıın zamm-ı ḥā' ve kesr-i cīm-i Fārisī-y-le ve daḥı ḥur-ııine de dirler, Türkçe hegbeye dimekdür, 'Arabca .

Takṭī' u'l-beyt

Digil şalkı	ma ḥūşe	daḥı azı	ıa tūşe
-------------	---------	----------	---------

²⁰⁵ Sayfa kenarında "Rabbi yessir ve-lā tu'assir" yazılıdır.

Katık nān-hū riş oldı digil hegbe ye hırçın

[Beyt]

Perend ibrişim hem daḥı dībāc ipek kej

Güzel ḥūb ola zībā velī zişt ola çirkin

Maḥşülü'l-beyt Perend feth-i bā'-i Fārisī-y-le ve feth-i rā'-ile perendiden maşdarından müştak fi'l-i muzāri' olup uçar demek ma' nāsına da müteḥammildür. Likin bunda murād olan Türkçe ibrişim dimekdür, ' Arabca ibrişim ve dībāc.

Takṭī' u'l-beyt

Perend ibri şime hem daḥı dībāc ipek kej

Güzel ḥūb o la zībā velī zişt o la çirkin

[Beyt]

Gönül nice bir aldar seni semiz ü tatlu (40^b)

Dilā çend-i firībed tu-rā ferbih ü şīrīn

Vāv-ı ' āṭife ile ma' ṭūfdur ferbih üzerine.

Maḥşülü'l-beyt Dilā kesr-i dāl iledür ve āḥirinde olan elif ḥarf-i nidādur. Türkçe ey gönül dimekdür, ' Arabca ey ḳalb. Çend feth-i cīm-i Fārisī ile Türkçe niçe dimekdür. ' Arabca kem. Firībed kesr-i fā' vü rā' ve feth-i bā'-ile firīften maşdarından müştak fi'l-i muzāri' -i müfred-i ḡā'ibdür ve bā, fādan mübeddeldür. Türkçe aldar dimekdür, ' Arabca yesriḳu. Tu-rā aşlında tū-rā idi. Zamm-ı tā'-ile tu sen dimekdür. Ve rā edāt-ı mef' üldür. Ve'l-ḥāşıl Türkçe seni dimekdür, ' Arabca leke. Ferbih, kesr-i bā vü fā ile Türkçe semiz dimekdür. ' Arabca semen. Şīrīn kesr-i şīn ü rā'-ile Türkçe tatlu dimekdür, ' Arabca ḥulv.

Takṭī' u'l-beyt

Gönül nice bir aldar seni semiz ü tatlu

Dilā çend-i firībed tu-rā ferbih ü şīrīn

Mefā' ilün fe' ülün mefā' ilün fe' ülün

Dürüş ' ilm-i kemāle ideler saña taḥşīn

Ve kemāl vāv-ı ‘āṭıfe ile ma‘ṭūfdur ‘ilm üzerine.

Ṭaḳṭı‘ u’l-mısrā‘

Dürüş ‘ilm-i kemāle ideler sa ña taḥsīn

Ḳıṭ‘ a

Şāne ṭaraḳ bıyık bürüt hem şaḳal adı rīşdür

Rīşe şaçaçdurur daḥı bert baş adı rīşdür

Maḥşūlü’l-beyt Şāne feth-i nūn-ile yaḡrın küreḡine ve ḳıṭfiyye de dirler. Ammā bunda Türkçe daraḳ dimekdür, ‘Arabca muşṭ. Bürüt zamm-ı bā’-i taḥṭāniyye ve zamm-ı rā’-i mühmele ile Türkçe bıyık dimekdür, ‘Arabca şārib. (41^a) Rīş kesr-i şīn ile yir ve yol ma‘nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe şaḳal dimekdür, ‘Arabca liḥye. Rīşe kesr-i rā’ ve feth-i şīn-ile Türkçe şaçaç dimekdür, ‘Arabca .

Ṭaḳṭı‘ u’l-beyt

Şāne ṭaraḳ bıyık bürüt hem şaḳal a dı rīşdür

Rīşe şaçaç durur daḥı bert baş a dı rīşdür

[Beyt]

Ṭaşaḡı dābe bād-künd arḳası küz ḥo küj-püşṭ

Köse vü şaḳalı ḳaba küsec ü belme rīşdür

Maḥşūlü’l-beyt Bād-künd, küsec feth-i kāf ve feth-i sīn ile Türkçe köse dimekdür, ‘Arabca şuṭṭ. Belme rīş.

[Ṭaḳṭı‘ u’l-beyt

Ṭaşaḡı dā be bād-künd arḳası küz ḥo küj-püşṭ

Köse vü şa ḳalı ḳaba küsec ü bel me rīşdür

Beyt]

Ꞑuyruęa dm di rm irin nm yarım Őırım devl

Şu Şığırı başı nedür kelle-i gv-mŐdr

MaĥŐülü'l-beyt Dm zamm-ı dl-ile Ꞑuyruę dimekdür, 'Arabca zeneb. Rm kesr-i r' -ile Türkçe irin dimekdür, 'Arabca Ꞑabh. Devl zamm-ı dl-ile Türkçe Őırım ya'ni taşma ve ꞐayıŐ dimekdür, 'Arabca . Kelle-i gv-mŐ feth-i kf ve feth-i lm-ı müşeddede ile Şu Şığırı başı dimekdür, 'Arabca re's'l-cms.

Taĥt'u'l-beyt

Ꞑuyruęa dm di rm irin nm yarım Őırım devl

Şu Şığırı başı nedür kelle-i g v-mŐdr

[Beyt]

Gz Ꞑapaęına ple di pr Őoludur ked Ꞑabaę

Boş teh v baş ser artuğa ya'ni bŐdr

Baş vv-ı 'tfe ile ma' tfdr pŐ zerine.

MaĥŐülü'l-beyt Ple kesr-i b'-i Fris-y-le ve feth-i lm-ile iki Ğatal demrenl oğa ve gönül Ꞑararmasına ve ĥarb letine ve her Şey'in (41^b) aşına da dirler. Amm bunda Türkçe gz Ꞑapaęı dimekdür, 'Arabca cığna. Pr zamm-ı b'-i Fris-y-le Türkçe Őolu dimekdür, 'Arabca mel'. Ked feth-i kf ve zamm-ı dl ve ba' dehu vv-ile Türkçe Ꞑabaę dimekdür, 'Arabca . Teh kesr-i t'-ile veyĥud feth-i t'-ile, kesr-i h'-ile Türkçe boş dimekdür, 'Arabca ĥl. Ser feth-i sn-ile murd ve nesnennn oni ve tamm ma'nsına da gelür. Amm bunda Türkçe baş dimekdür, 'Arabca re's. BŐ kesr-i b'-i 'Arab-y-le Türkçe artuğ dimekdür, 'Arabca s'r.

Taĥt'u'l-beyt

Gz Ꞑapaęına ple di pr Őoludur ked Ꞑabaę

BŐ teh v bŐ ser artuğa ya'ni bŐdr

[Beyt]

Çire yegin di kimnüne zîre vü ħîre yoşdur

Balı arınuñ çü nüşdur dikenı daħı²⁰⁶ nışdür

Ve ħîre vāv-ı ‘āṭıfe ile ma‘ tūfdur zîre üzerine.

Maḥşülü’l-beyt Çire kesr-i cīm-i Fārisī-y-le ve fetḥ-i rā’-ile veyāḥud cīr kesr-i cīm ile faḫat Türkçe yegin dimekdür, ‘Arabca rekīn. Zîre kesr-i zāy ve fetḥ-i rā’-ile bir otdur ki Türkçe kimyon dimekdür, ‘Arabca kemmūn. Ĥîre kesr-i ħā’ ve fetḥ-i rā’-ile ṭonux ve ḫamaşmış ma‘ nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe yoş ya‘ ni yorğun dimekdür, ‘Arabca . Nüş zamm-ı nūn ba‘ dehu vāv-ile şerbet ve nevāle ve ‘ivaż ma‘ nāsına da gelür. Ve gāḥ içik demek olur “em” ma‘ nāsına. Ammā Türkçe bal dimekdür, ‘Arabca ‘asel. Nış kesr-i nūn-ile aġu ma‘ nāsına da gelür. (42^a) Ammā bunda Türkçe aru deki ya‘ ni arınuñ şoġduġı igne dimekdür, ‘Arabca .

Taḫṭī’ u’l-beyt

Çire yegin di kimnune zîre vü ħî re yooşdur

Bal’arınuñ çü nüşdur dikenı da ħı nışdür

[Beyt]

Muştuluġa di müjde vü müzd kirā dönüm kerī

Vīje arı²⁰⁷ rīze uvaḫ yek vīje bir ḫarışdur

Ve müzde vāv-ı ‘āṭıfe ile ma‘ tūfdur müjde üzerine. Ve rīze vāv-ı ‘āṭıfe ile ma‘ tūfdur vīje üzerine.

Maḥşülü’l-beyt Müjde zamm-ı mīm ba‘ dehu zā-yı Fārisī-y-le ve dāluñ fetḥi-y-le Türkçe muştuluġ dimekdür, ‘Arabca beşāret. Müzd zamm-ı mīm ile Türkçe kiri ya‘ nī kirā dimekdür, ‘Arabca icāret. Kerī fetḥ-i kāf-ı ‘Arabī-y-le ve kesr-i rā’-ile Türkçe dönüm ya‘ ni evlek, ‘Arabca cerīrū. Vīje kesr-i vāv-ile ba‘ dehu yā’-ile ve fetḥ-i jā’-ile ḫarışmaduġ nesneye dirler ki Türkçe arı dimekdür, ‘Arabca şafv. Rīze kesr-i rā’ ve fetḥ-i zā’-i ‘Arabī ile Türkçe uvaḫ ve ufaḫ dimekdür, ‘Arabca razāzil. Yek fetḥ-i yā’-ile Türkçe bir dimekdür, ‘Arabca vāḥid. Vīje kesr-i vāv ba‘ dehu yā’ sız ve fetḥ-i jā-yı Fārisī-y-le Türkçe ḫarış dimekdür, ‘Arabca şibr. Ammā yek vīje mürekkeb ‘add olursa Türkçe bir ḫarış dimekdür, ‘Arabca şibrun vāḥidun.

²⁰⁶ Metinde *vü ya’ni* şeklindedir.

²⁰⁷ Metinde *iri* yazılmıştır.

Takṭī' u'l-beyt

Muṣṭuluğa di müjde vü müzde kirā dönüm kerī
Vije arı rize uvaḳ yek vije bir ḳarīṣdur

[Beyt

Revnaḳ u fer daḫı dige balta teber velī siper
Ḳalḳana dirler oḳ u yay ḳoyacaḳ adı kīṣdür]

Ve yay vāv-ı 'āṭife ile ma'ṭūfdur oḳ üzerine.

Maḫṣūlü'l-beyt Fer feth-i fā ile niṣan ve ḳuvvet ve tazelik ve güzellik ve ḳadd ü ḳāmet ma'nāsına da gelür. Ammā bunda revnaḳ (42^b) ḳarīnesiyle Türkçe yüz şuyı dimekdür. 'Arabca revnaḳ. Dige kesr-i dāl ba' dehu yā'-ile veyāḫud bi-ḡayrın yā' ve feth-i kāf-ı Fārisī-y-le gelesi ve 'ıraḳ ve ḡayr ma'nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe daḫı dimekdür, 'Arabca . Teber feth-i tā' ve feth-i bā' ile Türkçe balta dimekdür, 'Arabca . Siper kesr-i sīn ve feth-i bā'-i Fārisī-y-le Türkçe ḳalḳan dimekdür, 'Arabca micenne. Kīṣ kesr-i kāf ile din, mezhep ma'nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe oḳ yay ḳoyacağına dirler. Türkçe tirkeṣ dimekdür, 'Arabca ca' be.

Takṭī' u'l-beyt

Revnaḳ u fer daḫı dige balta teber velī siper
Ḳalḳana dir ler oḳ u yay ḳoyacaḳ a dı kīṣdür

[Beyt]

Ṭapmaḡa di perestiṣ ü beslemege di perveriṣ
Zāhide pārsā digil mezheb u dīn ḫu kīṣdür

Ve beslemek vāv-ı 'āṭife ile ma'ṭūfdur perestiṣ üzerine. Ve din de vāv-ı 'āṭife ile ma'ṭūfdur mezheb üzerine.

Maḫṣūlü'l-beyt Perestiṣ feth-i bā'-i Fārisī-y-le ve feth-i rā'-ile ve ṣīn ism-i maṣdar ve bu ṣīnuñ mā-ḳabli kesre üzerine mebnī olur elbette. Ve'l-ḫāṣıl Türkçe ṭapmaḡ dimekdür, 'Arabca . Perveriṣ feth-i bā'-i Fārisī-y-le ve feth-i vāv-ile ve ṣīnuñ yine mā-ḳabli meksürdur.

Ve'l-hāşıl Türkçe beslemek dimekdür, 'Arabca zāhede. Kīş kesr-i kāf ile mezheb ve din ma' nāsınadır. İgen tağlîṭ ile meseb dimekdür, 'Arabca mezheb.

(43^a) Takṭī' u'l-beyt

Ṭapmağa di	perestiş ü	beslemege	di perveriş
Zāhide pā	rsā digil	mezheb u dīn	ḥu kīşdür

[Beyt]

Atlu süvār u mertebe pāye piyādedür yaya
Sac ayağı se-pāyedür hem daḥı sīḥ şışdür

Ve mertebe vāv-ı 'āṭife ile ma' ṭūfdur atlu üzerine.

Maḥşülü'l-beyt Süvār zamm-ı sīn ile Türkçe atlu dimekdür, 'Arabca rākib. Pāye fath-i bā-y-ile nerdübān ayağına ve ağaç üzerindeki dirlere. Ammā bunda Türkçe başamak dimekdür, 'Arabca mertebe. Piyāde kesr-i bā'-i Fārisī ve feth-i dāl-ile Türkçe yayan dimekdür, 'Arabca rācil. Si-pāye kesr-i sīn ve feth-i yā'-ile Türkçe sac ayağı dimekdür, 'Arabca mişheb ve mişab. Sīḥ kesr-i sīn ile Türkçe şış ya'ni şuğlı dimekdür, 'Arabca bağı.

Takṭī' u'l-beyt

Atlu süvār	u mertebe	pāye piyā	dedür yaya
Sac ayağı	se-pāyedür	hem daḥı sī	ḥ şışdür

[Beyt]

Īnest āb-ı ḥoş-güvār āyed ān ki teşneest
Budur eyü siñici şu gele o ki şuşamışdur

Āb muzāfdur ḥoş-güvār muzāfun ileyhisedür.

Maḥşülü'l-beyt Īn ile est mürekkebdür ve est feth-i elif ile edāt-ı ḥaberdür, –dır ma' nāsına. Īn kesr-i elif ile Türkçe bu dimekdür, 'Arabca hāzā. Āb elif-i memdüde ile Türkçe şu dimekdür, 'Arabca mā'. Ḥoş-güvār āyed: Āyed, elif-i memdüde ba' dehu yā'-i meftūḥa ile āyed maşdarından müştak fi'l-i muzāri'dür ve müfreddür. Türkçe (43^b) gele ve gelür dimekdür, 'Arabca yecī'u. Ān elif-i memdüde ile ism-i işāretdür, Türkçe o dimekdür, 'Arabca

zālik. Ki kesr-i kāf ile ta' l'il içündür, yine Türkçe ki dirler, ' Arabca lām-ı cārre. Teşne feth-i tā' ve feth-i nūn ile Türkçe şuşuz ve şuşamış dimekdür, ' Arabca ' aţşān. Est feth-i elif ile edāt-ı hāberdür.

Takṭī' u'l-beyt

İnes[i]t ā b-ı hoş-güvār āyed [ü] ān ki teşneest
Budur eyü siñici şuş gel'o ki şuş şamışdur

[Beyt]

Müfte' ilün mefā' ilün müfte' ilün [me]fā' ilün

' İlm ü kemāl ü ma' rifet ' ārif e özge işdür

Kemāl vāv-ı ' ātıfe ile ma' tūfdur ' ilm üzerine. Ma' rifet vāv-ı ' ātıfe ile ma' tūfdur kemāl üzerine.

Mahşülü'l-mışra' ' İlm ve kemāl ve ma' rifet ' ārif olan kişiye özgedür dimekdür.

Takṭī' u'l-mışra'

' İlm ü kemāl ü ma' rifet ' ārif e öz ge ' işdür

Kıṭ' atu'l-uhrā

Butrağa düze di cüze bilice nesneye çiz

Lüledür nāyize di şola çeb ü pula peşiz

Ve pul vāv-ı ' ātıfe ile ma' tūfdur şol üzerine.

Mahşülü'l-beyt Düje zamm-ı dāl ile feth-i zā-yı Fārisī-y-le Türkçe butrağ dimekdür, ' Arabca ḥandaḳūt. Cüje zamm-ı cīm ile ve feth-i zā-yı Fārisī-y-le Türkçe bilice dimekdür, ' Arabca ferrüc. Çiz kesr-i cīm-i Fārisī-y-le Türkçe nesne dimekdür, ' Arabca şey'. Nāyije kesr-i yā' ve feth-i jā-yı Fārisī-y-le oluğa dirler. Ammā bunda Türkçe lüle dimekdür, ' Arabca minzel. Çeb feth-i cīm-i Fārisī-y-le Türkçe şol dimekdür, ' Arabca şimāl. Peşiz feth-i bā'-i Fārisī-y-le Türkçe pul (44^a) dimekdür, ' Arabca fūls.

Takṭī' u'l-beyt

Butrağa dü je di cüje bilice nes neye çiz

Lüledür nā yije di şo la çeb ü pu la peşiz

[Beyt]

Şamraya çirk dimişler dağı sirkîn ü likîn

Sidüğe poğa çemîn dirler ü hem dağı kümiz

Maḥşülü'l-beyt Çirk kesr-i cīm-i Fārisī-y-le Türkçe şamraya ya' ni kir dimekdür, ' Arabca levş. Sirkîn kesr-i sîn ü kâf ile toñuz kırdına dirler ve bunda Türkçe ters, ' Arabca revş ve serkîn. Çemîn fetḥ-i cīm-i Fārisī-y-le ve kesr-i mīm ile Türkçe boğ dimekdür, ' Arabca ' azire. Kümiz zamm-ı kâf ve kesr-i mīm ile Türkçe sidik dimekdür, ' Arabca bevl.

Takṭī' u'l-beyt

Şamraya çir k dimişler dağı sirgī n likîn

Sidüğe po ħa çemîn dir ler ü hem da ħı kümiz

[Beyt]

Ġunde örümcege di şaru arı menc ü sütüh

Önegülik ħu-sitih oldı hem istize sitiz

Ve sütüde vāv-ı ' aṭife ile ma' tūfdur münc üzerine.

Maḥşülü'l-beyt Ġunde zamm-ı ġayn ile uyğuda dinlenmek ma' nāsına. Ve fetḥ-i ġayn ile örümcek dimişler. Şıḥāḥ-ı ' Acemiyye ġande fetḥ-i ġayn ile gök kilse ve ekşi ħamire dirler. Ve ammā ġunde zamm-ı ġayn ve fetḥ-i dāl-ile Türkçe örümcek dimekdür, ' Arabca ' ankebūt. Menc zamm-ı mīm ile kıncık ite ve bal arusına dirler. Ammā fetḥ-i mīm ile şaru arı dimekdür, ' Arabca naḥlun şağırın. Sütüh zamm-ı sîn ü tā'-ile uşanmış ve toymuş ve heybet ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe şaruca aru dimekdür, ' Arabca . Sitih kesr-i sîn ü tā'-ile aşında istize idi, kesr-i elif ü tā ve fetḥ-i zā'-ile'dür, keşret-i isti' māl için elifi ħazf eyleyüp (44^b) sitize demek de ve hem elifi ve [hem] zāyı ħazf eyleyüp sīteh demek de cā' izdür. Ve'l-ḥaşıl min eyyi vechin kâne Türkçe öngülüñ, ' Arabca ' inād.

Takṭī' u'l-beyt

Ġund örümce ge di [şaru arı] menc ü sütüh
Önegilik ħu-sitih ol dı hem istı ze sitiz

[Beyt]

Kārgāh oldı dükkān çenber āhence digil

Pāy-bāf oldısa çulha daħı kurbās ola biz

Maħşülü'l-beyt Kārgāh Türkçe dükkān dimekdür, ʿArabca ħānūd. Pāy-bāf bā'-i ūlā'-i Fārisī ve bā'-i šāniye-i ʿArabī-y-le Türkçe çulha, ʿArabca nāsıcun ħā'ilun. Kurbās kesr-i kāf ile Türkçe biz dimekdür, ʿArabca .

Takṭı' u'l-beyt

Kārgāh ol dı dükkān çen bere āhen ce digil

Pāy-bāf ol dısa çulha daħı kurbās ola biz

[Beyt]

Pıše di şan' ata bıše meşeyistāna digil

Ma' nisi keş ü dereşin biri başmağ biri biz

Ve dereşün vāv-ı ʿāṭıfe ile ma' ṭüfdur keş üzerine.

Maħşülü'l-beyt Pıše kesr-i bā'-i Fārisī-y-le Türkçe şan' at dimekdür, ʿArabca erıke. Keş fetḥ-i kāf ile Türkçe başmağ dimekdür, ʿArabca keş.

Takṭı' u'l-beyt

Pıše di şan ʿ ata bıše meşeyistā na digil

Ma' nisi keş ü dereşin biri başmağ biri biz

[Beyt]

Ķarḳaya zāğ di dām ağ u penāğ iplik ucı

Bend bağ u rāğ u ṭağ u bāğla bostan pālız

Ve penāğ vāv-ı ‘āṭife ile ma‘ tūfdur dām üzerine. Ve rāğ vāv-ı ‘āṭife ile ma‘ tūfdur bend üzerine. Ve bāğla vāv-ı ‘āṭife ile ma‘ tūfdur ṭāğ üzerine.

Maḥṣūlü’l-beyt Zāğ Türkçe kırka (45^a) dimekdür, ‘Arabca . Dām Türkçe ağ dimekdür, Arabca . Dām, Türkçe ağ dimekdür. ‘Arabca . Penāğ feth-i bā’-i Fārisī-y-le Türkçe iplik ucu dimekdür, ‘Arabca . Bend feth-i bā’-i ‘Arabī-y-le boğum ve bukağı ma‘nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe bağ dimekdür, ‘Arabca kayd. Rāğ, bağ arasında olan köşk ve bağ ve çemen ve ṭāğ etegine de dirler. Ammā bunda Türkçe ṭāğ dimekdür, ‘Arabca cebel ve cibāl. Pālīz feth-i bā’-i Fārisī-y-le ve kesr-i lām-ile Türkçe bostan dimekdür, ‘Arabca rekīb .

Takṭī’u’l-beyt

Ḳarḳaya zā ğ di dām a ğ u penāğ ip lik ucu
Bend bağ u rağ u ṭāğ u bağ-ıla bos tan pālīz

[Beyt]

Bir yürüyüş yūri ki saña kıyāmetde gerek

Reviṣī rev ki tu-rā bāyed der-rusta-ḥīz

Maḥṣūlü’l-beyt Reviṣī ṣīn-ı maṣdariyye ve yā’-i vaḥdet ile Türkçe yürüyüş dimekdür, ‘Arabca zehābe. Tu-rā zamm-ı tā’-ile aṣlı ma‘rūfdur, Türkçe saña dimekdür, ‘Arabca lek. Bāyed bāyiden maṣdarından müṣtaḳ fī’ l-i muzāri’ dūr. Türkçe gerek, ‘Arabca lāzım. Der feth-i dāl-ile ḥarf-i zarfdur, Türkçe de dimekdür, ‘Arabca fī. Rusta-ḥīz zamm-ı rā’ ve feth-i tā’-ile ve kesr-i ḥā’-iledür. Ba’ de’t-tā’ işbā’ dan ḥāṣıl olmadur zarūret-i vezn-içün. Ve’l-ḥāṣıl Türkçe kıyāmet dimekdür, yine ‘Arabca kıyāmet.

Takṭī’u’l-beyt

Bir yürüyüş yūri ki sa ña kıyāmet de gerek
Reviṣī rev ki tu-rā bā yed-i der-rus tāḥīz
Fe’ ilātün fe’ ilātün fe’ ilātün fe’ ilāt
Görmeye hī ç sa’ ādet yüzün oğlan k’ola ḥīz

Ḳıṭ’atu’l-uḥrā

Tek Һamle vü Һa' r üzüm tekäkîdür tāk

[Hem] rezdür üzüm Һubuğı (45^b) yırtıkdurur Һāk

Maḥşülü'l-beyt Tek feḥ-i tā'-ile yilmek ve dip ve deriñ ve direk ma' nāsına gelür. Ammā bunda Türkçe sü'r eylemek ve havlamak dimekdür, ' Arabca Һamle ve şavlet. Tāk Türkçe tegek ve tevek dimekdür, ' Arabca Һa' r. Rez feḥ-i rā'-ile bağ ma' nāsına da gelür. Ammā bunda üzüm Һubuğı dimekdür, ' Arabca .

Takṭī' u'l-beyt

Tek Һamle vü Һa' r üzüm tekäkîdür tāk

Hem rezdü r üzüm Һubuğı yırtıkdur Һāk

[Beyt]

Yaprağ dağı bergdür ağac ḥāşılı bār

Kök bīh velīk beksümeddurur dağı kāk

Maḥşülü'l-beyt Berg feḥ-i bā'-ile azık ve yarağ ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe yaprağ dimekdür, ' Arabca . Bār bā'-i ' Arabī-y-le yük ve ulu ve kerre ma' nāsına gelür. Ammā Türkçe yemiş dimekdür, ' Arabca fākihe. Bīh kesr-i bā'-ile Türkçe kök dimekdür, ' Arabca aşl. Kāk, göz bebegi ve ādem kişi ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe beksimet dimekdür, [' Arabca] ke' k.

Takṭī' u'l-beyt

Yaprağ dağı bergdür ağac ḥāşılı bār

Kök bīh velīk bek sümeddurur kāk

[Beyt]

Boğmağ ḥafe kerden oldı silledür lers

Celd oldı luğatde Һabuk u hem Һālāk

Maḥşülü'l-beyt Ḥafe kerden feḥ-i ḥā' vü fā vü kāf ile Türkçe boğmağ dimekdür, ' Arabca ḥanğ. Lers feḥ-i lām-ile Türkçe sille ve şalağa ve ṭabanca dimekdür, ' Arabca . Celd,

çabuk cīm-i Fārisī-y-le, bā'-i 'Arabī-y-le Türkçe çevük dimekdür, 'Arabca cellāde. (46^a)
Çālāk cīm-i Fārisī-y-le yine Türkçe çevük dimekdür, 'Arabca demk.

Takṭī' u'l-beyt

Boğmağ ha fe kerdēn ol dı silledür lers
Celd oldı luğatde ça bük u hem çā lāk

[Beyt]

Hem jerf derīñ şigerf ulu gāf şikāf

Di yarığa gūh çuğurdurur dağı meğāk

Maḥşülü'l-beyt Jerf Feth-i jā-yı Fārisī-y-le Türkçe derīñ dimekdür, 'Arabca 'amīk. Şigerf kesr-i şīn ve feth-i rā'-ile Türkçe ulu dimekdür, 'Arabca muḥteşem. Gāf Türkçe yaruğ dimekdür, 'Arabca şakḳ. Şikāf kesr-i şīn ile yaruğ dimekdür, 'Arabca uḥdūd. Gū[h] zamm-ı kāf ile ḳatı ve orta ma' nāsına gelür ve feth-i kāf-ile ulu ve bahadır ve kuvvetlü ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe çuğur, 'Arabca ḥafte. Meğāk feth-i mīm ba' dehu ḡayn ile yine Türkçe çuğur dimekdür, 'Arabca ḥufr.

Takṭī' u'l-beyt

Hem jerf derīñ şiger f ulu gāf şī kāf
Di yarı ğa gev çuğur durur dağı meğāk

[Beyt]

Yük bār dağı bār dağı üç kerre si-bār

Tac efser gürsine aç u zāc oldı zāk

Maḥşülü'l-beyt Bār bā'-i 'Arabī-y-le Türkçe yük dimekdür, 'Arabca ḥıml. Bā' bā'-i 'Arabī-y-le Türkçe dağı dimekdür, 'Arabca vāv-ı 'āṭife. Si-bār kesr-i sīn ile Türkçe üç kez dimekdür, 'Arabca şelāşe kerrātin. Efser feth-i elif ve sīn [ile], Türkçe tac dimekdür, 'Arabca . Güresne zamm-ı kāf ve feth-i nūn ile Türkçe (46^b) aç dimekdür, 'Arabca cū'. Zāc Türkçe loğusa ' avrat dimekdür, 'Arabca loğūsa. Zāk Türkçe zāmḳ dimekdür, 'Arabca zāmḳ.

Takṭī' u'l-beyt

Yük bār daḥı bār da ḥı üç kerre si-bār
Tac efse r [ü] gürsine aç u zāc ol dı zāk

[Beyt]

Ol ki ola eyü ṭoḡrı aña ne ḳorḳu
Ān ki şüd nik ü rāst u-rā çı bāk

Ve rāst vāv-ı ‘atıfe ile ma‘ tūfdur nīk üzerine.

Maḥşülü’l-beyt Ān elif-i memdüde ile ism-i işaretdür, Türkçe ol dimekdür, ‘Arabca zālik. Şüd zamm-ı şīn ile şüden maşdarından müştak fi‘l-i māzī’-i müfred. Türkçe oldu dimekdür, ‘Arabca kāne. Nīk kesr-i nūn-ile Türkçe iyi dimekdür, ‘Arabca kerīm. Rāst Türkçe ṭoḡrı dimekdür, ‘Arabca müştakīm. U-rā zamm-ı elif ile zamīr-i ḡāibdür ve rā edāt-ı mef‘ üldür. Ve’l-ḥāşıl Türkçe oña dimekdür, ‘Arabca leh. Çı bāk kesr-i cīm ile ma‘ nā-yı istifhāmı mutaẓammındur. Ve bāk. Bā’-i ‘Arabī-y-le ḳorḳu ma‘ nāsınadur. Ve’l-ḥāşıl Türkçe çı bāk, ne ḳorḳu ma‘ nāsınadur ya‘ ni [ḳorḳu] yoḳdur dimek olur. Zīrā istifhām-ı inkārīdür. ‘Arabca mā e’l-ḥāşye. Men kāne kerīmen ve müştakīmen mā e’l-ḥāşye.²⁰⁸

Taḳṭī’u’l-beyt

Ol ki o la eyü ṭoḡ rı aña ne ḳor ḳu
Ān ki şü d nīk ü rās t u-rā çı bāk

[Beyt]

Mef‘ ülü mefā’ ilün me fā’ ilün fā’
Devletlü o kim ‘aybdan ide özin pāk

Taḳṭī’u’l-mışra’

Devletlü o kim ‘aybdan ide özin pāk

Ḳıṭ’atü’l-uḥrā

Firīb aldamaḳ oldu firībīden aldanmaḳ
Kişi cāblūs itmek nedür ya‘ ni yaldanmaḳ

²⁰⁸ Son cümle sayfa kenarında yer almaktadır. “İyi ve doğruysan ne korku?!” anlamına gelir.

[**Maḥşülü'l-beyt**] Firīb kesr-i fā'-ile Türkçe aldamaḡ (47^a) dimekdür, 'Arabca ğabn. Firībiden kesr-i fā ve kesr-i rā ve kesr-i bā'-ile maşdardur, Türkçe alda[n]maḡdur, ['Arabca] taġabbun. Cāblūs zamm-ı lām ile Türkçe yaldanmaḡ ve dilkülenmek dimekdür, 'Arabca telaṭṭuf.

Taḡṭī' u'l-beyt

Firīb al damaḡ oldı firībī den aldanmaḡ
Kişi cā blūs itmek nedür ya' ni yaldanmaḡ

[Beyt]

Keşīdendurur çekmek güşādendurur açmaḡ
Luġatde bümekīden kaḡıyup toṭuldanmaḡ

Maḥşülü'l-beyt Keşīden, feth-i kāf ve kesr-i şīn ile maşdardur, Türkçe çekmek dimekdür, 'Arabca medd. Güşāden, zamm-ı kāf-ı Fārisī-y-le Türkçe açmaḡ dimekdür, 'Arabca keşf. Bümekīden: Bā-i mazmūme ḡarfdür. Ve feth-i mīm ve kesr-i kāf-ile Türkçe toṭuldanmaḡ ve şoḡurandanmaḡ dimekdür, 'Arabca .

Taḡṭī' u'l-beyt

Keşīden durur çekmek küşāden durur açmaḡ
Luġatde bimenkīden kaḡıyup toṭuldanmaḡ

[Beyt]

Ġunūden ımızġanmaḡ uyumaḡ bü-ḡosbīden
Be-bāliş nihāden ser-ḡu yaşduġı yaşdanmaḡ

Maḥşülü'l-beyt [Ġunūden], zamm-ı ġayn ve zamm-ı nūn-ile. Türkçe ımızġanmaḡ dimekdür. 'Arabca i' ḡāb ke-hey'eti'l-evvel. Türkçe oġunmaḡ dimekdür. 'Arabca iġmā. Bü-ḡosbīden: Bā-i mazmūme ḡarfdür. Ve ḡosbīden zamm-ı ḡā' ve kesr-i bā'-ile Türkçe uyumaḡ dimekdür. 'Arabca nevm. Be-bāliş: Bā-i evvelā-i mazmūme ḡarfdür. Ve bāliş ve bālīn kesr-i lām-la Türkçe yaşduḡ dimekdür. 'Arabca visādet. Nihāden, kesr-i nūn-ıla maşdardur. Türkçe ḡomaḡ dimekdür. 'Arabca vaż'. Ser, feth²⁰⁹-i sīn ile Türkçe baş dimekdür. 'Arabca re's.

²⁰⁹ Metinde "kesr" yazılmıştır.

(47^b) **Takṭī' u'l-beyt**

Ġunūden	ıvizġanmaḵ	uyumaḵ	būḥosbīden
Be-bāliṣ	nihāden ser-	ḥu yaṣdu	ġı yaṣdanmaḵ

Begenmek pesendīden ġüzīden ögertilmek

Serāyīden ırlamaḵ bi-ṣermīden utanmaḵ

Maḥşūlü'l-beyt Pesendīden, fetḥ-i bā'-i Fārisīyle ve fetḥ-i sīn ile ve kesr-i dāl-ıla Türkce begenmek dimekdür. ' Arabca rızā. Ġüzīden zamm-ı kāf ve kesr-i zā-ile öñürtülemek ya' nī öründülemek dimekdür. ' Arabca intiḥāb. Serāyīden, kesr-i sīn ve kesr-i bā-yı evvel-ile Türkce ırlamaḵ dimekdür. ' Arabca ġınā. Bi-ṣermīden: Bā'-i meksüre ḥarfdür. Şermīden fetḥ-i [şīn] ve kesr-i mīm ile Türkce utanmaḵ dimekdür. ' Arabca ḥayā.

Takṭī' u'l-beyt

Begenmek	pesendīden	ġüzīden	ögertilmek
Serāyī	den ırlamaḵ	büşermī	den utanmaḵ

Çeşīden durur ṭatmaḵ yemek ḥorden ü emmek

Mezīden mekīden hem ġijīdendür igrenmek

Ve emmek vāv-ı ' āṭife ile [ma' ṭūfdur] ḥorden üzerine.

Maḥşūlü'l-beyt Çeşīden, fetḥ-i cīm-i Fārisīyle ve kesr-i şīn ile Türkce ṭatmaḵ dimekdür. ' Arabca zevḵ. Ḥorden zamm-ı ḥā'-ile Türkce yemekdür. ' Arabca ekl. Mezīden, fetḥ-i mīm ve kesr-i zā'-ile Türkce emmek dimekdür. ' Arabca rıḍā'. Mekīden Fetḥ-i mīm ve kesr-i kāf ile maşdardur. Yine Türkce emmek dimekdür. ' Arabca rıḍā'. Ġijīden, kesr-i ġayn ve kesr-i jā-yı Fārisīyle Türkce igrenmek dimekdür. ' Arabca istikrāh.

Takṭī' u'l-beyt

Çeşīden	durur ṭatmaḵ	yemek ḥor	den ü emmek
Mezīden	mekīden hem	ġijīden	dür igrenmek

Ve süften (48^a) delük delmekdür direngiden eglenmek

Di fincā vü ğaltıden gerinmek yuvalanmağ

Ve ğaltıden vāv-ı ‘ātıfe ile ma‘ tūfdur fincā üzerine.

Maḥşülü’l-beyt Şitābiden, kesr-i şīn ve kesr-i tā’-ile Türkce ivmek dimekdür. ‘Arabca tebkīr. Direngiden, kesr-i dāl ve feth-i rā’ ve kesr-i kāf-ı Fārisīyle Türkce eylenmek dimekdür. ‘Arabca . Fincā, kesr-i fā’-ile Türkce gerinmek. ‘Arabca temetṭu’. Ğaltıden, feth-i ğayn ve kesr-i ṭā’-ile Türkce yuvalanmağ dimekdür. ‘Arabca tedaḥruc.

Takṭī’u’l-beyt

Şitābī	den ivmekdür	direngī	den eglenmek
Di fincā	vü ğaltıden	gerinmek	yuvalanmağ

Çerīdendür otlamağ hem āġaşten ışlanmağ

Şüden ter zi-bārān ya‘ nī yağmurdan ışlanmağ

Maḥşülü’l-beyt Çerīden, feth-i cīm-i Fārisīyle ve kesr-i rā’-ile Türkçe otlamağ dimekdür. ‘Arabca . Āġaşten, elif-i memdüde ile ve kesr-i ğayn ile Türkçe ışlanmağ dimekdür. ‘Arabca ibtilāl. Şüden zamm-ı şīn ile Türkçe olmağ dimekdür. ‘Arabca kevn. Ter, feth-i tā’ ile Türkçe yaş dimekdür. ‘Arabca bille ve mille. Zi, “ez”den muḥaffedür. Türkçe den dimekdür. ‘Arabca min. Bārān Türkçe yağmur dimekdür. [Arabca] zehbe.

Takṭī’u’l-beyt

Çerīden	dür otlamağ	hem āġaş	ten ışlanmağ
Şüden ter	zi-bārān ya‘	nī yağmur	dan ışlanmağ

Bih ez-cānst īn ğüftār eger mī künī bāver

Bu söziñ dür-i cāndur ger iderseñ inanmağ

Maḥşülü’l-beyt Bih, kesr-i bā’ ile Türkçe yıgdür dimekdür. ‘Arabca melīḥ. Ez, feth-i elif-ile (48^b) ḥarfdür. Türkçe den dimekdür ‘Arabca min. Cānest: Ve est edāt-ı ḥaberdür. Ve cān lügat-i müştarekedür. Likin Türkçe ğöñül²¹⁰ dimekdür. ‘Arabca cān. Īn Elif-i meksür ile

²¹⁰ Metinde ظنك şeklinde yazılmıştır.

Türkce bu dimekdür. ‘Arabca hāzā. Güftār zamm-ı kâf-ı Fārisīyle Türkce söz dimekdür. ‘Arabca kelām. Eger, feth-i elif ve feth-i kâfladır. Ammā gāh taḥfif içündür elif ḥazf olındı ger olur. Ve gāhī kâf ve elif ma‘an ḥazf olur. Līkin sākin şey’ ile ibtidā müte‘azzir olduğıyçün evveline bir vāv-ı meftūḥa getürürsek ki ibtidā’ı mümkün ola diyü ver dersek. Eger veger beyne’t-Türk ve ‘l-Acem lügat-i müsterek-i şartıyyedür. Ve’l-ḥāşıl Türkce eger dimekdür. ‘Arabca in-i şartıyye ve līkin ve lev. Mī künī: Ve mī, kesr-i mīm ile ḥarf-i ḥāldür. Ve künī zamm-ı kâfla kerden maşdarından müştak fi‘l-i muzāri‘-i müfred-i muḥāḥabdur. Ve’l-ḥāşıl Türkce eger ideriseñ dimekdür. ‘Arabca kevvenet. Bāver, feth-i vāv-ile yār [ve] yardımcı ma‘nāsınadır. Ammā bunda Türkce inanmağ dimekdür. ‘Arabca ĩmān.

Takṭī‘ u’l-beyt

Bih ez-cāns	t ĩn güftār	eger mī	künī bāver
Bu söziñ	dür-i cāndur	ger ider	señ inanmağ.

Mef‘ ũlü/mefā‘ ĩlün/mef‘ ũlü/mefā‘ ĩlün.²¹¹

Kişi uşlulukdandır işi uşluya tınmağ

Takṭī‘ u’l-mışra‘

Kişi uş	lulukdandır	işu uş	luya tınmağ
---------	-------------	--------	-------------

Kıṭ‘ a-i baḥr-i müteḳārib

Çam ağacı kīj ü ḳayın ağacı ğüş

Ağacdelegen ḥūldur büm bayḳuş

Ve ḳayın vāv-ı ‘atıfe ile ma‘ṭūfdur çam ağacı üzerine. (49^a)

Maḥşũlü’l-beyt Kīj, ba‘de’l-yā jā-yı Fārisīyle Türkce çam ağacı dimekdür. ‘Arabca şanevber. Ğüş zamm-ı ğayn ile şalkūma da derler. Ammā bunda Türkce ḳayın ağacı dimekdür. ‘Arabca . Ḥũl zamm-ı ḥā’-ile ṭurgay ḳuşına ve çaylağ ḳuşına da derler. Ammā bunda Türkce ağaçdelegen ḳuşı dimekdür. ‘Arabca sālim ve baraş. Büm zamm-ı bā’-ile ḳarār yerine ve memlekete de derler. Ammā bunda Türkce bayḳuş ḳuşı dimekdür. ‘Arabca .

²¹¹ Bizce burada vezin “fe‘ũlün/mefā‘ ĩlün/fe‘ũlün/mefā‘ ĩlün” olmalıdır.

Berîr öteki güne di dî düne di

Di aşrağı giceye dūş u perendūş

Maḥşūlü'l-beyt Berîr Feth-i bâ'-i Fārisīyle ve kesr-i rā'-i evvelī-ile Türkce dün degil öteki gün dimekdür. 'Arabca evvelü ems. Dî, feth-i dāl-ile ilk kış ayına ve muṭlak kışa da derler. Ammā bunda kesr-i dāl-ile Türkce dün dimekdür. 'Arabca ems. Dūş zamm-ı dāl-ile omuz ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce dün gice dimekdür. 'Arabca . Perendūş zamm-ı bâ'-i Fārisīyle ve zamm-ı dāl ile Türkce aşrağı gice ya'nî dün degil öteki gice dimekdür. 'Arabca.

Taḫṭî' u'l-beyt

Berîr ö	teki gü	ne di dî	düne di
Di aşra	ğı gice	ye dūş u	perendūş

Dūšek cāmeḥ'āb oldı ' uryan yalınçaḫ

Der-āğūş kün ḫoc ḫuçaç oldı āğūş

Maḥşūlü'l-beyt Cāme-ḥ'āb, feth-i mīm ve feth-i ḫā' ba' dehū vāv-ı resmīyle yorgan ma' nāsınadır. Ve muṭlak gice örtisi ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkçe döşek dimekdür. 'Arabca bisāṭ.

Taḫṭî' u'l-beyt

Döşek cā	meḥ'āb ol	dı ' uryān	yalınçaḫ
Der-āğū	ş kün ḫoc	ḫuçaç ol	dı āğūş

Sümük ḫıımdür daḫı bīnī burundur

Ḳafa ḫīre ḫulaḫ dibidür bināğūş

Maḥşūlü'l-beyt Ḥıılm, [kesr-i] ḫā'-ile (49^b) Türkce sümük dimekdür. 'Arabca . Bīnī, kesr-i bâ'-i 'Arabī ba' dehū yā'-ile Türkce burun dimekdür. 'Arabca enf. Ḥīre, kelleye derler. Bināğūş, ḫulaḫ dibine derler.

Taḫṭî' u'l-beyt

Sümük ḫıı	mdür da	ḫı bīnī	burundur
-----------	---------	---------	----------

Ḳafa ḥī re ḳulaḳ dibidür bināgüş

Yemek ḥorden ü sīr ṭoḳ rûze orḳ

Edik mûze oldı pabuḳ oldı pâ-püş

Ve sīr vāv-ı ‘ âṭife ile ma‘ ṭüfdur ḥorden üzerine.

Maḥşülü’l-beyt Ḥorden zamm-ı ḥā’-ile Türkce yemek dimekdür. ‘ Arabca ekl. Sīr, kesr-i sīn ile şarmısaḳ ma‘ nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce ṭoḳ dimekdür. ‘ Arabca şeb‘. Rûze zamm-ı rā’ ve feth-i zā-ile Türkce oruç dimekdür. ‘ Arabca şavm. Mûze zamm-ı mīm ve feth-i zā-ile Türkce edik dimekdür. ‘ Arabca ḥaff. Pâ-püş, feth-i bâ’-i evvel-i Fārisiyle ve zamm-ı bâ’-i şānī-i Fārisiyle Türkce pabuḳ dimekdür. ‘ Arabca kefş.

Taḳṭī’u’l-beyt

Yemek ḥor den ü sī r ṭoḳ rû ze orḳdur

Edik mû ze oldı pabuḳ ol dı pâ-püş

Uḳuḳ ṭutmışa dīv-fersāy derler

Ḥired ‘ aḳl di ögi gitmişe bī-hüş

Maḥşülü’l-beyt Dīv-fersāy, kesr-i dāl ve feth-i fā’-ile Türkce uḳuḳ dimekdür. ‘ Arabca . Ḥired, kesr-i ḥā’ ve feth-i rā’-ile Türkce uş dimekdür. ‘ Arabca ‘ aḳl. Bī-hüş, kesr-i bâ’ ve zamm-ı hā-ile Türkce uşsız dimekdür. ‘ Arabca lā-ya‘ ḳıl.

Taḳṭī’u’l-beyt

Uḳuḳ ṭut mışa dī v-fersā y derler

Ḥired ‘ aḳ la di ö gi gitmi şe bī-hüş

Di kirpiye çīzī vü maymūna kebbī

Hem āhū geyik ṭavşana hem di ḥar-güş

Ve maymūn vāv-ı ‘ âṭife ile ma‘ ṭüfdur kirpi üzerine.

Maḥşūlü'l-beyt ÇİZİ, kirpiye derler. Kebbī, feth-i kāf ve kesr-i bā' ile Türkce maymun dimekdür. 'Arabca kırd. Āhū, elif-i memdūd ve zamm-ı hā' ile Türkce geyik dimekdür. 'Arabca zaby. Ḥar-gūş, feth-i ḥā ve zamm-ı kāf-ı Fārisiyle Türkce tavşan dimekdür. ['Arabca] erneb.

Takṭī' u'l-beyt

Di kirpi	ye çİZİ	vü maymū	na kebbī
Hem āhū	geyik tav	şana hem	(50 ^a) di ḥar-gūş

Ṭoḫuşmaḫdur āsīb ü āşüb ürki

Urış rezmdür ḫatı ḡavḡā ḫalālūş

Ve āşüb vāv-ı 'āṭıfe ile ma' ṭūfdur āsīb üzerine.

Maḥşūlü'l-beyt Āsīb, elif-i memdūde ve kesr-i sīn ile belā ve miḥnet. Ve fitne ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce ṭoḫuşmaḫ dimekdür. 'Arabca . Āşüb, elif-i memdūde ve zamm-ı şīn ile fitne ve mevc ma' nāsına gelür. Ammā bunda Türkce ürki dimekdür. 'Arabca vaḫşet. Rezm, feth-i rā' ile Türkce urış ya'ni dögüş dimekdür. 'Arabca ḫarb. Ḥalālūş, feth-i ḥā' ve zamm-ı lām-ıla yine dögüş dimekdür. 'Arabca cedel.

Takṭī' u'l-beyt

Ṭoḫuşmaḫ	dur āsī	b ü āşū	b ürki
Urış rez	mdür ḫa	tı ḡavḡā	ḫalālūş

Firişte sürüş u edeb oldı ferheng

Delüye di dīvāne hem daḫı medhūş

Ve edeb vāv-ı 'āṭıfe ile ma' ṭūfdur firişte üzerine.

Maḥşūlü'l-beyt Firişte, kesr-i fā' ve kesr-i rā' ve feth-i tā' ile Türkce yine ferişte dimekdür. 'Arabca melek. Sürüş, zamm-ı sīn ve zamm-ı rā' ile yine Türkce ferişte dimekdür. Ferheng, feth-i fā ve feth-i hā' ile Türkce uş dimekdür. 'Arabca de'b. Dīvāne, kesr-i dāl ve feth-i nūn ile Türkce delü dimekdür. 'Arabca medhūş.

Takṭī' u'l-beyt

Firişte	sürüş u	edeb ol	dı ferheng
Delüye	di dīvā	ne hem da	hı medhüş

Şalivir diseñ di rehā kün di ten zen

Diseñ epsem ol hem di mī bāş hāmüş

Maḥşülü'l-beyt Rehā kün, fetḥ-i rā ve zamm-ı kâf-ile rehā kerdin maşdar[ın] dan müştak emrdür. Türkce şalivir dimekdür. ‘Arabca eraḥ ve ḥalliş. Ten zen, fetḥ-i tā ve fetḥ-i zā’ ile ten zedenden müştak emrdür. Türkce epsem ol dimekdür. ‘Arabca üsküt. Mī bāş: Mī, kesr-i mīm ile ḥarf-i ḥāldür. Ve bāş bāşiden maşdarından müştak emrdür. Türkce ol dimekdür. ‘Arabca kün. Hāmüş zamm-ı mīm ile Türkce epsem dimekdür. ‘Arabca sükün ve süküt.

Takṭī‘u’l-beyt

Şalivir	diseñ di	rehā kün	di ten zen
Diseñ ep	sem ol hem	di mī bā	ş hāmüş (50 ^b)

Diyeyin saña diyecekler sen işit

Bigüyem be-tü güftenihā tü bünyüş

Maḥşülü'l-beyt Be-tü: Bā’-i meftūḥa ḥarf-i cerdür. Ve tü zamm-ı tā’ ile Türkce sen dimekdür. ‘Arabca ente. Güftenihā, zamm-ı kâf-ı Fârisiyle ve fetḥ-i tā’ ve kesr-i nün-ile Türkce dimeklikler. ‘Arabca aqvāl. Tü, zamm-ı tā ile yine Türkce sen. ‘Arabca yine ente. Bünyüş: Bā’-i mazmūme ḥarf-i cerdür. Ve nüyüş, zamm-ı nün ve zamm-ı yā’ ile nüyüşiden maşdarından müştak emrdür. Türkce diñle ya’ ni işit dimekdür. ‘Arabca isma’.

Takṭī‘u’l-beyt

Diyeyin	saña di	yecekler	sen işit
Bigüyem	be-tü güf	tenihā	tü bünyüş

Fe‘ ülün/ Fe‘ ülün/ Fe‘ ül/ Fe‘ ülün

İt üstāde ḥıdmet şaķın olmağıl güş

Takṭī‘u’l-mışra’

İt üstā de hıdmet şaķın ol mağıl gūş

Bahr-i hafif Kıt'a-i Müsemmen

Hem periden uçmaķ u hem dağı uçmağ oldu bihiş

Dūzađ oldu řamu adı geş oldu ekdi bikiş

Ve hem dađı uçmađ vāv-ı 'āñife ile ma' řūfdur hem periden üzerine.

Maşşülü'l-beyt Periden, fetħ-i bā'-i Fārisi ve kesr-i rā' ile Türkce uçmaķ dimekdür. 'Arabca řayr. Bihiş, kesr-i bā' ve kesr-i hā' ile Türkce uçmaķ dimekdür. 'Arabca cennet. Dūzađ, zamm-ı dāl ba' dehū vāv ve ba' dehū fetħ-i zā' ile Türkce řamu dimekdür. 'Arabca cehennem. Geş, fetħ-i kāf-ile geşten maşşarından müştaķ fi'l-i māzi-i müfreddür. Döndi ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce oldu dimekdür. 'Arabca şāre. Bikiş: Bā'-i meksüre řarf-i cerdür. Ve kiş-i kesr-i kāf-ile kişten maşşarından müştaķ fi'l-i māzidür. Türkce ekdi dimekdür. 'Arabca zera' a.

Takṭi' u'l-beyt

Hem peride	n uçmaķ u hem	dağı uçma	ķ oldu behiş
Dūzađ oldu	şamu adı	geş oldu	ekdi bikiş

İncil adı Engiliyün puta şapan büt-perest

Hem telise hegbedürür [hem] kelise oldu küniş

Putlara kitābet olan vāvlar żarūret-i vezn-içündür.

Maşşülü'l-beyt Engilyün, fetħ-i elif ve kesr-i kāf ve zamm-ı yā ile. Büy [u] reng cem' olmuş nesneye de derler. Ammā bunda Türkce İncil dimekdür. 'Arabca yine İncil. Büt-perest, zamm-ı bā' ile (51^a) bā'-i evvelī ve fetħ-i bā'-i şāniye evāhiriyle Türkce puta şapıcı dimekdür. 'Arabca 'ābidü'ş-şanem. Put, zamm-ı bā' ile yine Türkce put dimekdür. Likin 'Arabca şanem ve veşen.

Takṭi' u'l-beyt

İncil adı	Engiliyün	büt-perest pu	ta şapıcı
Hem telise	hegbedürür	hem kelise	oldı küniş

Semcdür yir altı zalak yaħc oldı raħc u feraħc

Çirkîn ü çepel daħı di çirkine ħuřuk di zışt

Maħřulü'l-beyt Semc, fetħ-i sîn ile yer altında olan lağuma ve zîr ü zîfe ve ħâne-i naħcîrâna dirler. Monlâ Şâhidî ħazretleri Türkçe [yer altı] dimekdür 'ale'l-ıtlâk dir. 'Arabca . Bu maħalleri daħı terk ile buldık.

Geliserdür[ür] başuňa ol ezel ne yazdı ise

Ĥâhed âmeden be-seret vey bünüħost herçi nübişt

Maħřulü'l-beyt Ĥâhed, zamm-ı ħâ' ile ħâhîden maşdarından müřtaħ fi'l-i muzâri' dür. Türkce diler dimekdür. Âmeden, elif-i memdüde ve ve fetħ-i mîm ile maşdardur. Türkce gelmek dimekdür. 'Arabca câ'e. Be-seret: Bâ'-i meftûħa ħarf-i cerdür. Ve [ser] fetħ-i sînle baş dimekdür. Ve tâ ħiřâb içündür. Ve'l-ħâřıl Türkce be-seret, başuňa dimekdür. 'Arabca bi-re'sike. Vey Fetħ-i vâv-ıla zamîr-i ġâ'ibdür. Türkce ol dimekdür. 'Arabca hüve. Bünüħost: Bâ'-i maźmüme ħarf-i cerdür. Ve nüħost zamm-ı nûn ve ve zamm-ı ħâ' ile Türkce öñden dimekdür. 'Arabca ezel. Herçi, fetħ-i hâ ve kesr-i cîm-i Fârisîyle Türkce ne ise dimekdür. 'Arabca iyyâmâ. Nübiřt, zamm-ı nûn ve kesr-i bâ' ile nüvişten maşdarından müřtaħ fi'l-i mâźîdür. Bâ, vâvdan mübeddeldür. Zîrâ ħurb-ı maħreci oldığıyçün. Ve'l-ħâřıl yazdı dimekdür. 'Arabca ketebe.

Taħřî'u'l-beyt

Geliserdü r[ür] başuňa ol ezel ne yazdı ise

Ĥâhed âmeden be-seret vey bünüħost²¹² herçi nübişt

Fâ' ilâtü müfte' ilün fâ' ilâtü müfte' ilün

řab'ı vü řab'ı atidür âdemüñ nihâd [u sirişt]

Ve sirişt ve şab'ı at vâv-ı 'âşife ile ma' şüfdur şab'ı üzerine.

²¹² Bu tefilede vezin bozulmaktadır.

Maḥşül-i mışra‘ Nihād, kesr-i nün-ile yaradılış dimekdür. ‘Arabca ṭab‘. Sirişt, kesr-i sîn ve kesr-i rā’ ile Türkce yoğırış dimekdür. ‘Arabca ṭabī’ at.

Takṭī‘u’l-mışra‘

Ṭab‘ ı vü ṭa bī‘ atidür ādemūñ ni hād u sirişt.

Cāh manşıb çāh kuyı rāh yol

Kāh şaman geh daḥı kāhū marul

Maḥşülü’l-beyt Cāh, cīm-i ‘Arabī ile Türkce manşıb dimekdür. ‘Arabca yine manşıb. Çāh, cīm-i Fārisī ile Türkce kuyı (51^b) dimekdür. ‘Arabca bi’r. Rāh, Türkce yol dimekdür. ‘Arabca ṭarīk. Kāh, Türkce şaman dimekdür. ‘Arabca tibn. Geh, fetḥ-i kāf-ı Fārisiyle aşlında gāhdur. Türkce çağ ve daḥı dimekdür. ‘Arabca vaḳt ve zamān. Kāhū, zamm-ı hā’ ile Türkce marul dimekdür. ‘Arabca ḥass.

Takṭī‘u’l-beyt

Cāh manşıb çāh kuyı rāh yol

Kāh şaman geh daḥı kāhū marul

Kaynana zen-māder ü bil şūy er

Yenge ḳayınata pīv ü zen-peder

Ve yil vāv-ı ‘āṭife ile ma‘ṭūfdur zen-māder üzerine. Ve zen-peder vāv-ı ‘āṭife ile ma‘ṭūfdur bīve üzerine.

Maḥşülü’l-beyt Zen-māder, fetḥ-i zāy ve fetḥ-i dāl-ile mürekkebdür zen ile māderden. Ve’l-ḥāşıl ḳaynata dimekdür. ‘Arabca . Şūy, zamm-ı şīn ile yuyıcı, cāme-şūy [gibi]. Şūy, ersine de derler. Ammā bunda Türkce er dimekdür. ‘Arabca zevc. Pīv, kesr-i bā’-i Fārisī ile veyāḥud fetḥ-i bā’-i Fārisī ile ve zamm-ı yā’ ile güvegiye ve geline de derler. Ammā bunda Türkce yenge dimekdür. ‘Arabca . Zen-peder, fetḥ-i zāy ve fetḥ-i bā’-i Fārisī ile mürekkebdür zen ile pederden. Ve’l-ḥāşıl Türkce ḳayın ata dimekdür. ‘Arabca .

Takṭī‘u’l-beyt

Ḳaynana zen māder ü bil şūy er

Yenge kayı nata pīv ü zen-peder

Nül kız burnıdurur ferzend oğul

Küyegi dāmāddur oynaş mül

Maḥşülü’l-beyt Nül, zamm-ı nün-ıla ağzuñ taşrasına da derler. Ammā bunda Türkce kız burnı dimekdür. ‘Arabca . Ferzend, feth-i fā’ ve feth-i zā’ ile Türkce oğul dimekdür. ‘Arabca ibn. Dāmād, Türkce küyegi dimekdür. ‘Arabca ‘arūs. Mül, zamm-ı mīm ile eglenmeye de der[ler]. Ammā bunda oynaş dimekdür. ‘Arabca mu‘aşşaka.

Takṭī‘u’l-beyt

Nül kız bur nı durur fer zend oğul

Küyegi dā mādđur oy naş mül

Hışmgīn ıire tebire di ıavul

Oğul oğldur nibire köpri pül

Maḥşülü’l-beyt ıire, kesr-i tā ve feth-i rā’ ile hışmgīn dimekdür. Ammā hışmgīn Fārisiyledür. Belki Türkçe eykelü dimekdür. ‘Arabca ğazüb. Tebire, feth-i tā’ ve feth-i rā’ ile bār ve bāre ma‘nāsınadır meşhūr. Ammā bunda Türkce ıavul dimekdür. ‘Arabca dühül. Nibire, kesr-i nün ve kesr-i bā’ ve feth-i rā’ ile kız oğlına ve oğlı kızına ve oğlanlarına derler. Ammā bunda Türkce oğul oğlı dimekdür. ‘Arabca (52^a) ‘aḳıb. Pül, zamm-ı bā’-i Fārisiyle Türkce köpri dimekdür. ‘Arabca cısr.

Takṭī‘u’l-beyt

Hışmgīn ıı re tebire di ıavul

Oğul oğlı dur nibire köpri pül

Düvledür ıaşıırka yelken bādbān

Emceke pistān di ıalḳuya sitān

Maḥşülü’l-beyt Düvle, zamm-ı dāl ve feth-i lām-ile ıoıurcın oynına da derler. Ammā bunda Türkce ıaşıırka dimekdür. ‘Arabca a‘şā. Bādbān, Türkce yelken dimekdür. ‘Arabca

şirā‘a. Pistān, kesr-i bā’-i Fārisiyle Türkce emcek dimekdür. ‘Arabca rıdā‘. Sitān, kesr-i sīn ile bir nesnenüñ aşlına da derler. Ammā bunda Türkce çalkuya batmağ dimekdür. ‘Arabca istiskā’ ve iztıcā‘.

Takṭī‘u’l-beyt

Düvledür қа	şırқа yelken	bādbān
Emceke pis	tān di çalku	ya sitān

Bal püş dūşāb bekmez ḥ‘āb dūş

Kebk keklik pere kebk ü bit süpüş

Ve bet vāv-ı ‘āṭife ile ma‘ṭūfdur bīre üzerine.

Maḥşūlü’l-beyt Peş, fetḥ-i bā’-i Fārisiyle şandukda ve dolabda ve kıyuda olan demür bağlarına derler. Ammā püş, zamm-ı bā’-i Fārisiyle Türkce at balı dimekdür. ‘Arabca . Dūşāb, zamm-ı dāl-ile Türkce bekmez dimekdür. ‘Arabca delbis. Ḥ‘āb, fetḥ-i ḥā’ ve ba‘dehū vāv-ı resmī ile uykuya da derler. Ammā bunda Türkce dūş dimekdür. ‘Arabca vākı‘a ve rü’yā. [Kebk], fetḥ-i kāf-ı evvel ile Türkce keklik dimekdür. ‘Arabca . Kebk, kesr-i kāf-ı evvel ile gözbebegine derler. Ammā bunda fetḥ-i evvel ile Türkce pere dimekdür. ‘Arabca barğüş. Süpüş, zamm-ı sīn ve zamm-ı bā’-i Fārisiyle veyāḥud sübüş, zamm-ı sīn ve zamm-ı bā’-i ‘Arabī ile Türkce bit ve kehle dimekdür. ‘Arabca ḳaml.

Takṭī‘u’l-beyt

Bal püş dū	şāb bekmez	ḥ‘āb dūş
Kebk keklik	pere kebk ü	bit süpüş

Çekre ṭamla küflü etmek faḥfara

Erre bıçqu kef kelāş u hem kere

U hem, vāv-ı ‘āṭife ile ma‘ṭūfdur kelāş üzerine.

Maḥşūlü’l-beyt Çekre, fetḥ-i cīm-i Fārisī ve fetḥ-i rā’ ile Türkce ṭamla dimekdür. ‘Arabca ḳatre. Faḥfara, fetḥ-i fā’eyn ve fetḥ-i rā’ ile Türkce boḳlanmış etmege derler. ‘Arabca ḥubzü’l-‘atıḳ. Erre, (52^b) fetḥ-i elif ve fetḥ-i rā’-i muḥaffefe ile diş dibine derler. Ammā bunda rā’-i müşeddede [ile] Türkce bıçqu dimekdür. ‘Arabca . Kelāş, fetḥ-i kāf ile

Türkce kef dimekdür. ‘Arabca . Kerre, feth-i kâf ve feth-i rā’-i müşeddede ile devlet ve uşul ma‘nâsınadır. Ammâ zamm-ı kâf ve feth-i rā’-i müşeddede ile tay ma‘nâsınadır. Ve ammâ zamm-ı kâf ve feth-i rā’-i muhaffefe ile tarakçın dimekdür. Ve ammâ kesr-i kâf ve kesr-i rā’-i muhaffefe [ile] döküm ve kurum dimekdür. Velîkin bunda feth-i kâf ve feth-i rā’-i muhaffefe ile Türkce kef ve pas dimekdür. ‘Arabca şad’.

Takṭī‘u’l-beyt

Çekre tamlâ	küflü etmek	faḥfara
Erre bıçku	kef kelâş u	hem kere

Püz u hem bed-füz ağız avurd u zem

Ğuşşa vü kayğu nijend ü hem dejem

Ve hem bed-füz, vāv-ı ‘âṭife ile ma‘ṭûfdur püz üzerine. Ve kayğu vāv-ı ‘âṭife ile ma‘ṭûfdur ğuşşa üzerine. Ve hem direm vāv-ı ‘âṭife ile ma‘ṭûfdur nijend üzerine.

Maḥşülü’l-beyt Püz, . Nijend, kesr-i nûn ve feth-i zâ’-i Fârisiyle Türkce tassa dimekdür. ‘Arabca ğuşşa. Dejem, feth-i dâl ba‘dehü feth-i zâ’-i Fârisiyle âbide ma‘nâsına da gelür. Lâkin bunda kayğu ve yaşlu dimekdür. ‘Arabca ḥüzn.

Takṭī‘u’l-beyt

Püz u hem bed-	füz ağız a	vurd u zem
Ğuşşa vü kay	ğu nijend ü	hem dejem

Ṭurmağ oldı İstâden ḥâsten

Ḳalkmağ u eksülmek oldı kâsten

Ve eksülmek vāv-ı ‘âṭife ile ma‘ṭûfdur ḳatıḳmağ üzerine.

Maḥşülü’l-beyt İstâden, kesr-i elifle maşdardur. Türkce ṭurmağ dimekdür. ‘Arabca lebs. Ḥâsten, maşdardur. Türkce ḳalkmağ dimekdür. ‘Arabca ḳıyâm. Kâsten, maşdardur. Türkce eksülmek dimekdür. ‘Arabca naḳş.

Takṭī‘u’l-beyt

Ṭurmağ oldı	İstâden	ḥâsten
-------------	---------	--------

Kaıkmaık u ek sülmeık oldu kâsten

Hem perestü kırlaııc sım-âbdur

Jıve çañ ceres añıt sürh-âbdur

Mağşülü'l-beyt Perestü, fetħ-i bâ'-i Fârisî ve fetħ-i râ' ve zamm-ı tâ' ile ba' dehü vāv ile veyâhud vâvdan kâf bedel kıllup perestek dimek (53^a) de cā'izdür. Ve'l-ħaşıl bi-eyyi vechin kânet Türkce kırlaııc dimekdür. 'Arabca ebâbîl. Sımâb, kesr-i sîn ile jıve dimekdür. Lîkin jıve, fetħ-i zâ'-i Fârisî ile ve fetħ-i vāv ile Fârisîdür. Türkce civa ve setük dimekdür. 'Arabca zıbaık. Ceres, fetħ-i cım ve fetħ-i râ' ile lügat-i müştarekedür. Türkce çañ dimekdür. Yine 'Arabca ceres. Serħâb, fetħ-i sîn ile ilk uyıkuya derler. Ammâ bunda sürh-âb, zamm-ı sîn ile Türkce ekinıkışı dimekdür. 'Arabca .

Taııtı' u'l-beyt

Hem perestü kırlaııc sım-âbdur

Jıve çañ ce res añıt sürh-âbdur

Dıdebân gözci şanuııdur hem güvâh

Şııınacaık yire di cây-ı penâh

Mağşülü'l-beyt Dıdebân, kesr-i dâl-ı evvelî ve fetħ-i dâl-ı şâniye ile Türkce gözci dimekdür. 'Arabca nâzır. Güvâh, zamm-ı kâf-ı Fârisiyle Türkce şanuıı dimekdür. 'Arabca şâhid. Cây-ı penâh: Cây, kesr-i yâyla muzâfdur penâha. Ve izâfet mevşüfuñ şıfatına izâfeti kıbîlindendür. Zırâ terkîb-i tavşifîdür. Ve'l-ħaşıl Türkce şııınacaık yer dimekdür. 'Arabca melce'.

Taııtı' u'l-beyt

Dıdebân göz ci şanuııdur hem güvâh

Şııınacaık yire di cây-ı penâh

Di kaçacaık yire hem cây-ı gürîz

Depeye târek di tâ rek daıı nîz

Maḥşülü'l-beyt Cāy-ı güriz, terkīb-i tavşifdür. Ve cāy, kesr-i yāyla muzāfdur yā'-i baṭnī ile. Ve güriz muzāfun ileyhisidür. Ve'l-ḥāşıl Türkce kaçacak yer dimekdür. 'Arabca meferr-i menāş. Tārek, feth-i rā' ile Türkce depe ya'nī doruḡ dimekdür. 'Arabca rābiye. Tā, ḥarfdür intihā-yı ḡāyet için. Ma'nāsı Türkce "dek" dimekdür. 'Arabca ḥattā. Nīz, kesr-i nūn-ile Türkce daḡı dimekdür. 'Arabca şümme.

Taḡṭī' u'l-beyt

Di kaçacak	yire hem cā	y-ı güriz
Depeye tā	rek di tā rek	daḡı nīz

Tāş durur yüzde çıḡıt hem damḡül

Ūrdur zānū diz ü ṭopuḡ pūjūl

Ve ṭarīḡ vāv-ı 'āṭife ile ma'ṭūfdur diz üzerine.

Maḥşülü'l-beyt (53^b) Dāmḡül, zamm-ı ḡayn ile ol nesnedür ki Türkce ur dimekdür. 'Arabca . Zānū, zamm-ı nūn-ıla Türkce diz dimekdür. 'Arabca rükbe. Pūjūl, zamm-ı bā'-i Fārisī ve zamm-ı zā'-i Fārisīyledür. Līkin pūjvāl zamm-ı bā'-i Fārisī ile ve ba'de'l-vāv elif ile müsta' meldür. Ve'l-ḥāşıl Türkce ṭopuḡ dimekdür. 'Arabca ka' b.

Taḡṭī' u'l-beyt

Tāş durur yüz	de çıḡıt hem	damḡül
Ūrdurur zā	nū diz ü ṭo	puḡ pūjūl

Çeşn bayramdur bişi lālengdür

Hem süci sīkī vū maşlık bengdür

Vū maşlık, vāv-ı 'āṭife ile ma'ṭūfdur süci üzerine.

Maḥşülü'l-beyt Çeşn, feth-i cīm-i Fārisīyle Türkce bayram dimekdür. 'Arabca bezm ve şoḡbet. Lāleng, feth-i lām-ı şāniye ile ol ṭa'āmdur ki yaḡ ile bişürürler. Türkce bişi dimekdür. 'Arabca . Sīkī, kesr-i sīn ve kesr-i kāf-ile Türkce süci dimekdür. 'Arabca ḥamr. Beng, feth-i bā'-ile Türkce maşlık ya'ni benglik ve esrār dimekdür. 'Arabca benc, mu'arreb.

Taḡṭī' u'l-beyt

Çeşn bayram	dur bişi lā	lengdür
Hem süci sī	kī vü maşlık	bengdür

Çorqılı işe di kār-ı sehnāk

Balçık iltecekleri şanduga lāk

Kār, yā'-i baṭn-ıladur ve muzāfdur. Ve sehnāk muzāfun ileyhisidür. Ve izāfeti mevşūfuñ şıfatına izāfeti qabīlindendür.

Maḥşülü'l-beyt Kār-ı sehnāk, kesr-i rā' ve fetḥ-i sīn ile Türkce çorqılı iş dimekdür. 'Arabca fi'l-i maḥūf. Lāk, āşūba da derler. Ammā bunda Türkce balçık iltecekleri şanduga ya' ni tekne ve terki dimekdür. 'Arabca menqal.

Taḳṭī' u'l-beyt

Çorqılı i	şe di kār-ı	sehnāk
Balçık ilte	cekleri şan	duğa lāk

Bejğ şu bendi gözen oldu şıgın

Ḥāk-i tūde oldu toprağdan yıgın

Maḥşülü'l-beyt Bejağ, fetḥ-i bā' ba' dehū jā'-i Fārisiyle Türkce şu bendi dimekdür. 'Arabca . Gevzen, fetḥ-i kāf-ı Fārisī ve fetḥ-i zāyla faşıhdür. Līkin kāf-ı Fārisī maẓmūm kılmak da cā'izdür, belki lāzımdur. Zīrā vāv telaffuzdan ḥazf olur (54^a) zarūret-i vezn-içün. İmdi vāv ḥazf olup telaffuz olunmayınca vāvun ḥazfını müş'ir ḥareke lāzımdur. Fe-te' emmel. Ve'l-ḥāşıl şu gevzen Türkce şıgın ya' ni giñ dimekdür. 'Arabca ğazāl. Ḥāk-i tūde, kesr-i kāfla muzāfdur. Ve tūde muzāfun ileyhisidür. Ve izāfeti mevşūfuñ şıfatına izāfeti qabīlindendür. Ve tūde zamm-ı tā' ve fetḥ-i dāl-ıladur. Ve'l-ḥāşıl Türkce toprağdan yıgın ya' ni toprağdan tepecik dimekdür. 'Arabca rāyetü't-türāb.

Taḳṭī' u'l-beyt

Bejğ şu ben	di gözen ol	dı şıgın
Ḥāk-i tūde	oldı toprağ	dan yıgın

Oldı āverden getürmek rīhten

Dökmek ü kaçmak durur bigrīhten

Ü kaçmak vāv-ı ‘ātıfe ile ma‘ tūfdur dökmek üzerine.

Maḥşülü’l-beyt Āverden, elif-i memdüde ve zamm-ı vāv-ıla maşdardur. Türkce getürmek dimekdir. ‘Arabca ĩrād, ĩtā’. Rīhten, kesr-i yā’-ile maşdardur. Türkce dökmek dimekdir. ‘Arabca . Bigrīhten, bā’-i meksüre harfdür. Ve girīhten maşdardur kesr-i kâf-ı Fārisī ve kesr-i rā’-ile Türkce kaçmak dimekdir. ‘Arabca firār.

Takṭı’u’l-beyt

Oldı āver den getürmek rīhten

Dökmek ü kaç mak durur big rīhten

Māḥçi pālān atıdur üştülüm

‘Arbededür ṭoynağa di senb ü süm

Ü sem vāv-ı ‘ātıfe ile ma‘ tūfdur senb üzerine.

Maḥşülü’l-beyt Māḥçi, kesr-i cīm ile Türkce bini atı ya‘ ni seyishāne ve bāygır dimekdir. ‘Arabca feres. Üştülüm, zamm-ı elif ve zamm-ı tā’ ve zamm-ı lām-ıla Türkce şavaş ve çekiş dimekdir. ‘Arabca ‘arbede. Senb, feth-i sīn ile Türkce bed issi dimekdir. ‘Arabca . Süm, zamm-ı sīn ile zīr-i zemīn ve yollarda müsāfir için iderler yer altında. Süm, odur ki Türkce ṭoynağ dimekdir. ‘Arabca .

Takṭı’u’l-beyt

Māḥçi pā lān atıdur üştülüm

‘Arbededür ṭoynağa di senb ü süm

Esnemek āsā vü sürfe öksürük

Gizlödür pūşide pūşide çürük

Vü sürfe, vāv-ı (54^b) ‘ātıfe ile ma‘ tūfdur āsā üzerine.

Maḥşülü’l-beyt Āsā, elif-i memdüde ile mānend ve aḳran ma‘ nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce esnemek dimekdir. ‘Arabca teşāvüb. Sürfe, zamm-ı sīn ve feth-i fā’-ile ve

sülfe lām-ıla ve sürfüc ve zamm-ı sîn ve zamm-ı [fā] ba' dehū vāv ve ba' dehū cîmle. Ve'l- hāşıl bu üçü Türkce öksürmek dimekdür. 'Arabca su'āl. Püşide, zamm-ı bā'-i Fārisiyle ve ba' dehū vāv ve ba' dehū kesr-i şîn ile püşiden maşdarından ism-i mef'ıldür. Türkce gizlü dimekdür ya'nî giyinmiş ve örtünmüş ma'nāsınadır. 'Arabca mestūr ve melbūs. Pūsīd, zamm-ı bā'-i Fārisī ba' de'l-vāv, zamm-ı sîn-i mühmele ile pūsīden maşdarından müştakķ ism-i mef'ıldür. Türkce çürük ya'ni çürümüş dimekdür. 'Arabca remīm.

Takṭī' u'l-beyt

Eslemek ā sā vü sürfe öksürük

Gizlüdür pū şīde pūsī de çürük

Uyķuda ħorıldımaķ oldu bühost

Hem şikestedür şınıķ bütün dürüst

Mahşülü'l-beyt Bühost, zamm-ı bā' ve zamm-ı hā'-ile ismdür. Ma'nāsı uyķuda Türkce ħor ħor ħorıldımaķ dimekdür. 'Arabca ħarħara ve ħaṭīṭa. Şikeste, kesr-i şîn-ı mu'ceme ve feth-i kāf-ı 'Arab-ıla şikesten maşdarından müştakķ ism-i mef'ıldür. Türkce şınıķ ya'ni şınmış ve kırılmış dimekdür. 'Arabca . Dürüst, zamm-ı dāl ve zamm-ı rā'-ile şağ ve müsellem ve filori ma'nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce toyuķ dimekdür. 'Arabca tamām.

Takṭī' u'l-beyt

Uyķuda ħo rıldımaķ ol dı bühost

Hem şikeste dür şınıķ bü tün dürüst

Mühre boncuķ mühre hem vālā-zene

Ķav u çakmaķ sūhte āteş-zene

U çakmaķ vāv-ı 'āṭife ile ma'ṭūfdur ħav üzerine.

Mahşülü'l-beyt Mühre, zamm-ı mīm ve feth-i rā'-ile bennālar malasına ve öküz 'aynına ve kāğıd mühresine de derler. Ammā bunda Türkce boncuķ dimekdür. 'Arabca vālā. Sūhte, zamm-ı sîn ve feth-i tā'-ile sūhten maşdarından müştakķ ism-i mef'ıldür. Yanmış ma'nāsına da gelür. Ammā bunda murād olan Türkce ħav dimekdür. 'Arabca . Āteş-zen, elif-i memdüde ile ba' dehū feth-i tā ve feth-i zā'-ile Türkce çakmaķ dimekdür. 'Arabca .

Takṭī' u'l-beyt (55^a)

Mühre boncuḡ mühre hem vā lā-zene
Ḳav u çakmak sūhte ā teş-zene

Kāsnī güneyk yüzerlik sipend

Hem venīje günlük ü kuşburnı şend

Ü kuşburnı vāv-ı 'āṭife ile ma'ṭūfdur günlük üzerine.

Maḡşülü'l-beyt Kāsnī, kesr-i nūn-ıla marul ma'nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce güneyik dimekdür. 'Arabca . Sipend, kesr-i sīn ve fetḫ-i bā'-i Fārisiyle Türkce yüzerlik dimekdür. 'Arabca . Şend, fetḫ-i şīn ile Türkce kuşburnı ya'ni kuşuñ kıynaḡı dimekdür. 'Arabca minḡār.

Takṭī' u'l-beyt

Kāsnī gü neyk yüzer lik sipend
Hem venīje günlük ü kuş burnı şend

Ġalebe enbūh u ḡāsnī engijed

Avdur naḡcīr ü hem yırtıcı ded

U ḡāsnī, vāv-ı 'āṭife ile ma'ṭūfdur Ġalebe üzerine. Ü hem yırtıcı vāv-ı 'āṭife ile ma'ṭūfdur [derre] üzerine.

Maḡşülü'l-beyt Enbūh, fetḫ-i elif ve zamm-ı bā'-ile Türkce çokluk ve bol dimekdür. 'Arabca Ġalebe. Engije, fetḫ-i elif ve kesr-i kāf ve fetḫ-i zā-yı Fārisiyle Türkce ḡāsnı dimekdür. 'Arabca . Naḡcīr, fetḫ-i nūn ve kesr-i cīmle Türkce av dimekdür. 'Arabca şayd. Ded, fetḫ-i dāl-ı evvelā ile Türkce yırtıcı dimekdür. 'Arabca seb' ve zübāb.

Takṭī' u'l-beyt

Ġalebe en būh u ḡāsnī engijed
Avdur naḡ cīr ü hem yır tıcı ded

Ṭırmaladı ḥast balıḳ ağı Şest

Nıst yok ārī eveddür var hest

Maḥşūlü’l-beyt Ḥast, fetḥ-i ḥā’-ile. Fi’l-i māzī ‘add idersek ma’ nāsı zahmetlü ve dertlü oldı dimek olur. Ammā taḥkīḳ oldur ki ismdür. Küllühum Türkce ṭırmaladı dimekdür. Murād dırmala dimekdür. ‘Arabca ḥudş. Őest, fetḥ-i Őın ile yaşıl barmağa ve neştere de derler. Ammā bunda murād olan Türkce balıḳ ağı dimekdür. ‘Arabca . Nıst, kesr-i nūn-ile Türkce yok ve yokdur dimekdür. ‘Arabca leyse ve lā. Ārī, elif-i memdüde ve kesr-i rā’-ile Türkce evet dimekdür. ‘Arabca belī. Hest, fetḥ-i hā’-ile fi’l-i māzī ‘add olunursa muḥtemeldür. Lıkin böyle degildür, ismdür. Türkce var dimekdür. ‘Arabca ḥāşıl.

Taḳṭı’u’l-beyt

Ṭırmaladı	ḥast balıḳ	ağı Şest
Nıst yok ā	rī eveddür	(55 ^b) var hest

Sū-be-sū her yañadur pusu kemīn

Hem yüzük engüşterī ḳaşı nigīn

Maḥşūlü’l-beyt Sū, zamm-ı sīnle aydıñlıđa ve Őekere de dirler. Ammā bunda Türkce yaña ve yeñe ve yiñe dimekdür. ‘Arabca ṭaraf. Be-sū, bā’-i meftūḥa ḥarfür. Ve sū yine zamm-ı sīnle Türkce yaña ve yeñe dimekdür. ‘Arabca cānib. Ammā sū-be-sū ḥarf-i bā’-ile mürekkeb olduđı Őüretde fā’idesi istiğrāḳ-ı mekāndur. Ve’l-ḥāşıl Türkce her yaña ve yaña dimekdür. ‘Arabca ṭarafun bi-ṭarafın, cānibun bi-cānibin. Kemīn, fetḥ-i kāf ve kesr-i mīm ile eksüklü ma’ nāsına gelür. Ammā bunda Türkce puşu dimekdür. ‘Arabca . Engüşterī, fetḥ-i elif ve zamm-ı kāf ve fetḥ-i tā’ ve kesr-i rā’-ile Türkce yüzük dimekdür. ‘Arabca ḥātem. Nigīn, kesr-i nūn ve kesr-i kāf ile Türkce yüzük ḳaşı dimekdür. ‘Arabca faşş.

Taḳṭı’u’l-beyt

Sū-be-sū her	yanadur pu	şu kemīn
Hem yüzük en	güşterī ḳa	şı nigīn

Penbe panbuḳ hinduvāne ḳarpuz

Kebbīdür pūzīne maymun yarpuz

Maḥşülü'l-beyt Penbe, feth-i bā'-i evvel-i Fārisī ile ve feth-i bā'-i 'Arab-ıla Türkce panbuḡ ve pamuḡ dimekdür. 'Arabca ḡuṭn. Hinduvāne, kesr-i hā' ve zamm-ı dāl ve feth-i nūn-ı şāniye ile ḡarpuz dimekdür. Pūzīne, zamm-ı bā'-i Fārisiyle ve kesr-i zā-yı 'Arab-ıla ve feth-i nūn-ıla iki ma'nāya gelür. Nitekim ba'zı nüṣhada mıṣra'-ı şānī "kebbīdür pūzīne maymun yarpuz" vāḡi' olmuṣ. Bu şüretde pūzīne Türkce maymun dimekdür. 'Arabca ḡırd. Pūzīne ke-hey'eti'l-ülā yarpuz dimekdür. 'Arabca ḡabaḡ. Yāḡud ba'zı nüṣhada mıṣra'-ı şānī "kebbī vü pūzīne maymun yarpuz". 'Alā-ṡarīḡı'l-leff ve'n-neṣr vāḡi' olmuṣdur. Bu şüretde **maḥşülü'l-beyt** Kebbī, feth-i kāf ve kesr-i bā' ile Türkce maymun dimekdür. 'Arabca ḡırd. Ammā pūzīne ke-hey'eti'l-mezkūre Türkce yarpuz dimekdür. 'Arabca ḡabaḡ.

Taḡṡı' u'l-beyt

Penbe panbuḡ hinduvāne ḡarpuz

Kebbīdür pū zīne maymun yarpuz

yāḡud Kebī vü pūzīne maymun yarpuz

Hem şuda yüzmek şināvīden durur

Hem daḡı şızmaḡ terāvīden durur

Maḥşülü'l-beyt Şināvīden, kesr-i şīn ve kesr-i vāv ile maṣdardur. (56^a) Türkce şuda yüzmek dimekdür. 'Arabca sibāḡa. Terāvīden, kesr-i tā' ve kesr-i vāv ile Türkce şızmaḡ dimekdür. 'Arabca reṣḡ.

Taḡṡı' u'l-beyt

Hem şuda yüz mek şināvī den durur

Hem daḡı şız maḡ teravi den durur

Dest-i ebrincen bilezik ḡuşvār

Küpe tihū çil şıḡırcıḡ ḡuşı sār

Maḥşülü'l-beyt Dest, feth-i dāl-ile Türkce el dimekdür. 'Arabca yed. Ebrincen, feth-i elif ve ammā feth-i rā'-ile olunca kesr-i cīm gerekdür. Yāḡud kesr-i rā'-ile olunca feth-i cīm gerekdür. Ve'l-ḡāşıl Türkce muṡlaḡā bilezik dimekdür. 'Arabca ḡalḡāl. Ammā dest-i

ebrincen, dest kesr-i tā'-ile muzāfdur ve ebrincen muzāfun ileyhisidür. Ve izāfeti lāmiyyedür. Ve'l-hāşıl Türkce el bilezügi ya'ni ele maḥşuş bilezük dimekdür. 'Arabca sül. Gūşvār, zamm-ı kāf-ı Fārisiyle ve kesr-i sīn ile Türkce küpe dimekdür. 'Arabca ḳurṭa. Tīhū, kesr-i tā' ve zamm-ı hā'-ile ve ba' dehū vāv-ıla Türkce çil dimekdür. 'Arabca ṭayḥūc. Sār, bi-ma' nī-i ser. Ammā bunda Türkce şıgırcık kuşu dimekdür. 'Arabca ferūr.

Taḳṭī' u'l-beyt

Dest-i ebrin cen bilezik gūşvār
Küpe tīhū çil şıgırcık kuşu sār

Hem zinūyiden siñildemek durur

Hem benāliden iñildemek durur

Maḥşülü'l-beyt Zinūyiden, kesr-i zā' veyāḥud zamm-ı zā'-ile ve zamm-ı nūn-ıla veyāḥud fetḥ-i nūn-ıla ve kesr-i yā'-ile maşdardur. Türkce siñildemek ve ulumaḳ dimekdür. 'Arabca nebāḥ. Benāliden Bā'-i meftūḥa ḥarfdür ve nāliden kesr-i lām-ıla maşdardur. Türkce iñlemek ve ḥırlamaḳ ma' nāsınadır. 'Arabca enān.

Taḳṭī' u'l-beyt

Hem zinūyī den siñilde mek durur
Hem benālī den inilde mek durur

Hem şırtmaḳ ḥod gümārīden durur

Hem sögüp ḳanmaḳ güvārīden durur

Maḥşülü'l-beyt Gümārīden, zamm-ı kāf-ı Fārisī ve kesr-i rā'-ile maşdardur. Türkce şırtmaḳ. 'Arabca tebessüm. Güvārīden, zamm-ı kāf-ı Fārisī ve kesr-i rā'-ile maşdardur. Türkce bir şey'i sögmek ve sögmek dimekdür. 'Arabca .

Taḳṭī' u'l-beyt (56^b)

Hem şırtmaḳ ḥod gümārī den durur
Hem sögüp ḳan maḳ güvārī den durur

Müstemend iñlü durur lāgar arıķ

Telḥ acı ekṣi turuṣ ğüre qorıķ

Maḥşülü'l-beyt Müstemend, zamm-ı mīm-i evvelī ve feth-i tā' ve feth-i mīm-i şāniye ile Türkce iñlü ya'ni şikāyetlü dimekdir. 'Arabca şākī. Lāgar, feth-i ğayn ile Türkce arıķ ve taḅun dimekdir. 'Arabca 'acīf. Telḥ, feth-i tā ile Türkce acı dimekdir. 'Arabca mürr. Turuṣ, zamm-ı tā' ile Türkce ekṣi dimekdir. 'Arabca ḥāmiż. Ğüre, zamm-ı ğayn ve feth-i rā' ile Türkce qorıķ dimekdir. 'Arabca ḥaşrame.

Takṭī' u'l-beyt

Müstemend iñlü durur lāgar arıķ

Telḥ acı ekṣi turuṣ ğüre qorıķ

Ev qumāşıdur ḥanūd u bār dāmen

Qab kaçakıdur oqlağıdur vārdān

Maḥşülü'l-beyt Ḥanūd, feth-i ḥā' ve zamm-ı nūn-ıla ev āleti ki Türkce qab kaçakı dimekdir. 'Arabca .

Ağlayan derd-ile oldı zār zār

Lābe yalvarmaķ arıķdur hem nizār

Maḥşülü'l-beyt Zār zār, zār-ı evvelī ağlamaķ ma'nāsınadır. Ve zār-ı şāniye edātdur. Nitekim nüviste keşirü'l-vuķū' ola, lafz-ı zārı kelimenüñ āḥirine ilḥāķ eyleyüp meşelā zār zār ve ğülzār ve lālezār ve sünbülezār dirler. Fa'ḥfaz. Ve'l-ḥāşıl Türkce derd-ile ağlayan dimekdir. 'Arabca rehīn ve necīt. Lābe, feth-i bā' ile. Yecüzü bi'l-vāvi bedelü'l-yā'i taḥavvale. Ve'l-ḥāşıl yalvarmaķ dimekdir. 'Arabca . Nizār, kesr-i nūn-ıla Türkce arıķ ve ince dimekdir. 'Arabca naḥīf.

Takṭī' u'l-beyt

Ağlayan derd-ile oldı zār zār

Lābe yalvarmaķ arıķdur hem nizār

Ḥastegīdür şayrılık derd ağrıdur

Aşılan āvīhte vü düzd uğrıdur

Maḥşülü'-l-beyt Ḥastegī, feth-i ḥā' ve feth-i tā' ve kesr-i kāf-ı Fārisī ile Türkce şayrılık dimekdir. 'Arabca seḳam. Derd, feth-i dāl-ı evvelā-ile Türkce ağrıdur ve sızı dimekdir. 'Arabca dā'. Āvīhte, elif-i memdüde ba' dehū kesr-i vāv-ıla āvīhten maşdarından müştakḳ ism-i (57^a) mef' üldür. Türkce aşılmış dimekdir. ['Arabca] maşlūb. Düzd, zamm-ı dāl-ı evvelā-ile Türkce uğrı dimekdir ya' ni ḥırsız. 'Arabca luşş ve sārık.

Taḳṭī' u'l-beyt

Ḥastegīdür şayrılık der d ağrıdur

Aşılan ā vīhte vü düz d uğrıdur

Yāften bulmaḳ dimek güften durur

Hem delik delmek nedür süften durur

Maḥşülü'-l-beyt Yāften, maşdardur. Türkce bulmaḳ dimekdir. 'Arabca vicdān. Güften, zamm-ı kāf-ı Fārisiyle Türkce [söylemek] dimekdir. 'Arabca ḳavl.

Taḳṭī' u'l-beyt

Yāften bul maḳ dimek güf ten durur

Hem delik del mek nedür süf ten durur

Tü dimekdir şüh dimek heybet şüküh

Oldı Kürdistānda bir ṭaḡ Girdeküh

Maḥşülü'-l-beyt Şüh, zamm-ı şīn ile bir kimesnenüñ yüzine tükürdükde Türkce tü dimekdir. 'Arabca . [Şüküh], 'Arabca heybet ve mehībdür. Girdeküh, kesr-i kāf-ı evvelā-ı Fārisī ve feth-i dāl ve zamm-ı kāf-ı Fārisiyle Türkce Kürdistānda bir ṭaḡıñ adıdur ve 'alemidür.

Taḳṭī' u'l-beyt

Tü dimekdir şüh dimek hey bet şüküh

Oldı Kürdis tānda bir ṭaḡ Girdeküh

Debbe gön bardağ kilindir bülbüle

Ḥüşe şalkımdur ʿ Arabca sünbüle

Maḥşülü'l-beyt Debbe, feth-i dāl ve feth-i bā'-i müşeddede ile kulac ve şoñağ ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce gön bardağ dimekdür. ʿ Arabca idā'-i idād.

Takṭī' u'l-beyt

Debbe gön bar dağ kilindir bülbüle

Ḥüşe şalkım dur ʿ Arabca sünbüle

Bād-peyzen bād-zen hem yelpeze

Ṭatlu şīrīn oldı tatsız bī-meze

Maḥşülü'l-beyt Bād-peyzen, bād-zen, feth-i zā ile terkīb-i tavşīfidür. Zīrā bād ile zenden mürekkebdür. Bād, yel ve zen, urmağ dimekdür. Ve'l-ḥāşıl ba' de't-terkīb Türkce yelpeze dimekdür. [ʿ Arabca] mirvaḥa. Bī-meze: Bī, kesr-i yā'-ile ḥarf-i nefydür. Ve meze feth-i mīm ve feth-i zā'-ile ṭatlu demek ma' nāsına idi. Lākin ba' de't-terkīb Türkce tatsız dimekdür. ʿ Arabca [bilā]-tu' m. Meze, feth-i mīm ve feth-i zā'-ile ānifen zıkr olundı ki Türkce ṭatlu dimekdür. ʿ Arabca ḥalvā ve lezīz.

Takṭī' u'l-beyt

Bād-peyzen bād-zen hem [yelpeze]

Bī-meze ṭat sız durur ṭat lu meze (57^b)

Büklimek oldı sikīzīden sūtür

İlkıya derler gevişdür nīş-ḥor

Maḥşülü'l-beyt Sikīzīden, kesr-i sīn ve kesr-i kāf-ı Fārisī ve kesr-i zā'-ile maşdardur. Türkce bükleyüp ve sürçmek dimekdür. ʿ Arabca . Sūtür, zamm-ı sīn ve zamm-ı tā'-ile Türkce ilkı ve davar dimekdür. ʿ Arabca ḥayl. Nīş-ḥāre, kesr-i nūn-ile ve nūndan şoñra olan yā', nūnuñ kesresinden işbā' ile ḥāşıl olmadur zārūret-i vezn için. Ve daḥı zamm-ı ḥā' ve ba' de'l-vāv elif-i resmī-ile ve feth-i rā'-ile. Zīrā rādan şoñra hā'-i sākine iledür. Līkin hā'-i sākine

ḥazf olındı ri‘āyetün li’s-sec‘. Ve’l-ḥāşıl Türkce geviş ve reçine yaş dimekdür. ‘Arabca mezağ.

Takṭī‘u’l-beyt

Büklimek ol dı sikīzī den sūtūr

Ilkıya der ler gevişdür nīş-ḥor

İckırık oldı zağank ammā āruğ

Oldı gegirmek daḥı yalan dūrūğ

Mahşülü’l-beyt Zağank, fetḥ-i zā’ ve ğayn ile öküz ve şıgır āvāzına derler. Ammā bunda Türkce ickırık dimekdür. ‘Arabca fuvāk. Āruğ, elif-i memdüde ve zamm-ı rā’-iledür. Līkin zarūret-i vezn için elif telaffuzdan ḥazf olmağ gerekdür. Ve’l-ḥāşıl gegirmek dimekdür. ‘Arabca ḥabşā. Dūrūğ, zamm-ı dāl ve zamm-ı rā’ ile Türkce yalan dimekdür. ‘Arabca kizb.

Takṭī‘u’l-beyt

İckırık ol dı zağank am mā āruğ

Oldı geğir mek daḥı ya lan dūrūğ

İç yağı pīh ü қақırдақ çezdere

Dūde oba çādıra ḥayme cere

Mahşülü’l-beyt Pīh, kesr-i bā’-i Fārisiyle ba’ dehū fetḥ-i yā’-ile. Ve yā’-i şāniye zarūret-i vezn içündür. Ve’l-ḥāşıl Türkce iç yağı dimekdür ya’ni ṭonuñ yağı. ‘Arabca şaḥm. Çezdere, fetḥ-i cīm-i Fārisī ve fetḥ-i dāl ile ve fetḥ-i rā’ ile Türkce қақırдақ dimekdür. Dūde, zamm-ı dāl-ı evvelī ve fetḥ-i dāl-ı şāniye ile Türkce oba dimekdür. ‘Arabca .

İç dūrūn hāmūn yazı kırañ kenār

Oldı süpürge diken cārūb ḥār

Mahşülü’l-beyt Dūrūn, zamm-ı dāl ve zamm-ı rā’-ile Türkce iç ya’ni içeri dimekdür. ‘Arabca dāḥile. Hāmūn, zamm-ı mīmle bi-ma’ nī-i deşt ya’ nī ova. Ammā bunda murād olan Türkce yazı ya’ni düz yer dimekdür. ‘Arabca cedced. (58^a) Kenār, fetḥ-i kāf-ile kucağa ve

etege de derler. Ammā bunda Türkce kırañ ve kıyı dimekdür. ‘ Arabca taraf. Cārüb, zamm-ı rā’-ile yecüzü ḥazfū’l-bā bi-ennehu yeḳülü cārū. Ve’l-ḥāşıl bi’t-Türkī süpürge ve bi’l-‘ Arabī miknese. Ḥār, bi’t-Türkī diken dimekdür. ‘ Arabca şevke.

Taḳṭī’u’l-beyt

İç dürün hā mün yazı kı rañ kenār
Oldı süpür ge diken cā rüb ḥār

Beñdeşe hemtā digil hemzād ikiz

Āb-gīr oldı göl ü deryā deñiz

Ü deryāda vāv, ḥarf-i ‘ aṭıfe. Deryā ma‘ ṭūfdur āb-gīr üzerine.

Maḥşülü’l-beyt Hemtā, bi-fethi’l-hā bi’t-Türkī beñdeş ya‘ ni biribirine beñzer. Ve bi’l-‘ Arabī küfüvv. Hemzād, bi-fethi’l-hā’ ve yecüzü bi’l-hā’i’s-sākineti fī-āḥirihi naḥava hemzāde izā kāne kezālike bi’d-dāli’l-meftūḥati. Ve’l-ḥāşıl bi’t-Türkī ikiz ya‘ ni bile toḡmış. Ve bi’l-‘ Arabī . Āb-gīr, bi’l-elifi’l-memdüde ve bi-kesri’l-kāfi’l-Fārisiyyeti. Bi’t-Türkī göl ve bi’l-‘ Arabī ḡadır. Deryā, feth-i dāl ile Türkce deñiz dimekdür. ‘ Arabca baḥr.

Taḳṭī’u’l-beyt

Beñdeşe hem tā digil hem zād ikiz
Āb-gīr ol dı göl ü der yā deñiz

Gürḥāne daḥmedür giñiş ferāḥ

Hem çaḳal çaḳıl şaḡāl u senglāḥ

U senglāḥ, vāv-ı ‘ aṭıfe ile ma‘ ṭūfdur sıḳāl üzerine.

Maḥşülü’l-beyt Daḥme, feth-i dāl ve feth-i mīmle muşannif Türkce gürḥānedür didi. Velikin gürḥāne terkīb-i Fārisī olduḡı zāhirdür. Zīrā gür ile ḥāneden mürekkebdür. Ve gür, türbe ve ḥāne, ev dimekdür. Fe’fhem. Ve’l-ḥāşıl türbe ve şedd ve sin dimekdür. ‘ Arabca maḳber. Firāḥ, kesr-i fā’-ile Türkce giñiş ve giñ dimekdür. ‘ Arabca vāsi’. Şaḡāl, feth-i şīn ile Türkce çaḳal dimekdür. ‘ Arabca āvī. Senglāḥ, feth-i sīn ve kesr-i kāf-ı Fārisiyle ter çaḳıl dimekdür. ‘ Arabca ḥaşā ve ḥaşbā.

Takṭī' u'l-beyt

Gürhāne daḥmedür gi ñiṣ ferāḥ

Hem çaḳal ça ḳıl şağāl u senglāḥ

Loḥusa zāc oldı māmī pīşiyār

Bu yıl imsāl oldı bıldır oldı pār

Maḥşülü'l-beyt Zāc, Türkce loḥusa ya'ni ḥāmilen (58^b) veled toğurmuş 'avrat dimekdür. 'Arabca . Pīşiyār, kesr-i bā'-i Fārisiyle ve kesr-i şīn ile göbek kesen kimesnedür ki Türkce māmī ya'ni ebesi dimekdür. 'Arabca . İmsāl, kesr-i elif ile Türkce bu yıl dimekdür. 'Arabca hāzihi's-senetü. Pār, bā'-i Fārisiyle Türkce bıldır dimekdür. 'Arabca .

Takṭī' u'l-beyt

Loḥusa zā c oldı māmī pīşiyār

Bu yıl imsāl oldı bıldır oldı pār

Hem çeriden otlamak otla bi-çer

Otcı çerçidür pizişk ü pılver

Ü pılver vāv-ı 'āṭife ile ma'ṭūfdur pizişk üzerine.

Maḥşülü'l-beyt Çeriden, fetḥ-i cīm-i Fārisī ve kesr-i rā'-ile maşdardur. Türkce otlamak dimekdür. 'Arabca . Bi-çer Bā'-i meksüre ḥarfdür. Ve çer, çeriden maşdarından müştak emrdür. Türkce otla dimekdür. 'Arabca . Pizişk, kesr-i bā' ve kesr-i zā'-ile Türkce otacı dimekdür. 'Arabca 'aşşāb ve ṭabīb ma'nāsınadır. Pılver, kesr-i bā'-i Fārisī ve fetḥ-i lām ba' dehū vāv-ıla Türkce çerçi dimekdür. 'Arabca .

Takṭī' u'l-beyt

Hem çeriden otlamak ot la bi-çer

Otcı çerçi dür pizişk ü pılver

Gövdede āmās şışdür ābile

Ten ḳabarcuğı şunuñdur kūbile

Maḥşülü'l-beyt Āmās, elif-i memdüde ile Türkce şiş ya' nī yelden ve balgımdan olan şiş dimekdür. ' Arabca . Ābile, elif-i memdüde ile Türkce kıbarcuḡ dimekdür. ' Arabca . Kūbile, zamm-ı kâf ve fetḫ-i lâm-ıla kilid ma' nāsına gelür. Ammā bunda Türkce şı kıbarcuḡı dimekdür. ' Arabca ḫabāb-ı ḫicāre.

Taḫṭı' u'l-beyt

Gövdede ā mās şışdür ābile
Ten kıbarcu ḡı şunuñdur kūbile

Kih kıçidür mih uludur ayva bih

Hem gürühe yumaḡ u düğüm girih

U düğüm vāv-ı ' āṭıfe ile ma' ṭüfdur yumaḡ üzerine.

Maḥşülü'l-beyt Kih, kesr-i kâf ile kem ma' nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce kıçı ya' nī küçücek dimekdür. ' Arabca şaḡır. Mih, kesr-i mīm ile Türkce ulu kışı dimekdür. ' Arabca celil. Bih, kesr-i bā'-ile Türkce ayva ve hayva dimekdür. ' Arabca sefercel. Gürühe, zamm-ı kâf-ı Fārisī ve zamm-ı rā' ve fetḫ-i hā'-ile Türkce yumaḡ ya' nī ip ve iplik yumaḡı dimekdür. ' Arabca (59^a) küvvebe. Girih, kesr-i kâf-ı Fārisī ve kesr-i rā'-ile örümcek aḡına da derler. Ammā bunda Türkce düğüm dimekdür. ' Arabca ' ıḡd.

Taḫṭı' u'l-beyt

Kih kıçidür mih uludur ayva bih
Hem gürühe yumaḡ u düğüm girih

Encümen ābisten ü zāden dimek

Dirnek ü yüklü ṭoḡurmaḡ renc emek

Ü zāden vāv-ı ' āṭıfe ile ma' ṭüfdur ābisten üzerine. Ü yüklü vāv-ı ' āṭıfe ile ma' ṭüfdur der üzerine.

Maḥşülü'l-beyt Encümen, fetḫ-i elif ve zamm-ı cīm ve fetḫ-i mīm ile Türkce dirnek ve bölük dimekdür. ' Arabca cem' iyyet. Ābisten, elif-i memdüde ile ve kesr-i bā'-ile egerçi maşdardur, līkin ism ma' nāsına naḡl olındı. Nitekim Kātibī dimiş, beyt:

Bi-sited ber-rişte-i hıış-ı ruhet hücre-i cism

Ki ruhet hücre girānest şütür ābisten

Ve'l-hāşıl Türkce yüklü dimekdür. 'Arabca hāmil. Zāden, maşdardur. Türkce toğurmuş ve toğmak dimekdür. 'Arabca tulū' ve vaz'. Renc, feth-i rā'-ile renciden maşdarından emr olmağından muhtemeldür. Līkin ismdür, hastalık ve zahmet ma'nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce emek dimekdür. 'Arabca .

Takṭī' u'l-beyt

Encümen ā bisten ü zā den dimek

Dirnek ü yük lü toğurmak renc emek

Hem dıraht u řāh ağac dağı budak

Mī nihend qorlar nihādendür qomak

U řāh vāv-ı 'āṭife ile ma' tūfdur dıraht üzerine.

Maḥşülü'l-beyt Dıraht, kesr-i dāl ve feth-i rā'-ile Türkce ağac dimekdür. 'Arabca şecer. Şāh, Türkce boynuz dimekdür. 'Arabca qarn. Şāh, bunda Türkce budak dimekdür. 'Arabca dāniye ve şu'be. Mī nihend: Mī, kesr-i mīm-ile ḥarf-i hāldür. Ve nihend, kesr-i nūn ve feth-i hā'-ile nihāden maşdarından müştakq fi'l-i muzāri'-i cem'dür. Türkce qorlar dimekdür. 'Arabca yazı'üne.

Takṭī' u'l-beyt

Hem dıraht u řāh ağac da ħı budak

Mī nihend qor lar nihāden dür qomak

Serd ile kendir kenefşile kenev (59^b)

Laq dağı řālaq pelās u yeñi nev

U yeñi vāv-ı 'āṭife ile ma' tūfdur řālaq üzerine.

Maḥşülü'l-beyt Serd, bi-fethi's-sīn 'uryān ve qavl-i kizb ve ḥadīs-i 'abes. Kenefşī, feth-i kāf ve feth-i nūn ba' dehümā bi'l-fā' ve'ş-şīn bi-ma' niyyi serdāllıq. Bi'l-feth ve'l-qāf ile şol bī-qıymet ve ḥaqīr nesnedür ki yabana atarlar "pelās" gibi. Kenev, feth-i kāf ve feth-i nūn-ıla

Türkce kendir dimekdür. ‘ Arabca . Pelās, feth-i bā’-i Fārisī ile eskirek şāl. Nev, feth-i nūn-ıla naşīb ve ğinā ve murādca āvāz adına dirler. Ammā bunda Türkce yeñi dimekdür. ‘ Arabca cedīd.

Takṭī’u’l-beyt

Serd ile ken dir kenefşī le kenev
Laḳ daḫı şā laḳ pelās u yeñi nev

Dīvçe oldı sülük daḫı zelū

Yu bişū bügzār ḳo boğaz gelū

Maḫşülü’l-beyt²¹³

Hem ṭaru gāvers ü peygüle bucaḳ

Hem daḫı üncūğ u āteşdān ocaḳ

Ü peygüle vāv-ı ‘ āṭife ile ma’ ṭūfdur gāvers üzerine.

Maḫşülü’l-beyt Gāvers, feth-i vāv-ıla Nemrūd-ı mel’ unuñ ism-i ḥāsslarına da dirler. Ammā bunda Türkce ṭaru ya’ ni şuret ṭarusı dimekdür. ‘ Arabca ḫubūbātdandır. Peygüle, feth-i bā’-i Fārisī ve zamm-ı ğayn ve feth-i lām-ıla Türkce bucaḳ dimekdür. ‘ Arabca . Üncūğ, zamm-ı elif ve zamm-ı cīm ile Türkce ocaḳ dimekdür. ‘ Arabca .

Takṭī’u’l-beyt

Hem ṭaru gā vers ü peygū le bucaḳ

Hem daḫı ün cūğ u āteş dān ocaḳ

Pire bulıdur ṭabarḫūn taḫkilūn

Ḳoz çetüğü şimdi eknūn u künūn

U künūn vāv-ı ‘ āṭife ile ma’ ṭūfdur künūna.

²¹³ Bu kısım metinde boş bırakılmıştır.

Maḥşülü'l-beyt Ṭabarḥūn, feth-i tā' ve feth-i bā' ve zamm-ı ḥā' [ile] Türkce pire bulı ya' nī gübre bulı dimekdür. (60^a) 'Arabca . Taḥkilūn, feth-i tā' ve kesr-i kāf ve zamm-ı lām-ıla. Taḥkilyūn da cā'izdür zamm-ı yā'-ile. Türkce kız çetügi ve tīn çigidi dimekdür. 'Arabca . Eknūn, feth-i elif ve zamm-ı nūn-ıla Türkce şimdi dimekdür. 'Arabca ba' de. Kūnūn, zamm-ı kāf ve zamm-ı nūn-ıla Türkce henüz ya' ni şimdi dimekdür. 'Arabca el-ān.

Takṭī' u'l-beyt

Pire bulı	dur ṭabarḥūn	taḥkilūn
Kız çetügi	şimdi eknūn	u kūnūn

Reste vü ḥas u ḥasū yine nedür

Er şırası kaynata kaynanadur

Maḥşülü'l-beyt Reste, feth-i rā'-ile ve tā'-ile resten maşdarından müştakḳ ism-i mef'ül olup kırtulmuş ma' nāsına da muḥtemeldür. Yāḥud ism-i cāmid olup muṭlaḳā şaff ma' nāsına ola. Ve ammā rüste zamm-ı rā' ve yine feth-i tā'-ile bunda Türkce er şırası dimekdür. [derkenār Rüsteniñ ma' nāsını er şırasına taḥşış iden sehv eylemiş. Nitekim *Ni' metullāh* şıra şıra dirler dimiş. Ve *Vesīletü'l-Mekāşid* muṭlaḳā şaff ma' nāsınadır dir. İmdi zihne mütebādir olan budur ki gerek er şırası olsun ve gerek 'avrat şırası olsun ve'l-ḥāşıl muṭlaḳā şıra şıra dimekdür. 'Arabca şaffan şaffan. Minhū]. Ḥasū, feth-i ḥā' ve zamm-ı rā'-ile Türkce kayınana dimekdür.

Takṭī' u'l-beyt

Reste vü ḥas	u ḥasū yi	ne nedür
Er şırası	kaynata kay	nanadur

Varlık hestīdürür peyvestedür

Ulaşuḳ yab yab olan āhestedür

Maḥşülü'l-beyt Hestī, feth-i hā' ve kesr-i tā'-ile aşlında hestdür. Ba' dehū olan yā maşdariyye. Ve'l-ḥāşıl Türkce varlık dimekdür. 'Arabca . Peyveste, feth-i bā'-i Fārisī ve feth-i vāv-ıla peyvesten maşdarından müştakḳ ism-i mef'üldür. Türkce ulaşuḳ ya' ni ulaşmış dimekdür. 'Arabca mevşül. Āheste, elif-i memdüde ve feth-i hā' ve feth-i tā'-ile dilek (60^b)

ma^ʿnāsına da gelür. Ammā bunda Türkce yab yab ve yavaş ve yavaş ve arğun dimekdür.
ʿ Arabca ānen-fe-ānen.

Takṭī^ʿu'l-beyt

Varlık hes tīdürür pey vestedür
Ulaşuḡ yab yab olan ā hestedür

Reşk günü püşk kıḡ bergüstevān

At ṭonıdur ḡod ışık yel pehlevān

Maḡşül[ü'l-beyt] Reşk, kesr-i rā'-ile kehle sirkesine ve yunşaḡa da derler. Ammā bunda feth-i rā'-ile Türkce günü. ʿ Arabca ḡased. Peşk, feth-i bā'-i Fārisiyle kıvırcık saç ve yılanıñ büyük dişine ve kur'a ya^ʿni fal ve daḡarçuḡ ma^ʿnāsına da gelür. Līkin püşük, zamm-ı bā'-i Fārisiyle ve zamm-ı şīnla faḡat kıḡ ma^ʿnāsına gelür. Ve'l-ḡāşıl püşk faḡat zamm-ı bā'-i Fārisiyle Türkce bunda kıḡ dimekdür. ʿ Arabca . [der-kenār Bergüstevān, at çuḡalı ve ḡolañ. Bil, be-ma^ʿnī-i bihil ya^ʿni ḡo ve er gel].

Küpcük pestü sitī ḡatun sitem

Güc tüfek zebtāne körük oldu dem

Maḡşüle Pestü, feth-i bā'-i Fārisiyle ve zamm-ı tā'-ile Türkce küpcük ya^ʿni küçücek küp ve desti dimekdür. ʿ Arabca . ḡatun, zamm-ı tā'-ile Türkce. Sitem, kesr-i sīn ve feth-i tā'-ile Türkce güç ve çetin dimekdür. ʿ Arabca herc. Zebtāne, feth-i zā ve feth-i nūnla dilkü inine de derler. Ammā bunda Türkce tüfek dimekdür. ʿ Arabca . Düm, zamm-ı dāl-ıla Türkce kıyruḡ dimekdür. ʿ Arabca zeneb. Dem, feth-i dāl-ıla nefes ve ḡan ve ḡamām issisi ve külḡān odunu ma^ʿnāsına da gelür. Ammā bunda Türkce körük dimekdür. ʿ Arabca minfaḡ.

Takṭī^ʿu'l-beyt

Küpcük pes tū sitī ḡa tun sitem (61^a)
Güc tüfek zeb tāne körük oldu dem

Bikr kıḡ düşīze kālīm er ḡören

‘Avrat u pelham felāhandur şapan

Maḥsūle Dūşize, zamm-ı dāl ve ba‘dehū vāv, kesr-i şīn ve feth-i zā’-ile Türkce kız dimekdür. ‘Arabca bikr. Kālim, kesr-i lām-ıla Türkce er gören ‘avrat ya‘ni tūl ‘avrat dimekdür. ‘Arabca berdek. Pelham, feth-i bā’ ve feth-i ḥā’-ile taş atarlar ki Türkce şapan dimekdür. ‘Arabca miqlā’. Felāhan, feth-i fā’ ve feth-i ḥā’-ile yine Türkce şapan dimekdür. Yine ‘Arabca miqzafe.

Takṭī‘a

Bikr kız dū şīze kālim er gören
‘Avrat u pel ḥam felāhan dur şapan

Yüce bālā yürici dellāledür

Hem oyuk tendise pise aladur

Maḥsūlü’l-beyt Bālā, boy ve yukarı ve yüce depe ma‘nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce yüce ve yüksek dimekdür. ‘Arabca refī‘. Dellāle, feth-i dāl ba‘dehū lām-ı müşeddede ve feth-i lām-ı şāniye ile kovıcı ya‘ni ḡammāz ‘avrata da dirler. Ammā bunda murād olan şol kimsedür ki oğlan getüre. Ol getiriciye Türkce yürici ya‘ni yürünek dimekdür. ‘Arabca . Tendise, feth-i tā’ ve kesr-i dāl ve feth-i sīnle tarla ve belfū ve taru tāse ve bunuñ gibi emşāli her ne ise ādem şüretinde bir nesne yaparlar ki ve kenārına naşb iderler ki kuşdan ve ḥinzīrden ḥıfz [ü] ḥirāset için. İmdi ol şüretdür ki Türkce oyuk dirler. ‘Arabca bīhvec. Bīse, kesr-i bā’ ba‘dehū yā’ ve feth-i sīnle ala kese ya‘ni ala qarğaya dirler. Ammā bunda Türkce ala ya‘ni alaca dimekdür. ‘Arabca bars̄.

Takṭī‘u’l-beyt (61^b)

Yüce bālā yürici del lāledür
Hem oyuk ten dīse pīse aladur

Hem neyistāndur ḫamışlık perniyān

Oldı naḫışlu hüveydādur ‘ıyān

Maḥsūlü’l-beyt Neyistān, feth-i nūn-ı evvelī ve kesr-i yā’-ile Türkce ḫamışlık dimekdür. ‘Arabca maḫşaba. Perniyān, feth-i bā’-i Fārisī ve kesr-i nūn-ı evvelī ile Türkce naḫışlu ḫumaş

dimekdür. ‘ Arabca . Hüveydā, feth-i hā ve feth-i vāv-ıla faşīhdür. Velikin ğalaṭ-ı meşhūrı zamm-ı hā’ ve feth-i vāv-ıla. Ve’l-ḥaşıl Türkce bellü ya’ ni aşikāre dimekdür. ‘ Arabca ‘ ıyān.

Takṭī’u’l-beyt

Hem neyistān dur ḳamışlık perniyān

Oldı naḳış lu hüveyda dur ‘ ıyān

Teknedür zenber çekirgedür melaḥ

Şūḥ kirdür çirk tāzīçe vesah

Mahşülü’l-beyt Zenber . Melaḥ, feth-i mīm ve feth-i lām-ıla Türkce çekirge dimekdür. ‘ Arabca cerād. Şūḥ, zamm-ı şīnla mā-sebaḳda beyān oldı. Ammā bunda Türkce kir dimekdür. ‘ Arabca ricn. Çirk, kesr-i cīm-i Fārisiyle dıraḥt-āvīz ve kem ma’ nāsına da isti’ māl olur. Ammā bunda yine Türkce kir dimekdür. ‘ Arabca vesah.

Takṭī’u’l-beyt

Teknedür zen ber çekirge dür melaḥ

Şūḥ kirdür çirk tāzī çe vesah

Denbe ḳuyruḳ sıtma teb raḥne gedik

Buḥye ma’ nīde nigendedür didik

Mahşülü’l-beyt Denbe, feth-i dāl ve feth-i bā’-ile ba’ dehū hā’-ile ve deneb ve düm ve dümāl ve dümce ve dūnbāl bu mecmū’ Türkce ḳuyruḳ dimekdür. ‘ Arabca zeneb. Raḥne, feth-i rā’ ve feth-i nūnla ve rāḥne de cā’iz elif ile. Türkce gedik dimekdür. ‘ Arabca . Buḥye, zamm-ı bā’-ile ve feth-i yā’-ile Türkce nigende ve şulal dimekdür. ‘ Arabca ‘ arze.

Takṭī’u’l-beyt (62^a)

Denbe ḳuyruḳ sıtma teb raḥ ne gedik

Buḥye ma’ nī de nigende dür didik

Gıcık ü ḥāriş daḥı oldı zerīr

Şarulık hem yazıcı oldu debîr

Maḥşülü'l-beyt Ḥāriş, kesr-i rā'-ile Türkce gıcık dimekdir. 'Arabca cerb. Zerîr, fetḥ-i zā ve kesr-i rā'-ı evvel ile yıkık taşta da derler. Ammā bunda Türkce . Debîr, kesr-i dāl ve kesr-i yā'-ile Türkce yazıcı dimekdir. 'Arabca kâtib.

Takṭî' u'l-beyt

Gıcık ü ḥā riş daḥı ol dı zerîr

Şarulık hem yazıcı ol dı debîr

Gergedan erc oldu kılçık ğalmelîc

Hem sipārîdür añiz azdef alıc

Maḥşüle Erc, fetḥ-i elif-ile 'Arabîde hoş koçulu ma'nâsınadır. Lâkin Fârisîde kâdr kıymet ma'nâsına da isti'mâl olur. Ammā bunda bir canavaruñ adıdır ki Türkîce gergedan dirler. Yine 'Arabca kerkedân. Ğalmelîc, fetḥ-i ğayn ve fetḥ-i mîm ve kesr-i lām-iledür. Ve ğalfelîc mîmi fâya ibdâl-ile. Ve'l-ḥāşıl Türkîce kılçık dimekdir. 'Arabca. Sipārî, kesr-i sîn ve kesr-i rā'-ile ekin biçdikleri yerdür ki Türkîce añiz dimekdir. 'Arabca maḥşar. Azdef, aşlında elif-i memdüde ba'dehü zā-yı Fârisî ve fetḥ-i dāl-ile bir yemişdür ki Türkîce alıç dimekdir. 'Arabca 'abirrân.

Takṭî' u'l-beyt

Gergedan er c oldu kılçık ğalmelîc

Hem sipārî dür añiz az def alıc

Bîddür söğüt keş ilğındur nihâl

Tâze dal oldu vü boyun oldu bâl

Maḥşülü'l-beyt Bîd, kesr-i bâ'-ile bir ağacdur ki Türkîce söğüt dimekdir. 'Arabca ḥılâf. Keş, fetḥ-i kâf ba'dehü jâ-yı Fârisîyle egri ma'nâsına da gelür. Ammā bunda bir ağacdur ki Türkîce ilğın (62B) ve yilğın dimekdir. 'Arabca ertâ. Nihâl, kesr-i nûn-ıla meyve irişdürmek için evvel bahârda didükleri ağacdur ki Türkîce tâze dal demekden murâdı fidân ve dikme dimekdir. 'Arabca nihâl. Bâl, Türkîce boy dimekdir. 'Arabca kâmet.

Takṭî' u'l-beyt

Biddür sö güt keş ılgın dur nihāl
Tāze dal ol dı vü boynı oldu bāl

Oldı gehvāre beşik lümter büyük
And sevgend ü gürüh oldu bölük

Maḥşülü'l-beyt Gehvāre, feth-i kāf ve feth-i rā'-ile içine uşak koğukları nesnedür ki Türkīce beşik dimekdür. ʿArabca [mehd]. Sevgend, feth-i sīn ve feth-i kāf ile Türkīce and dimekdür. ʿArabca ḳasem. Gürüh, zamm-ı kāf-ı Fārisī ve zamm-ı rā'-ile Türkīce bölük dimekdür. ʿArabca ḳavm ve ḳızb.

Taḳṭīʿ u'l-beyt

Oldı gehvā re beşik lüm ter büyük
And sevgend ü gürüh oldu bölük

Ota dārū di süsem künciddürür
Piste fıstıḳ igde hem sinciddürür

Maḥşülü'l-beyt Dārū, zamm-ı rā'-ile baʿdehū vāv-ıla Türkīce ot dimekdür. ʿArabca devāy ve ʿilāc. Küncid, zamm-ı kāf ve feth-i cīm veyāḥud kesr-i cīm ile bir otdur ki Türkīce süsem dirler. ʿArabca semsem. Piste, kesr-i bā'-i Fārisī ve feth-i tā'-ile bir yenür nesnedür ki Türkīce fıstıḳ dimekdür. ʿArabca .

Taḳṭīʿ a

Ota dārū di süsem kün ciddürür
Piste fıstıḳ igde hem sin ciddürür

Sürb ḳurşun şüre çoraḳdur serāb
Şüre yer kim görünür ırāḳdan āb

Maḥşülü'l-beyt Sürb, zamm-ı sīnle Türkīce ḳurşun dimekdür. ʿArabca enk. Şüre, zamm-ı sīn ve feth-i rā'-ile tozlu yerdür ki (63^a) Türkīce çoraḳ dimekdür. ʿArabca dārız. Serāb, feth-i

sīnle lügat-i müştarekedür. Şol tozlu yerdür ki ırakdan şu gibi görünür. Vardukca öte gider. Ve'l-haşıl Türkīce algım şalgım dimekdür. Yine ʿ Arabca serāb ve fecen.

Takṭīʿu'l-beyt

Sürb kuruşun şüre çorak dur serāb
Şüre yer kim görünür ı rağdan āb

Līz hor enderzdür ışmarlamak

Hem büyük kebr oldı gürz oldı çomağ

Maḥşülü'l-beyt Līz, kesr-i lām-ıla Türkce ḥor dimekdür. ʿ Arabca ḥaḳīr. Enderz, feth-i elif ve feth-i dāl-ıla Türkīce ışmarlamak dimekdür. ʿ Arabca vaşiyet. Kübr, zamm-ı kâf-ile demür gömlek ki cengde geyerler. Ve gebr, feth-i kâf-ı Fārisiyle oda tapan derler. Velākin kebr, feth-i kâf-ı ʿ Arabiyle ḳalkān maʿ nāsına da gelür. Ammā bunda Türkīce büyük yaʿ ni ḳart dimekdür. ʿ Arabca ḥalḥal. Gürz, zamm-ı kâf-ı Fārisiyle Türkīce demür çomağ dimekdür. ʿ Arabca debbūs.

Takṭīʿu'l-beyt

Līz hor en derzdür ış marlamak
Hem büyük kebr oldı gürz oldı çomağ

Esnemekdür ḥāmiyāz u şaşı kāj

Ger ola teynūs ḥırmen oldı jāj

Maḥşülü'l-beyt Ḥāmiyāz, kesr-i mīmle ağız açup Türkīce esnemek dimekdür. ʿ Arabca teşāvüb. Kāj, zā-yı Fārisiyle egri nesneye ve sāyebāna ve maḳbaḥa da derler. Ammā bunda gözi egri olana dırlar ki Türkīce şaşı dimekdür. ʿ Arabca aʿ der.

İssilik tefn orta yay adı temüz

Daḥı fi'l-cümle dimekdürür henüz

Maḥşülü'l-beyt Tefn, feth-i tā' baʿ dehū fā'-ile ve fāyı bāya tebdil eyleyüp tebn demek de cā'izdür. Yāḥud sīn-i mūhmeleyi şīn-ı muʿcemeye tebdil (63b) eyleyüp tefş demek de

cā'izdür. Ve'l-hāşıl Türkîce issilik dimekdür. ʿ Arabca harāret. Temūz, feth-i tā'-ile ve zamm-ı mīm ile Türkîce orta Yay ya' ni orta Yaz adı dimekdür. ʿ Arabca .

Takṭīʿ u'l-beyt

İssilik tef n orta yay a dı temūz

Daḥı fi'l-cüm le dimekdü rür henūz

Hem füsūs oldı daḥı ḥayf eylemek

Daḥı hezl ü bīhūde söz söylemek

Mahşülü'l-beyt Füsūs, zamm-ı fā' ve zamm-ı sīn-i evvel ile maşharalık eylemeye derler. Ammā bunda Türkîce kayurmak ve taşa eylemek dimekdür. ʿ Arabca ḥayf. Hezl, feth-i hā'-ile ʿ Arabīdür. Türkîce yaramaz söz ve aşşısız söylemek dimekdür. Fārisīce bīhūde.

Takṭīʿ u'l-beyt

Hem füsūs ol dı daḥı ḥayf eylemek

Daḥı hezl ü bīhūde söz söylemek

Çağz içi çirklü çıyandur hem deren

Çirkdür bir şehr adıdur hem Ṭaban

Mahşülü'l-beyt Çağz, feth-i cīm-i Fārisiyle iplik şırçasına ve kurbagaya da dirler. Ammā bunda Türkce içi çirklü ya' ni iriñlü çıyan dimekdür. ʿ Arabca . Deren, dāl ve feth-i rā'-ile ʿ Arabīdür. Türkce çirk ve kir dimekdür. ʿ Arabca vesah. Ṭaban .

Takṭīʿ u'l-beyt

Çağz içi çirk lü çıyandur hem deren

Çirkdür bir şehr adıdur hem Ṭaban

Hem meniş ṭab' u sikāliş ḥīle mekr

Bevş keşret ya' nī cem' -i Zeyd ü Bekr

Maḥşüle Meniş, fetḥ-i mīm ve kesr-i nūn-ıla göñül hoşlığına ve ululığa da derler. Ammā murād olan Türkce yaradılış dimekdir. [‘Arabca] ṭab‘. Sikāliš, fetḥ-i sīn veyāḥud kesr-i sīn ile ve kesr-i lām-ıla Türkce yaramaz şanu şanmaḥ dimekdir. ‘Arabca ḥīle ve mekr. Bevş, fetḥ-i bā’-ile lügaten müşterekdir. Şöhret (64a) ve faḥr ma‘nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce çoḡluk ya‘ni Zeyd ‘Amr ve Bekr-i beşer. Ve’l-ḥāşıl bunca ādem bir yere cem‘ olmağa dirler. Yine ‘Arabca bevş.

Taḫṭī‘u’l-beyt

Hem meniş ṭab ‘u sikāliš ḥīle mekr

Bevş keşret ya‘nī cem‘-i Zeyd ü Bekr

Pehlevīce oldı güneş ruḥş u vaḥş

Belḥde şehr yaldıramaḥdur dıraḥş

Maḥşüle Ruḥş, zamm-ı rā’-ile her nesneniñ ‘aksine dirler yalabıya ve parlana. Līkin raḥş, fetḥ-i rā’-ile boz ve çil ata ve pek köykene de derler. Ve Rüstem-i Zālīñ atınıñ adıdır. Ammā bunda ruḥş, zamm-ı rā’-ile Türkce şevḫ ve aydıñlık dimekdir. Līkin lisān-ı Pehlevīde güneşiñ adıdır ki ‘Arabca şems. Vaḥş, fetḥ-i vāv-ıla Türkce diyār-ı Belḥde bir şehr adıdır. Zāhir yine ‘Arabca vaḥş. Raḥş, fetḥ-i rā’-ile Türkce yaldıramaḥ ve parlamāḥ dimekdir. ‘Arabca rā’rā’.

Taḫṭī‘u’l-beyt

Pehlevīce oldı güneş ruḥş u vaḥş

Belḥde şehr yaldıramaḥdur dıraḥş

Muğ gevür şu‘le fūrūğ u hezl lāğ

Ḳarañu muğ gice Ḳarañusı māğ

Maḥşüle Mağ, bi-fetḥi’l-mīm be-ma‘nī-i jerf ve mūğ bi-zammi’l-mīm ba‘dehū bi’l-vāv be-ma‘nī-i ruhbān ve zındīḫ. Ammā muğ faḫat zamm-ı mīmle oda ṭapana derler. Ammā bunda Türkce gevür dimekdir. ‘Arabca kāfir. Fūrūğ, zamm-ı fā’ ve zamm-ı rā’-ile ‘Arabīde be-ma‘nī-i fāriğ ve Fārisīde be-ma‘nī-i zīb ü ferr. Ammā bunda Türkce aydıñlık ya‘ni rüşen dimekdir. ‘Arabca şu‘le ve ziyā’. Lāğ, gengel ve sūḫana da dirler. Ammā bunda Türkce

yaramaz lağırdı dimekdür. ‘Arabca hezl. Muğ, zamm-ı mīm ile Türkce qarañu dimekdür. ‘Arabca ğabs ve ğals. Māğ, qarabatağ kuşına da dirler. Ammā bunda Türkce gice qarañusı dimekdür. ‘Arabca zalām.

Takṭī‘u’l-beyt

Muğ gevür şu‘ le fūrūğ u hezl lāğ
Qarañu muğ gice qara ñusı (64^b) māğ

Hem nüfül oldı deriñ dağı güzāf

Beyhude sözdür ‘ağılsızdur nişāf

Maḥşülü’l-beyt Nüfül, bi-zammi’n-nün ve’l-fā’ ve yecüzü ḥazfū’l-vāv teḥavqala. Ve’l-ḥāşıl ince ma‘nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce deriñ dimekdür. ‘Arabca ‘amīk. Güzāf, zamm-ı kāf-ile Türkce aşşısız söz ve aşşısız iş ki ‘Acem beyhüde dir. ‘Arabca ‘abeş. Nişāf, kesr-i nün-ıla. Likin bāniñ mīme qurb-ı maḥreci oldığıyçün ri‘āyetü’s-sec‘ bā fāya tebdil olındı. Ve’l-ḥāşıl Türkce ‘ağılsız dimekdür. ‘Arabca ğabī.

Takṭī‘u’l-beyt

Hem nüfül ol dı deriñ da ğı güzāf
Beyhude söz dür ‘ağılsız dur nişāf

Zişt ü ḥazrīk u nişānedür hedef

Qıfdürür bir nev‘ a qab qav oldı ḥaf

Maḥşülü’l-beyt Zişt, kesr-i zā-yı Fārisiyle Türkce çirkin dimekdür. ‘Arabca qabīh. Ḥazrīk, feth-i ḥā ve kesr-i rā’-ile yine Türkce çirkin ve kötü dimekdür. ‘Arabca . Nişāne, kesr-i nün-ı evvelī ve feth-i nün-ı şānī ile Türkce nişān ve oğ dimekdür. ‘Arabca hedef. Qıf, kesr-i kāf-ile bir nev‘ a qab dimekdür. Murād bardağdur ki ‘Arabca küz.

Takṭī‘u’l-beyt

Zişt ü ḥazrīk u nişāne dür hedef
Qıfdürür bir nev‘ a qab qav oldı ḥaf

Kaşda vü alında çin ājengdür

Şıklık āvāzı huyeng [ü] ŧangdür

Mahşülü’l-beyt Ājeng, elif-i memdüde ba‘ dehü feth-i [zā-yı] Fārisiyle Türkce kaşda ve alında çin. Kesr-i cīm-i Fārisiyle büklüm ve kıvırcık ve kırışık ve burtarık ma‘ nāsına da gelür. İmdi çin kelimesine olan [nün]-ı nāfiyeye fetha hareket ile okuyup ve okudan Fārisī (65a) bilmedüğinden kaṭ‘-ı naẓar Türkī de bilmez imiş. Nitekim lügāt-ı Fārisīde böyledür. Ve’l-hāşıl ājeng kelimesiniñ ma‘ nāsı Türkce alnın ve kaşın kırışdurup ve purtartmağa derler. ‘Arabca ‘abūs. Huyeng, zamm-ı hā’ ve feth-i yā’-ile Türkce şıklık āvāzı ya‘ni ışık ve ışık dimekdür ki ağzın düdük gibi ötürmek dimekdür. ‘Arabca ŧank.

Takṭī‘u’l-beyt

Kaşda vü a lında çin ā jengdür

Şıklık āvāzı huyeng ü ŧangdür

Hem tegeledür bağaltak oldı heng

Ḳuvvete di şīveli maḥbūba ŧeng

Mahşülü’l-beyt Bağaltak, feth-i bā’ ve feth-i ğaynla Türkce tegele ya‘ni tekle dimekdür. ‘Arabca ḳimāt. Heng, feth-i hā’-ile uş ma‘ nāsına da gelür. Ammā bunda Türkce güç ve kuvvet dimekdür. ‘Arabca idde. ŧeng, feth-i şīn ile gönül açıcı ve muṭlaḳā güzel ma‘ nāsına. Ve bir meşhūr uğrunıñ adıdır. Ve burun ma‘ nāsına da gelür. Bunda şīveli maḥbūb ya‘nī ol dilberdür ki boyda ve boşunda ve şüretde ve sīretde ve hūlḳda ve hūsnde ve gözlerde ve dillerde ve gönüllerde maḳbūl ola dimekdür. [‘Arabca] ğancī.

Takṭī‘u’l-beyt

Hem tegele dür bağaltak oldı heng

Ḳuvvete di şīveli maḥ būba ŧeng

Daḥı cürbek hezl oldı çengelük

El ayağ egri olan tasa hudük

Mahşüle Cürbek, zamm-ı cīm-i ‘Arabī ve feth-i bā’-i ‘Arabī ile Türkce hovarta (65^b) ve lāğ dimekdür. ‘Arabca hezl. Çengelük, feth-i cīm-i Fārisiyle ve feth-i kāf-ı Fārisiyle ve

zamm-ı lām-ıla Türkce eli ve ayağı egri kişi dimekdür. ‘Arabca . Ĥudūk, zamm-ı hā’ ve zamm-ı dāl-ıla Türkce tasa ya‘ nī kıyķu dimekdür. ‘Arabca ĥüzn.

Takṭī‘u’l-beyt

Daĥı cürbek hezl oldı çengelük

El ayağ eg ri olan ta sa ĥudūk

Hem tebūrāk iki taĥtadur ki ĥoş

Bağlayup çatladuban ürküde kıuş

Maĥşülü’l-beyt Teyūrāğ, fetĥ-i tā’ ve zamm-ı bā’-ile Türkce ol iki taĥtadur ki birbirine bağlayup ve çatladup kıuş ürküdürler. ‘Arabca .

Takṭī‘u’l-beyt

Hem tebūrāk iki taĥta dur ki ĥoş

Bağlayup çat laduban ür küde kıuş

Gökçek ü ĥamlu ĥunük ĥamnākdür

Nāvek oğdur misk otı hem tākdür

Maĥşülü’l-beyt Ĥunük, zamm-ı hā’ ve zamm-ı nūn-ıla veyāĥud faķat fetĥ-i ĥā’-ile şovuğı ve ıssı oranca olan şuya da derler. Ammā bunda Türkce gökçek ve eyü ve umutlu dimekdür. ‘Arabca sa‘īd ve sa‘ādet. Ĥamnāk, fetĥ-i ĥayn-ıla Türkce ĥamlu ve kıayğulu dimekdür. ‘Arabca ĥazīn. Nāvek, fetĥ-i vāv-ıla yaşduğca ve oğlağuya da derler. Ammā bunda Türkce oğ dimekdür. ‘Arabca sehm. Tāk, Türkce misk otı ya‘ nī toylık otı dimekdür. ‘Arabca misk-i Moğül.

Takṭī‘u’l-beyt

Gökçek ü ĥam lu ĥunük ĥam nākdür

Nāvek oğdur misk otı hem tākdür

Daĥı nā-fercām u daĥı nā-sezā

Ol kişi ola ki olmaya fezā

Maḥşūle Nā-fercām: Feth-i fā'-ile Türkce Őonı yaramaz ve fā'idesiz dimekdür. 'Arabca ğayr-ı maḥmūd. Nā-sezā: Nā, (66^a) ḥarf-i nefydür. Ve sezā, lāyık ma' nāsinadır. Ba' de't-terkīb yaraşuksuz dimekdür. 'Arabca .

Takṭī' u'l-beyt

Daḥı nā-fer cām u daḥı nā-sezā
Ol kişi o la ki olma ya fezā

Ma' nide tūzīm u daḥı gesterīm

Türkisi döşeyelüm birağalım

Maḥşülü'l-beyt Tūzīm, zamm-ı tā' ve kesr-i zā'-[ile] birağalım. 'Arabca nermī. Gesterīm, feth-i kāf ve feth-i tā' ve kesr-i rā' ve ba' de yā'-ile. Zīrā mütekellim ma' a'l-ğayrīde mīmūñ mā-ķabli yā'-ile kitābet olunur. Ve'l-ḥāşıl gesterden maşdarından müştak fi'l-i muzāri'dür. Nefs-i mütekellim ma' a'l-ğayrīdür ki Türkçe döşeyelim dimekdür. 'Arabca nemehhedu.

Takṭī' u'l-beyt

Ma' nide tū zīm u daḥı gesterīm
Türkisi dö şeyelüm bı rağalım

Hem şühülīdendürür urmaķ şafır

Hem nigühīden yarup biçmege dir

Maḥşülü'l-beyt Şühülīden, zamm-ı şīn ve zamm-ı ḥā' ve kesr-i lām-ıla maşdardur. Türkce çığırmaķ ve kişnemek ve ķatı inlemek dimekdür. 'Arabca şafır. Nigühīden, kesr-i nūn ve zamm-ı kāf ve kesr-i hā'-ile maşdardur. Türkce bir şey'i yarup biçmek dimekdür. 'Arabca şakķ.

Takṭī' u'l-beyt

Hem şühülī dendürür ur maķ şafır
Hem nigühī den yarup biç mege dir

Hem daḥı tūzīden ü tūlīdenüñ

Ma‘ nāsı azanmaq igrenmek bilüñ

Maḥşüle Tūzīden, zamm-ı tā’ ve kesr-i zā’-ile maşdardur. Türkce azanmaq dimekdür. ‘Arabca kesb. Tūlīden, zamm-ı vāv ve kesr-i lām-[ıla] Türkce bir şey’i kerīh görmek. ‘Arabca ‘iyāfe.

Taḫṭī‘ u’l-beyt

Hem daḥı tū zīden ü tū līdenüñ

Ma‘ nāsı a zanmaq igren mek bilüñ

Hem Buḥārā (66^b) canibinde_Āmūn digil

Bir ovaya ocaḡa kānūn digil

Maḥşüle Āmūn, elif-i memdūde ve zamm-ı mīm ile yine Türkce Amun dimekdür. Zīrā Buḥārā cānibinde bir ovanuñ ‘alemidür. Yine ‘Arabca Āmūn. Kānūn, zamm-ı nūn-ıla Türkīce āteş yaacak ocaḡ dimekdür. ‘Arabca .

Taḫṭī‘ u’l-beyt

Hem Buḥārā canibinde_Ā mūn digil

Bir ovaya ocaḡa kā nūn digil

Ḥīz me’būndur tikī ḡatun daḥı

Pādişehler oldı keyhān ey aḡī

Maḥşüle Me’būn, zamm-ı bā’-ile Türkīce ḡīz ve kekez ve puşt dimekdür. ‘Arabca muḡanneş ve menūk. Tikī, kesr-i tā’ ve kesr-i kāf-ile aşlında tigin idi. Taḡmīnen keşīrū’l-isti‘māl olduḡıyçün nūn ḡazf olındı. Ve’l-ḡaşıl Türkīce adın ve ḡatun dimekdür. ‘Arabca müseddī. Keyhān, feth-i kāf-ile Türkīce pādişahlar dimekdür. ‘Arabca selāṭīn ve mülūk.

Taḫṭī‘ u’l-beyt

Ḥīz me’būn dur tikī ḡa tun daḥı

Pādişehler oldı keyhā n ey aḥī

Sürtüni sürtüni ya‘ni ğajġajān

Hem ‘aşīre vü kabīle dūdmān

Maḥşūle Ğajġajān, iki zā’-i ‘Acem-ile emekleyü yürimek. ‘Arabca zuḥufun şabbī. Dūdmān, zamm-ı dāl-ı evvelī ve feth-i dāl-ı şāniye ile Türkīce oba ve ata ve ana ve kavm ve ḥışm olanlar dimekdür. ‘Arabca ‘aşīre ve kabīle.

Pek çeküp şımaḳ terencīdendürür

Daḥı orta kış ayı Behmendürür

Maḥşülü’l-beyt Terencīden, feth-i tā’ ve feth-i rā’ ve kesr-i cīm ile (67^a) Türkīce pek çeküp ve şıḳup ve yençmek dimekdür. ‘Arabca . Behmen, feth-i bā’-ile ve feth-i mīm ile Türkīce orta kış ayı dimekdür. ‘Arabca .

Taḳṭī’u’l-beyt

Pek çeküp şı maḳ terencī dendürür

Daḥı orta kış ayı Beh mendürür

Oldı fersūden bozulup eskimek

Daḥı şādırvāndürür büyük döşek

Maḥşūle Fersūden, feth-i fā’ ve zamm-ı sīn ile Türkīce bozulup ve aşınup ve eskimek dimekdür. ‘Arabca . Şādırvān, kesr-i dāl-ile şu şādırvānına da dirler. Ammā bunda Türkīce büyük döşek dimekdür. ‘Arabca zerābī ve bisāṭ ve bişāṭ.

Taḳṭī’u’l-beyt

Oldı fersū den bozulup eskimek

Daḥı şādır vāndürür bü yük döşek

Ödemek ḳulluġı tūzīdendürür

Şuğlayup taçmak süpüzîdendürür

Maḥşüle Süpüzîden, zamm-ı sîn ve zamm-ı bâ'-i Fârisî ve kesr-i zâ'-ile Türkîce şuğlayup taçmak ya' ni ditremek ve şançmak dimekdür. ' Arabca .

Ṭaḫṭî' a

Ödemek kul luğı tüzî dendürür

Şuğlayup taç mak süpüzî dendürür

Ṭa' ne peygâre bezek oldı fereh

Oldı hem bir işde artuqluq fereh

Maḥşüle Peygâre, feth-i bâ'-i Fârisî ve feth-i râ'-ile ceng ve bühtân ma' nâsınadır. *Vesiletü'l-Maḥâşid*' da dirler. Ammâ bunda Türkîce bir şey'i başa kaçmağa dirler. ' Arabca ṭa' ne. Fereh, feth-i fâ' ve feth-i râ'-ile gölge ve diñlenmiş ma' nâsına da gelür. Ammâ bunda Türkîce her işde artuqluq dimekdür. ' Arabca zâ'id ve ḥaşv.

Taḫṭî' u'l-beyt

Ṭa' ne peygâ re bezek ol dı fereh

Oldı hem bir işde artuq luq fereh

Daḫı bitmek oldı rüyîden daḫı

Oldı rüyîden zebûna süfbe di (67^b)

Maḥşüle Rüyîden, zamm-ı râ' ve kesr-i yâ'-i evvelâ ile maşdardur. Türkîce bitmek ma' nâsınadır. ' Arabca nebt. Rüyîden, zamm-ı râ' ve kesr-i zâ-yı Fârisî ile yine maşdardur. Yine Türkîce bitmek dimekdür. ' Arabca yine nebt. Süfbe, zamm-ı sîn ve feth-i bâ'-ile Türkîce arıq dimekdür. ' Arabca za' if.

Taḫṭî' a

Daḫı bitmek oldı rüyî den daḫı

Oldı rüyî den zebûna süfbe di

Hem kürāziden şalınmağ bevtala

Börk Nūhuñ ‘ avratıdur Vāhile

Maḥşüle Kürāziden, zamm-ı kâf ve kesr-i zâ’-ile maşdardur. Türkîce şalınmağ ya’ ni şalını şalını yürimek dimekdür. ‘ Arabca terehveke. Bevtala, feth-i bā’ feth-i tā’ ve feth-i lām-ıla ‘ Arabla ‘ Acem mā-beyninde lügat-i müştarekedür. Türkîce börk ya’ ni kıızıl börk ve taqye. Yine ‘ Arabca [bevtala]. Vāhile, kesr-i hā ve feth-i lām-ıla ḥazret-i Nūḥ ‘ aleyhi’s-selāmuñ ‘ avratınuñ adıdır. Zāhiren yine Türkîce Vāhile dimekdür. ‘ Arabca Vāhile.

Takṭī‘ a

Hem kürāzī den şalınmağ bevtala

Börk Nūhuñ ‘ avratıdur Vāhile

Nesterīn nesrīn gülidür tīre māh

Güze dirler ulu yoldur şāh-rāh

Maḥşülü’l-beyt Nesterīn, feth-i nūn-ı evvelī ve feth-i tā’ ve kesr-i rā’-ile ve ḥazf-ı tā’-ile nesrīn demek cā’iz. O sebebden nesterenden soñra nesrīn lafzını irād eyledi. Ve’l-ḥāşıl Türkîce nesrin güli dimekdür. Egerçi nesrin güli lafz degildür ammā Türkîce ‘ alem olmuşdur. Nitekim ‘ Arabca zanbağ. Tīre-māh, kesr-i tā’ ve feth-i rā’-ile Türkîce güz ya’ ni güz ayı dimekdür. ‘ Arabca ḥarīf. Şāh-rāh, Türkîce ulu yol ya’ ni giñ ve büyük yol dimekdür. (68^a) ‘ Arabca fecūh.

Takṭī‘ u’l-beyt

Nesterīn nes rīn gülidür tīre māh

Güze dirler ulu yoldur şāh-rāh

Hem şu şızmağdur zehīden tañtana

Di çağılduya vü çay āvāzına

Maḥşüle Zehīden, feth-i zāy ve kesr-i hāyla maşdardur. Türkîce şu şızmağ dimekdür. ‘ Arabca reşenü’l-mā. Tañtana, bi-fethi’ṭ-ṭā’eyn ve’n-nūn.

Takṭī‘ a

Hem Şu Şızmağ dur zehiden taşana

Di ağıldı ya vü çay ā vāzına

Hem levīŐedür yavaşa hem dağı

ŦuŐađa dirler dũ Őāđe ey ağı

MađŐüle LevīŐe, fetđ-i lām-ıla ve kesr-i vāv-ıla ve fetđ-i Őınla na‘l-bendler yavuz atuğ burnına tağduğlarına derler ki Tũrkıce yavaşa dimekdür. ‘ Arabca ziyār. Dũ Őāđe .

Takđı‘ u‘l-beyt

Hem levīŐe dũr yavaşa hem dağı

ŦuŐađa dir ler dũ Őāđe ey ağı

Derd-i zih oğlan Ŧođurmađ zağmeti

Kāđa nādān yāre bilgil rüşveti

MađŐüle Derd-i zih, fetđ-i dāl-ı evvelı ve kesr-i dāl-ı Őāniye ve kesr-i zā’-ile Tũrkıce oğlan Ŧođurmađ zağmeti ya‘ni oğlan burısı ve ağrısı ve Şızısı dimekdür. ‘ Arabca . Kāđa, fetđ-i ğayn-ıla Tũrkıce nādān ma‘nāsına ya‘ni Tũrkıce oğuz ve nesne bilmez ma‘nāsına. ‘ Arabca cāhil. Yāre, fetđ-i rā’-ile Tũrkıce bir iş gormek içün ĥākimler aldığı ağe ve māl ve puldur ki ĥāzret-i Resũl ‘aleyhi’s-selām “la‘netullāhi’r-rāŐı ve’l-mũrteŐı”²¹⁴ buyurdu. RāŐı, rüşvet virici dimekdür. Ve mũrteŐı, alıcı dimekdür. Pes rāŐı evvel zıkr olup mũrteŐı Őođra zıkr olduğundan zāhirdür evvel rüşveti viren mel‘ũn olur ba‘dehũ alan. Pes bu minvāl ũzre rüşveti alanı öldũrmek icāb (68^b) ider. Vireni öldũrmek evlā bi’Ŧ-Ŧarıđdur. Ve’l-ĥāŐıl rāŐı ile mũrteŐı mā-beyninde bađŐıŐ ve peŐkeŐ nāmında olan nesneye ‘ Arabca rişvet dirler.

Takđı‘ a

Derd-i zih oğ lan Ŧođurmađ zağmeti

Kāđa nādān yāre bilgil rüşveti

Oldı bađŐıden zebũn olmağ iğen

²¹⁴ RũŐvet alana da verene de lanet olsun.

Demdeme āvāze şülle ferc-i zen

Maḥşūle Demdeme, bi-fethi'd-dāleyn ve'l-mīm āvāze ya'ni Türkīce ün ve ses ve çav ve çağır dimekdür. 'Arabca şavt ve şadāy ve demdeme ve dendene. Şülle, zamm-ı şīnla 'Arab ve 'Acem mā-beyninde lafz-ı müşterekdür. 'Arabīde emr-i ba'īd ve niyyet ma'nāsına. Ammā bunda Türkīce am dimekdür. 'Arabca ferc.

Taḳṭī' u'l-beyt

Oldı baḥsī den zebūn ol maḳ igen

Demdeme ā vāze şülle ferc-i zen

Ḥamre bulğur şurbasıdur küpçük

Ḥamre oldı ḥav budak kıрмаḳ didük

Maḥşūlü'l-beyt Ḥamr . Ḥav, feth-i ḥā'-ile Türkīce budak kıрмаḳ ya'ni budak burmaḳ ve ağac burmaḳ dimekdür. 'Arabca .

Taḳṭī' a

Ḥamre bulğur şurbasıdur küpçük

Ḥamre oldı ḥav budak kır maḳ didük

Māhigāne aylık oldı pīşgāh

Şadr ferzāne uludur vaḳte gāh

Maḥşūle Māhigāne, kesr-i hā' ve feth-i nūn-ıla Türkīce aylık dimekdür. 'Arabca . Pīşgāh, kesr-i bā'-i Fārisī ile Türkīce ulu ve büyük dimekdür. 'Arabca şadr-ı meclis. Gāh, Türkīce çağ dimekdür. 'Arabca vaḳt ve zamān.

Taḳṭī' u'l-beyt

Māhigāne aylık oldı pīşgāh

Şadr ferzā ne uludur vaḳte gāh

Yāfe hezyān söz ki ola herze o (69^a)

Herze söz söyleyicidür yāve-gū

Maḥşūle Yāfe, feth-i fā'-ile Türkīce aşşısız söz dimekdür. ‘Arabca hezyān. Yāve-gū, feth-i vāv ve zamm-ı kâf-ı Fārisiyle Türkīce yaramaz söz söyleyici dimekdür. ‘Arabca .

Takṭī‘a

Yāfe hezyān söz ki ola herze o

Herze söz söy leyicidür yāve-gū

Didiler pāçile ol bir cenbere

Ayaḡ altına_ala batmaya ḡara

Maḥşūle Pāçile, kesr-i cīm-i Fārisī ile ve feth-i lām-ıla ağaçdan çenberdür ki ḡarda yürimek için düzerler ki ḡara batmamaḡ için ayaḡa giyerler.

Takṭī‘u’l-beyt

Didiler pā çile ol bir cenbere

Ayaḡ altı na_ala batma ya ḡara

Oldı ḡaḡa ma‘ nide zihī zihī

Di daḡı içi boşa ya‘ ni tehī

Maḥşūle ḡaḡa, bi-fethi’l-ḡā’eyn līkin zihī zihī daḡı Fārisīdür. Türkīce ṡanañ dimekdür. ‘Arabca ‘aceb. Tehī, kesr-i tā’ veyāḡud feth-i tā’ ve kesr-i hā’-ile. Līkin ḡazf-ı hā da cā’izdür. *Vesīletü’l-Maḡāşīd* demiş. Ve’l-ḡāşıl Türkīce boş dimekdür. ‘Arabca ḡālī ve cevḡ.

Takṭī‘a

Oldı ḡaḡa ma‘ nide zi hī zihī

Di daḡı i çı boşa ya‘ ni tehī

Hem ḡazuv tükruk tükürmekdür tūfū

Hem ḡatu bir yer gözemekdür refū

Maḥṣūle Ḥazuv, feth-i ḥā' ve zammu'z-zāli'l-mu'ceme ve zāl-i mu'cemedan yāyı bedel kılup ḥayiv dimek de cā'izdür. Ve'l-ḥāşıl Türkîce tükürük dimekdür. 'Arabca bezzāk. Tüfū, zamm-ı tā' ve zamm-ı fā'-ile Türkîce tükürmek ya'ni tükürüp atmaḡ dimekdür. 'Arabca ey ḥademet bi-şakḡı kavve. Refū, feth-i rā' ve zamm-ı fā'-ile Türkîce gözemek ve şarımaḡ dimekdür. 'Arabca .

Taḡṭī'a

Hem ḥazuv tük rük tükürmek dūr tüfū

Hem ḡatu bir yer gözemek dūr refū

Kendirikle yaylaḡac ma' nīleri

Biri kendūrī vü destenbū biri

Maḥṣūle Kendūrī ve kendūr ve kendülā ol balçıḡla ve tersle urarlar küp gibi betik içine derler. Ve nūşdan taḡfīf idüp. Ve kendūrī ve kendūr bir sofradur ki Etrāk çoḡ olur. (69^b)

Taḡṭī'a:

Kendirikle yaylaḡac ma' nīleri

Biri kendū rī vü desten bū biri

Diñle gel ebced ḥisābın ey [püser]

Kim elifden yāya dek bir bir şayar

Maḥṣūle Ebced hüvvez ḡuṭṭī.

Taḡṭī'a

Diñle gel eb ced ḥisābın ey püser

Kim elifden yāya dek bir bir şayar

Şāddan ḡāfa dek on on añla pek

Ḡāfdan yüz yüz şayılur ḡayna dek

Maḥṣūle Kef, lām, mīm, nūn, sīn, 'ayın, fe, şād, ḡāf

Takṭīʿa

Şāddan kā fa dek on on añla pek

Ḳāfdan yüz yüz şayılur ğayna dek

Re, şīn, te, se, hı, dāḍ, zı, ğayın

Çü hisāb-ı ebcedi bildin tamām

Tuḥfenüñ tārīhini bil ey hümām

Takṭīʿa

Çü hisāb-ı ebcedi bil din tamām

Tuḥfenüñ tā rīhini bil ey hümām

Bu hisāb vezn it bu mışraʿ dan şumār

Ḳaldı senden Şāhidī nev yādigār

Maḥşüle Ḳaldı senden Şāhidī nev yādigār

Takṭīʿa

Bu hisāb üz re_it bu mışraʿ dan şumār

Ḳaldı senden Şāhidī nev yādigār

fāʿ ilātün/ fāʿ ilātün/ fāʿ ilāt

Bu kitābı öğren iç āb-ı ḥayāt

Āb, bāʿ-ı baṭn-ıla muzāfdur ve ḥayāt muzāfun ileyhisidür. Maḥşülüʿl-mışraʿ zāhirdür.

Takṭīʿa

Bu kitābı öğren iç ā b-ı ḥayāt

Şāhidīye her kim eylerse duʿā

İde maḥşerde şefâ' at Muştafâ

Maḥşülü'l-mışra' zâhirdür.

Takṭî'a

Şâhidîye her kim eyler se du' â

İde maḥşer de şefâ' at Muştafâ

Der-kenâr

Şâhidîye idelim a' lâ du' â

Şâriḥi Sūdîye de hemçün şenâ

Lîk gûnâguñ ḥalṭ itmiş debîr

Eyleye anuñ da Ḥaḫ yüzün ḳara

SONUÇ

Klâsik Şerh Edebiyatı'nın 16. yüzyıl örneklerinden biri olan Sûdî'nin *Tuhfe'-i Şâhidî Şerhi*, *Tuhfe-i Şâhidî*'yi daha iyi anlama çabasında şerhlerin önemini, Sûdî-i Bosnevî'nin başlangıç dönemindeki şerh anlayışını tanımakta önemli ipuçları elde etmemizi sağlamıştır.

Eserde, Osmanlı sahası şârihlerinin şerh yazma nedenleri hakkında birtakım ipuçları bulunmaktadır. Şârihin bu eseri kaleme alma sebeplerinden biri, medresede Farsça öğrenen talebeler için kaynak bir esere ihtiyaç duyulmasıdır. Bilindiği üzere Osmanlı medreselerinde Farsça öğretiminin başlıca öğretim kaynaklarından birisi de Farsça edebî metinlerdir. Şârihin *Tuhfe-i Şâhidî* metnini Farsça öğrenen talebelere yardımcı olmak maksadıyla kaleme alması, bizdeki şerh faaliyetlerinin sebepleri arasında anlaşılması güç bir metni anlaşılır hâle getirmek için türlü yönleriyle ortaya koyma anlayışının da olduğunu göstermektedir.

Ele alınan parçanın gramer özellikleri, içerisindeki söz varlığı, edebî bilgiler açısından değerlendirilmesi ve Osmanlı Türkçesi şeklinde nesre aktarılması metnimizin muhtevasını oluşturan başlıca öğelerdir. Bu öğeler incelendiğinde klâsik şerhlerin muhtevası hakkında bazı sonuçlar elde etmek mümkündür. Buna göre ele alınan Arapça yahut Farsça eser sadece mana açısından değerlendirilmez. Şerh edilen eserin gramer özellikleri de ön plândadır. Fiil ve nesne durumları, özne-yüklem ilişkisi, tümleçler, tamlama hususiyetleri, yabancı kelimelerin ses yapısı ve îrab özellikleri şerhin sıhhati açısından göz önünde bulundurulmuş hususlardandır. Buradan hareketle, anlam verme ve edebî sanatları göstermeye dayalı günümüz metin şerhi çalışmalarında, ele alınan metnin gramer özelliklerini de dikkate almanın bir gelenek olarak devam etmesi gerektiği sonucuna varmak mümkündür. Zira metni dil açısından ele almamak, ona verilecek mananın da yanlış değerlendirmeler sonucunda yetersiz veya eksik olması sonucunu doğuracaktır. Ancak kelimeleri görevleri bakımından yerli yerine yerleştirmeye dayalı geleneksel şerh metodu uygulanacak olursa bu tip yanlışlar en az seviyeye indirgenecektir.

Şerh-i Tuhfe-i Şâhidî içerisinde günümüzde kullanılmayan birçok Türkçe kelime ve tabir bulunması, bu tip metinlerin, Türkçenin tarihî gelişimi içerisinde yer almış ancak günümüze kadar ulaşamayan bazı kelimeleri ortaya çıkarmada yardımcı olacağına en büyük kanıttır. Zira 16. yüzyıldan önce kullanılmakla birlikte günümüze ulaşmayan birçok kelime, bu tip şerh metinlerinin satırları arasında türlü vesilelerle geçmektedir. Arapça-Farsça kelimelerin anlamları verilirken Türkçe karşılıklarının söylenmesi, bunun yanı sıra ele alınan Arapça-Farsça asıllı metinlerin çevirisi sırasında büyük ölçüde Türkçe söz öbeklerinin

kullanılması, zamanın hızla akıp gitmesiyle birlikte günümüze ulaşamamış kelimelerle karşılaşma olasılığını artırmaktadır. Ayrıca, klâsik şiirimizde geçen Arapça ve Farsça kelimelerin, aynı yüzyılda yaşayan bir şârih tarafından anlamlandırılması, Divan şiiri araştırmalarına bir hayli katkıda bulunacak cinstendir.

Metin içerisinde âyet, hadis iktibasları yapılmış, bir yerde de manzum iktibas yapılmıştır. Özellikle Kâtibî'den iktibas edilen bir beytin bulunması, klâsik şairlere ait şiirlerin de şerh kaynakları arasında bulunduğunun göstergesidir. Ayrıca bu durum, Sûdî'nin ilerleyen dönemlerde şerh anlayışında büyük yeri olacak metin dışı gönderme anlayışını da göstermesi bakımından önemlidir.

Tezimizi inceleme sırasında oluşturduğumuz şablon, 16. yüzyıl dil ve edebiyat araştırmalarına yardımcı olmayı amaçlamıştır. Bilhassa “söz varlığı” kısmı Klasik Türk Edebiyatı araştırmacılarının oldukça işine yarayacak bir bölümdür. Bu şekilde yapılacak çalışmalar, el yazması kütüphanelerinde sayıca bir hayli fazla olan şerh metinlerinin incelenmesini kolaylaştırmakla birlikte, bu metinlerdeki muhtevanın ilgililerine tam bir şekilde sunulmasını da sağlayacaktır. Hasılı, aynı kültürden beslenen Osmanlı klâsik şiiri ve Osmanlı klâsik şerhleri birbiriyle bağlantılı olarak incelenebilecek, böylelikle tarihin karanlık sayfalarında kalmış birçok kültürel ayrıntı yeni nesille buluşturulabilecektir.

KAYNAKÇA

AHTERÎ, Mustafa b. Şemseddin el-Karahisarî, “eş-Şerh”, *Ahterî-i Kebîr*, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1310.

Ali Ekber DİHHUDÂ, “Şerh”, *Lügatnâme* (CD Version, Rivâyet-i Sivvom), Tahran: Müessese-i İntişârât u Çâp-ı Dânişgâh-ı Tahrân, 1385.

ARUÇI, Muhammed, “Sûdî Bosnevî”, *DİA*, İstanbul İSAM: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2009, c. XXXVII.

Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri ve Ahmed Remzi Akyürek Miftâhu'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifin Fihristi*, haz. Cemal KURNAZ, Mustafa TATÇI, Ankara: Bizim Büro Basımevi, 2000, c.I.

CEVİZ, Nurettin-GÜNDÜZÖZ, Soner, “Osmanlı Medrese Kültüründe Manzum İlmî Eser Geleneğinin Güzel Bir Örneği: Lügat-i Yûsuf”, *EKEV Akademi Dergisi*, sa. 29, Güz 2006.

CEYLAN, Ömür, “Mana Şairin Karnında(mı)dır”, *Böyle Buyurdu Sûfî*, İstanbul: Kapı Yayınları, 2005.

CEYLAN, Ömür, *Tasavvufî Şiir Şerhleri*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2000.

ÇIPAN, Mustafa, “Şâhidî”, *DİA*, (İstanbul İSAM: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2010), c.XXXVIII.

DOĞAN, Muhammet Nur, “Metin Şerhi Üzerine”, *Osmanlı Dîvân Şiiri Üzerine Metinler* (haz. Mehmet KALPAKLI), İstanbul: YKY, 1999.

El-Müncid (fi'l-lügat ve'l-a'lâm), Beyrouth-Liban: Dâr el-Machreq sarl Publishers, 2005.

GÖREN, Neslihan, *Bursalı Nakibzâde Nimetî'nin Tuhfe-i Ni'metî Adlı Eseri (Metin-İnceleme)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Basılmamış) Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2016.

GÜLHAN, Abdülkerim, “Şeyh Ahmed ve Manzum Sözlüğü Nazmü'l-Leâl”, *Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks*, 2010, c.2.

GÜMÜŞ, Zehra “Klasik Türk Edebiyatında Manzum Sözlük Şerhleri”, *Turkish Studies*, Sonbahar 2007, c. 2/4.

HOCA, Nazif M., *Sûdî, Hayatı, Eserleri ve İki Risalesi'nin Metni*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1980.

- İBNİ MANZÛR, *Lisânü'l-Arab*, c. 5, Kâhire-Mısır: Dârü'l-Hadîs-i Kâhire, yty.
- İNCE, Yılmaz, “Manzum Sözlükler ve ‘Şemsî’nin Cevâhirü’l-Kelimât’ı Üzerine Bir Dil İncelemesi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2002, c.12, sa. 2.
- İZ, Fahir, *Eski Türk Edebiyatında Nesir*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1996.
- KAÇALIN, Mustafa, “Mütercim Âsım Efendi”, *DİA*, (İstanbul İSAM: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2006), c. XXXII.
- KADRİ, Hüseyin Kâzım, “Şerh”, *Türk Lügati*, c. 3, İstanbul: Maarif Matbaası, 1943.
- Kâtib Çelebi, *Keşfü’z-Zünûn ‘an-Esâmi’l-Kütüb ve’l-Fünûn*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1971, c. I.
- KARA, İsmail, *İlim Bilmez Tarih Hatırlamaz*, İstanbul: Dergâh Yay., 2011.
- KAYA, İbrahim *Şerh-i Divan-ı Hafız: Bosnalı Sûdî: İnceleme-Tenkitli Metin*, Malatya: Özserhat Matbaacılık, 2013, c.I.
- KILIÇ, Atabey, “Türkçe-Arapça Manzum Sözlüklerden Sübha-i Sıbyan -1-”, *Turkish Studies*, Güz 2006, ½, s. 19-28.
- KILIÇ, Atabey, “Türkçe-Farsça Manzum Sözlüklerden Tuhfe-i Şâhidî”, *Turkish Studies*, Güz 2007, 2/4, s. 516-548
- KURU, Selim Sırrı, “Sünbülzâde Vehbî”, *DİA*, (İstanbul İSAM: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi, 2010), c. XXXVIII.
- MEHMED BAHÂEDDİN, “Şerh”, *Yeni Türkçe Lûgat*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1997, s. 412. Türk Dil Kurumu, *Türkçe Sözlük*, c. 2, Ankara: TDK Yayınları, 2003.
- Müstakîmzâde Süleyman Sadeddîn Efendi, *Mecelletü’n-Nisâb fi’n-Nesebi ve’l-Künâ ve’l-Lakâb*, Süleymaniye Kütüphanesi: Hâlet Efendi 628.
- ¹Nev‘îzâde Atâ’î, *Hadâ’iku’l-Hakâyık fi-Tekmîleti’ş-Şakâyık* (Şakâiku’n-Nu‘mâniyye ve Zeylleri) (haz. Abdülkadir ÖZCAN), İstanbul: Çağrı Yayınları, 1989, c.II.
- OKAY, Orhan, “Eski Şiirimize Yaklaşmak”, *Osmanlı Dîvân Şiiri Üzerine Metinler* (haz. Mehmet KALPAKLI), İstanbul: YKY, 1999.
- ÖZ, Yusuf, *Tuhfe-i Şâhidî Şerhleri*, Konya: Alagöz Baim Ltd., 1999.
- ÖZ, Yusuf, *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2010.

- ÖZTÜRK, Tuncay, “Lebîb Mehmed Efendi’nin Tuhfe ve Nuhbe’ye Tazmînâtı (Metin)”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012, c.10, sa.1.
- RİYÂHÎ, Muhammed Emin, *Osmanlı Topraklarında Fars Dili ve Edebiyatı*, (çev.: Mehmet Kanar), İstanbul: İnsan Yayınları, Kasım-1995.
- SARAÇ, M. Ali Yekta, “Şerhler”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, c. 2, İstanbul: KTBY, 2006.
- Sünbülzâde Vehbî, *Tuhfe-i Vehbî (Metin-Dizin-Tıpkıbasım)* (haz. Ahmet YENİKALE), Ukde Kitaplığı, Kahramanmaraş, 2012.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atillâ- KARTAL, Ahmet, *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yayınları: İstanbul, 2006.
- W. REDHOUSE, Sir James, “Şerh”, *A Turkish and English Lexicon, Türkçe-İngilizce Sözlük*, Beyrut: Librairie Du Liban, 1996.
- YAKAR, Halil İbrahim, “Manzum Sözlüklerimizden Tuhfe-i Fedâî”, *Turkish Studies*, Sonbahar 2007, c. 2/4.
- YAVUZ, Kemâl, *Mu’înî’nin Mesnevî-i Muradiyye’si: Mesnevî Tercüme ve Şerhi*, 2 cilt, Konya: Selçuk Üniversitesi Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları:2, 2007.
- YILMAZ, Ozan, “Klasik Şerh Edebiyatı Literatürü”, *TALİD: Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c. 5, sa. 9, İstanbul, 2007.
- YILMAZ, Ozan, *Gülistan Şerhi (Sûdî-i Bosnevî)*, İstanbul: Çamlıca Basım Yayın, 2012.
- YURTSEVEN, Necmettin, *Türk Edebiyatında Arapça-Türkçe Manzum Lugatler ve Sünbülzâde Vehbî’nin Nuhbe’si*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış) Doktora Tezi, Ankara 2003.

TIPKIBASIM

وقت بکتخانه سیمبیه

شاهد شرعی

شکر نیک آیدر را یزدین زهره نصیدی داخی
 بزرگ اولوبول کوسینرخی و همای نیک و خوش وقت
 ظاهر اولدیکه اشعارده مضاف اولین الفاظک آخر
 حرفی ساکن در ایملی الفاظک آخر حرفی
 ساکن قید ایله قید آنکه حاجد یوقدر و الفاظک
 اولینده اولین الفکرک ماقبلینده اولان حرفی
 مفتوح در ایملی اول الفکرک ماقبلده اولان
 حرفی مفتوح قید ایله قیده حجت یوقدر و روحی
 مفتوح اولان حرفی و مکسور اولان حرفی کسر
 ایله و مضمو اولان حرفی محمد قید ایدر و یوندن ماعد
 ساکن اولان حرفی سکون ایله قید انمز پس شول
 حرفک کلنک آخری اولیه و فتحیله و یا خود کسر ایله و یا خود
 ضقیله قیده اولیه علم یقینک اولسونک اول حرفی سکونک
 و الحاصل مثلاً ضم تالمه و فتح کاف عجمه قید ایروب توانکر
 دینیم معلوم اولسونک تا مضموم ایمیش بر اضم تالمه دیوب
 نای ضقیله قید ایله ک دخی معلوم اولد ایله و او مفتوح ایمیش
 زیر او و الفکرک ماقبلدر مفتوح اولور البته و الفایسه
 ساکن اولد و فی ظاهر در زیر الف حرکت قبول اولد و وقت
 ظاهر اولدیکه نوز ساکن ایمیش زیر نوزی حکوات نیک

SÜLEYMANIYE G. KÜTÜPHAN	
Kısmı	Süleymaniye
Yer	
Esir	866
Tasnif No.	

برید قید ایلمدک و دخی ظاهر اولدی که با ساکن امیش
 زیرا کلنک آخر هر فیدر و قس بر هذا ایما عده و تکرر
 بولفرد لیم در دیشتر بعضی و ترکیب جلدیه دیشتر
 احتمالدر که لغت مشترک اوله و رهنمای وصفه ترکیبدر
 زیاره ایلمنایدز مرکبدر و نهای کوسترمک معنسه
 اسمد روره یورد در لویولک اسمیدر و رها اصلنده
 راه ایلمدک حذف اولدی زیرا قاعده کلیته در
 همیا کلنک خرنده با ساکن اولوب ماقبل الف
 اولسه اول الفی حذف ایلمده جائزه و رها شباه و شه
 ما مدیکر فاحفظ بمحصول الیب کسه هزه و کسر زایه
 عربیه ایزد و فتح ایلمد زدان و خای عجم ایلمد خدای زیا
 حذف اولوب با سیز خدای دیک جائزه تکرر تعالی تک
 اسم شریفیدر که عربی الله در و وضع بای عربیلمد
 اولوب عربی عظیم و فتح ایلمد و صم یا ایلمد رهنمای یول کوسجی
 در عربی مرشد در تقید الیه تکرر تک ایلمدن
 دیدر در ^{فعل} ^{فعل} ایلمد نیز معنای دان ^{فعل} ^{فعل} خدای
 دخی بزده اولوب یول کوسجی رهنمای فاعل
 هم دخی بیغیر اوکم ویره حقدن خیرهای تو انکدر
 بوخسلیم در لر کدای بیغیر وصفه ترکیبدر زیرا

بیغام ایلمدن مرکبدر و بیغام خبر معنسه در و بر
 برندن مشتقده ایلمتک معنایسنه و اصل بیغیر خبر
 ایلمدی و خبر ویریحی دیکدر بر ما تحقیق اولدی که بومقوله
 ترکیبه لفظک جزئیه معنایک جزئی مراد اولوب شرط
 دکلدر اگرچه لفظک جزئی معنایک جزئیه دلالت
 ایلمده زیرا تو انکدر مثالی ایلمد تناقض اولور زیرا
 توان دولت معنایسنه اولوب و کرم صاحب معنایسنه اولوب
 لازم کلور مع هذا توان دولت و کرم صاحب معنایسنه
 دکلدر و اصل لفظک جزئی معنایسنه جزئیه دلالتده
 قطع نظر محاسبیغیر حقدن ^{فعل} ^{فعل} ویریحی و تو انکدر اولوب
 دیکدر و الشبهه ذلک فافهم محصول البیت بیغیر حقدن
 خبر ویریحی به در لوعربجه بنی و ضم تامله و فتح کافله
 تو انکدر بایه عربی عجمی و فتح کاف عجمیه کدای بوخسلیم
 در لوعربجه فقیر در ^{فعل} ^{فعل} کم عروضا ظاهر اولدی که تقطیعده
 ایلمد کلنک برینه حرکت ویریبوب و تقطیعده مسکده
 حذف اولور مثلاً بای کلمه سنسک خرنه کسه حرکت
 ویریبوب تقطیع اولور و بعده اول حرکت خرنه اولور
 مضاف اولور کلیه النبای رفع ایچون ایلمدی تقطیعده
 اول بانک حرکت حذف اولور و غنه اشارتد کردد زیرا

نذن معلوم که اول حرکت حذف اولد و غنی حرکت و بود کلک
 نذنه معلوم اوله یا اصلنده بخیر ساکن ایسه بنه الیکان
 پس حرکت عارضه حذفی مشعر اشادت اولد که
 کندون اول حرکت کلن خرفی بر برم الف مقداری
 مدایدوب او زاتق کر کرد رو کانه ای سامع اکاه
 اولکه تقطیعده اول حرف بن حرکت و یردم و یر حذف
 ایلام دیش کل اولد و ک نلینا مل تقطیع البیت
 همو دخی سه عنبر اول کم و یر حق دن ضرب
 بای توان کوردر یو خسله در کولدای
 قطع لب طودغ و رخ بکق چشم کوز و روی یوز
 کرکه مزگان مزه دست ال ایغ اولدی بای رخ
 و اعاطفه ایلم معطوف در لب اوزرینه و روی و او
 اعاطفه ایلم معطوف در چشم اوزره محصور البیت
 فتح لام لب طودغ در لر عربچه شفه و ضم رائله
 رخ بکف عربچه غدار و فتح جیم مجمله چشم کوزه
 در لر عربچه عین و ضم رائله روی یوزه در لر
 عربچه و جم و ضم ممیمه و فتح کاف مجمله مزگان و دخی
 ضم مجمله و فتح زاء مجمله مزه کرکه در لر عربچه ایلم
 و فتح دایله دست له در لر عربچه ید و بای مجمله

و ضم ایلم معناسنه ده
 و روی طویح
 کلورسه
 معناسنه ده کلورسه

فتح و اولدغ ایلمد و و طویح
 معناسنه رخ و او و
 خا و مجله ایلم در و رخ
 شطرنج زوضنه زوز

اهدای جمع هدب هدب
 کرکه در لرسه

بای

بای باغ در لر عربچه رجل در لر تقطیع البیت لب طویح
 رخ بکق چشم کوز روی یوز کرکه مزگان مزه دست
 ال ایغ اولد بای بیت کوش قولق دوشن اوموز
 موش سچن هوشن اوصنه دور دوشن بود ایدی
 روز تزور و دجای و دوشن و اعاطفه ایلم معطوف
 توشن اوزرینه و هوشن و اعاطفه ایلم معطوف در موش
 اوزرینه و بود و اعاطفه ایلم معطوف در هوشن اوزرینه
 و رود و اعاطفه ایلم معطوف در زود اوزرینه
 محصور البیت ضم کاف مجمله کوش قولق در لر عربچه
 اذن و ضم دایله دوشن اوزره در لر عربچه کشف
 و ضم ممیمه موشن صحنه در لر عربچه فاره و ضم بایلم
 هوشن اوصنه در لر عربچه عقل و ضم دایله دور دوشن
 عربچه دخان و ضم بایلم بود ایدی یعنی اولق عربچه
 کون و ضم دایله زون تر عربچه عمل و ضم دایله رود
 جایه عربچه نهره در لر تقصیع البیت کوش قولق
 دوشن اوموز دور دوشن بود ایدی رود تزور
 رود دجای فاعلن بیت کار و سچن ارداون و مرنه
 بیکان دیشن نینه سکو ره کرشن نیر و کمان اون
 بای وارده و اعاطفه ایلم معطوف در کار داوزرینه

وکمان و او عطفه ایله معطوفند نیز اوز زینه مخصوص
 بیت تارده بخود در لر عربجه سکین الفهمدوده
 ایلا اوانده در لر عربجه رفیق و فتح بای عجمیه و کاف
 عجمیه بیکان دمرنه عربجه نصل و مصیل و کسر تا نکه بر
 اوقه در لر عربجه سه هم و کمان یایه عربجه قوس در لر
 تقطیع البیت کاو و کجغو اردان دمر زب
 کان دیش نینه سکو ره کرش تیر و کان اوقایب
 بیت خور کونش بر زمین ز اچه کونک استما بقوه
 باران دکال ابر و بولوت ماه کی و پرو عطفه ایله معطوفند
 کونش اوز زینه محمول البیت و صم خانله خور کونش
 عربجه شمس در لر و کسر تا ایل و دخ کسر محمد زمین بره
 عربجه ارض و زای عجمیه و دخی فتح ۵ میل ۱۰ الهم چه چه
 و قر اغویه در لر که عربجه ندای و الفهمدوده ایل و دخی
 ضم سینه آسمان کونکه عربجه سما در لر باران یغره عربجه
 مطر و فتح القباله ابر بوده عربجه سحاب ماه آیه عربجه
 قمر در تقطیع البیت خور کونش بر زمین ز اچه کونک
 آسمان یغره باران دکال ابر بولوت ماه آیه بیت
 کاو او کور استرف خراشک او شتر دوه آسبک
 مادبان قسرق و هم کوه های و مادبان و او عطفه

اینها هم در لر عربجه
 کونش اوز زینه محمول
 بیت خور کونش بر زمین
 باران دکال ابر و بولوت
 کونش اوز زینه محمول
 عربجه شمس در لر و کسر
 عربجه ارض و زای عجمیه
 و قر اغویه در لر که
 ضم سینه آسمان کونکه
 مطر و فتح القباله
 قمر در تقطیع البیت
 آسمان یغره باران
 کاو او کور استرف
 مادبان قسرق و هم

ایله

ایله معطوفند راسب او ز زینه وهم کوه و او عطفه ایله معطوفند
 قدر مادبان اوز زینه محمول البیت کاو عجمیه کاو او کور
 عربجه بقوه فتح الفلم و دخی فتح تا نکه استرف فتره در لر
 عربجه بغل و فتح خانله خراشک در لر عربجه حمار
 و ضم الفلم و تا نکه استرف در لر عربجه ایل و فتح الفلم اسب
 آیه عربجه قوس و کسر دایله مادبان قسرق عربجه حجه
 و ضم کا قله و بعهده راه مشته ده ایل کوه طایر در لر عربجه
 مهره بیت فائده سوز بر عبت نسبی پهبوده دی هم
 دخی پهبوده سوز سولیمی ز اچه خای محمول البیت
 کسر ایله و دخی ضم تا نکه و فتح دایله اصق سوز نسبی
 در لر عربجه عبت ز اچه خای ز اچه عجمیه اصق سوز سوز
 سولیم در لر عربجه نیران بیت نافر و طنبور در لر
 حمله نشستا رباب اقلق و بر ببط قور بر دم و دو دک
 رف نای و طنبور و او عطفه ایله معطوفند ر نافر
 اوز زینه و بر ببط و او عطفه ایله معطوفند ر باب اوز زینه
 و نای و او عطفه ایله معطوفند در لر اوز زینه وسیله
 المقاصده و اویل نافر در لر و مشربه معتمد در لر
 و دخی الله نافر عربید مشربه معتمد در لر
 لیکن صاحب القاموس اسرافیک صورید در لر و الحاصل

اینها هم در لر عربجه
 کونش اوز زینه محمول
 بیت خور کونش بر زمین
 باران دکال ابر و بولوت
 کونش اوز زینه محمول
 عربجه شمس در لر و کسر
 عربجه ارض و زای عجمیه
 و قر اغویه در لر که
 ضم سینه آسمان کونکه
 مطر و فتح القباله
 قمر در تقطیع البیت
 آسمان یغره باران
 کاو او کور استرف
 مادبان قسرق و هم

ناقور عربی در مقابل سنده ترکی لفظ و یا خود نازی
 ذکر اولی در قائم **مهمون** الله در که طنبور معروف
 ساز در و صحاح عجمه در که طنبور طنبور و دینکله
 در لر در و اختری در که الطنبور بالکسر و الطنبور
 بالضم طنبور دید کلمی ساز در در فارسیدن
 معرید ریعی اصلنده فارسیدر لیکن عرب صکره فی
 الوب باینرند که استعمال اینستدر و الحاصل طنبور
 دخی مقابل سنده ترکی لفظ و یا خود عربی لفظ بود در
 یعنی ملن او اولی سنده ناقور طنبور که مقابل سنده اولوب
 ناقور طنبور دینکله اول و یا خود و یا خود ناقور دینک
 اول و یا خود ششتا دینک اول بود کاردقلیتامل
 و جنگ معروف ساز در لیکن سنده کلامه قوش
 بورنده در لر دیش و صحاح عجمیه قینه و جالین
 ساز البتدر دیش و جنگ دخی مقابل سنده لفظ
 بود در فی الجمل طنبور عربی عجمی ترکی مابینده لغه مشترک
 در و جنگ ترکی عجمی مابینده لغه مشترک در و ششتا
 التي قبله و طنبور به در لب و دیاب فتح و انکه اقله در
 و بر ربط فتح با اولان و ضم با ثانیه ایله چونه در لر
 و دف فتح و ایله عرب ایله و عجم و ترکی بینده معروف

سازد

ساز در لیکن ترکی دمیری دری مشهور و کادر ترکی
 دود و که در لر عجمی زبان بیت بوسوز می زیر
 ایت کلکک حاج با سخی این سخنم یاد کن **زنک** دلت
 مزه دای سخن فتح سنیده و ضم خال سوز در
 و یا خود ضم سینا و فتح خال نینه سوز در و سخنک
 آخونده اولان میم ضمیر متکلم وحده ایچوند رضعیده قوی
 کله سنده اولان باء متکلم کبیر اگر هم ایله متکلم مع
 الغیر مراد اید رسک هم ماقبله بر یاد ساکنه زیاده اید
 سخنم در رسک عربی **عولنا** بزم سوز میز دینکدر
 فا حفظه و **زنک** کله سنده اولان کاف عجمی در زیر
 هر بار که کله **نک** حرف آخری کاف اولسه ماقبله نون ساکنه
 اولسه البتله کاف عجمی او قور آید و **زنک** کاف عجمی
 گسر یله مضافه و دل مضاف الیه سیدر **زنک** و دلت
 کله سنده اولان تا و ساکنه ضمیر خطاب در لر عربیه
قلبک کله سنده اولان کاف خطاب کبیر و دل مضافه
 و تا و خطاب مضاف الیه سیدر **دلتک** معلوم اوله که
 نه تم کتابک اولنده اسم ظاهره مضاف اولان کله **نک** حرف
 اخباری مکسور اولور دینک لیکن ضمیره مضاف
 اولغیه تم کونم اولوریش **بک** که در پس ضمیره مضاف
 اولور سه اخباری مفتوح اولور فا حفظ ایله دی **دکله**

اولان لام كلمه نك حرف اخيري در وقت وجود و كني
كسر مهم و سكون با نك حال همچون در محصور البيت
ابن كسر همزه ايل بود نيكدر عوجي هذا مستخدم سوزي
عربي قولنا و با دانه عربيه حفظ كن كما قبله اين عربي
اجعل و نك فتح زاء عجيله با سه عربي و سفع و دلت
كسر د ايل و فتح لام و سكون تا خطابك كوكلك عربي
قلبك منير داي كسر مهم و كسر زائمه امر در بين كج
ديكدر عربي اصدا قطع كيت بر وسويد بكوكل يا
از چندن چون نتي چون چرا بروده با باه جانه در
و فارس سبه اسمايه داخل اولد و كني كيا فعاله دخی داخل
اولور محضا تحسين اللفظ و تكميل الوزن همچون كرج
قباسه مخالفا ولد يسه و كني بالله ده اولان اجاره ايل
افعاله داخل اولان باه جانه نك مانعه - و شفوي
ويا خود ما بعد نك حرکتی ضم اولور سه با جاره مضموم
اولور و اگر ما بعد نده حرف شفوي با خود ما بعد نك
حرکتی ضم اولور سه مكسور اولور فاحفظ ورو امر در
فتندن مشفقدر و روده اولان واو فادن مبدلدر ريل
مضاد و فارس سبه اولان فاكاه واوه و كاه باه مبدل
اولور بر ريل نيز قرب مخجاري اولد و همچون مثلا

دفتن

رفتن و تافتن و بافتن و كفتن كلمه زدن امر مشتق
قلنج رفتندن رو و تافتندن تاب و بافتندن تاب
و كفتندن كورينوب او اينه بر ربا جانه ادخال
ايلوب بر و رتاب و يلود رسين و ما اسفبه ذلك
محصورا بيت بروضم با نك و فتح رائكه كيت ديكدر
عربي اذهب بكوضم با نك و ضم كافه سويله ديكدر
عربي قال ارحم ففتح الف و كسر جيم عجيله نتي ديكدر
عربي من اي چون ضم جيم عجيله نتي ديكدر عربي
مثل چرا كسر جيم يعني جيم عجيله بخون ديكدر عربي
بيت ارحم طونه شلوار دي يك استين كوكم ملكه پيرهن
و قفطان قبا و قفطان و او عطفه ايل معطوفدر كوكم ملك
او زرينه محصور بيت شلوار فتح شين ارحم طونه
تركيه طومانده در لر عربي سر يال استين الف ممدود
ايله و دخی كسر رسين و كسر تاله بگدر لر عربي كم
پيرهن كسر با عجيله و دخی هائله كوكم ملكه در لر عربي
قيص قبا فتح قبا فله و دخی الف مفصوه ايل قفطان
در لر عربي الف ممدوده ايل در قبا در لر يدي
نزد كل كو كيدني مغر جغور و غوكدر در قور قبا
وزن و او عطفه ايل معطوفدر جغور او زرينه محصور بيت

سبع
افزون

نفر فتح نونله كو بلكه در لر عربي جمل مغز فتح بهم
بنسبه عربي دماغ جفر فتح جيم بحر بعده نون له و
وزع فتح و او فتح زايده و فتح جيم غير ابو فتح در لر
عربي صفع بيت اولدي در لر عربي ترجمه در لر
كوشه سخن اورته ميان اوسا محصله البيت
در لر فتح داليله و كسر داليله و فتح جيم بجه ترجمه
در لر عربي در لر فتح داليله و سكون زايده قيو
عربي باب كوشه فتح كاش و شينله بجه در لر عربي
زويه هياك كسر جمله اورته به در لر عربي وسط
سرا فتح سينله او در لر عربي بيت خوين خصم
قوم و قبائل تبار ياده دي بيكار بلش اشنا
خوليش خاد ن صكه و اور سبيله در او رسمي كز در لر
كنايه اولور نلفظ اولور نلفظ و قيله و او عطف
ايه معطوف در قوم اوزر به محصه نايه بيت خوليش
كسر خالده خصم در لر عربي جيم تبار فتح بايل بوي
ديكاهد عربي جيم قوم در لر و قبيله در لر بيكار كسره
بايله و فتح نونله ياده در لر عربي اجنبا اشنا الف
مهد و ده ابد و دج كسر شينله بلش ديكاهد عربي
منعارف بيت كره گدي ناوه سنت فاده و شق

ناوه محراب اما طور فتح برينه محراب ايجي بوي
ضبط الجطر او بلش منابه سنده اولدغي
ايجي منبه
ناوه سنت ايجي اولدغي اولدغي هم عامر طيله
و كشته و بلش ايجي و اولوق و بونله و طيله
مفنا سنه كلور ديوم قوم كمال بيت زاده
قبيح ايلندر مسمه

بده

اولدي برستاره ده در نيا محموله بيت كويه
فتح كاف و فتح بايله گدي در لر عربي هره در لر ناوه
فتح و او بايله دست كوشنده در لر برخته در لر كوش
قبيله را ايجي جوق جوق فوره و او جوق فوره كوكه
ايجي جوق فوره لر انك بشر ملك ايجي بجه اول
جوق فوره در جوري الوبا نك بشر لر عربي منقله
پرستاره فتح بايله فارسيله و بعده فتح بايله فارسيله
در لر عربي علام تبار كسر نونله ياده در لر عربي جده
بيت نك فرف و دام طوزان و نام آد شامله باها خنجه
علم فتح ناه و بعده فتح لام سنده ده ابلانق ابلانق
ايه بايلور بر طوزان در لر عربي فتح دام فلكدن
بايلان طوزانه در لر عربي شتر كه نام ادر عربي اسم شانه
طلك عربي كز اچك عربي جيم صيت طوزانك و انك
وان تان كوشت ماست بوغرد بوزر ايشي ماستبا
دصول بيت نك فتح نون و ميم ابله طوز عربي
ملح نان انك خبر كوشت هم كاف فارسيله ات ديكاهد
عربي لوح ماست بوغرد عربي بلش ماستبا براندر كه
بوغرد بايله بشر لر عربي بيتي در لر بيت بوغرد به گدم
دوار زن طر و ايله و بوكر ايجي جوق و لوبيا حله بيت

و ج آدم اعصابك و قوشنده سنه استهار اولدكه
نفر معنانه مثلاً قوه نيز و حارسه سنه ادر
فارسيله سيبه اسم و فتح ناه و كوشه
در لر موصوف اولد و موصوف اولد
ما ابر اوله مسمه
اولك بوغرد مسمه
رايت خانه اولك بوغرد مسمه

بده

بده

واو لغه ماوه ده و درم و درم منه ^{بند} کدم ضم کاف فارسیله و ضم دال الی بوغدای دیگدر ننه
 و درم و کار بر اومک کوزینه بیل ^{بند} جو فخر جم ایل ایلر دیگدر عربی شعیب لوبیا ضم لام الی
 کتور کوزینه کوزینه بیل ^{بند} و کسر یایله نو کریمه دیگدر عربی لوبیا ارضه ف
 کار تراویق ناودان دخی دکر من بند در اسباب صحیبه
 اما صوان ^{بند} کسب و صواب صود کر منی اما صوان
 و درم و درم کوزینه بیل ^{بند} ناودان اولغدر لر عربی میزاب کسب کسر سنبل
 و درم و درم کوزینه بیل ^{بند} دکر من طاشن و دکلمه دکر ما ما بونده دکر من دیگدر
 کوزینه بیل ^{بند} عربی رحلی بدیندی بجه لوکش می نماید مرا الاخره
 بجه اصلنده بجهون در تحقیق بجهون نون حنظل و
 و مرا صلننه ماراد و ما بز دیگدر و ارات مفعول
 و ماد الف حذف اولدی صدورت و بجهون مفعول
 بجهون مفعول هائله و ضم جیم فارسیله کرد بکر دستچلین
 در لر قشل و ضم تا لسن دیگدر عربی انت کسسه
 عربی من مینما بد فخر نون و ناقیه بیده نونیله مضاعف
 نفعی حاله کوز غز دیگدر عربی مایری مرآ بینه دیگدر
 عربی نیا دی روحند اولان کله کاهل الفلم نون جمع
 فلتو رو یادن و عاشقان کله و لحفظ طبع آجی کشانه
 و پیشانی کن ابرو قاشن دخی برادر همراه قندش
 و بولداش کشاده اسم مفعول دیگدر کشا دندن مشقه

قاعده

قاعده اشتقاق اولدی که مصدر فارسیله کلر تک
 اخزیدن نون مصدر حذف ایدوب برینه ها مسکنه
 کتور تک کر که در مثلاً کشادن و کفایت و خاصتن کله
 لرندن نون حذف اولوب کشا دنده و کفایت نه گفته
 و خاصتن ده خاصته در سین و ما انشبه ذلك محسن
 البیت کشا ده اجلش دیگدر عربی مکشوف پیشانی
 کسر یا ما فارسیله کن دیگدر و غلط منم بورا زدر
 و الحاصل عربی جیم بیدر ابرو قاشنده لر عربی
 حاجب برادر ضم باکر و فخر و الله فردشه عربی اخ
 همرا فخر هائله بر لدا شه عربی رفیق صنو بلحظ
 کفکل الاخره که کله عربی سیاع که فتح کافله کرج
 دیگدر عربی جض ربک نوم عربی رحل سفال کسر
 سین ایلر سفی صرف حنت کسر هائله کریمه عربی
 لیس ک طاش عربی جحر صور حاله در الاخره
 آب صوما هائله عربی تراب انش ناز بادله عربی
 ریح اشک عربی دموع حشک ضم خائل نور عربی
 یا بس تر فتح ناله باشه عربی بلل خریدن الاخره
 کخریدن النوم عربی شری و وختن مصدر در ضم
 فانی صفت در لر عربی جبع بحال عربی اشتر سوه

کسب و صواب صود کر منی اما صوان
 کوزینه بیل کوزینه بیل
 کوزینه بیل کوزینه بیل
 کوزینه بیل کوزینه بیل

اصبه عرج ربح بيت النبي بزرگو والاخره و بزرگو
 مکه تدر زبرا بزرغه در زروگر فرد و کرک ایک
 فرزند اشتری وار در بری دار و بری بان در واصل
 قطع البيت
 انور مفاعل و زوگشت فعلان الکاتب
 مفاعل و نطق فعلات بکاراک مفاعل ما جامله ما جامله مفاعل
 بر و ربح فعلان بکوبه و کف مفاعل مفاعل
 بچ چاش فعلات بچ بندان و اربه
 و س بزرگو کون بچینه
 بربیع بربیع و ربح و شفق مبه
 و س بزرگو کون بچینه
 رخت و در کله بونیک اخریه لاجن او بچ دبه بان و خفا
 و در بان در سک و ما اشبه باها فقط مع و
 فتح باید بزرگو العجیه در لر عرج ز راع کنت کسو
 کافیه کنه در لر عرج حصه حرن شیار کسه شیل
 نطسه و هم که در لر بخوره بکار کسریا بل امر دراک
 دیکه در لر عرج از ع بکر و کسه بلبله و فتح الم امر در
 در و بدن مصدر نده مستفد ربح دیکه در لر عرج حصه
 بکون ضم کافله دوک و یککه در لر عرج و لیسو جاشتر
 جیم فارسیل جیم در لر عرج صبره
 اشتر الف ممد و و الی بر شمه در لر عرج اختلاطه

قطع البيت
 انور مفاعل و زوگشت فعلان الکاتب
 مفاعل و نطق فعلات بکاراک مفاعل ما جامله ما جامله مفاعل
 بر و ربح فعلان بکوبه و کف مفاعل مفاعل
 بچ چاش فعلات بچ بندان و اربه
 و س بزرگو کون بچینه
 بربیع بربیع و ربح و شفق مبه
 و س بزرگو کون بچینه
 رخت و در کله بونیک اخریه لاجن او بچ دبه بان و خفا
 و در بان در سک و ما اشبه باها فقط مع و
 فتح باید بزرگو العجیه در لر عرج ز راع کنت کسو
 کافیه کنه در لر عرج حصه حرن شیار کسه شیل
 نطسه و هم که در لر بخوره بکار کسریا بل امر دراک
 دیکه در لر عرج از ع بکر و کسه بلبله و فتح الم امر در
 در و بدن مصدر نده مستفد ربح دیکه در لر عرج حصه
 بکون ضم کافله دوک و یککه در لر عرج و لیسو جاشتر
 جیم فارسیل جیم در لر عرج صبره
 اشتر الف ممد و و الی بر شمه در لر عرج اختلاطه

اشتر الف ممد و و الی بر شمه در لر عرج اختلاطه

س

صلح امجنان الف ممد و و الی بر شمه در لر عرج اختلاطه
 مکه تدر زبرا بزرغه در زروگر فرد و کرک ایک
 فرزند اشتری وار در بری دار و بری بان در واصل
 قطع البيت
 انور مفاعل و زوگشت فعلان الکاتب
 مفاعل و نطق فعلات بکاراک مفاعل ما جامله ما جامله مفاعل
 بر و ربح فعلان بکوبه و کف مفاعل مفاعل
 بچ چاش فعلات بچ بندان و اربه
 و س بزرگو کون بچینه
 بربیع بربیع و ربح و شفق مبه
 و س بزرگو کون بچینه
 رخت و در کله بونیک اخریه لاجن او بچ دبه بان و خفا
 و در بان در سک و ما اشبه باها فقط مع و
 فتح باید بزرگو العجیه در لر عرج ز راع کنت کسو
 کافیه کنه در لر عرج حصه حرن شیار کسه شیل
 نطسه و هم که در لر بخوره بکار کسریا بل امر دراک
 دیکه در لر عرج از ع بکر و کسه بلبله و فتح الم امر در
 در و بدن مصدر نده مستفد ربح دیکه در لر عرج حصه
 بکون ضم کافله دوک و یککه در لر عرج و لیسو جاشتر
 جیم فارسیل جیم در لر عرج صبره
 اشتر الف ممد و و الی بر شمه در لر عرج اختلاطه

قطع المربع مسکله او مفاعل
 لیلیم کاشه فعلات که بانو بو
 مفاعل دم کاشه که

قطع البيت زخادی فقول لوق اولدره فقول
 و قرنا فقول لدر آ فقول کبوتر فقول کورقیا
 فقول قنت بر فقول رو بال فقول

قطع البيت ستاره فقول و اشت فقول و بکل بر
 فقول و وزه فقول وی بروی فقول نه اولدر
 فقول یکی ای فقول هلال فقول

تقطيع المصوغ
سوربو
علاوة على ما ذكره
في مقام فاعلات

تقطيع السب

دیکله در عربیہ ذیالشا از دست الدن دیکله در عربیہ
من الید کی علم فی صلح و بودم دیکله در عربیہ من ارسله
تقطیع قطعه آخری فارن شکم ناده کوکب الی آخن

فارن شکم مفتعلی ناده کوکب مستفعلی محمول البیت شکم کسرتینله فارنه در لر عربی بطن
بدر میا مستفعلی فوشو کم مستفعلی ناده کوکب در لر عربی ستره میان کسرتینله بل در لر عربی
دای زنج مستفعلی اندراک مستفعلی جانب مکر فتح کافله فوشغه در لر عربی منطقه زنجدان
سینه کوکب مستفعلی در دخی بر مستفعلی فتح زائم اکل در لر عربی ذفن سینه کسرتینله فتح نون
مقطع السب مر قایب مستفعلی اور کوکب کوکس در لر عربی کل کل تقصیر مر قایب جفا و در لر عربی
مستفعلی تیز کند مستفعلی بینه قریه محمول البیت مر قایب ضم جمله اور در لر عربی خصایه
مستفعلی این در مستفعلی در مستفعلی جمع جمله طوغانه در لر عربی کسرتینله کسرتینله
مستفعلی کوشه نه سیم مستفعلی ویشک در لر عربی حدت شرکده امر دیکله در عربیہ
التقریه زار مستفعلی

سحط آهن الف ممدوده ابو فتح بانکه دموره در لر
عربی جدید مس کسرتینله بقره در لر عربی بحاس
تقطیع البیت ارزین دلا مستفعلی در دوی فتح سیم کسرتینله کوشه در لر عربی فضه زر فتح زالم
مستفعلی این کسرتینله مستفعلی دشوار کسرتینله توج التون در لر عربی ذهب تقطیع ارز بر فاکال
مستفعلی ارز بها مستفعلی زو کسرتینله مستفعلی ماده محمول البیت ارز بر فتح الفلم و کسرتینله فاق فلامه
مستفعلی ویشی وار مستفعلی کل ماده محمول البیت ارز بر فتح الفلم و کسرتینله فاق فلامه
مستفعلی

در لر عربی رصاص روقض الر توج در لر عربی
صخر آسان الف ممدوده امل مکره در لر عربی
اهول و شوار ضم دایله کوچ در لر عربی حرج
اربع هزار کسرتینله کسرتینله فولاغوز اولانه
و جرائق کسرتینله بر قوسک و سورتیک
و برش نه تک مقدره کسرتینله در لر عربی

تھار

نہ نہ فتح نون ار کجہ در لر عربیہ تبش کیش
فتح کاکله قوم در لر عربیہ کیش مادہ فتح دایله
دیشیہ انخی تر فتح نون ار کله در لر عربیہ مذکر

بیت کار ہفتہ آتہ محمول البیت کار ہفتہ فتح
نونہ وضع ہا نکر لو آتینہ در لر عربیہ فعل محقق
کان کان فارسیل عور نیل برایش آتینہ کسرتینله در لر
عربیہ کسرتینله در لر عربیہ جمع یون ضم
بانہ اوکله در لر عربیہ فعل محقق خور کسرتینله فتح
کافله ترلشہ در لر عربیہ عین زن فتح زائم کسرتینله

در لر عربیہ زوج شوہر فتح شیدل و فتح ہا نکر ارہ
در لر عربیہ زوج تقطیع حکم کوکب در لر عربیہ سواجی
محمول البیت ضم ضم خانم کوکب در لر عربیہ راقو سواجی
فتح سین ابو وضع بانہ دسبتہ در لر عربیہ بیجہ بفتح
الحسن المهملہ ان سو الفمدو و الی ضم سین الی اوتہ

یکادیکد بعدہ اشاند در لر عربیہ ذال البجانبہ در لر
بیش کسرتینله فارسیل اوکد در لر عربیہ امام بس فتح ہا
فارسیل ہر شیشک آردنہ در لر عربیہ بعد بر کسرتینله
ہر شیشک اشافہ سنہ در لر عربیہ تحت زبر فتح زائم
و فتح بانہ ہر شیشک بوقا و سنہ در لر عربیہ فوق

تقطيع البیت کار ہفتہ مستفعلی تر کوزی البیت
مستفعلی کانور جا مستفعلی ع و یونس الویش
مستفعلی خوی کردہ یع مستفعلی زور شقی
مستفعلی عورت زنہ مستفعلی شوہر در لر
مستفعلی

تقطيع البیت قوم کوکب در لر عربیہ فتح کسرتینله
ان سواجی مستفعلی این سو کوکب مستفعلی
اوک ار دات مستفعلی فہ بوقا مستفعلی
بیش ویش و مستفعلی زبور زبور مستفعلی

آہ ام من رتور و کاه کسرتینله افندہ الف سالدنہ
الہ ادا ت جمع اولور اد میا و بر با و ویش
و ملکان و کاه اسم حامدی معنای صفتہ
نقل ایدر قوج کن و ضمہ افنا و افنا و صفتہ
سب بفتح البیت و ضم البیت و ضم البیت
التبج بفتح البیت و بالتبج
دشخ متہ مؤنثہ

تقطیع البیت بوجک آورده است و امت کذا
 درم قشع بیستم جایزه بونده کتور که
 انجا بیازد آنده است انجا بجز
 تقطیع بوجک آورده است و امت کذا
 درم قشع بیستم جایزه بونده کتور که
 انجا بیازد آنده است انجا بجز
 معناسنه در محصول البیت و امت بوجک
 دیکدر عریجه دینک کذا امر در آورده معناسنه
 عریجه اذ اما و امت کذا بوجک اوده دیکدر اذ
 دینک بیستم ضم باه فارسیه و فتح نا اذ عریجه
 ظهري کار کسریا بله قشعی دیکدر عریجه اخدش
 رتیا بیار کسرا الف با لوریه کتور دیکدر عریجه هات
 صد لکان انجا بیار الف ممدوده اذ بیت دیکدر عریجه
 اودر و جشن ذک المکان در در بیستین هم
 حرف بقید و مفتوح در و نشین امر در او نور دیکدر
 اما نشین فتح میله و کسریا نهید را و طومر دیکدر
 عریجه لا تجلس در رتیا دان نادانک جمید و حرف
 بایل معناسنه در بلزلر دیکدر عریجه مع الجاهلین
 کزیر کسرا کافد و رائل امر دینج دیکدر عریجه فرخود را
 ضم خان کسرا کافد و رائل امر دینج دیکدر عریجه فرخود را
 بالذات در در دهان فتح رائل و ضم ایل کافد و فر
 دیکدر عریجه اخصه ای کسرا الف ایل حرف ندا و عریجه فتح
 الفیلادر

الفیلادره لغه چشمه بکار اولدی کوزه بردن البیت
 محسول البیت چشمه بکار عریجه عین کوزه برده
 در لر بنه عریجه کوزه در رجوی فتح میله و ضم جمل
 استنه دیکدر عریجه لا تطلب جوی ضم جمل ارضه
 در لر عریجه نهر تقطیع البیت انداختن و فرمکنده
 الاخره سوال البیت انداختن افع در لر عریجه
 روس فروض فاکم و ضم رائل برسته اشارت غیر اولغه
 در لر عریجه زبر و سفیل کلندن مصدر در اصل اکلندن
 ایدی تحقیق ایچون الف حذف اولدقده فاساکن تلوپ
 ابتدا معتذر اولدی بعد الساکن اذ آخره بالکسر
 نحو استیغایه کسره حرکت و بر لدی کلندن اولدی عریجه
 طرح در لر نصیب زرد اولدی صر و کبود در رکوک
 الی آخره محسوس زرد و فتح زایل عریجه اصف کبود فتح کاف
 و ضم بایل کوک نشین در لر عریجه زرق عنبر در لر
 سیه سیاه تحقیق ایچون الف حذف اولدق سیه
 کسریا سینه قاره شیشه در لر عریجه سواد سفید
 بسید جا بزد و زر اباده فاهه حرف شفو بیلدر
 و الحاصل بسید اق نشین در لر عریجه بیاض طبع
 البیت بهم سرخ قولی نشین در لر سبز الی آخره
 تقطیع البیت او نور مهبل متراله فتح کتور
 مشین نا دانان کوز خوارها کن لیس
 حقا کجا هل صیبتی نارجر نهدن بت
 مضاف در جبهه چشمه مضاف الیه سیده
 تقطیع البیت انداخ تن زور کلندن
 افع در سز اشاعه برحق
 تقطیع البیت زرد اولدی ح صر و کبود
 صر کرمک فاروس یه کبود در لر اق
 تقطیع البیت چشمه بکار اولدی کوزه بردن البیت
 محسول البیت چشمه بکار عریجه عین کوزه برده
 در لر بنه عریجه کوزه در رجوی فتح میله و ضم جمل
 استنه دیکدر عریجه لا تطلب جوی ضم جمل ارضه
 در لر عریجه نهر تقطیع البیت انداختن و فرمکنده
 الاخره سوال البیت انداختن افع در لر عریجه
 روس فروض فاکم و ضم رائل برسته اشارت غیر اولغه
 در لر عریجه زبر و سفیل کلندن مصدر در اصل اکلندن
 ایدی تحقیق ایچون الف حذف اولدقده فاساکن تلوپ
 ابتدا معتذر اولدی بعد الساکن اذ آخره بالکسر
 نحو استیغایه کسره حرکت و بر لدی کلندن اولدی عریجه
 طرح در لر نصیب زرد اولدی صر و کبود در رکوک
 الی آخره محسوس زرد و فتح زایل عریجه اصف کبود فتح کاف
 و ضم بایل کوک نشین در لر عریجه زرق عنبر در لر
 سیه سیاه تحقیق ایچون الف حذف اولدق سیه
 کسریا سینه قاره شیشه در لر عریجه سواد سفید
 بسید جا بزد و زر اباده فاهه حرف شفو بیلدر
 و الحاصل بسید اق نشین در لر عریجه بیاض طبع
 البیت بهم سرخ قولی نشین در لر سبز الی آخره

سرخ ضم سنبله قرمزى نسبتبه در لرعرج حمره سبز
 فتح سين بل ايشل نسبه در لرعرج حمره سبز
 گسز اولجوده در لرعرج بويابو لرعرج عظم گزيبه
 ضم كاف فارسيله و گسز زايه و فتح زنده بر نسبه يقين
 نوقه در لرعرج مرز مرز به قطع اطو موقع در لر
 تقطيع تحت جو موقت در سخت الاله محصوا
 ايشل تحت فتح لاملا جو مغه در لرعرج حمره سخت
 فتح سين وقت ديك نسبه در لرعرج اطو وين دست
 ضم داليله و ضم زايه ايرى نسبه در لرعرج خشونت
 نرم فتح نوبله و مشق نسبه در لرعرج دين رخام خوه
 در لرعرج كفايه و ناخن اولدى مرزق الاخره محمول
 بيت كف فتح كامله بجه فاه محضه ابله الك ايجنه
 در لرعرج فاه مشده ابله ايه ال ايجنه در لرعرج كف
 ناخن ضم خائل در نقه در لرعرج ظفر انگشت فتح الفل
 و ضم كاف فارسيله بر مغه در لرعرج اصبع سترك
 ضم سينبله اولوبه بيوكه در لرعرج كبر اما انگشت
 سترك اولوبه مفر كه باش بر موق در لرعرج ايهام فاه
 كالوج كچس الاخره نسبه بيت كالوج ضم كامله و ضم
 لاملا كچي بر مغه در لرعرج صرجه بر مغه در لرعرج خضر

تقطع البيت هم سرخ تر از ايشل در لرعرج
 بل اولدى حمره كرى نه توفيق

تقطع البيت تحت اولوى جو موقت يقين
 در سخت هابري در سخت نرم و يقين

و عن و مخرج صفوان
 فن يك مشويد

تقطع البيت كى ايد و ناخن اول
 دى طرئو انگشت سترك و اولوبه

مشت

مشت ضم ميهلا بومرغه در لرعرج قصه كشتى فتح كامله
 و گسز ناله كيه در لرعرج زورق نسبه هم شيب و قرار
 ايشن بوقشدر الاخره محمول نيب سيب كلمه شينبله
 ايشن بوه در لرعرج اهوره فواز گسز ناله بوقش بوه
 در لرعرج حذب بند ضم باله و فتح لاملا بوكسكه در لر
 عرج عليا سمو بيت فتح فاه فارسيله الجفه در لر
 تقطيع بر هيد انگشت كسند هر اسان الاخره محمول
 بر هيد گسز ناله و فتح رالم و گسز هابله ر هيد بر مصدره
 مشتق ماضيد قرنلدى كاله عرج خلاصه كة ذلك
 گسز فتح كامله كسند كاله عرج ضم اما انگسز بجه
 اما كسند بيهك اولوبه عرج ذلك كسند كافه اولدى
 ديكاله عرج صرجه هر اسان كسند هانك فر مغه در لرعرج
 خانق تضع ايشل نسبه بجه كاله كسند طر الاخره
 ميهك صرجه كسند حله حله و جله فتح جيم فارسيله
 و فتح كافه حيكيد ن مصدرند ن مضارع و طرطله و كاله
 عرج بجه بطل رك فتح ابله طره در لرعرج شريان
 و عرف خون ضم خانق الف سرقانه در لرعرج ده راسته
 الف محمده و ابله و فتح ناله بولمشت نسبه در لرعرج مزين
 بيسار كسز ابله جو نسبه به در لرعرج كبر خون ضم

تقطع البيت كالوج كچي و مشق تير مرق
 كشتى كده عرج جزمه
 تقطع البيت عرش و ناز ايشن
 بوقشدر لرعرج باند و پس تالين

تقطع البيت انگسز ر هيد كسند هر اسان
 قدر تالدى او كسند كاول دى توفيق مفعول
 مفاعلن مفعولن علم ايجر در رسما و دناج

تقطع البيت ميهك كسند و ضم
 ناعلان رك طرئو كسند ناعلان
 باز نلسن ناعلان جوقسماط ناعلان
 راسته پس ناعلان پخوان ناعلان

بار کوزه عکسند در آبی لاکو
نه فکر درلودن کوزه کوزه
شی اشاغه ناعلان سرکون

کودتن رو ده بعضی بوکرک اوگان
کرده نشن ایگه لویکاسو کشویان او
چهره

رسته قهرتیل مشن ولیکن سندیغلی
دسته صاب معدن قیجا صدقانا
مهدتی در چادرلوق

خانکدالف رسم ایل صفویه و نعت در لر عربی جوان
نقصه باز کوزه عکسند در لاکوه مخصوص است باز کوزه
ضم کاف فارسیله و فتح نوله بر نسیم ترسته اولمغ ویر
شعبی ترسته اینک در لر عربی عکس کاکوزه غم کافین
و فتح نوله ترکیه فکرین کلر تکوید کاکوزه و در کافین
کوز کوزه ضم کاف فارسیله و فتح نوله اولمغ در لودرو و کاکوز
عربی صنف صنف و نوع فتوح سرکون فتح سبیل و ضم
نوله و ضم کاف فارسیله باشی اشاغه اولمغ در لر عربی کاس
الراس نطقه کوزه تن زوده بغسق بوکرک او بکن کوزه
عکسند لاکوه مخصوص است فتح نوله ترکیه فاللایله
کوزه در لر عربی بدن زوده ضم کاف و فتح دالایله ترکیه
بغسق در لر عربی مصارین کرد ضم کاف ایله و فتح ایله
ترکیه بوکرک در لر عربی کلیم شش ضم شیله ترکیه او بکن
عربی کوش یلو فتح باه فارسیله و ضم لاله ترکیه ایله کوز در لر
عربی ضلع سوم سبیل ترکیه بکا در لر عربی جانب و
طرف کشت ضم کاف فارسیله ترکیه بان در لر عربی جنب
سرون ضم سبیل و رایله ترکیه اوج در لر عربی مدیاه
انتظ دسته نورلشن عربی مخلصه بسته بغلشن عربی
مفید و حورولدا دسته صبر عربی جز در لر موی ضم

میم

میم ایل ترکیه قل عربی شعر خام فتح مجله عربی قلم نامه
فتح مجله ترکیه بنیه در لر عربی مکتوب خامه فتح مجله
ترکیه طوطی در لر عربی نوب تصدو صوح کاه صبح لاه
محصرا بید برن بانک کسر ایله و زانک فتح کوز
مصد زنده مشتق امر در او و و ر و کاکوز عربی انض
بکن بانک و کافک فتح کوز فیروغه در لر عربی
احض بر لاش بانک و همانک کسر ایله بر لاشیدن
مصد زنده مشتق امر و ترکیه قوس و کاکوز عربی قاه
بیر لاش کسر ایله تراشیدن مصدر زنده مشتق امر و
ترکیه ایون دیکلدر عربی حث کاه صوح عربی دنب
بیفتن کسر ایله و فتح باه منقلب ایله افشاندن مصدر زنده
مشتق امر و رسک دیکلدر عربی صبت بری کسر ایله
و رایله ریدن مصدر بدن مشتق امر و ترکیه حج دیکلدر
عربی غلط بیباشن کسر باه ایراشا شنیدن مصدر زنده
مشتق امر و ترکیه اینشه دیکلدر عربی بل است
برایک اوج دور دیشن لاکوه یک فتح ایله و ضم دالایله
سده کسر سبیل نشن ضم نوله فتح دالایله نسیم
بست کسر ایله ایلم کرم سی کسر سبیل او نور چاه ایله
کسر جمع فارسیله فرق بنجانغ باه فارسیله ایراشصت

صوح کناه و صبح بیان شان صبح بره ای
شله پیشاش اور بن نه بیکن به زلفه
راش یوه

برایک اوج دور دیشن یک دوسه چاره
بنج و شش الی هفت و هشت و نه
یون سکر طغز اوله

بست و سبیل کوی او تویله فرق و پنجاه
الی دهر شست و هفتاد الی شصت و سیست
مستد هر کلایه یون

دو هشتاد و دو صد سکه و طوق
سان و یوز بک هزار و صد و پنجاه
مار و سیکن از صد

ایچوکل المریسکه یوسفه قاله طشره ده
اندچی کرشناسی و در میمان و در برف
فاعلان فاعلان فاعلان فاعلان
صین الحاکم و امچهلای جنده قالمش در برف

بجد بیرون افه بکله نوردیدن در بزمک
زمین راخذ که بکندند ندر بیک طلع نور و بیک

ربودن قب معدن را نوردیدن یعنی که استرمک
زودون بعض دن اچند سلسله دی

فتح شنبه الفتن صفنا فتح هاله کابوه کسه لامه فتح
واو ادر و یون دیکلر عریح اچو نور نشیطه بیت
دلجه شنه نوردل افره بشنا و فتح هاله اسکس
نورد فتح نونله صد ۱۰۰۰ هزار فتح هاله ۱۰۰۰۰ استخار
بانک کسه بله نوردن مصدر زده مستحق امر و صی عریح
احص میکن قیل دیکلر عریح اچول یعنی بیت دیکلر
آزمون لف معدوده ابله و ضم میله ترکمه صد دیکلر عریح
نجره دنیسه کسه بیت محمول اندر و فتح الفله و دالبه
و ضم دالبه ترکمه اچری اولج کرشناسی کره بچران شناسی
کسه شنبه شنه سیدن مصدر زدن مستحق مصاحله
اکلریسک دیکلر عریح هم ورنه فتح داوایه یوسفه
دیکلر عریح والا میمان ما زما نوردن مصدر زده مستحق
امر و ترکمه قاله دیکلر عریح قد در طرفی برون کسه ایل
و ضم دالبه طشره دیکلر عریح خارج بنفسه و صد عریح
بور زیدن اورنگلر نوردن در دور ملک الاخر
صیون بیت بور زیدن اورنگلر عریح نوردیدن ضم
نورد و فتح داوایه ترکمه برنشنه دیر و دو و شومک
عریح لوق و حلی زمین ارض بگردن ترکمه دور ملک و
قازم و عریح حفره الفتن سید لایحه نوردن

فیمه

دبوزن فیمه دو و عریح هم سید نوردن کسه ستر مکدر
عریح ازاره زودن ضم ذالمه ترکمه بصدن اچن ترکمه صی
بسوز ضم ایلر سید ترکمه سوز که در عریح نطلبه
رسایب بافتن بوکلم بافتن بوکلم بافتن بوکلم
و در بیک سید بافتن اورمک محمول بیت رسن فتح
رایله و فتح سید ایل ترکمه ایل دیکلر عریح جنل بافتن ترکمه
بوکلم دیکلر مصدر در عریح فعل کم ضم کاف ارسایل ترکمه
بیتک و بوود دیکلر عریح فقد بافتن بوکلم دیکلر عریح
و جدان رسیدن فتح رایله کسه سید ایل مصدر در ترکمه
ایومک دیکلر عریح و صالح سید نا حرقدر و صیده کسه ایل
مصدر در ترکمه دیرمک عریح جمع بافتن مصدر در ترکمه
اورمک و طوق دیکلر عریح رسن و شیح بنفسه اربیت
رسن ایست بافتن بوکلم بوکلم بافتن بوکلم رسیدن ایلر مله و ملک
سید نا باه فتن اورمک خرامیدن خراشیدن صفتن طوملا مقدر
صا و رمق اولدی و امیدن دمیله یعنی افره ترکمه سید بیت
خرامیدن کسه خاله و کسه هم ایل ترکمه صافق دیکلر عریح ترکمه
خرامیدن کسه خاله و کسه شنبه مصدر در ترکمه طوملا دیکلر
عریح خدش حرص مصدر و امیدن کسه ایل مصدر و در
ترکمه صا و رمک دیکلر عریح ترزیه دمیله فتح دالو و کسه هم

مصدر در ترک او فورمک دیکار عربی تا فتح نفس
 نفض الیت خرامیدن خراشیدن صاف کردن ملامت
 صورت اول دیه امیدان سویدن یعنی یا فورمک
 غزیدن اولی سورنگ مکر دیدند رد و نمک کریدند در
 ایضی داخی سگ لا بیدن ایت اورمک مسدین لیت
 غزیدن کسرین ایو کسر زالم فارسیه مصدر در ترک سوزک
 و ایگامک دیکار عربی نکس رخس بگردن با حرف چور
 و کریدنه فتح کاف فارسیه و کسر الی مصدر در ترک دژک
 و دگرتک دیکار عربی حول مخطر به کریدن فتح کاف فارسیه
 او کسر ایله مصدر در ترک ایضی دیکار عربی عضک
 فتح سبیل بعد کاف فارسیه ترک ایست دیکار عربی کلب
 لا بیدن کسرای دلالتله مصدر ترک خووع عربی جوج
 نسیب لیت غزیدن اول دی سورنگ مکر دیدن دور
 دو عمل لوبندو ایضی اخی سگ لای ذاب اولک
 یلک نفس سوختن بنق در بود و ختن دیکم حمیدن و تن
 یعنی اکامک داخی سپرمک سبب نف فتح نام ترک
 او دیکار عربی لهیب شواد سوختن ضم سبیل مصدر
 ترکیه بنق دیکار عربی احتران در فتح و ایله ترک بود دیکار
 عربی حرزه دو ختن ضم الی ترک دیکار عربی خا طام

حمیدن فتح خاشاک و کسریم الی مصدر در ترک اکامک
 هر چه خضع رو تن نیم رایله مصدر عربی سورنگ دیکار
 عربی کنه نقلی سبب یلک نفس سوختن بنق دور بود
 ختن دیکم حمیدن او قتن یعنی اکامک داخی سو بومک
 اولور اکاشتن افزاشتن سزاک و قالدرین و خنی پداشتن
 و برداشتن ضم ایو ترک کسرتن ایست اکاشتن فتح الفلا
 مصدر در ترک سزیمک عربی و هم افزاشتن فتح الفلا مصدر
 در ترک قالدری یعنی یو جهلک و یو جهلک دیکار عربی اعلاه
 پداشتن کسرایه فارسیله مصدر در ترک محق دیکار عربی
 ظن برداشتن فتح یاهم مصدر در ترک کورمک یعنی قالدرین
 دیکار عربی رفع نفض الیت و خنی اکاشتن و انرا شستن
 ک قالدری و خرنیداشتن تن در بوداشتن ضم ایو کورمک
 طیدند رطلایین دیدن سیره او در برمک زمانیدند او کرمک
 رسانیدند را بر کورمک سبب طیدند فتح نام و کسرایله
 مصدر در ترک طلق و استمک و کسرایله سبب طلب دیدن
 فتح و الی و کسریم الی مصدر در ترک بلورمک و اورمک
 دیکار عربی قشعر زمانیدن فتح را کسرتن ترک او کورمک
 وارشدن برمک دیکار عربی ابلاغ ایصال نفس الیت
 طیدند رطلایین دیدن سبب ده او برمک زمانیدن

در او رنگت رساندن در او کورک چه باشد سود
 برای ز مردم خوبتر بدخ نود صا و قرن بوزدن
 آهه د کند و بن کورک محسن البیت چه کسیریم ابله
 حرفاستقامد ر ترک او دند بکله ر عریح اهما باشد فتح
 مشین ابله با شنیدن مصدر زنده مشتوق فعل مضارع ر
 ترک او لور بکله ر عریح بکون ستره تر فتح سین ابله فتح تا کله
 اندل فضیل ر ترک صوفرق بکله ر عریح ابرد آن فتح الفل
 ترک و ن عریح من فتح فتح با ابله بوز بکله ر عریح جد تر
 کسیر ابله اذن محقق در ترک دن بکله ر عریح بد من بکله
 مردم ضمیم ابله ضم داله ترک کشتی بکله ر عریح انسان خونین
 کسیر ابله بدده و اور سید مصدر در ترک کند و کله عریح فتنه
 بکله ر بد دن کسیر داله کورک بکله ر عریح دوی بصیرة
 فتنه بیت چه باشد سود در تراخ ز مردم خوی شتق دیدن
 توط ضا و قر ن بوزده آدم کن دوی کورک معاعیل معاعیل
 معاعیل معاعیل کورکن دوزن بوز ترکند دایه ر مک
 سود شیر و نو بدی فتنه فله در اغزیم اغز دهان سوریه
 کلرله توری ابله صکره دله دی زبان محمول بیت شیر
 کسیر فیل ترک سود بکله ر عریح این توط فتنه ترک فتن
 بکله ر عریح زیده فله ضم ابله و فتح لامل ترک اغز بکله
 عریح

عریح لیا سان دهان فتح داله ترک اغز عریح کل فتح کافله
 و فتح لامشده ابله لیکن ضرورت وزن ایچین فتنه اولدی
 ترک سوریه بکله ر عریح فله فتح تا و فتح لامل ترک فتنه
 عریح خریطه دله فتح داله و فتح لامل صد ترک صکره بکله
 عریح دلق زبان فتح لامل فصیح المشهور در ضم ز ابله جارده
 ترک دل بکله ر عریح لسان منصفه لبنت سوده شیر و فو
 متفاعله دی فتنه متفاعله فله در اغز متفاعله
 هم اغز دیان متفاعله سوریه کل متفاعله فله زوره
 متفاعله دله صکره متفاعله دله دیغان متفاعله
 اولو خادگی دخی فتنه دی کل سوجیه دی می فتنه دی
 سکره دی لی بکله دی مخ سوک استخوان محسن البیت
 حتی فتح کافله بوج و داغ معاسنه ده اولور اما بونده ترک
 بوک وارلو بادشا بکله ر عریح ملک در رکی فتح کافله
 ترک فتن بکله ر عریح متی وی داله ترک فتن عریح ست
 می فتح بکله ترک سوجی بکله ر عریح مدام لی فتح فتنه
 فتنه در عریح قصبی فتح باه فارس ابله معاسنه ده
 کلور لیکن بونده ترک سکر بکله ر عریح عصب فتح ضم ابله
 ترک ابله بکله ر عریح فتح فتنه البیت اولو خادگی
 دخی فتنه دی کل سوجیه دی فتنه دی فتنه دی

سکره دی ایله دیخ سوکک استخاره که باغی سکر
 و یا بیک ادی نه در اولو بهره در او ده پاره دی فون و تاق
 بری ابدان بری ماکیان محصول البیت مسک فغیم بله و فتح
 کاف ابله ترکیم که باغی و زه باغی دیکله ریحی زید نهره فتح نونله
 و فتح رایله ترکیم یاق دیکله ریحی هفتضه بهره فتح باطله و فتح
 رایله ترکیم بیک و اولو دیکله ریحی بحر زهره فتح ذایم و فتح رایله
 ترکیم او دیکله ریحی مراره ابدان الف عمده ابله ترکیم فاق بحر
 مثانه دیکله رماکیان ترکیم نون دیکله ریحی دجانه فغیم و فتح
 که باغی مسی که دیکله آدی نهره در اولو بهره در او نون
 فاق و تاق بری ابدان بری ماکیان او کی لوف و بط فوفاخته
 او یک کلاهه خوشه صفغنه فوشه مرغ بحر بوریدر پوه لانه در فغی
 اشقیان محصول البیت کوف فتح کاف ابله ترکیم او کی فوشی دیکله
 ریحی دقعه بط فتح باطله ترکیم فاق دیکله ریحی بط و قلوبی
 فاخته فتح ناملر فرشتدر ترکیم او یک در ریحی فاخته کلاهه
 فتح کاف ابله و فتح زاه فارسیله بر فوشدر ترکیم صفغنه
 در ریحی عققو مرغ ضم میله مطلق ترکیم فوش دیکله ریحی
 نیله طبر ریحی فتح باطله بعده فتح جیم فارسیله مطلقا
 ترکیم بوری دیکله ریحی فوخ لانه فتح نونله ترکیم پوه دیکله
 ریحی و کر اشقیان الف عمده ابله نهره دیکله ریحی
 محض نفسیه نسبت او کوف و بط فوفاخته او یک کلاه

زه

زه حوصصفغنه فوشه مرغ دی بحر بوریدر پوه لانه در
 دغی اشقیان شوکیک اوله یحیی اکا کلاهه دی فوش اوله
 اول دیکله کاف ابله و خاندی در ترکیم سون ایشک اسانت
 محصله نسبت کلاهه فتح زاه فارسیله یا زاننده کوکله
 بایر که اکاریم کوملا در ریحی مضیق بن فتح نون
 اوله کفشدن یا بن یا زاننده در ترکیم فوغ دیکله ریحی باطله
 ریحی حاضی خانه فتح نونله ترکیم او دیکله ریحی دار سون
 ضم سین ابله و ضم ناملر ترکیم در کعرب عیاد استخاره الف عمده لانه
 ترکیم ایشک دیکله ریحی عینه نفسیه نسبت شوکیک او
 اوله یا یحیی اکا کلاهه دی فوش لسلیل دیکله کاف ابله و خاندی
 در سون ایشک اسانت کابار که اوله کول اوله سین
 دین اوله سون فوفاخته بنوهندان که ریحی شوی به بر ترکیم
 بهلایان شمسه نسبت بنو فتح حرف ابله و ضم ناملر ترکیم شکا
 دیکله ریحی بک بهتر کسرا ابله و فتح ناملر اعمل تفصیل در ترکیم
 بیک ریحی او فی آنه الف عمده و به ابله اسانه در ترکیم او
 دیکله ریحی ناک که کسرا فی ابله فغیم نونه ترکیم که دیکله
 ریحی که ریحی رائله کسرا سلم اسعد ترکیم قول دیکله
 ریحی عید شوی فتح شین ابله و کسرا اوله فعل مضارع
 مغر و محاطدر ترکیم اولور سیک دیکله ریحی نون ترکیم

کسر کاف ایل ترکی اوبه دیکله رعرع کاهل خلیوه کسرا ایل
 وکسر ایل ترکی دیکله رعرع بهما تقطیع البیت کوزله وکسن
 نه قوتیق ایچی . کیشن چک وچک سه بهی کسن . دی ایللمو .
 له شیدوله . دیکچ اوبه . فلیوه هم . سن آرحافی اوبه بولینه
 یوری کاولد سین بر قودن . نو جان بدر بره ادب برو کوشوی
 سره زهره سحر ونا ایل . تو هم تا کم ترکی سن دیکله رعرع
 انت جان بدر جان مضافر ویدر فتح با و فارسیله و فتح
 د الیل ترکی بابا دیکله رعرع این بابا الیک جان دیکله رعرع
 روح الاب بره ادب با کسر ایل حرف مرد وده مضافر
 وادب مضاف ایله سیدر ترکی ادب یولیز دیکله رعرع بطر الاب
 پرو باه مضموم حرف جرد ورو و امر تریم یوری دیکله رعرع
 امش لکسر کاف ایل حرف تقسیم وریه ترکی کدیکله رعرع
 شوی فتح شاین ایل وکسرا و ایل ستودن مصدر تدن عشق
 فعل مضارع در مفرد صیغه ایلد ر بونده ترکی اولد سین دیکله
 رعرع بونکون سره فتح سین ایل و فتح ایل ترکی برور دیکله
 رعرع سالم تر کسر زائل اژدن محققند ترکی دن دیکله
 رعرع من هم فتح مائل و فتح میم ایل ترکی هود دیکله رعرع کس
 سن . سن آرحافی ادب بولینه یوری کادیلان بر قودن
 نو جان بدر بره ادب برو کوشوی سره زهره مفاصلیق

مفاصلیق

مفاصلیق مفاصلیق تقطیع المصراع حراجیه
 بلائی دیمه دی عیش غیر مشکر بودیم قنوه لآخر
 دی جور بر سر امن و اقلیم دی کشتو دامرحیه قویجه ایلد
 وزررک محسوس البیت سیرامن کسرا به فارسیله و فتح مایل
 ترکی چوره و دویلد دیکله رعرع اطراف کشور کسرا کاف ایل
 و فتح اولد ترکی اقلیم دیکله رعرع یز اقلیم در آهنگر القمه
 ایل و فتح مائل و فتح کاف ایل ترکی دمرحی عریجه حداد دیکله رزر
 فتح زالم و کاف ایل قویجه دیکله رعرع زهره مقصد البیت دی
 جور مضارع ایل برام مفاصلیق ایل اقلیم مفاصلیق دی کشتو
 فعول دامرحی مفاصلیق ایل ایلک مفاصلیق و زررک
 فعولن در خورندرز لاقوم دلمر سر اوز ارام و اولک
 بزرگ ارایش و زبور محسوس البیت ر خویجه د الیل و فتح
 خانک ترکی بر مشق دیکله رعرع لابن سزاد فتح سین ایلد
 ترکی بر اشقلو دیکله رعرع حقیق ارام الف محسوسه ایل
 ترکی د اولک دیکله رعرع راحت و قوار تر ایش الف
 محسوسه و کسر ایل ترکی ترکی عریجه زینت زبور و زبور
 ده جائز درو الحاصل کسرا ایل و فتح و اولد ترکی ترکی برک
 دیکله رحلیه تقسیم البیت د و جور ندر لای قوتیق
 سر آرم دو لک ب لک ارای شو و زبور یاد

ندر میسر و داخلی بر آشور میزید و ماندن میماند و کز
 کسور میسر و داخلی بر آشور میزید و ماندن میماند و کز
 در مشتق فعل مضارع در ترکیه بود یکد در عربی بلین میبود
 و میسریم ایا حرف حال در زید زید مصدرند مشتق
 فعل مضارع در ترکیه بر آشور و یکد در عربی نیکن با فتح نون
 ماندن مصدرند مشتق فعل مضارع در ترکیه قور و یکد در
 عربی یقی به ندر می حرف حال در و ماندن ماندن مصدرند
 مشتق فعل مضارع مفرد در ترکیه بکر نشیب نقد سبب
 یارزد در معیش زد و داخلی بر آشور میزید
 دو مانده له میماند بکر زدن در پیش ارشد بک
 و تار ارشد بود از عربی میسر بود کماله میسر و کز
 رند فتح دایله ترکیه در پیش یکد در عربی سق اش فتح
 الف با ل و قول و قرش معناسند ده کلور اما بونده ترکیه ملک یکد
 عربی رستع اریح و کرش معناسند ده کلور اما بونده
 ترکیه ارشد یکد که بر ارشد عربی شدی به ضم باه
 فارس باه یا غش او معناسند ده کلور اما بونده ترکیه
 اریح یکد عربی لیمه فتح باه فارس یکد یکد یکد
 عربی صوف کسریا به فارس سید و فتح ناسله ترکیه فایله یعنی
 حالی یکد عربی بند فایله معناسند و ندانده سزاشد

لد

لوفتار ارشدند بود از عربی میسر بود کماله میسر
 یو قرش با ل و یو یو خود در بلو کد دی میسر و کز ترکیه
 ستر اوقات از و تر تفصیل و با ل و اقل تفصیل
 ترکیه یو قرش یکد در عربی اصل با ل ترکیه یو عربی قد
 ضم حال خوی و تلف معناسند ده کلور اما بونده ترکیه
 در و یکد در عربی عرق ستر کسریا به فارس ل و قز تا با ل
 اقل تفصیل و تر فتح با ل اقل تفصیل در ترکیه ابر کز
 عربی اذله و اقدم تر فتح با فارس سید اقل تفصیل
 و تر فتح ناسله اقل تفصیل در ترکیه کور یکد عربی اندم
 ابر کز یو قرش غایبات با ل و یو خوی در
 ابر کز لده پیش تر کول کسریا به فارس ل و قز ترش
 و اوجی بود یکد در عربی صورت در چهاره بیکر قطع البیت
 رهبر فتح را ل و فتح با ل ترکیه قولا غیر یکد در عربی خوی
 بر فتح با ل ترکیه پیش یکد در عربی فاکمه بر و فتح با ل
 و فتح را ل و ل و د و د در عربی یکد اوجی عربی حیب
 سار فتح با فارس سید جری معناسند ده کلور اما بونده
 ترکیه صوش یکد در عربی جدل چهره فتح جیم فارس سید
 و فتح را ل و ز نشانی و قز ارشدند بر اند در ل و اما بونده
 ترکیه بت و یکد در عربی صورت یکد فتح باه فارس

وفتح کاف ایینه ترکیم بت بگردید که بر عریض طغلت تقصیر بیت
 رهبر قورقزبری مشن وادی حیر و پیکار صورتی صورت
 نه دی حیره و پیکر میدادین و پردی کاعده دور داد
 دادار دکل جامه دی فردشه دادر مخصوص بیت میداد
 مو کسرمع ابر حرف حاله رود دادان مصدر زدن مشتق
 فعل ماضی مفرود که ترک و پردی و یکله ر عریض و هبیا عطی د
 ترک عدل و یکله رین عدل د ترک عار لاله عریض لاله لیک
 و یکله ر فتح دال ثانیه ایل ترکیم فردش یکله عریض شقیق
 بیت صیدت عین و پردی کاعده دور داد دادر
 دکلاه ددی قره شده دادر ملک سنی و خداوند و خدیو
 بشناسایو برده و قول قول یعنی در اول کار سو بید
 سند زدن ضم عالم و فتح و اول ترک اسی و یکله عریض مالک
 موی *بسیار با کسر یاء حرف جر در و بشناسایو کسر*
 شین نشانی متن مصدر زدن مشتق امر در ترک ایل و یکله عریض
 عجل رود فتح یاب و فتح دال ترک فردش و یکله عریض استونق
 جیم فارس سید و فتح کاف ایل شاکر و خدمتکار معاسنه
 ده کلور تا بونده ترک قول و یکله عریض مغم غیب
 ملکسی خداوند و خدیو بشناسایو برده ق ره و ش
 خواجه هم اولدی بیه دار و بیه سید جری باشی دار الوسلطان

در این بیت
 در این بیت
 در این بیت

دی هم ایدی دادار *بسیار کسر سین ایل*
 اصلنده بساه دار ایدی تحقیق العین الف حذفا ولدی
 ترک جری باشی و یکله ر عریض موک بسید کسر سین ایل و فتح یاب
 لای فارس سید و فتح یاب ثانیه ایل و بده ذال عریض ترک صوب باشی
 و جری باشی و یکله ر اصلنده دار ایدی تحقیق حذف
 اولدی ترک او لوسلطان و یکله ر عریض مالک دار فتح و اول
 ترک حکم ایدی و یکله ر عریض حاکم شقیق بیت هم اولدی
 بیه دار و بیه سیدج ریاشی دار الو لوسلطان
 دی هم ایدی جودار مر جیدی بهرام و زحل دردی
 حیوان کوزیند و عریض ریاضت و طوغدی حاور
 البیت بر رفیع الامور علی اضاحی ای و چون مشتند
 و هم بهرام کورک دیدر تا بونده ترک بشقیق فانه کلور برید
 و زن ایدر عریض مریخ چون فتح کاف ایل بد عیقات کلور
 انا بونده ترک او لکر عریض زحل باختر فتح تا نکر ترک باطل و یکله
 عریض مغرب ده فتح و اول ترک طوغدی و یکله ر عریض مشرق
 عسیر بیت فریح دی بهرام و زحل دردی حکیون
 کون بند و غریب باخ زو طوغدی شخا و کوجو بونونا
 دی بیلر لیل بهادن البی اولدی و نبو اولدی دلاور
 بیت خوانا هم تا ایل ترک یکله و یکله ر عریض هم بود

وفتح شین ایله کشیدن مصدر زده مشتق اسم فاعله
 ترکی چچی دیکدر عربی ماده کشیدن ضم کان وفتح شین ایله
 کشیدن مصدر زدن مشتق اسم فاعله ترکی دیاچی دیکدر
 عربی قائله کشیدن البت هم چاچی به هم دیاچی اولوی
 کشنده دای کشنده خود را ستودن ستودن کنودی
 اوکک لان اورچی در هم کونده محصول البت خود را
 ضم خائله وراوات مفعول ترکی کنود دیکدر عربی ذات
 ستودن ضم سین وضم نائله مصدر در ترکی اوکک مع
 کب فتح کان ایله یکنه وافر طول سده در ای اما بوند کس کان
 ایله ترکی لان دیکدر عربی مفعول فتح زاونون ایله
 زدن مصدر زدن مشتق اسم فاعله ترکی اورچی عربی
 ضارب تقطیع البت خود را ستودن کنودی اوکک
 لان اورچی در هم کب زنده هر چه جای روحه در توحه
 در لر سکه و امر استه سده محصول البت مرید فتح
 و کس جیم فارسیله ترکی هر نه دیکدر عربی ای شیخ جوی
 با حرف جر در مفعول و ضواهی ضم خا بعد و اور سبیل
 خواهیدن مصدر زدن مشتق فعل مضارع مفرد صفا
 ترکی دیر سکه دیکدر عربی نشاء و فتح رائله امر در
 ترکی وار دیکدر عربی اذهب خواهینه ینه ضم خائله ینه

متصاق
لاچی

خواهیدن

ینه خواهیدن مصدر زدن مشتق امر در ترکی ینه
 دیکدر عربی شیخ در تو در فتح و الیه اجمعی معنایه
 در اما اجمعی در تو ترکی سنده دیکدر عربی فیک تقطیع البت
 هر چه جوی صهر و صده در تو هر نه دیر سکه
 و راسته سنده مستفلا تن مستفلا تن سن
 سندن اوله خا فل ای کنوه قطععه ندر اصطر ستر
 قریق در ستر دن بلکه فسان فسانه مثل و ستر ستر دن
 محصول البت ستره ضم سین وضم نائله و فتح رائله
 اصله انشور ایدی تخفیف اجمعی الف و او حذف الوند
 و لاصل ترکی اصطره دیکدر عربی مری لایو ستر دن
 ضم سین وضم نائله مصدر در ترکی قریق دیکدر عربی
 تخلیق فسان کس نائله ترکی بلکه دیکدر عربی سین
 فسان کس ناء و فتح نون ایله ترکی مصال دیکدر عربی
 حکایه ستر دن کس سین و فتح نا و و ایله ترکی نصر
 دیکدر عربی عقیم تقطیع البت ندر اصطره متفان
 ستره فعلان قریق در متفان ستر دن فعلان
 بلکه فسان متفان فسانه فعلان و نل و ستر فعلان
 ستر دن فعلان دیکدر فکله نشان دادن دنی سلکله
 نشان دادن دنی صفره نشردن دنی طنو کغه نشردن

محصول البيت نشاء ان کس نون اولی الیه مصدر در
 ترکیه دیکله دیکله بر عریج نشاء ان کس فائله مصدر در
 ترکیه سلسله دیکله بر عریج نشاء ان ضم نون ضم نون ضم نون
 مصدر در ترکیه نون دیکله بر عریج نشاء ان ضم نون ضم نون
 ضم سین الیه مصدر در ترکیه صفت دیکله بر عریج عصر
 قطع الیه دیدی دیکله نشاء ان وین وین سلسله
 نشاء ان وین صفت نشاء ان وین سلسله نشاء ان
 بغل اولی قولت اغز بها بوجفته لیس بوجفته دی
 کنج لیکن او ترقی در نشاء ان بیت بغل
 فتح باه و فتح غین الیه قولت دیکله بر عریج ابط لیس
 ضم لام الیه یکن طشره سمیده ترکیه اغز بوجفته دیکله
 عریج کنج ضم کان الیه ارسو کز آرمه ده در
 اما بونده ترکیه بوجفته دیکله بر عریج افنده نشاء ان
 اولی کس نشاء ان و فتح میم الیه دیر تک بری و قوش
 بوسه دیکله اما بونده فتح نون اولی الیه ترکیه
 او ترقی دیکله بر عریج مجلس تقطیع الیه بغل اولی
 قولت اغز بوجفته کنج در بر بوجفته دی
 کنج لیکن او ترقی در نشاء ان بیت و فتح اولی الیه
 دی اولی بر عریج اوتیه کیه اولی داس نون در نون

اورکن

اورکن و محصول الیه جماد فتح میم فارسیله ترکیه
 اولی دیکله بر عریج مشبهه مفضا فتح مین و فتح لام
 الیه دیکله بر عریج مشبهه مفضا فتح مین و فتح لام
 ای و تر بون و چکینه و طریحینی و قلیق و کلام اراسته
 استعمال اولی الما ظر بر علیه ده دیر نشاء ان بری اوت
 موت موطون و کالی و مام و آتک کیه اما بونده ترکیه او ترقی
 دیکله بر عریج مفضل نشاء ان ضم نون الیه ترکیه او ترقی در نشاء ان
 ترکیه او ترقی دیکله بر عریج تقطیع الیه دیش اولی الیه
 جراهه و فی اولی بر عریج اوتیه کیه او ترقی داس
 نون در نون او ترقی شرم اولی جازخ آدی ای بر نشاء ان و فی
 جراهه قلیق نه اولی کر کن محصول الیه نشاء ان و فی
 نشاء ان و فی جراهه قلیق نه اولی کر کن محصول الیه نشاء ان و فی
 غشدر در ترکیه اتم دیکله بر عریج خرد فتح حائله قوش لیر
 قدر لر ترکیه او دیکله بر عریج جراهه کن فتح کان فارسیله
 و فتح زایله بر وضع ناجده که عجم بکلی الترن زنجیر یله
 باشدی او زینیه اضر و کاه کاه کیر ترکیه قلیق دیکله بر عریج
 نشاء ان و فی جراهه قلیق نه اولی کر کن محصول الیه نشاء ان و فی
 بر همه ترقی کنج سلسله کن نشاء ان و فی جراهه قلیق نه اولی کر کن
 ایکنک الیه سکا او کواشته بنون محصول الیه بیت بهبه با

اولا ايله تركه ارنق ديكور عربچا و عار ختنه فتح خاه
و فتح نون الله تركه منت و عرب و لى سپيا كرسين ايله تركه
ايلىق يولاروق و نعت و درنگه دوكن كوستره ديكور عرب
منت تقطيع البيت طور نهك لكه و هر نهك طالع كج
سويونك عار اولى ختنه سنت منتدى مشهيكه
هفتانه عشر اشى و باغ روغن بران اشينه كودار بر
چنانه كاسه هفتا ايت هفتانه فتح هاه و فتح نون
ايله تركه اشور اشى ديكور عرب قطينه روغن ضم و فتح
غنين ايله تركه باغ ديكور عرب دهن كودار ضم كان ايله
تركه بران اشى ديكور عرب قلبه كاسه فتح سين تركه حلق
ديكور عرب كاش تقطيع البيت هفتانه در اشور اشى
باغ روغن بران اشينه كودار بران چنانه كاسه
انجام صوكه دو شتام سوكله ست نيش اوكله دشته
او و هر كتن طشت بنگان دندوى طاسه محمول البيت
انجام ديكور عرب و ضم ديكور عرب و تركه عرب و تركه
كرسين ايله و كسر بائيله تركه اوكله ديكور عرب و فتح
فتح داليه كورستانه در بر اما نونده تركه او و ديكور
عرب و شت طشت فتح طائيله تركه لكن ديكور يينه عرب
طشت بنگان كسرا نارسيله تركه طلاس ديكور عرب

تقطيع البيت

انجام صوكه دو شتام سوكله ست نيش اوكله
دشت او و در كتن طشت بنگان دندوى طاسه
انكوزم اوزم اركور الموم و دارم و سيب الما و انا و
كلناردى كراسه محمول البيت انكوزم فتح الف و ضم
كافو نارسيله تركه اوزم ديكور عرب غيب آلو الموم
ايله و ضم لام ايله تركه اركور ديكور عرب اجاص مرو و
ضم موم و ضم رائيله اصله امر و ايدى فتح الف
ايله و ضم رائله تخفيف اجون الا حذو اولدى تركه
ارم و ديكور عرب كترى سيب كرسين ايله تركه الماد كلكه
عربچا تفاح كلناردى ضم كان ايله تركه كراسه ديكور عرب نرسا
تقطيع البيت انكوزم اوزم الموم و دارم و سيب
نارسيله كلناردى كراسه اتمامه باشوا طوشن و طوشن
بان روم و لوج طوشن هم شير پراسه محمول البيت
باشه فتح شين ايله تركه اركور عرب باشق اله
تركه طوشن الف موم و ايله و فتح لام ايله تركه طوشن
ديكور عرب بعنقات انا تركه طوشن و ديكور عرب بان
بوعه ضم با و فتح هاه ايله در ليكن هادن و اوبدك قلوب
يود و ديكور عرب در و يا خود باي بول قلوب بويه ديكور
جلز در و كحل وجهه تركه اركور عرب طوشن ديكور عرب بوز

برین فتح نام از سیدنا محمد صلی الله علیه و آله و سلم
 و بالعربی سطر که در کاف و فتح ناله نیکو قصه بود قصه کرد
 که کاف خاریسه زکری و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 دیده که در کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 دیده که کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 اولاً و مضرب هر فرد و بین امرد که در کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 مضرب و هر فرد و هر فرد و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 از عربی بسیار با مکس و هر فرد و هر فرد و هر فرد و هر فرد
 امر در کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 بنکر و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 ترک از اول و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 با مکس و هر فرد و هر فرد و هر فرد و هر فرد و هر فرد و هر فرد
 عربی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 دی هم سکون و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 اوینه باز محض الیه جریه و فتح حرم فارسیله و کسره الله
 مضرب و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 مضرب و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی

و

تحسین و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 مضرب و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 اولاً و مضرب و هر فرد و هر فرد و هر فرد و هر فرد و هر فرد و هر فرد
 اوینه و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 اوین و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 اولاً و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 اسک و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 دیکه و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 عربی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 بنشی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 در صورتی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 محض و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 دیکه و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 سن و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 سبیل و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 منجد و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 دنی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 عربی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی
 کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی و کوفی

ايش وبالعربي مؤنس همدرد بفتح الهاء وفتح الدال بالتركي
 درددش بالعربي ريم بفتح الراء بالتركي صولق وبالعربي
 نفس همد بفتح الهاء وفتح الدال بالتركي ايش وبالعربي شوك
 باران بالتركي وبالعربي غايه ونهاية واحسن تقطيع البيت
 مؤسه ذي عكسار دردشه هم دردم نفس وهمد ايش
 صوكه دي بايان حرفه روارقه شست سيليا دار آب روان دي
 لقوصيه روان جان آب مضاف وروان مضاف اليه آب
 محصور البيت ريو بضم الراء وضم الكاف بالتركي لكي
 بز وبالعربي حرفه شست بضم الراء الفارسية بالتركي ارفه
 وبالعربي ظهور ميان بكسر الميم بالتركي سيل وبالعربي آب روان
 وهو مركب لان اصله آب بالالف المم رودة بمعنى الماء وروان
 بفتح الراء بمعنى الازهاب لكن كني بمعنى الجاري ولهذا قالوا آب
 روان بالالف الممدودة وكسر الراء بفتح الراء بالتركي ارفه
 آجي صوب بالعربي ما جاري روان بفتح الراء بالتركي خلتق
 وبالعربي جان وروح تقطع البيت حرفه روارقه شست
 سيل يان دار آب روان دي اقوصيه روان جان من بن
 وبن من وكيله ريهما ع اولجكه بجاناه دي عله دي
 ويطمان بالواو العطفة معطوفة على بن وكيله بالواو العاطفة
 معطوفة على بن محصور البيت من بفتح الميم غير المتكلم

وحده

وحده بالتركي وبالعربي انامن بفتح الميم لغة مشتركة اسم
 سبعة ومانتي دراهم بالتركي بطمان وبالعربي من صاع اسم
 اربعين والف درهم ليس بفارسي بل من المصان الصاع عربي
 والكيل تركي والحق ان الصاع والكيل ~~من~~ عومان فلا شك
 انه لفظ مشترك بينهما ~~من~~ بفتح الراء وفتح الزاي بالتركي اولجكه وبالعربي
 ارجت حيا بفتح الراء الفارسية بالتركي تسوز ووروق
 وبالعربي عهد تكلف بيت من بن ويط من من وكيل وور
 صاع او كجكزي مانته ورموه دي بمان اولدي كران كجكرا
 اغرو بن دجان قز قز كران هم او جز اران وسبك
 بالواو العطفة معطوفة على كران وبن بالواو العطفة معطوفة
 على اغرو بن كران بكسر الكاف الفارسي بالتركي اغرو
 وبالعربي تقبل بيت بفتح السين بضم الراء بالتركي سني وبالعربي
 خفيفه تتر بضم الراء بفتح التاء نحو ضنه حذف الراء نحو حجت
 والحاصل بالتركي قز وبالعربي بنت كران بكسر الكاف الفارسي بالتركي
 قز يعني قزلقه قمتلق وبالعربي قحطان انا بفتح الالف فاذا
 حذف الالف الثانية فقلت بخوارزك يكون معنى الدخن
 والحاصل بالتركي اجوز وبالعربي رخيص تقصه البيت ولد كران
 وسبك اغرو بنى دخت قز قز كران هم او جز اران من بن
 صولجان نه اولدجوكان ببولين طوبجوكو كريك غلطان

محمول البیت چون بقع الهم الفارسی بالترکی صولجان یعنی
 جوکن وبالترکی ططاب ویکون بضم الکان وفتح الیا وکذا الشا
 ادات للتصغیر بالترکی ططیغور وبالعربی غلطان بفتح الغین
 بالترکی بولین یعنی بوی و بوی و بوی و بالعربی قد خرج بقطع
 صورت یک صولجان نه اوله جوکان ببولین ططیغور کوکنه
 غلطان زاله صورده سیندن طولقه و بر لهرم دخی و آن غوغه
 انسان محمول البیت زاله بالذاتی الفارسی و فتح الهم بالترکی و
 صوره بزرگتر می یاجون و بالعربی انسان بفتح الالف
 بالترکی ططریق و بالفری جراب تقصیع البیت زاله
 بنیلمین طولق در لهرم و بی داعیغه و لران یاز مریوش
 دلی باهره مهای ساوی و بوی و بوی و بوی و بوی و بوی و بوی
 محمول البیت مهرس بکسیر می یعنی خریف بالحاء الجوه و
 لکن للراد ههها بالترکی کونش و بالعربی رایع مهرس کسیر
 بالترکی ساوی یعنی سوزی و بالعربی موقت ههها بفتح الهم
 بوی و بوی یعنی بولار و بالعربی زمان شتریان فی الاصل
 بضم الاز و ضم الیاء ثم منقلت صفة الهیة الی ما بعدها
 فذوت الهیة تخفیفاً فبضم شتر بضم الشین و التاء مضمومة
 ثم الحقی به لفظ بان لحصل الاسم بمعنی الفاعلیة مضاف
 شتریان بالترکی ووهجی و بالعربی رایع بقطع البیت کونش

داخیل

داخیل مهر و مهای ساوی و بوی و بوی و بوی و بوی و بوی و بوی
 کی دخیل کیدر پوس داخیل بوشان بقیه در ایح طولق بقاسی
 یا فقه کویسیان محمول البیت بقیه بقاء اوله مضمومة
 حقدرو بویوش بضم بقاء فارسیله بوشیدن مصدر
 مشتق امر و ترکیه کی او کمدد عریجه البس بوشان بقاء اوله
 مضموم و حقدرو بوشان بضم بقاء فارسیله بوشیدن مصدر
 مصدر زده مشتق امر و ترکیه کیدر کمدد عریجه
 البس بقیه کسرتون و فتح فاعله ترکیه و ترک طولق بقیه
 دیکمدد عریجه کویسیان اصله کویس بکسر الالف الفارسیة
 و کسر الراء و بان ادات الی اصل ترکیه بقیه کمدد عریجه
 تقطع البیت و دخیلی در بوش داخیل بوشان بقیه
 در ایح طولق بقیه کوی بان قامویه بسلامتی
 صیقلی در باهره بوی و دکا هست تاهیان محمول
 البس بقاء با حقدرو ههها بفتح هها و فتح میم الیه در
 ترکیه کوی دیکمدد عریجه التبع بوزر دکا بقیه بقاء فارسی
 و فتح راء و کسر الیه ترکیه بسید کمدد بقاء و بقاء
 لیدن غیریه اطلاق خطا در عریجه رت هست
 فتح هها بقیه ترکیه وار دیکمدد عریجه کسیر
 اصله نگاه ایدی کسرتون بقیه بقیه در لرد بان

ادوات در و الح بعد التکلیف ترکیبه صقلی در یکددر
 عربچه حافظ و در بع و ر قوت تقطع البت قامو به
 لایحی صقلی در باره یی و در دکان هست نکه بان
 مفتعلن فاعلن مفتعلن فاع یار اوله داغ کاهت
 مردان هیز مضافد و مردان مضاف ایله سدر در
 اصلنده مرد ایلی الفنون ادوات جمعدر تطلق
 یار اوله داغ کاهت مردان در فتح چمنه قوس
 چمنه دخی قوس چمن حود اولدی بد اندیش
 اوزن کور چمن خود دین اصول البت کس چمن
 فارسیله ترکیه نه و یکددر عربچه ای سینه کس چمن
 فارسی لاله و فتح نونیه ترکیه و پیش می دیکددر عربچه
 کس چمن ضم خا و کس چمن فارسیله ترکیه
 قوس دیکددر عربچه غمان بد ندرت فتح با و فتح
 دال ثانیه ایله ترکیه کویلی دیکددر عربچه حود
 خود بین ضم خا و کسریا و ایله ترکیه کدیوی کوی
 دیکددر عربچه بطور تقطیع البت چمنه قوس کوی
 چمنه دخی قوس چمن حود اولدی بد اندیش
 اوزن کور چمن خود بین یوغون زفت و خجله کوی
 زفت ولی زفت ندر قیردی سیره بولونق توره آیین

آیین

آیین و خجله بالوا و العاطفة معطوف علی زفت
 محصول البت زفت فتح زبیله ترکیه یوغون دیکددر
 عربچه عمل زفت فتم زبیله ترکیه تفلیط ایله و پال
 دیکددر عربچه خجیل فیر کس قافیله کازر ل و قیغه
 سورد و کلیری اوتیه در لر آما بونده ترکیه کازردن
 چقن زفت کس تا و فتح را و بوقویه در ی آما بونده
 ترکیه بولونق دیکددر عربچه کدز آیین الف محمده و
 کسریا و اولاده ترکیه نوره دیکددر عربچه عادت
 البت یوغون زفت و خجله دکلر زفت ولی زفت ندر قیر
 دی تیره بولونق توره آیین ندر طاع اریکی تلک قلم کلک
 و قروا وزم موینا اولدی و قوز کوز دخی مودنه موینا
 البت کلک کس کاف فارسیله ترکیه قلم دیکددر عربچه
 مویز فتح مهم و کسروا نیله ترکیه قوری اوزم دیکددر عربچه
 زبیب و ضم کاف فارسیله بولکوی مضانه ده کلور
 اقامونده ترکیه قوز دیکددر عربچه جوز تصع البت
 ندر طاع اریکی تلک قلم کلک و قروا وزم موینا اولدی قوز
 کوز دخی مودنه موینا دخی سیرا سلانه روبه دنور دیکلک
 کفاز دینور سرتلانه هم یارسن ددر یوز کفام آیین
 البت کس کس موینا ایله سوره مضانه ده کلور آما

طلح
 موینا انجی

سید زین العابدین
 علیه السلام
 در بیان احوال
 و مناقب آن بزرگوار
 در این کتاب
 در بیان احوال
 و مناقب آن بزرگوار
 در این کتاب

نرات بونده در که
 بولیه مغاوق تا بلره
 بومقدار بضاعتلر
 شرح یا ز مق

بونده ترکیه ارسلانجی مکلدر عرجه اسدر و به ضم اقله
 اصلنده رو بان لدی الو خذف اولندی تخفیفاً ترکیه و لکو
 دی مکلدر عرجه تعلیب نقشا فتح کا و ایله ترکیه سرتلاک دی مکلدر
 عرجه ضیع یوز ضم یا ایله صخره من معنکسه ده کلور اما
 بونده ترکیه پار سردی مکلدر عرجه فهلاک نام فتح کا ایله ترکیه
 این دی مکلدر عرجه مکان تقطیع البیت دی شیر ارسلانجی
 دینور دلویه گفتار در در یوز کتام این دخی قونه دی زور
 دخی دین کیم دور اراق طاع اشکی کور دخی کور در کین
 محصل البیت زور ضم زایله بلان و بهلتان معنکسه ده کلر
 اما بونده ترکیه کوج دی مکلدر عرجه جحد کیر قوه و بر کسن
 دایله ترکیه کچ دی مکلدر عرجه لث دو رضم دایله
 ترکیه ایرلق و اوزاق دی مکلدر عرجه بعد کور ضم کافی
 فارسيله قولان و عشیره معنکسه کلور اما بونده ترکیه
 دی مکلدر عرجه قیر تقصع البیت دخی قونه دی زور دخی
 دین کیم دور اراق طاع اشکی کور دخی کور در کین کسدر
 اولسه طلوا قجه دینور کسه یوزیم کور اولسه حنیق التول
 دینور کاسه زین محمول البیت کسه یوزیم کور کاف
 ایله اقیه ایله طو کوسه دی مکلدر عرجه یاسه زین
 فتح کا و عزی ایله و فتح سین بین الوب و العجم حنیق دی مکلدر

اما

در استیسا و التعمیر

اما کاسه زین التوله طولو حنیق دی مکلدر عرجه کاس
 المذهب تقطیع البیت سه اولسه طولو اقیه دینور
 کسه یوزیم کور اولسه حنیق التول دینور کاسه زین
 دکلم صلقه خوشه دخی از یقه توشه قیق تان خورش
 اولدی دکلم هکله یه خرمین محسه البیت خوشه ضم خاه
 و فتح شین ایله ترکیه صلح دی مکلدر عرجه عنقوت
 ظم ناء و فتح شین ایله ترکیه آرق دی مکلدر عرجه کفیه
 ناه خورش ضم خاه و کس ایله ترکیه قیق دی مکلدر عرجه
 حنیق ایضم خاه و کس حیم فارسيله و دخی خرمینه
 دی بولر ترکیه هکله دی مکلدر عرجه تقصع البیت دکلم
 حلق مدخوشه دخی از ی غه توشه قیق تان خورش
 اولدی دکلم هکله یه خرمین پرند ابر شیم هم دخی دین
 ایسک کور کور خوب اوله زین اوله زین اوله زین
 محصل البیت پرند اقیه فارسيله و فتح اقله پرند
 مصدر ندن مشتق فعل مضارع اولوب اوچر دی مکلدر
 معنکسه ده متحکم ایسک بونده مراد اولان ترکیه ابر شیم
 دی مکلدر عرجه ابر شیم و دیساج تقطیع البیت پرند ابری
 شمه هم داخ دیساج ایسک کور کور خوب اوله زین اوله
 زشت اوله پر کین کور کور کور کور کور کور کور کور کور

ولا چند نویسد تر فزیه و شیرین و شیرین و او عا طفه ایله
 معطوفه در فرجه اورینه محصه ال البيت دل کسرد ال ایله
 درو آخونده اولان الفخری نداد ترکیجه ای کوکل دیگدر
 عربچه ای قلب چند فتح جیم قاری ایله ترکیجه یچه دیگدر
 عربچه کم فریب کس فاء و راء و فتح بائيله فریقین مصدر
 ندن مشتق فعل مضارع مفرد غائبه و با فادن میگدر
 ترکیجه آدره دیگدر عربچه بسوق ترا اضلنده تورایدیم تا ایله
 نوسن دیگدر و لا آدات مفعول اولان ترکیجه ای دیگدر
 عربچه لک نوبه کسربا و وفا ایله ترکیجه سهمز دیگدر عربچه کن
 شیرین کسرتین و لایله ترکیجه طالتور دیگدر عربچه لک نوبه
 ایست کوهل نیجه برالدر سی سام زو طالتور دلا چند نویسد
 ترا زبه و شیرین مفاعیلین مفعول مفاعیلین
 در کس علم و کما ابره لک سا که سخن و خیال و او عا طفه ایله
 معطوفه در علم و زینه تقطیع المصراع در کس علم کما ابره
 لک سا که تحسین قطعه شانه طوق سیق بر و سیق
 آدی ریش در ریشه صیقل در دروغی برت باش اوی ریش در
 محصوله ایست شانه فتح نویسه یعنی بویور کنه و شفیقه
 دیر لول اما بونده ترکیجه درق دیگدر عربچه مشط بر و سیق
 تختانیه ضم راء و همله ایله ترکیجه سیق دیگدر عربچه شارب

ریش

ریش کسرتین ایله بر و یول معکانه ده کلور اما بونده ترکیجه صقل
 دیگدر عربچه لجه ریشه کس راء و فتح شینه ترکیجه صیقل
 دیگدر عربچه تقطیع ال البيت شانه طوق سیق بر و سیق
 آدی ریش در ریشه صیقل در دروغی برت باش اوی ریش در
 طاش شاریه با کسدر قسری کوغور نیست کوسه و صافا قبا
 کوسم و بلمه شند حصول ال البيت آدرند و سبغ فتح کان
 و فتح بین ایله ترکیجه کوسه دیگدر عربچه لجه لک نوبه ریش
 قویروغه دم دی ریم ایرک نیم یارم صرم دوال صوغری
 یاقی نه در کله کما و میث در حصول ال البيت دم ضم دایله
 قویرق دیگدر عربچه ذنب ریم کسور ایله ترکیجه ایرک
 دیگدر عربچه قیغ دالضم دایله ترکیجه صم یعنی تصمه
 و قیش دیگدر عربچه صم کما و فتح کاف و فتح لام
 مشدده ایله صوغری باشی دیگدر عربچه راء الجا موس
 تقطیع ال البيت قویروغه دم دی ریم ایرک نیم یارم صرم
 دوال صوغری باشی ندر کله کما و میث در کوز قینه
 پیله دی بر طلودر کد و قیق بوش تهی و باش سیرا توغه
 یعنی بشردر و باش و او عا طفه ایله معطوفه در و طوز زینه
 محصوله ایست بیله کسربا و قاریله و فتح لام ایله ایچتال
 دروغا و قه و کوکل قور سینه و حرب التمه و هر شیکدی

قرینه سیله ترکیه بور صویحی دیکدر عربیه روفق دیکر کس
 دال بعده یا ایله ویا خور یغیر یا وفتح کاف فاکسیله کله سی
 وایرق وغیر معنکسه دکلر اما بونده ترکیه دخی دیکدر عربیه
 تیر فتح تا وفتح با و ایله ترکیه بالته دیکدر عربیه کسیر
 سین وفتح با و فاکسیله ترکیه قلغان دیکدر عربیه محنته
 کسیر کس کاف اولله دین مذهب معنکسه ده کلور اما بونده
 ترکیه اوق یا ی قوی بجه دیر لر ترکیه کسیر دیکدر عربیه
 جعبه تقطیع البیت ورتق و فردخی دکر بالته تیر قوی سین
 قلغه دیر لر اوق و یا ی قوی حقا دی کسیر طیمغه دی
 پرستش و سیکله دی پرورش زنده بار سا دکلر مذهب
 و دین حوکیشر و سیکلک و او عاده ایله معطوفدر
 پرستش اوزرینه و دین ده و او عاده ایله معطوفدر
 مذهب اوزرینه محصور البیت بکش فتح با و فاکسیله
 وفتح رایشله وین اسم مصدر و یوشینک ما قبل کسره
 اوزرینه معنی اولور بالته و الحاصل ترکیه طبع دیکدر
 عربیه پرورش فتح با و فاکسیله وفتح و اولله و شینک
 ینه ما قبل مکسور و الحاصل ترکیه بسلمی دیکدر
 عربیه زاهد کیش کس کاف ایله مذهب و دین معنکسه
 دیکلر تغلیط ایله مسب دیکدر عربیه مذهب

تقطیع

تقطیع البیت طیمغه دی پرستش و بسلمی دی پرورش
 راهلار یا رساد کل مذهب دین کسیر اولور
 مرتبه پایه پیاده در بیه صاحب ایانی سه پایه در هم طبع
 سخن شش در ورتبه و او عطفه ایله معطوفدر اولور
 اوزرینه محنته البیت سوز هم سین ایله نیک اولور کله
 لغوی کرب پایه فتح پایله نزد بان ایغنه وایغ اوزرینه
 کله در لر اما بونده ترکیه مصبه مق دیکدر عربیه مرتبه یاره
 کسیر سین با و فارسی و فتح پایله ترکیه یان دیکدر عربیه اولور
 سه پایه کسیر سین و فتح پایله ترکیه سراج آبعی دیکدر عربیه
 مصعبه منصب سینه کسیر سین ایله ترکیه شش یعنی صوغلی
 دیکدر عربیه بعل تقصیر البیت اولور سوز مرتبه پایله
 ده در بیه صح ایانی سه پایه در هم فتح سی فتح شش
 اینست آختر کس کرا ایلا کله تشنه است بود رای سکی
 صد کله اولکه صومشدر آب مضافدر خورشید کله همسان
 ایله صومشدر صومشدر البیت این ایله است مرکب و کله
 فتح الف ایله اذات خبردر در معنکسه این کس الف ایله کله
 بود دیکدر عربیه هذا الف مدوده ایله ترکیه صومشدر
 عربیه ما خورشید اول الف مدوده بعده یا مفتوح ایله
 آید و مصدر ندن مشتق فعل مضارع و مفرد در ترکیه

ستیزه دیکند، و هم الفی و زای و خذف الی یوب سسته دیکند
 جائز در و لفظ اصل من ای وجهه کان ترکیه او لکنک عربی عناد
 تقطع البیت غنم او رم جکه دی من ج و سته او نیکلک
 خوسیه اول دی هم استی ستر کارگاه اولدی دکان چمن
 آهنجه دکل پای بان اولدیسه چله اوقی کرپاس اوله تر محفل
 بیت فاراه ترکیه دکان دیکدر عربی خاندن پایبان باه اوله
 فارس و باه شانیه عربیله ترکیا چله اوقی ناسخ خالک کر
 کسرکان ایله ترکیه زیدیکدر عربی تقطع البیت کارگاه اول
 دی دوکن من بره آهن چه دکل پایبان اوله دیسه جله دوق کرپاس
 اوله بز پیشه دی صنعته پیشه مشتانه دکل معنی کوش
 و درفشکله بری بشتم بری بز و درفشک و او عاطفه ایله معطل
 کوش اوزرجه محمول بیت پیشه کسرا باه فارسله ترکیه صنعت
 دیکدر عربی اریکه کوش فتح کان ایله دیکر بشتم دیکدر عربی کوش
 تقطع البیت پیشه دی من عه پیشه مشتانه نه دکل معنی
 معنوسک شد درفشک بری بشتم بری بز قریه زاندری دام
 اغ و پناغ ایلمک اوقی بند باغ و راغ و طاغ و باغله بستان پالین
 و پناغ و او عاطفه ایله معطل فدر بند اوزرینه و راغ و او
 عاطفه ایله معطل فدر بند اوزرینه و باغله و او عاطفه
 ایله معطل فدر طاغ اوزرینه محمول است زان ترکیه قریه

دیکدر

دیکدر عربی دام ترکیه اغ دیکدر عربی پناغ فتح باه رسیده ترکیه ایلمک
 اوقی دیکدر عربی بند فتح باه عربیله بوئم و بو فقه معاشسته و کلوه
 اما بنده ترکیه بغ دیکدر عربی قریه اغ باغ اراسته اولان کوشک
 و باغ و چمن و طاغ آنکینه ده دربر اما بنده ترکیه طاغ دیکدر عربی
 چله جبال پالین فتح باه فارسله و کسر لایله ترکیه بستان دیکدر
 عربی ترکیه تقطع البیت قریه زاندری دام اغ و پناغ اب
 لک اوقی پند باغ و راغ و طاغ و باغله بوس نان پالین
 برور ویش بوکره مسکا قیامت و کرک روشی دوکه ترا باید درشتا
 خیز محمول البیت روشی شین مصدریه و باه و صودت ایله
 ترکیه بوزیش دیکدر عربی زهابه ترا ضم تالاه اصل معر و فدر
 ترکیه مسکا دیکدر عربی لک باید باییدن مصدر بندن مشتق فعل
 مضارع در ترکیه کرک عربی لازم در فتح و ایله معر طرفه ترکیه
 ده دیکدر عربی فی رستخیز ضم زاندر فتح تالاه و کسر خالاه
 بعد التاء الشباعت حاصل اوله در ضرورت و زینچون و لفظ اصل
 ترکیه قیامت دیکدرینه عربی قیامت تقطع البیت بر پریش
 بر کسک مسکا که قیامت دکرک روشی رو که ترا یا
 یکندرس تاخیز فعلان فعلان فعلان فعلان فعلان کوش
 هیچ سعادت بوزن اعلان که اول اخیر قسعه ایله
 کک جمله و قعر اوزم نکا کیدر تاک زاندر اوزم جبهه ایله

بر تقدیر چاک محسون البیت تک فتح تائله بکد و بیب و در کج
 و در کد معانسه کلور اما بوند ترکیب سدر الملک و هفتون دیکر
 عربی جمله و صولت تان ترکیب تک و نوک دیکر عربی قور
 فتح تائله باغ معانسه ده کلور اما بوند اوزم عربی دیکر
 عربی تقطیع البیت تک جمله و فعر اوزم نکا کیدر تانک
 هم بزدر اوزم عربی غی بر تقدیر چاک بیبق دنی بر کدر ایچ
 حاصلی بار کورک بیخ و لیکد بکسدهر دنی کاک محطول
 البیت برک فتح تائله ازق و یارق معانسه ده کلور اما
 بوند تکلیف یراق دیکر عربی بار باه عربیله برک و اولوق
 کره معانسه کلور اما بوند ترکیب عشر دیکر عربی فاکره
 کسریاه ترکیب کورک دیکر عربی اصل ک کوز بیکی و آدم
 کش معانسه ده کلور اما بوند ترکیب بکست دیکر کهلک
 تقطیع البیت بیبق دنی بر کدر ایچ حاصلی بار کورک بیخ
 و لیکد بک سرت دهر کاک بوغق خفه کردن اولوی سللدر
 لوس جلد اولوی لغته چایوک و هو جالاک محسون البیت
 خفه کردن فتح خا و فاد و کان ایله ترکیب بوغق دیکر عربی
 حلق لرس فتح لامیله ترکیب سلله و شلقه و طنجه دیکدر
 عربی جلد چاک جیم فارسیله باه عربیله ترکیب چوک دیکر عربی

جلاده جالاک جیم فارسیله ینه ترکیب چوک دیکر عربی بک
 تقطیع البیت بوغق خفه کردن اولوی دوی سیله
 لوس جلد اولوی لغته جاک بک هم جالاک هم زرفیدر
 شکرف اولو کاف شکاف دی بارغه کوجوتور در بر دنی
 معا محسون البیت زرف فتح زای فارسیله ترکیب درک
 دیکر عربی عمیق شکرف کسرتین و فتح تائله ترکیب اولو
 دیکر عربی محشتم کاف ترکیب یروق دیکر عربی شقی
 شکاف کسرتین ایله یروق دیکر عربی اخد و کوفتم
 کان ایله قتی و ادرته معانسه کلور و فتح کانیله اولو
 و بهادر و قوتلو معانسه ده کلور اما بوند ترکیب جوقور
 عربی جفته مفاک فتح میم بده غین ایله ینه ترکیب جوقور
 دیکر عربی جفر تقطیع البیت هم زرف دیکر شکرف
 فی اولو کاف شن کلف دیار غه کوجوتور در بر دنی
 خاک یوک بار دنی جیل بار دنی اوج کره سه بار تاج انسر
 کسرتیه اج و زاج اولوی زاک محسون البیت بار
 باه عربیله ترکیب یوک دیکر عربی جیل باه عربیله ترکیب
 دنی دیکر عربی و اعاطفه سه بار کسرتین ایله ترکیب
 اوج کره دیکر عربی ثلث کرات انسر فتح الف وسین
 ترکیب تاج دیکر عربی کسرتیه ضم کاف و فتح نوبله ترکیب

آج دیکدر عربی جو جوج اوج ترکیب اوتسه صورت دیکدر عربی طریقه
 زاک ترکیب طوق عربی طوق تقطیع البیت یوک بار دخی باردا دوق
 بار تاج افسر کسته آج و مزاج اولوی زاک اول که اولوی ابو
 طوق عربی کا از قور تو آنک شد که و راست اورا چه پاک و راست
 و او عاطفه ایله معطوفه نیکه او زربینه محسوس البیت
 آن الف ممدوده ایله اسم اشارتیه ترکیب اول دیکدر عربی ذاک
 شد ضم شین ایله شدن مصدر نیکه مشتق فعل ملحقه افرد
 ترکیب اولوی دیکدر عربی کان نیکه کسر نونیه ترکیب ایله دیکدر
 عربی کریم راست ترکیب طوق عربی دیکدر عربی مستقیم اورا ضم الف
 ایله ضمیر غائبه و اادات مفعول در و الحاصل ترکیب اول که
 دیکدر عربی چه پاک کسر جیم ایله انجای استفهامی و مشتق
 پاک با عربیله قور قومه ناسنه در الحاصل ترکیب چه پاک چه
 پاک نه قور قومه ناسنه در بعضی بوند دیکدر اولوی نول کریم استین
 استفهام انکار در عربی ما لثبته تقطیع البیت اول کا و ما لثبته
 ابو طوق ری کا از قور فوائده ش و نیکه و راست اورا چه پاک
 مفعول مفعولین مفعولین فاعل دولو او کم عیب دن ایله او زین
 پاک تقطیع المشرع دولو او کم عیب دن ایله او زین پاک
 قطعه لثبته قریب الدوق اولوی قریبیدن الدوق کشی
 چابوس آنکه نه در بعضی یلون مق قریب کسر نونیه ترکیب الدوق

دیکدر

دیکدر عربی قریبیدن کسراه و کسراه و کسره
 بالیله مصدر در ترکیب الدوق در تقین چابوس ضم لایله
 ترکیب یلونق و دکر لکله دیکدر عربی نلطفه تقطیع البیت
 قریب الدوق اولوی قریب دن الدوق کشی چابوس آنکه
 نه دبع قیونق کشی دن در چه کک کشا دن در ایق لغتیه
 بتکیون قیونق طوطیلو دوق محسوس البیت کسیدن فتح
 کاف و کسرتین ایله مصدر در ترکیب ککله دیکدر عربی مکشادن
 ضم کان فارسیله ترکیب ایق دیکدر عربی کشف بتکیون ما مضمومه
 حرف در و بتکیون فتح میم و کسرا نیله ترکیب طوطیلو تو و صوفیونق
 دیکدر عربی تقطیع البیت کسیدن در چه کک کشاده در ایق
 لغتیه بتکیون قیونق طوطیلو دوق عنون در ایق
 ایومه بحسبید بیالین نرها دن سرخو یصد و فی یصد دوق
 محسوس البیت ضم یون و ضم نونیه ترکیب ایق غنق دیکدر
 عربی اعقاب کریمه الاول ترکیب او نونق دیکدر عربی انما
 بحسبیدن باء مضمومه حرف در و حسییدن ضم طاء و کسر
 باء له ترکیب ایومق دیکدر عربی نوم بیالین باء اوله مضمومه
 حرف در و بالین و بالین کسر لامله ترکیب یصدق دیکدر عربی
 و سوات نرها دن کسرتون نله مصدر در ترکیب قوق دیکدر
 عربی وضع سر کسرتین ایله ترکیب کاش دیکدر عربی راش

تقطعه البیت عنودن ابرم عتق ابرم بقصدین
 بالث منادان سر خمیصد و غی بصنعتن بکک پسندیدن
 کزیدن اورنگک سرایدن ابرامق پشردن اوتنق محصور
 البیت پسندیدن فتح باه نارسيله و فتح سین ايله و کسر
 دایله ترکیه بکک دیکدر عریضه کزیدن ضم کاف و کسر زایله
 اوکورتکک یعنی اورنگک دیکدر عریضه انتخاب سرایدن کسر
 سین و کسر ای اولایله ترکیه اطلاق دیکدر عریضه پشردن
 باه مکسوره حرفه پشردن فتح و کسر ميم ايله ترکیه اوتنق
 دیکدر عریضه تقطیع البیت بکک پسندیدن کزیدن اورنگک
 سرایدن دن اطلاق بشری دن اوتنق چشیدن در بطریق
 عک خیزدن و اهامک مزیدن مکید هم غزیدن در اگر تک
 و اهامک و او عاطفه ايله خیزدن اور مینه محسن البیت
 چشیدن فتح ميم نارسيله و کسر سین ايله ترکیه اوتنق دیکک
 عریضه ذوق خوردن ضم حاءه ترکیه بکک عریضه الی مزیدن
 فتح ميم و کسر زایله ترکیه اهامک دیکدر عریضه رضاع مکید
 فتح ميم و کسر کاف ايله مصدر درینه ترکیه اهامک دیکدر عریضه
 رضاع غزیدن کسر غین و کسر زای نارسيله ترکیه اگر تک مکک
 عریضه استکراه تقطیع البیت چشیدن در بطریق بکک خیز
 دن و اهامک مزیدن مکید هم غزیدن در اگر تک دستن

دک

دک دک در کدن اکنک دی فحیا و غلطیدن کز تک
 یوالنق و غلطیدن و او عاطفه ايله معطود در فحیا اوتنق
 محصور البیت شتابیدن کسر سین و کسر ناله ترکیه ابرمک
 دیکدر عریضه بکیر در کزیدن کسر دال و فتح راه و کسر کاف نارسيله
 ترکیه اکنک دیکدر عریضه فحیا کسر ناله ترکیه کز تک عریضه تقطیع
 غلطیدن فتح غین و کسر ناله ترکیه یوالنق دیکدر عریضه
 تدرج تقطیع البیت شتابی دن ابرمک در تک
 دن اکنک دی فحیا و غلطیدن کز تک یوالنق خیزدن
 اوتنق هم اغشتن اصلنق شدن تر باران یعنی غزیدن
 اصلنق محصور البیت چشیدن فتح ميم نارسيله و کسر
 زایله ترکیه اوتنق دیکدر عریضه اغشتن الف مده ايله
 کسر غین ايله ترکیه اصلنق دیکدر عریضه ابتلال شدن ضم
 سین ايله ترکیه اوتنق دیکدر عریضه کون تر فتح ناله ترکیه کز تک
 دیکدر عریضه بکک و مع زان دن عطف در ترکیه دن و کک
 عریضه مین باران ترکیه غین دیکدر زهبه تقطیع البیت چشیدن
 در اوتنق هم اغشتن اصلنق شدن تر باران بیع
 غزیدن دن اصلنق به از جاشته این گفتار اگر تک بیع
 بوسه زیک در جانم را اید رسک اینان مق محصور
 بد کسر ناله ترکیه بکک دیکدر عریضه ملیح از فتح الف ايله

حرفه ترکیه دن دیکدر عربی من جانست و است اوات خبر
 در جهان لغت مشترک در لیکن ترکیه طلبک دیکدر عربی جان این
 الف مکتوبه را بلیه ترکیه بود یکدر عربی همدا کتار ضم ایله کاف
 فارسیله ترکیه سوز دیکدر عربی کلام اگر فتح الف و فتح کاف در
 اما کاه تخفیف ایچونذیر الف حذف اولدو کرا اولور و کاج کاف
 و الف معاضف اولور لیکن ساکن شی ایله ابتدا متعذر اولدو
 غیچون اولنه بر او مفتوحه کتور رسکده که ابتدا ممکن اوله
 دیور در رسک اکر و برین التکرک و الیچ لغته مشترک شرطیه
 و الحاصل ترکیه اکر دیکدر عربی ان شرطیه و لیکن ولو میکن ویم
 کسرم ایله حرف حالور و کتضم کافله کردن مصدر ذن مشتق
 فعل مضارع معجز محاطدر و الحاصا ترکیه اکر ایدر رسکد و یکن
 عربی کونت بار فتح و اوله یاد بار جو معناسنه ده اما بون
 ترکیه اینا غق دیکدر عربی ایمان تقطع البیت به از جانس
 بت این کفتار اگر می کنی باور موسوزیکه در جانس
 کرایم سک اینا غق مفعول معاعلین مفعول معاول
 کنی اصلو لغت ذور اشو اصلویه طمغ نفض المذکر کنی این
 لولقد ذور اینا و ص لولطون قطع بحر متفای جام
 اغایی کیز و قین اغایی غوش این دکن خلد بر بوم بیغوش
 و قین و او عطفه ایله معطوف ذره جالی اغی او ز برینه ۱۱

موصول

در سر اما بونده ترکیه قین اینج دیکدر عربی حوال ضم خانله
 طرعا و قوشنه و جیلوق قوشنه ده در لر اما بونده ترکیه اینج کای
 قوشی دیکدر عربی سالم و برص بوم ضم با ناله قرا برینه و مکتبه
 ده در لر اما بونده ترکیه بیغوش قوشی دیکدر عربی بریر اوت
 کاکونه صی دی و ونه دی دی اصلای کجیه دوش برین و قین
 محسوس البیت برین فتح با فارسیله کسر را اولی ناله ترکیه و
 دکل او تک کون دیکدر عربی اول امس دی فتح و ایله ایلك
 قیش ایینه و مطلق قیشنه ده در لر اما بونده کسر و ایله ترکیه
 دون دیکدر عربی امس دوش ضم و ایله او مز معناسنه ده کای
 اما بونده ترکیه دون کجیه دیکدر عربی بریندوش ضم با فارسیله
 و ضم و ایله ترکیه اصلای کجیه یعنی دون دکل او تک کجیه دیکدر
 عربی تقطع البیت بریر او کک کون نه دی دی و ونه دی
 دی اصلای کجیه به دوش بریندوش دوشک جام ضراب
 اولدی عربان یالینتی در اغوش کون قوج قوجتی اولدی اغوش
 محسوس البیت جامه ضراب فتح میم و فتح خا بعده و او برینه
 برینان معناسنه ده و مطلق کجیه او برینه معناسنه ده کای اما
 بونده ترکیه دوشک دیکدر عربی بسا ط قطع البیت و ذلک جا
 و قین و او عطفه ایله معطوف ذره جالی اغی او ز برینه ۱۱

در لر اما بونده ترکیه قین اینج دیکدر عربی حوال ضم خانله
 طرعا و قوشنه و جیلوق قوشنه ده در لر اما بونده ترکیه اینج کای
 قوشی دیکدر عربی سالم و برص بوم ضم با ناله قرا برینه و مکتبه
 ده در لر اما بونده ترکیه بیغوش قوشی دیکدر عربی بریر اوت
 کاکونه صی دی و ونه دی دی اصلای کجیه دوش برین و قین
 محسوس البیت برین فتح با فارسیله کسر را اولی ناله ترکیه و
 دکل او تک کون دیکدر عربی اول امس دی فتح و ایله ایلك
 قیش ایینه و مطلق قیشنه ده در لر اما بونده کسر و ایله ترکیه
 دون دیکدر عربی امس دوش ضم و ایله او مز معناسنه ده کای
 اما بونده ترکیه دون کجیه دیکدر عربی بریندوش ضم با فارسیله
 و ضم و ایله ترکیه اصلای کجیه یعنی دون دکل او تک کجیه دیکدر
 عربی تقطع البیت بریر او کک کون نه دی دی و ونه دی
 دی اصلای کجیه به دوش بریندوش دوشک جام ضراب
 اولدی عربان یالینتی در اغوش کون قوج قوجتی اولدی اغوش
 محسوس البیت جامه ضراب فتح میم و فتح خا بعده و او برینه
 برینان معناسنه ده و مطلق کجیه او برینه معناسنه ده کای اما
 بونده ترکیه دوشک دیکدر عربی بسا ط قطع البیت و ذلک جا
 و قین و او عطفه ایله معطوف ذره جالی اغی او ز برینه ۱۱

در کلاش طاشقند از شنبک اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا
 واغوب او عاظمه محطه در اسب از بندگی البت اسب الف
 عهد او و کسب اینها ابرار اوین افتد معنی کند و کورا او نه در کلا
 و بلدر عاظمه شوب انکار و در و طم شنبک این کلا موج معنی کند
 ترکیه او کی و بلدر عاظمه شوب انکار و در و طم شنبک این کلا موج معنی کند
 عاظمه شوب انکار و در و طم شنبک این کلا موج معنی کند
 در آن سی با او شو با او کی اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا
 فرشته سرور او با او کی اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا
 و او با او عاظمه محطه در اسب از بندگی البت اسب الف
 و کلا او قانع با او کی اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا
 فیه ترکیه کلا او قانع با او کی اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا
 دیو اگر او قانع با او کی اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا
 اولب اول و او قانع با او کی اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا
 دی که او قانع با او کی اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا
 فیه ترکیه کلا او قانع با او کی اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا
 و طم شوب انکار و در و طم شنبک این کلا موج معنی کند
 بیباش بیباش بیباش بیباش بیباش بیباش بیباش بیباش بیباش
 و او قانع با او کی اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا
 صلی بر در کلا او قانع با او کی اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا

در کلاش طاشقند از شنبک اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا
 واغوب او عاظمه محطه در اسب از بندگی البت اسب الف
 عهد او و کسب اینها ابرار اوین افتد معنی کند و کورا او نه در کلا
 و بلدر عاظمه شوب انکار و در و طم شنبک این کلا موج معنی کند
 ترکیه او کی و بلدر عاظمه شوب انکار و در و طم شنبک این کلا موج معنی کند
 عاظمه شوب انکار و در و طم شنبک این کلا موج معنی کند
 در آن سی با او شو با او کی اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا
 فرشته سرور او با او کی اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا
 و او با او عاظمه محطه در اسب از بندگی البت اسب الف
 و کلا او قانع با او کی اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا
 فیه ترکیه کلا او قانع با او کی اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا
 دیو اگر او قانع با او کی اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا
 اولب اول و او قانع با او کی اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا
 دی که او قانع با او کی اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا
 فیه ترکیه کلا او قانع با او کی اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا
 و طم شوب انکار و در و طم شنبک این کلا موج معنی کند
 بیباش بیباش بیباش بیباش بیباش بیباش بیباش بیباش
 و او قانع با او کی اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا
 صلی بر در کلا او قانع با او کی اوزش نیم دره قانی نو خاضر کلا

مضمونه ده کلور اما بوند ترکیه یاب یاب و یوشا و
 یوشا وار قونا دیکلور درجه آنا فانا تقطیع البیت و یوشا
 همسایه در درجه و سته در اولی و یاب یاب و اولان آینه
 رنگ کولای شنگ فغ برکتسوا است طو بندر خود ایضا
 بل بهلوا مخصوصه رنگ کسرا نیله کله سکه سته و
 یوشا فغ در لاما بوند فغ را نیله ترکیه کون فغ سته
 بشت فغ باو فارسیه تورجین بیج و بلانک بوکین کون
 و فرجه یعنی فال و دغزین معنا سته ده کلور لیکلر بشت
 ضم باو فارسیه و هم شینل فقط قیغ معنا سته کلور و
 الحاصل بشت فقط ضم باو فارسیه ترکیه بوند قیغ و کلور
 عربیه کوچیک استون خاقون تم کون توک زنگار
 کورک اولدی دم شصه در فغ باو فارسیه دم تانه
 ترکیه کوچیک بینه کوچیک کوب و درجه دیکلور عربیه خاقون ضم
 تامله ترکیه ستم کوسیه و فغ تامله ترکیه کون و جتنه دیکلور
 عربیه فغ زبطانه فغ را و فغ نوکلر دیکلور اینینه ده در لاما
 بوند ترکیه توک دیکلور عربیه دم ضم دایله ترکیه قویوق
 دیکلور عربیه ذنب دم فغ دایله نفس و قانا و امام است
 و کلان اود و ده معنا سته ده کلور اما بوند ترکیه کورک دیکلور
 عربیه فغ تقطیع البیت کوچیک پسوا توسته فغ قون تم

کون

کون توک ذنب طانه کورک اولدی دم کورک و کون
 کالم ارکوز عورت و بجم فلاخن هر صیغه محصوره و
 ضم وال دینه و او کس شین و فغ زائله ترکیه فغ دیکلور عربیه
 کالم کسرا سله ترکیه ارکوز عورت یعنی طو عورت دیکلور ترکیه
 بروک بخی فغ باو فغ خانیله طامش آرز که ترکیه صیبا دیکلور
 عربیه مقلع فلاخن فغ فاد و فغ حاصل بینه ترکیه صیبا دیکلور
 بینه عربیه مقدونه تقصیه کورق و سینه کالم ارکوز عورت
 دیر ضم فلاخن در صیبا بوجه بالآ بوجی دلاله در
 هم اویق تندیسه پیسه الم در بصور البیت بالآ بوی
 و یوقاری و بوجه در به مضمونه ده کلور اما بوند ترکیه بوجه و بون
 دیکلور عربیه و فغ دلاله فغ دال بعده لام مشدده و فغ لاکر تانه
 ایله قوی یعنی نماز عورته ده در لاما بوند مراد اولان اولان کس
 در که اولان کتون اول کورجیه ترکیه بوجی یعنی بوزون و کلور
 عربیه تندیس فغ تاد و کس دال و فغ سینه تارمه و بلفوق
 و بون و عروانه کیم استالیه هر نایسه ام صوره سنده برینه
 پس لکه و کنا رنه نصب بر لکه کوشنده و حضرت بر حفظ
 حراست ایچو ایلی اول صورت در که ترکیه اولی و بوزون عربیه
 بیهوج پیسه کس باو بعده باو فغ سینه لکه که یعنی لکه
 دیر لاما بوند ترکیه لکه یعنی لکه هر دیکلور عربیه برص تقصیه

البریت

یوجر بالآ یورچی دل لاله در هم او بوقه تبه دیسه بیسه آر در
 هم نیستان در قلع پریشان اولدی ناسته هو برادر عیال محلو
 البیر نیستان فنج نون اول و کور باغله ترکیه قشق و دیگدر
 عرجه مقصیه برنجان فنج با فارس و کور نون اولانله ترکیه
 قاش و دیگدر عرجه بو فنج با و فنج و اول فنج و دیگدر
 غلط مشهور هم با و فنج و اول و الحاصل ترکیه بلو عرجه
 دیگدر عرجه حیانا تقصیع البیت هم نیستان در قشق
 اولدی ناسته لو هویدا در عیال کلمه در زنجیر کور
 سنو کور و کور نازیک و فنج محمول البیت زنجیر فنج هم
 و فنج لایله ترکیه کور دیگدر عرجه او سنو فنج ناسته
 بیبا اولدی اما بو ترکیه کور دیگدر عرجه و کور کور
 فارس لاله درشت او بون و کور معناسنه ده استعمال اولور اما
 بون بینه ترکیه کور دیگدر عرجه و فنج تقصیع البیت کلمه در
 بر کور کور در معنی سنو کور کور چون نازیک و فنج و بینه
 قورق ستمه تب و صفت کور کور جنبه معنه ده کلمه در دیگدر
 محمول البیت دینه فنج دال و فنج با کور بعده باله و
 و دم و دمال و دجه و دبال بو مجموع ترکیه قورق و دیگدر
 فنج دینه فنج و فنج نون و راننده جانو الفایله ترکیه کور دیگدر
 دینه فنج با کور ترکیه کلمه و سنو لاله دیگدر و کور فخره تقصیع البیت

دینه

دینه قورق ستمه رخ نه کور کور جنبه معنی ده کلمه
 در دیگدر کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 هم با فنج اولدی و بیس محمول البیت خارش کور کور
 ترکیه کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 زا و کور کور اولانله بوقه طاشته ده در اما بونده ترکیه
 و کور کور ال و کور با کور ترکیه با فنج دیگدر عرجه کور کور
 البیت کور کور خارش و فنج اولی زنجیر صا و فنج هم با فنج
 اولدی و بیس کور کور انج اولدی فنج غلط هم بسیار کور
 از دق ایچ محمول انج فنج الفایله عرجه خوش قولو معناسنه در
 لکن فارسیده قدر قیمت معناسنه ده استعمال اولور اما بونده
 او دیدر که ترکیه کور کور دیر لایله عرجه کور کور فنج فنج
 هم کور لایله در و غلط هم فایه ابرایله و الحاصل ترکیه فنج و دیگدر
 عرجه کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
 کور دیگدر عرجه محمول انج الفایله الفایله معناسنه ده بعده زای
 فارس و فنج لایله بریندر که ترکیه الفایله دیگدر عرجه عرجه
 تقصیع البیت کور کور انج اولدی فنج غلط هم بسیار کور
 دق الفایله بیدور سوکت کور ایله در فنج تازه دال اولدی
 و یورج اولدی بال محمول البیت بید کور با کور کور کور
 ترکیه سوکت دیگدر عرجه خلاف کور فنج کور بعده زای فایله
 کور معناسنه ده کور اما بونده بر ایچدر که ترکیه ایضا

وینفخ دیکلر عریجه از طی نهال کس فوئید میوه این شد مکن
 آنچه اول بخارده دید کلری انجدر که ترکیب تان دان دیکلر
 مرادی فدای و دیکلر عریجه نهال باز ترکیب بوی دیکلر
 عریجه قامت تطبیح البیت بیور سوکت کوز اینفخ
 در نهال تازه دال اول دی و بوی اولدی بال
 اولدی که بواره بشکن کستر بویکن اندوسکت و کرده اولدی
 بویکن محصور البیت که بواره فتح کاف و فتح رابله ایکنه اولدی
 قود قلی سنه در که ترکیب بشکن دیکلر عریجه بسکنند
 فتح سین و فتح کاف ایله ترکیب آنزد دیکلر عریجه قسم کرده ضم
 کاف فارس و ضم رابله ترکیب بویکن دیکلر عریجه قویم و در
 تطبیح البیت اولدی که بوان بشکن لم ترکیب بویکن آنز بویکن
 دو کرده اول دی بویکن اوته دارودی مسوسم کچر در
 بسته فسق اکره سجد در محله البیت دای ضم رابله
 بعده و اوبه ترکیب اوت دیکلر عریجه دوی و علاج کچر
 ضم کاف و فتح جیم و باخر کس جیم ایله بر اوت دو که ترکیب سوکم دیو
 عریجه سسم بسته کوباد فارس و فتح تالنه برینور سنه در که ترکیب
 فسق دیکلر عریجه نسقه اوته دارودی سوکم کن حد در
 بسته فسق اکره هم سه جد در سرب فور شوخ شوره چورق در کوز
 شعله کم کور فور ابراقده آب در البیت سرب سوکم سرب سوکم
 شوره دیکلر عریجه اکن شوره ضم شین و فتح رابله طوز لو بر در که

ترکیب

ترکیب چورق دیکلر عریجه دارضا سو آب فوئید لغت مشترک در
 شعله طوز لو بر در که ابراقده سوکم کورینور وار دقچ اوته
 کیدر و الحاصل ترکیب اینفخ صلغم دیکلر رینه عریجه سرب سوکم
 تطبیح البیت سرب فور شوخ شوره چورق در سرب سوکم
 کورینور ابراقده آب لینه هور اندر زرد اصلوق هم سوکم کچر
 اولدی کوز اولدی چورق سوکم البیت لینه کسر لاصیله ترکیب چور
 دیکلر عریجه ضم رابله اندر فتح العز و فتح رابله ترکیب اصلوق دیکلر
 عریجه و حکیت که ضم کافید و مور کولک که حکله کور و کبر فتح کاف
 فارس ایله اوده طینه در لو و کس که فتح کاف عربیله قلیقا معناسنه ده
 کلر را سا بونده ترکیب سوکم یعنی قوت دیکلر عریجه حاصل که ضم کاف
 فارس ایله ترکیب د مور چورق دیکلر عریجه دیوس تطبیح البیت
 لینه هورانه در زرد اصلوق هم سوکم کب اولدی کوز اولدی چورق
 اسکندر حامیاز و شانه کاز کوز اوته بلنوسا هم اولدی زاز نا
 محصور البیت خامیاز کوز میله آنز آجوب ترکیب اینفخ دیکلر عریجه
 تشاوب هاز ذای فارس ایله اکره سنه به وسایبانه و قیجه در لر اما
 بونده کوزی اکره اولانه در بر که ترکیب شانه دیکلر عریجه اهور
 شینک تقس اوته باجه آدی تمون دانی ط الحله دیکلر رهنوز
 محصور البیت قلیقا فتح تالنه بعده فاله و قای بایه بندل ایلیوب
 تپس دیکلر جا نوز باخر سین مامله بر شین مجی به تبیل

کبوز قارنت معناسنه در

اودنا

تبدیل المیوب نقشا دیکه جانژ دور الحاصل ترکیب سنگ دیکور
عجیب است نموز فتح تالک و هم نیم ابله ترکیب اورته بای بیغ
اورته بازادی دیکور عجیب تقطیع البیت سنگ نقشا اورته
بای آدی نموز داغی الحله له دیکور هنوز هم فسوس
اولدی دغی حیف ایلک دغی بنه او بیله سوز سوبیلک حصول
البیت فسوس هم فله و هم سبب اولایه مسوخه کت ایلیمه ده
در لر اما بونده ترکیب قیور مقه و منصفه ایلک دیکور عریج
حیف بنه ل فتح با لک عریج ترکیب بر می سوز داغی سوسولک
دیکور فارسیجه بیرون تقطیع البیت هم فسوس اول وی دغی
حیف ایلک دغی بنه او بیله سوز سوز سوبیلک
چو ایچی کلوجیا نه هم دره بر کور بر بنه آدی در هم طبع
محصول البیت یعنی فتح نیم نارسیده ابله هر چه سوز سوز بنه ده
ایر ایا بونه ترکیب ایچی ترکیب ابله کلوجیا دیکور ایچی درن والا
فتح ایلیمه عریج ترکیب اول دیکور بنه عریج مسخ طبع
تقطیع البیت چو ایچی کلوجیا بوندیم دره بر کور بر بنه سوز سوز
طبع هم سنگ عریج سنگ عریج کور کور کور کور کور کور کور کور کور
سوز سوز سوز سوز سوز سوز سوز سوز سوز سوز سوز سوز سوز سوز
ترکیب دارولس دیکور طبع سنگ عریج سوز سوز سوز سوز سوز سوز
ترکیب با لک عریج ترکیب ابله کلوجیا دیکور ایچی درن والا

شده و فی حقیقت ده کلور اما بونه ترکیب چو قلی بنه زور کور
بنه اولایه بوندیم دره بر کور بنه عریج سنگ عریج سنگ عریج سنگ
ایستاده سنگ عریج سنگ عریج سنگ عریج سنگ عریج سنگ عریج سنگ
کوشل رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس
را لیمه بنه سنگ عریج سنگ عریج سنگ عریج سنگ عریج سنگ عریج سنگ
بوز و جلا آدی و کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس
ایر کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
بیت عریج رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس
تقطیع البیت با لک عریج سنگ عریج سنگ عریج سنگ عریج سنگ
در الدار صی در و رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس رخس
مانع حصول مع بنه ایلیم من زرقی و مع عریج ایلیم سوز سوز سوز
وز نونق اما مع تقطیع سوز سوز سوز سوز سوز سوز سوز سوز سوز
عریج کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
وز اما بونه ترکیب ایچی کلوجیا دیکور بنه عریج مسخ طبع
ایکل و کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
مع هم ابله ترکیب کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور
توشه ده در لر اما بونه ترکیب کور کور کور کور کور کور کور
تقطیع البیت مع کور کور کور کور کور کور کور کور کور کور

هم منشط طبع ع

ظلام ۴

ماغ هم نغول اولوی درک دای کلاف پیسود سوز در علسر
 محصول لیت نغول بضم اللین والفاء و مجرد حذف الواو نغول
 و لاصل انجمعنا سنه ده کلورا اما بنده ترک درک دیکدر بریم
 عمیق کرافیم کافله ترک اص سوز و اتمیزایش که هم سوز
 دیو بریم عیش نشان کسرنه لیکن بانک همه قریب مخفی اولوی
 مخفی رعایه الصبح با فایه تبدیل اولوی و لاصل ترک علسر
 دیکدر بریم عینی تقطیع البیت هم نغول اول دی درک دای کلاف
 پیسود سوز در علسر در نشان زشت حقیق و نشان دهده
 فقد بر نوحه قبو اولوی حذف محصول البیت زشت کسرازان
 فارسیله ترک بریم کسری دیکدر بریم قبیح حضرت قبیح کسری الله
 ینه ترک بریم کسری و کونو دیکدر بریم شانه کسرنه اولی و فتح
 نوه الثانی ایله ترک نشان و اوق دیکدر بریم هدف قف کس
 قاقبله بونوعه قاب دیکدر مراد بر دق درک بریم کسری تقطیع
 البیت زشت حضرتی تا و نشان در هدف فق در بر نوحه
 قابو اولوی حذف شده اولده چین از ترکدر صلفق و ازان
 خنیک طنکدر محصول البیت از تک الف ممدوده بعد فتح
 فارسیله ترک تاشده و آله چین کسری فارسیله بولام و
 قوی بریم و قریب و بوق معنا سنه ده کلور اید چین کله
 سنه اولان نانه به فتح حرکت ایله او قویوب و اوتودن نازک

بالو کون

بالو کون قطع نظر ترکوه بلز ایشترته کم لغات فا
 رسیدک بیلود و لاصل از تک کله سسک معناسی ترک
 آلهن و قاشن قریب و رب و بر ترغفه در بریم بریم
 خنیک صتم شاه و فتح با نیله ترک صلفق او آزی یعنی بلفق
 و اصلح دیکدر که افزن دودک کجی اوتد یک دیکدر بریم
 طنک تقطیع البیت تاشده و اندو چین آ ترکدر صلفق
 نری خنیک طنکدر هم کالاد بلفق اولوی هنک قوته
 دی شیوه 2 محسوبه شسک محصول البیت بلفق فتح با
 و فتح فینه ترک کجی لای یعنی تکله دیکدر بریم قاطط هنک
 فتح هائله اوص معناسه ده کلور اما بنده ترک کسری و قوت
 دیکدر بریم براده شسک فتح شین ایله کول ایچی و مطلقا
 کوزل معناسه و بر مشهور او ترکیک آیدر و بر و معنا
 ده کلور بونوعه شیوی محسوب یعنی اولی درک بونوعه و بونوعه
 و صدر نه و سرتنه و طلقه و صحنه و کوز زنده و دلله ۱۱
 و کوللرد مقبول اوله دیکدر یعنی تقطیع البیت هم کجی
 در بلفق اولوی هنک قوته دی شیوی محسوبه شسک
 دای چریک هنر اولوی حیل کولک ال ای ای کوی اولان ناسر
 محصول چریک صتم جم عربی و فتح با عربی ایله ترک بونوعه

آنچه بین اولدورمک اولد بالقریقدر والماصل درین ایلم نشسته مابینده
 بخشش و بخشش نامند اولاً نشینه ترکیب رسوت دیر لر تقطیع
 در دزه اولدغ لایطوغورنقا زحمتی کافه نادانان بلکل رشوت
 اولدی بخسید زبونه اولغا ایلمی دمه اواره سنه فرج رحه محصول
 دمه بقیع الدالین و الیم اواره یعنی ترکیب اوز و سس و جا و وجود یکدیگر
 ترکیب صوت و صدای و دمه و دندنه شده تم شینله عرب یعنی مابین
 لفظ مشترک عربین امری و نیت معنا نه اما بونه ترکیب ام
 دیکدر ترکیب فرج تقطیع البیت اولدی نخسه دزه زبونه اولد مقایله
 دمه اواره شده فرج زه حجه بولغور شور به سیدر کوچیک
 حجه اولدی خوبرق قرق و دکن محصول البیت فرج
 نو فرج خالک ترکیب بودق قرق یعنی بودد بورق و ایچ بودق
 دیکدر ترکیب تقطیع حجه بولغور شور به سیدر کوچیک
 حجه اولدی خوبودق قرق دیدک ما بهکانه ایلق اولدی
 پیشگاه صدر فرزان اولور وقت کاه محصول ما بهکاه
 کس با فرج نوبته ترکیب ایلق دیکدر ترکیب پیشگاه کس با فارسی الیه
 ترکیب اولور بودیک دیکدر ترکیب صدر مجلس کاه ترکیب چای دیکدر
 ترکیب وقت و نماز تقطیع البیت ما بهکانه ایلق اولدی پیشگاه
 صدر فرزان اولور وقت کاه با ههزیا سورکه اوله هره او

هرزه سوز

هرزه سوز یا سیدر باوه کو محصول یافته فرج خالک ترکیب اصم سوز دیکدر ترکیب ههزیا
 باوه کو فرج و او و تم کاف فارسیله ترکیب برما سوز سولچی دیکدر ترکیب تقطیع
 یافته ههزیا سوز که اوله هرزه او هرزه سوز سوزی لایچیدر باوه کو دیکدر
 باجمله دور بوخیره ایقه التینه آله تنایه قره محصول باجمله کسجم فارسیله
 و فرج لایمله امجد جنبه در که قرده بودمک ایچو دوزر کر که قره بتمون ایچو
 ایغه کیر لر تقطیع البیت دیدیر باجمله اولر بر جنبه ایقه ایچو نه ایچو
 به قره اولدی ضفه معنده زبونی زبونی دی ایچو ایچو بوشه یعنی محصول
 ضفه بقیع الخائین لیکن زبونی زبونی فارسی دو ترکیب طنک دیکدر ترکیب
 تنی کسناد و یا فرج تا و کس یا تمه لیکن حذف خاده جائز در وسیله
 المقاصد یعنی والماصل ترکیب بوش دیکدر ترکیب ضحای و جوق
 اولدی ضفه معنده زبونی زبونی دی ایچو ایچو بوشه یعنی تمامی هم
 خذو کرک نوکومک تقو هم قنوبر بر کوزا مکر در قرق محصول خذو فرج
 و ضم الوال الجمه و ذال مجهد یا ای بدل قلب جنود لیکن جائز در والماصل
 ترکیب نوکومک دیکدر ترکیب براق تقو ضم تا و ضم فائله ترکیب نوکومک یعنی
 کس با فرج بوقر بایق دیکدر ترکیب بصره قنود فرج را و ضم فائله ترکیب کوزه مک
 و صریق دیکدر ترکیب تقطیع هم خذو نوکومک زک نوکومک در تقو هم قنود
 بر کوزه مک در رفو کندر که بیله معنی لای بیس کندوری و دستنوبتی
 محصول کندوری و کندوره و کندولا اولر لیکن و ترسل اولر کوب کیم

کس با فرج بوقر بایق
 دیکدر ترکیب بصره
 قنود فرج را و ضم
 فائله ترکیب کوزه
 مک و صریق
 دیکدر ترکیب
 تقطیع هم خذو
 نوکومک زک
 نوکومک در تقو
 هم قنود

مجموعه کتب
 شماره ثبت
 ۱۰۰/۱۰۰

تقطیع کندر که باغیغ بتاری ببرکندوه دی و دستا بویری
 دکله کلر اجد حساب ای کم الفذنی یایه بر برصیر محصوله اب
 ج ده و زح طی تقطیع دکله کلر اب جد حساب ای بر
 کم الفذنی یایه دک بر برصیر صی بدنه قافه دک او، او، اکلر
 قافه، یوز یوز صایور غنینه دک محصوله کل من سوغ
 ف ص ق تقطیع صی بدن قافه دک او، او، اکلر یک
 قافه یوز یوز صایور غنینه دک رش ت شخ نس قطع
 چون حسابی اجد بلده کل تمام تخفونک تاریخنی بل ای همام تقطیع جو،
 جدی بر دک تمام تخفونک تاریخنی بل ای همام بوجا
 وزن ایت نومصر عدد شماره قلده سده شاهدی تو یادگار
 معموله قل دی سده د، شاهدی ی نوی ادک ار
 تقطیع بوجا بوزنه ده ایت بومصر د، شماره قلده سده
 شاهدی تو یادگار فاعلا سفا فاعلا سفا فاعلا سفا
 بوکتای اوکر ایج آب صیات اب باد بطئیله مضامیر

SOLEYMANIYE G. KOTIPHAN	
866	Tasrif No.
4	

وصوة مضاف الیه سیدر محصوله المصرع ظه هر در
 تقطیع بوکتای اوکر ایج آب صیات
 شاهدی به برکم ایبره ده ایدو محشره شاهدی
 مصطلفا محصوله المصرع ظه هر در تقطیع
 شاهدی به برکم ایبره ده ایدو محشره
 دشفاقت، مصطلفا،

۱۰۰
 ۱۰۰
 ۱۰۰

مجموعه کتب
 شماره ثبت
 ۱۰۰/۱۰۰